

Транскордонне співробітництво

ПОСІБНИК

Київ-2011

Посібник «Транскордонне співробітництво». Мікула Н.А., Толкованов В.В. — Київ, видавництво «Крамар», 2011, 259 с.

Автори:

МІКУЛА Н.А., доктор економічних наук, професор, завідувач відділу проблем ринкової інфраструктури та транскордонного співробітництва Інституту регіональних досліджень НАН України (м. Львів)

ТОЛКОВАНОВ В.В., кандидат юридичних наук, доктор права

Рецензенти:

КНЯЗЄВ В.М., доктор філософських наук, професор

МАРКУЖ, доктор права, професор Університету Париж І

УДОВИЧЕНКО В.П., доктор економічних наук, професор

Анотація: Згаданий посібник представляє комплексне бачення відносно нового явища, яким є транскордонне співробітництво, що має забезпечити сталий розвиток та конкурентоспроможність українських прикордонних регіонів. До посібника, який було підготовлено за сприяння Ради Європи та у співробітництві з Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Державним фондом сприяння місцевому самоврядуванню в Україні, Інститутом регіональних досліджень НАН України (м.Львів), Академією муніципального управління, Проектом Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ) «Сприяння економічному розвитку та зайнятості в Україні», включено основні документи Ради Європи та ЄС, кращі практики України та інших європейських країн з питань розвитку транскордонного співробітництва та єврорегіонів (об'єднань єврорегіонального співробітництва). Підготовка навчального модуля з питань транскордонного співробітництва, який також увійшов до цього посібника та має бути впроваджений у вищих навчальних закладах України, має надзвичайно важливе значення для кадрового забезпечення розвитку транскордонного співробітництва як інноваційного інструменту в реалізації державної регіональної політики в Україні.

Для державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування, науковців, студентів, а також широкого кола громадян, які цікавляться питаннями транскордонного співробітництва.

Затверджено Вченою радою Академії муніципального управління (протокол № 3 від 23 лютого 2011 р.) та Вченою радою Інституту регіональних досліджень НАН України (протокол № 4 від 30 березня 2011 р.).

УДК 339.92(477-192.7)

ББК 65.9(4Укр)8

ISBN 978-966-96997-2-5

ЗМІСТ

Вступне слово.....	5
1. Актуальність питань розвитку транскордонного співробітництва. Предмет, основні завдання та методи досліджень процесів транскордонного співробітництва	8
2. Передумови виникнення та розвитку транскордонного співробітництва в Україні та інших європейських країнах	21
3. Сучасні тенденції розвитку транскордонного співробітництва в Україні та інших європейських країнах	27
4. Місце українських регіонів у загальноєвропейському просторі	36
5. Діяльність Ради Європи та інших міжнародних організацій з питань розвитку транскордонного співробітництва	42
6. Законодавче та нормативно-правове забезпечення розвитку транскордонного співробітництва	53
7. Інституційне забезпечення транскордонного співробітництва	58
А. Управління та координація політики транскордонного співробітництва на національному та регіональному рівнях в Україні... 58	
Б. Зміцнення інституційної спроможності євро регіонів та інших суб'єктів транскордонного співробітництва	63
8. Ресурсне забезпечення транскордонного співробітництва	74
А. Кадрове забезпечення розвитку транскордонного співробітництва	74
Б. Фінансово-економічні та матеріальні ресурси для розвитку транскордонного співробітництва	78
9. Нові форми транскордонного співробітництва	88
А. Транскордонні кластери	91
Б. Нові організаційні форми транскордонного співробітництва – ЄУТС, ОЕС.	109
В. Транскордонне партнерство як форма взаємодії між суб'єктами та учасниками транскордонного співробітництва	113
10. Навчально-методичні матеріали до навчального курсу «Транскордонне співробітництво»	121
11. Додатки	154
А. Інформаційні матеріали щодо діяльності українських євро регіонів	154
Б. Третій Додатковий протокол до Європейської рамкової конвенції	

про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами та пояснювальний коментар до нього	236
В. Методичні рекомендації щодо юридичного оформлення об'єднань єврорегіонального співробітництва (єврорегіонів)	245
Г. Методичні рекомендації з питань розвитку прикордонної торгівлі.....	257

ВСТУПНЕ СЛОВО

Розширення Європейського Союзу, вступ України до СОТ, світова економічна криза, інші процеси глобалізації мають суттєвий вплив на соціально-економічний розвиток української держави. Життя ставить перед українським суспільством нові виклики зовнішнього і внутрішнього походження, які у своїй сукупності спричиняють різку диференціацію українських регіонів, насамперед прикордонних, в першу чергу за інтегральним показником, яким є показник рівня людського розвитку. Така диференціація спричинює соціальну напруженість і веде до наростання відчуженості між громадами та регіонами, що становить загрозу національній безпеці української держави.

Важливим кроком для виходу із такого становища є використання потенціалу транскордонного співробітництва як інноваційного інструменту державної регіональної політики.

Слід зазначити, що 19 із 25 регіонів України є прикордонними, а їх сукупна площа становить близько 77 % усієї території держави. На сьогодні на території України діють 9 єврорегіонів, а саме: «Буг» (Україна, Польща, Білорусь), «Карпатський єврорегіон» (Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія), «Нижній Дунай» (Україна, Молдова, Румунія), «Верхній Прут» (Україна, Молдова, Румунія), «Дніпро» (Україна, Росія, Білорусь) та «Слобожанщина» (Україна, Росія), «Ярославна» (Україна, Росія), «Донбас» (Україна, Росія). У 2008 р. за ініціативою Ради Європи було утворено Чорноморський єврорегіон. Отже, на сьогодні завершується процес інституціоналізації транскордонного співробітництва у вигляді єврорегіонів по усьому периметру державного кордону України.

Одночасно з боку Європейського Союзу та Ради Європи здійснюються планомірні заходи для створення «Європи без роз'єднуючих кордонів», забезпечення «територіального вирівнювання» між регіонами з метою зменшення диспропорцій у їх розвитку. На підтвердження особливого значення такої політики та віднесення пов'язаних із її реалізацією завдань до числа пріоритетних було розроблено низку важливих правових інструментів, які застосовуються для підтримки транскордонного співробітництва, а саме: Європейську рамкову конвенцію про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами та три додаткові Протоколи до неї, Регламент Європейського Парламенту та Ради 1082/2006 про Європейські угруповання з міжтериторіального співробітництва (EGTC) від 5 липня 2006 р. тощо. Враховуючи зазначене, нова державна регіональна політика повинна передбачати можливості для розширеного представлення регіонів України в Європейському економічному та політичному просторах. Велике значення має також і розвиток співробітництва з країнами-членами СНД та іншими державами-сусідами, зокрема членами Організації Чорноморського економічного співробітництва.

Разом з тим, Україною ще не у повній мірі використовується потенціал транскордонного співробітництва, що має забезпечити сталий розвиток та конкурентоспроможність транскордонних регіонів. У рекомендаціях парламентських слухань, затверджених постановою Верховної Ради України від 27 червня 2007 р., зокрема, зазначається, що подальша реалізація сучасних можливостей транскордонного співробітництва України є гарантією подальшої реалізації в Україні принципу субсидіарності та забезпечення сталого соціально-економічного і просторового розвитку регіонів у інноваційно-інвестиційний спосіб. Парламентом України було зазначено, що посилення ролі єврорегіонів у процесі транскордонного співробітництва полягає в тому, що вони можуть і повинні стати ключовою ланкою у підтриманні контактів між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, виробленні стратегії спільних дій, ініціюванні проектів, реалізація яких відповідає інтересам прикордонних регіонів України.

У зв'язку з цим підготовка за сприяння Ради Європи першого в Україні посібника з питань транскордонного співробітництва має надзвичайно важливе значення для подальшого розвитку транскордонного співробітництва як інноваційного інструменту в реалізації державної регіональної політики в Україні. Особливу подяку за сприяння у підготовці згаданого посібника хотілось би висловити Аніщук Т.А., координатору Програми Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ) в Україні «Сприяння економічному розвитку та зайнятості в Україні»; Бейку О.В., президенту Центру публічного розвитку та практичної конфліктології; Бройде З.С., раднику голови Чернівецької обласної державної адміністрації, директору ДНТЦ «Екоресурс»; Вірту А., директору Програми Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ) в Україні «Сприяння економічному розвитку та зайнятості в Україні»; Внуковій Н.М., завідувачу кафедри управління фінансовими послугами Харківського національного економічного університету, віце-президенту ХОГО «Єврорегіон «Слобожанщина»; Гасюку П.П., народному депутату України, голові підкомітету з питань транскордонного співробітництва Комітету Верховної Ради України з питань європейської інтеграції; Гуку А.К., секретарю делегації України в Конгресі місцевих і регіональних влад Ради Європи, голові Європейського комітету з питань місцевої та регіональної демократії Ради Європи (CDLR); Гусевій Н.А., аспірантці Інституту регіональних досліджень НАН України (м. Львів); Донченко Т.В., керівнику служби віце-прем'єр-міністра з питань регіональної політики; Жук О.П., аспірантці Інституту регіональних досліджень НАН України (м. Львів); Івановій Т.В., проректору Академії муніципального управління; Демчишену В.В., народному депутату України, голові підкомітету з питань державного будівництва Комітету Верховної Ради України з питань державного будівництва та місцевого самоврядування; Зарді А., керівнику Департаменту місцевого самоврядування Генерального Секретаріату Ради Європи; Кічковському М.М., члену Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Єв-

ропи; Канадець М.В., раднику віце-прем'єр-міністра з питань регіональної політики; Купрію В.О., експерту Програми Ради Європи «Посилення місцевої демократії та підтримка реформ місцевого самоврядування в Україні», виконавчому директору ТЦК; Кушніровій С.О., експерту Програми Ради Європи «Посилення місцевої демократії та підтримка реформ місцевого самоврядування в Україні»; Легенку Ю.В., заступнику директора Департаменту інноваційної політики Державного комітету України з питань науки, інновацій та інформатизації; Ляшенку В.І., завідувачу відділу регуляторної політики та розвитку підприємництва Інституту економіки промисловості НАН України; Матвееву Є.Е., докторанту Інституту регіональних досліджень НАН України (м. Львів); Плотяну С.Г., раднику віце-прем'єр-міністра з питань регіональної політики; Рахімкулову Е.Р., експерту Програми Ради Європи «Посилення місцевої демократії та підтримка реформ місцевого самоврядування в Україні», заступнику директора Програми сприяння Парламенту II; Ріку Ш., експерту Ради Європи з питань транскордонного співробітництва; Романюку С.А., заступнику Міністра регіонального розвитку та будівництва України; Романовій Н.А., віце-президенту Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи; Сиромолоту Е.А., президенту ХОГО «Єврорегіон «Слобожанщина»; Татаренку А.В., адміністратору Генерального директорату з питань демократії та політичних справ Генерального Секретаріату Ради Європи; Тимечко І.Р., науковому співробітнику Інституту регіональних досліджень НАН України (м. Львів); Ткачуку А.Ф., президенту Інституту громадянського суспільства; Удовиченку В.П., президенту ВГО «Клуб мерів», Славутицькому міському голові, члену Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи; Фащевському М.І., головному науковому співробітнику Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України; Чайці Н.В., начальнику відділу Міністерства з питань житлово-комунально-господарства України; Шевчук К.А., аспірантці Національної академії державного управління при Президентові України; Шевчук О.А., адміністративному асистенту Програми Ради Європи «Посилення місцевої демократії та підтримка реформ місцевого самоврядування в Україні»; Щербак Н.В., виконавчому директору Центру досліджень регіонального і місцевого розвитку та сприяння адміністративній реформі; Цибульській Ю.О., аспірантці Інституту регіональних досліджень НАН України (м. Львів); Цисінській О.Б., аспірантці Інституту регіональних досліджень НАН України (м. Львів).

Віктор Тихонов
*Віце-прем'єр-міністр України –
Міністр регіонального розвитку, будівництва
та житлово-комунального господарства*

1. АКТУАЛЬНІСТЬ ПИТАНЬ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА. ПРЕДМЕТ, ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРОЦЕСІВ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

За сучасних умов розширення процесів глобалізації зростає роль транскордонного співробітництва у житті регіонів і громад та відкриваються нові можливості для активізації господарської діяльності на периферійних територіях та підвищення їх конкурентоспроможності.

Наприкінці ХХ-го століття регіональна політика Європейського Союзу перейшла до нової парадигми – від застосування механізмів ліквідації диспропорцій регіонального розвитку шляхом міжрегіонального перерозподілу ресурсів до мобілізації природно-ресурсного потенціалу територій і застосування принципу субсидіарності. Цей підхід був використаний суміжними прикордонними регіонами Європи, які налагодили взаємні контакти між державними регіональними органами влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, господарськими суб'єктами, об'єднуючи зусилля для вирішення спільних проблем, і від співробітництва за окремими транскордонними угодами перейшли до співробітництва в рамках єврорегіонів. Німеччина, Польща, Чехія та інші країни створили єврорегіони по всьому периметру своїх кордонів, що зумовлювалося, зокрема, поглибленням євроінтеграційних процесів та удосконаленням механізмів фінансування регіонального розвитку в Європейському Союзі. Основні пріоритетні напрями фінансової підтримки Європейського Союзу базувалися на загальних засадах просторового облаштування Європейського континенту, прийнятих Радою Європи, і передбачали підвищення координованості та узгодження розвитку суміжних прикордонних територій сусідніх країн шляхом розробки концепцій спільного розвитку транскордонних регіонів. Таким чином, з метою виявлення спільних проблем і пошуку ефективних шляхів їх вирішення постала необхідність системного дослідження транскордонного регіону як бази розвитку транскордонного співробітництва, що потребувало належного теоретико-методичного підґрунтя.

З середини 90-х років минулого століття проявилася значна зацікавленість вчених до проблематики транскордонного співробітництва. велику увагу цим проблемам приділили Герцог Р., Марку Ж. (Франція), Локателлі Р., Чуді Г.-М. (Швейцарія), Габбе Г., Мюдріх Г., Кліп К. (Німеччина); Еберхардт П., Стасяк А., Зьоло З. (Польща); Зарді А. (Італія); Борисов Б., Лієва М. (Болгарія); Романов С., Білчак В., Вардомський Л., Зверев Й. (Росія); Кузьмішин П., Тей Ю., (Словаччина), а також вітчизняні вчені: Амоша О., Бельський П., Бройде З., Будкін В., Бураковський І., Буркинський Б., Внукова Н., Вишняков О., Гакман С., Гук А., Євдокименко В., Куйбіда В., Козоріз М., Легенько Ю., Лендьел М., Луцишин Н., Ляшенко В., Макогон Ю., Мальський М., Мельник А., Мікловда В., Мокій А., Пила В., Пирожков С., Пи-

саренко С., Пухтинський М., Романюк С., Романова Н., Сиромолот Е., Студенніков І., Ткачук А., Чмир О., Чайка Н., Шевчук К., Щербак Н. та ін.

Співпраця в рамках єврорегіонів (об'єднань єврорегіонального співробітництва) сприяє розвитку інтеграційних процесів у культурній, освітній, економічній, комунікаційній та інших сферах, створює можливості прискорення адаптації європейського законодавства, обумовлює підвищення життєвого рівня мешканців прикордоння. Проте реалізація проектів єврорегіональної співпраці в Україні лише на основі використання практичного досвіду, без належного теоретико-методологічного обґрунтування, не сприяє досягненню потенційної ефективності транскордонного співробітництва, використанню усіх його можливостей та поширенню по всьому периметру кордону, як це відбувається в інших європейських країнах.

Більшість прикордонних територій у країнах Європи є менш розвиненими, ніж центральні, тому регіональна політика Європейського Союзу спрямована на ліквідацію диспропорцій розвитку регіонів, підвищення життєвого рівня населення. Для України ситуація є дещо іншою, вона пов'язана з тим, що лише західні прикордонні території розвивалися зі специфікою периферійності, а усі інші розвивалися як внутрішні регіони країни. Поява кордону на цих теренах внесла суттєві корективи в життєдіяльність мешканців. Нівелювати наявність кордону, використати нові можливості при вирішенні проблем територіального розвитку прикордоння, забезпечити зростання життєвого рівня місцевого населення – це основні цілі розвитку транскордонного співробітництва, які необхідно враховувати у регіональній політиці.

У даний час у вітчизняній науці здійснюються лише перші спроби системних досліджень транскордонного співробітництва. На початковому етапі формування перебуває система підтримки транскордонного співробітництва. У зв'язку з цим основними пріоритетами у розвитку транскордонного співробітництва мають бути визначені наступні завдання:

- підвищення конкурентоспроможності українських регіонів, зокрема прикордонних;
- сприяння гармонійній інтеграції України та її регіонів у загальноєвропейський простір;
- розвиток національного законодавства у галузі транскордонного співробітництва з урахуванням основних рекомендацій Ради Європи, Європейського Союзу та інших міжнародних організацій;
- підготовка кваліфікованих кадрів для реалізації проектів та програм транскордонного співробітництва;
- реалізація фундаментальних досліджень з питань розвитку транскордонного співробітництва, теоретичних основ, форм і механізмів транскордонного співробітництва з урахуванням світового, а особливо, європейського досвіду, кращих вітчизняних та зарубіжних практик у цій галузі.

Дослідження з транскордонного співробітництва тісно пов'язані з такими науками як економіка (регіональна економіка) та право (зокрема,

такі галузі права, як конституційне, адміністративне, муніципальне тощо), а також навчальними дисциплінами «Правові засади державної регіональної політики», «Муніципальне право України», «Муніципальне право зарубіжних країн», «Європейське право» та «Європейська інтеграція» тощо. Крім того ця робота має бути пов'язана з прикладними дослідженнями з питань розвитку єврорегіонів (об'єднань єврорегіонального співробітництва).

Об'єктом дослідження є процеси транскордонного співробітництва, а його предметом – теоретико-методологічні, організаційно-правові та фінансово-матеріальні основи транскордонного співробітництва як складового елемента державної регіональної політики.

Щоб визначитись з терміном «транскордонне співробітництво» доцільно розглянути його місце у системі міжнародного співробітництва регіонів, яке здійснюється як міжтериторіальне, міжрегіональне та транскордонне.

З підписанням «Протоколу № 2 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними владами громадами, який стосується міжтериторіального співробітництва»¹ в основному було завершено введення понятійного апарату для цієї сфери діяльності. Тому коротко наведемо ці визначення та порівняємо їх з окремими термінами, що використовуються в Україні.

У Мадридській конвенції транскордонне співробітництво визначається як «...будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними громадами або владами, що знаходяться під юрисдикцією двох або декількох договірних сторін, а також укладення з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей».

У цьому ж документі уточнюються наступні поняття: територіальні громади або органи влади як «громади або органи, які здійснюють місцеві та регіональні функції та визнаються як такі внутрішнім законодавством кожної держави».

У Статуті Асамблеї європейських регіонів визначається термін «між-регіональне співробітництво», під яким розуміють будь-які зв'язки, встановлені між регіонами, що належать до різних держав².

Однак, як виявилось, необхідно було удосконалити категорійний апарат поняттям міжтериторіального співробітництва, яке було введено вже згадуваним Протоколом № 2 до Рамкової конвенції (1998). Це пов'язано з тим, що у міжнародні відносини можуть вступати, в залежності від національного законодавства, не лише регіони, які знаходяться безпосередньо після державного рівня, а й інші територіальні утворення та органи само-

---

¹ Протокол № 2 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами, який стосується міжтериторіального співробітництва, від 5 травня 1998 р. Страсбург.

² Статут Асамблеї європейських регіонів.

врядування нижчих рівнів і не обов'язково сусідні території (транскордонне співробітництво).

Тобто, «міжтериторіальне співробітництво» означає будь-яку взаємозгоджену діяльність, спрямовану на започаткування відносин між територіальними громадами та владами двох або більше договірних сторін, крім відносин транскордонного співробітництва між сусідніми органами влади, включаючи укладення між територіальними громадами та органами влади інших держав угод про співробітництво³.

Таким чином, найбільш широким поняттям є міжтериторіальне співробітництво, яке визначає право будь-якого територіального органу влади співпрацювати з будь-якими відповідними територіальними органами влади інших держав (за Конституцією України – АРК, області, райони, міста, міські райони, селища або села). Міжрегіональне співробітництво окреслює правові рамки територій, що стоять на другому після центрального рівня (для України – це області та Автономна республіка Крим, м. Київ та м. Севастополь; для Швейцарії – кантони; для Австрії, Німеччини – землі; Польщі – воєводства тощо).

Транскордонне співробітництво означає співпрацю суміжних територій сусідніх держав, тобто визначальним є наявність кордону між співпрацюючими територіями. Можна вживати термін «міжтериторіальне транскордонне співробітництво», коли співпрацюють між собою прикордонні райони чи міста, але не можна говорити про транскордонне співробітництво держав, які не є сусідами.

На наш погляд, є деякі розбіжності у трактуванні ст. 1 Додаткового протоколу до Європейської рамкової конвенції, коли робляться висновки про необов'язковість наявності кордону для транскордонного співробітництва⁴. Однак, у преамбулі до Протоколу № 2 до цієї ж Конвенції вказується на те, що співробітництво транскордонне здійснюється між органами влади сусідніх територій, а між іноземними органами влади, які не є сусідами – міжтериторіальне.

Отже, поняття «міжтериторіальне» та «міжрегіональне» можна вживати як ідентичні, якщо визначитися з поняттям регіон. Якщо під територією розуміти різного рівня адміністративно-територіальні одиниці держави (див. мал.1.1), включаючи й 2-й рівень безпосередньо після державного (тобто, за європейським визначенням – регіон), то поняття «міжтериторіальне» буде включати і «міжрегіональне» співробітництво⁵.

Розглядати ж транскордонне співробітництво доцільно окремо, передусім тому, що у транскордонному регіоні проблем, які виникають, та які не-

³ Протокол № 2 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами, який стосується міжтериторіального співробітництва, від 5 травня 1998 р. Страсбург.

⁴ Додатковий протокол до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами від 9 листопада 1995 р.

⁵ Бельський П.Ю., Мікула Н. Формування та розвиток системи міжрегіонального та транскордонного співробітництва в Україні. // Регіональна економіка – 2001.- №.3.- С.61-74.

обхідно вирішувати, є набагато більше, ніж тих, які виникають у стосунках територій (регіонів) різних держав. Часто ці проблеми носять об'єктивний, не залежний від людини, характер: перенос забруднень на суміжні території, спільні водні ресурси тощо.

Реалізуючи програму інтеграції в Європейський Союз, Україна повинна використовувати термінологію, яка вже набула широкого розповсюдження в Європі. Так, протягом значного періоду в Україні вживався термін «прикордонне» співробітництво і лише в останні 10 років став вживатися термін «транс-кордонне». Тому доцільно було б дещо визначитися і з цими термінами.

За своєю суттю співпрацю сусідніх територій визначають обидва терміни. Перший термін є більш звичним в Україні, він використовувався в умовах, коли кордон був достатньо закритий для широкого обміну. Не було мови також про створення транскордонних об'єднань (єврорегіонів) та реалізації проектів для вирішення спільних проблем суміжних територій ні на міждержавному, ні на міжрегіональному рівнях. Об'єктами досліджень були прикордонні території кожної з суміжних держав, і не розглядалися спільні проблеми.

Термін «прикордонне співробітництво» почав вживатися у 70-х роках минулого століття для визначення культурних відносин та політичних акцій між сусідніми регіонами по обидві сторони кордону та для визначення прикордонної торгівлі, що отримала розвиток у 1973-75 рр. на основі безпосередніх угод між обласними спілками споживчої кооперації України та кооперативними організаціями Угорщини, Чехословаччини, Польщі та Румунії, а з 1980 р. і між органами державної торгівлі прикордонних областей цих країн⁶. Проте, на даний час взаємовідносини прикордонних територій відбуваються в значно більшій кількості сфер і часто незалежно від волі та бажань людини та відміченого нею кордону – в атмосфері, по воді тощо («trans» в перекл. «пере», переносити, переміщати тощо). Тобто категорія «транс-кордонне» більше відповідає суті того, що відбувається на прикордонних територіях. Крім того, на сучасному етапі за об'єкт дослідження часто береться транс-кордонний регіон, про що ми вже згадували вище. Таким чином, можна зазначити, що транс-кордонне співробітництво є більш широким поняттям, яке охоплює усі вище наведені моменти і для визначення співпраці, на наш погляд, доцільно розширити звичне в Україні поняття прикордонної співпраці до суті поняття транс-кордонної, яке більше використовується в світі та вживати їх в подальшому як тотожні, якщо інше не буде вказане.

Зрозуміло, що запропонована ієрархічність понять, як і більшість інших у різних галузях знань, є певною мірою умовною. Але така домовленість щодо змістовності та вживаності термінів дозволяє науковцям та практикам говорити та дискутувати на одній мові і внести єдине трактування у законодавчі та нормативні документи.

---

⁶ Будкін В.С. Прикордонне співробітництво в системі адаптації економіки України до європейського господарського простору / Проблеми співробітництва прикордонних територій України і Польщі. Бюл. № 3. – Варшава-Київ – 1993. – С.169-179.

Проте у прийнятому 24 червня 2004 р. Законі України «Про транскордонне співробітництво» при обговоренні в Комітеті Верховної Ради з питань європейської інтеграції було змінено визначення транскордонного співробітництва, запропонованого робочою групою, яка пропонувала наступне: «транскордонне співробітництво – спільні дії, спрямовані на поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами та місцевими органами виконавчої влади України і територіальними громадами та відповідними органами влади *сусідніх* держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством».

Це визначення було замінено на наступне: «транскордонне співробітництво – спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади *інших* держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством».

Як видно, виділені автором слова «сусідніх» та «інших» суттєво змінює поняття транскордонного співробітництва, яке прийняте в Європі, в рамковій Конвенції, ратифікованою Україною.

Щоб не вступати в чергову полеміку з приводу визначень, наведемо понятійний апарат, узагальнення якого представив Ганс-Мартін Чуді (Швейцарія) на IX- му засіданні Конгресу місцевих та регіональних органів влади в Європі (Страсбург, 4-6 липня 2002 р.) в доповіді «Сприяння транскордонному співробітництву: важливий чинник демократичної стабільності в Європі»⁷.

«Для означення всіх форм співробітництва, взятих разом, використовується «транс-європейське співробітництво» (trans-European co-operation). Відмінності у поняттях можуть бути викликані при визначенні співпраці у наступних випадках:

- транскордонне співробітництво (cross-border cooperation) – розуміється дво-, три- або багатостороннє співробітництво між місцевими та регіональними органами влади (напівгромадські і приватні суб'єкти також можуть бути включені у цей контекст), що здійснюється у географічно суміжних територіях. Це стосується і територій, відокремлених морем;

- міжтериторіальне співробітництво (inter-territorial co-operation)- розуміється дво-, три-, або багатостороннє співробітництво між місцевими і регіональними органами влади (напівгромадські і приватні суб'єкти також можуть бути включені у цей контекст), що здійснюється між несуміжними територіями;

- транснаціональне співробітництво (transnational co-operation) – розуміється співпраця між національними, регіональними і місцевими органами влади щодо програм та проектів. Ця форма співробітництва охоплює вели-

⁷ Tschudi H-M. Promoting transfrontier co-operation: an important factor of democratic stability in Europe. – Strasbourg, 4-6 June 2002.

кі суміжні території і включає суб'єкти по крайній мірі двох держав—членів Європейського Союзу і/або країни, які не є членами Європейського Союзу». Прикладом цього є Організація субрегіонального співробітництва держав Балтійського моря (ОСС ДБМ) та Регіональна рада для співробітництва на регіональному рівні, що діє в рамках Ради Баренц-Євро-Арктичного регіону (РБЄАРР)⁸.

Таким чином, видно, що транскордонне співробітництво здійснюється лише між суміжними територіями. Іншими словами, транскордонне співробітництво — це специфічна сфера зовнішньоекономічної, політичної, екологічної, культурно-освітньої та інших видів міжнародної діяльності, яка здійснюється на регіональному рівні, і яка, охоплюючи всі загальні їхні форми, відрізняється необхідністю та можливостями більш активного їх використання, а також низкою особливостей, а саме — наявністю кордону і необхідністю його облаштування, спільним використанням природних ресурсів і, відповідно, спільним вирішенням проблем екологічної безпеки, більш широким взаємним спілкуванням населення сусідніх держав та особистими зв'язками людей, значно вищим навантаженням на інфраструктуру (дороги, зв'язок, сферу обслуговування, придорожня інфраструктура)⁹.

Основою транскордонного співробітництва є процес створення зв'язків та договірних відносин у прикордонних теренах з метою пошуку рішень для спільних та ідентичних проблем, а «філософія транскордонного співробітництва» полягає у тому, що два суміжні прикордонні регіони співпрацюють у процесі розробки планів та вибору пріоритетів розвитку, а не працюють окремо, а потім узгоджують плани розвитку за окремими заходами. Транскордонна співпраця полягає у тому, щоб у діалогі в усіх сферах життя були задіяні всі соціальні групи населення та адміністративні органи¹⁰.

Транскордонне співробітництво спрямоване на подолання негативних аспектів існування кордонів та наслідків, які виникли на прикордонних територіях через їх розташування на національних окраїнах держав і має на меті покращення умов життя населення. Серед головних цілей такої співпраці є: подолання існуючих стереотипів та упереджень по обидві сторони кордону; усунення політичних та адміністративних бар'єрів між сусідніми народами; створення господарської, соціальної та культурної інфраструктури, за умови формування спільних органів, господарюючих суб'єктів, осередків тощо¹¹.

⁸ Трансграничное сотрудничество на северо-западе России: XXI / Исследовательский отчет ISBN 5-902547-03-2. Институт Восток-Запад. — 136 с.

⁹ Беленький П., Мікула Н. Зовнішньоекономічна діяльність регіонів // Регіональна політика: методологія, методи, практика. Монографія. / Кол. ав. За ред. академіка НАНУ М.І.Долішного. — Львів: НАН України. ІРД, 2001. — 719с. — С. 654-697.

¹⁰ Practical Guide to Cross-border Cooperation / Third Edition 2000 / Phare / AEBR / EC. P.216, p. B2- 64. 3.

¹¹ Mochnaczewski P. Cele i zadania wsp pracy transgranicznej i mi dzyregionalnej ze szczeg lnym

Знання та розуміння сусіда є так само важливими, як і формування довіри. Різноманітність проблем та потенційних можливостей розвитку по обидві сторони кордону на просторах Європи призводить до того, що транскордонне співробітництво стає неминучим, бо служить втіленню в життя принципів міжнародного права в чітко визначеному регіональному аспекті¹². На останній аспект доцільно звернути більшу увагу з огляду на те, що не є доцільним очікувати, що транскордонне співробітництво вирішить усі проблеми у прикордонні. Транскордонне співробітництво охоплює коло завдань, що не виходять за межі регіонального виміру, проте воно дуже наближене до щоденних людських потреб і його необхідно досліджувати, сприяти його розвитку та використовувати можливості, які відкриваються у рамках співпраці для покращення життєдіяльності населення у прикордонних регіонах.

Транскордонне співробітництво може також відігравати роль своєрідного «імпульсу (потенціалу) зростання», а транскордонні регіони, в свою чергу, – роль «полосів росту».

Завдяки транскордонному співробітництву можна змінити тенденції регіонального розвитку «центр – периферія» і ліквідувати аналогію між «прикордонним», «периферійним» та «відсталим». Інакше кажучи, можна погодитися із Ж.-П.Лехнером, який зазначає, «... що транскордонні регіони дозволяють змінити периферійну ситуацію на центральну»¹³.

Транскордонне співробітництво стало чинником, який сприяє соціальній рівності та суспільному діалогу, інструментом для розвитку усіх напрямів діяльності прикордонної місцевої та регіональної влади в Європі, і сьогодні введений в різні аспекти повсякденного життя.

Методологічною основою дослідження транскордонного співробітництва є загальна теорія постіндустріального суспільства, яка інтерпретується через прикладні аспекти теорії регіонального розвитку, конкурентних переваг, інституціоналізму, міжнародної економіки та міжнародної інтеграції. В основі дослідження лежить системний підхід.

Парадигмою теорії постіндустріального суспільства є пріоритет людини, її творчий та інтелектуальний потенціал, умови її життєдіяльності. На цей момент слід звернути особливу увагу, бо в основі євро регіональної співпраці лежить намагання створити якісні умови проживання населення по обидві сторони кордону, ліквідувати ознаки периферійності, нівелювати наявність кордону, забезпечити необхідну свободу людині, без якої не можлива реалізація її творчого потенціалу.

Для того, щоб зрозуміти суть та філософію транскордонного співробітництва доцільно розглянути сучасний стан розвитку суспільної науки. Як

---

uwzgl dnieniem wschodnich s iad w Polski. W: Regiony, euroregiony, rozw j regionalny. Red. M. Ba towski, seria "Euroregion Bug" T. IV. Norbertinum, Lublin. 1996.

¹² Хартія Конгресу місцевих і регіональних органів влади Європи /Ухвалена Комітетом міністрів Ради Європи від 14 січня 1994 р.

¹³ Lehner J.-P. Twelve Brief Notes on Transborder Regions in Europe // Regional Contact. 1995. № 10. pp. 291-292.

пише академік А. Чухно «ми є свідками постіндустріальної революції, в результаті якої розвинуті країни перейшли на вищий ступінь цивілізаційного прогресу, на стадію постіндустріального розвитку»¹⁴. Теорія постіндустріального суспільства є сьогодні однією з найбільш розповсюджених соціологічних концепцій, що дозволяє адекватно осмислити масштабні зміни, що пройшли у західних суспільствах протягом останніх тридцяти років. Запропонована в кінці 60-х – на початку 70-х років американськими та європейськими дослідниками, вона ввібрала в себе кращі елементи наукової традиції, що виходять з часів епохи Просвіти. Її прибічники намагались підкреслити, що основою сучасного суспільного прогресу служить швидкий технологічний розвиток, що базується на перетворенні науки в безпосередню виробничу силу, а мірою такого прогресу виступає становлення всебічного розвинутої особи і розширення творчих можливостей людини.

Зміна парадигми розвитку людської цивілізації, яка визначається формуванням постіндустріального суспільства, визначеного американським соціологом Д. Беллом як «суспільства, в економіці якого пріоритет перейшов від переважаючого виробництва товарів до виробництва послуг, проведення досліджень, організації системи освіти і підвищення якості життя; у якому клас технічних спеціалістів став основною професійною групою і, що саме важливе, у якому впровадження нововведень (...) у все більшій мірі залежить від досягнення теоретичних знань, що передбачає виникнення інтелектуального класу, представники якого на політичному рівні виступають у якості консультантів, експертів або технократів»¹⁵. зумовлює зміщення акцентів щодо оцінки ефективності функціонування економіки держави/регіону, і на першому плані з'являються показники якості життя населення.

Іноземцев В. визначає теорію постіндустріального суспільства як метатеорію, а академік Чухно А. зауважує, що теорія постіндустріального суспільства є методологічною основою не лише розкриття закономірностей цивілізаційного процесу, а й характеристики сучасного етапу на основі технологічної організації суспільства, технологічного способу виробництва.

Сучасне суспільство може і повинно розглядатися як постіндустріальне. В історії розвитку цивілізації достатньо строго прослідковуються три великі епохи, що утворюють тріаду «доіндустріальне – індустріальне – постіндустріальне суспільство».

Така періодизація соціального прогресу базується на декількох критеріях, а постіндустріальне суспільство відрізняється від доіндустріального та індустріального за трьома важливими параметрами, а саме:

- основний виробничий ресурс (у постіндустріальному суспільстві ним є інформація, в індустріальному – енергетичні ресурси, у доіндустріальному – первинні умови виробництва, сировина);

¹⁴ Чухно А.А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України. К.: Логос. – 631с.

¹⁵ Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования. – М., 1999.

- тип виробничої діяльності (розглядається в постіндустріальному суспільстві як послідовна обробка [processing] на противагу виготовленню [fabrication] і добуванню [extraction] на більш ранніх стадіях розвитку);
- характер базових технологій (що визначаються у постіндустріальному суспільстві як наукоємкі, в епоху індустріалізму – як капіталоємкі і у доіндустріальний період – як працеемкі).

Ця схема дозволяє сформулювати відомі положення про три суспільства, згідно яких доіндустріальне суспільство базується на взаємодії людини з природою, індустріальне – на взаємодії людини з перетвореною ним природою, а постіндустріальне суспільство – на взаємодії між людьми. Особливе місце у цій взаємодії слід віддати співпраці або співробітництву – спільній діяльності людей, спрямованій на вирішення окремих завдань.

Саме ці положення та критерії стали методологічною основою сучасних наукових досліджень, зокрема в економічних науках та регіоналістиці.

Іноземцев В., розширюючи поняття постіндустріального до постеконічного суспільства, пише, що останнє «...означає новий соціальний порядок, що відрізняється від минулих суспільних форм насамперед, значенням і роллю особистості у соціальній структурі. В суспільстві, яке зараз формується, радикально змінюється відношення людини до власної діяльності, котра вже не визначається головним чином зовнішньою матеріальною необхідністю. Якщо господарські та технологічні новації не викликають відповідної зміни, їх прогресивна роль ілюзорна; саме тому поява в останні десятиріччя найновіших виробничих форм не здатна принести реального соціального прогресу, якщо вона у природній спосіб не доповнюється зміною ціннісних орієнтацій, мотивів і стимулів самої людини»¹⁶.

Тільки за допомогою поняття постеконічного суспільства можна адекватним чином протиставити соціальне ціле, яке формується, всім історичним формам суспільства, що об'єднані в економічну епоху; тільки у цьому випадку, можливо, відновити адекватний характер доктрини, що охоплює весь історичний шлях, пройдений людською цивілізацією. Поняття постеконічного суспільства дозволяє як побачити головну характеристику сьогоденної трансформації, якою є перехід від трудової діяльності до творчої, так і визначити основні «точки росту», в яких активно проходять формування нових соціальних відносин, усвідомити важливість або, навпаки, незначимість тих чи інших змін у житті сучасного суспільства (до таких «точок росту» ми відносимо транскордонні регіони та ТКС).

Відношення до сьогоденної трансформації як до становлення постеконічного суспільства дозволяє виважено підійти до оцінки революційного характеру сучасної епохи. Насамперед воно обумовлює відмову від надзвичайної високої оцінки технологічної революції, дозволяє розглядати

---

¹⁶ Иноземцев В. Расколота цивилизация. Наличившие предпосылки и возможные последствия постэкономической революции. /гл. 1. Постэкономическое общество как идея и реальность – М. 1999.

її не більше як передумову тієї якісної зміни, яка зауважується, насамперед, на особистісному рівні. В той же час воно підкреслює глобальний характер перевороту, що відбувається набагато більш значимого, чим заперечення однієї лише індустріальної епохи. Іноземцев В. робить висновок, що людство знаходиться напередодні такого соціального стану, який не може регулюватися і управлятися фактично жодним із відомих до цього часу способів. Всі ці обставини примушують з максимальною увагою відноситися до оцінки напрямів і перспектив сучасного прогресу. Найважливішим явищем, яке характеризує цей процес, є подолання праці як утилітарної активності і заміна її творчою діяльністю, що не мотивована матеріальними факторами. Даний процес пов'язаний з модернізацією системи людських цінностей і психологічних орієнтирів, і, судячи з усього, він не буде швидким. Саме оцінка сучасної трансформації як переходу від економічного суспільства до постеконічного дає основу для розуміння відповідного періоду як дуже довготривалого і який не залишає місця для революційних експериментів¹⁷. Такий підхід використаний в Україні при формуванні її Стратегії соціально-економічного розвитку. Як наголосив академік НАН України Геєць В.М., «суть сучасної соціально-економічної стратегії і концептуальна основа реформування української економіки полягає у просуванні до постіндустріального суспільства з високими характеристиками якості життя населення, формування нового технологічного укладу і соціально орієнтованої ринкової економіки за умови провідної ролі держави у її трансформації та регулюванні. Чинниками такої стратегії є гуманізація економіки; демократизація господарського життя; екологізація економічного розвитку; формування та розширення соціальної бази реформ; розробка та реалізація довгострокових пріоритетів; освоєння інноваційної моделі розвитку»¹⁸.

Для постеконічного суспільства затрати матеріалів і праці не значно впливають на якість результату, якщо основним ресурсом при його виробництві виступають знання; подібний продукт виявляється невідновлюваним, а діяльність людини у такій мірі сприяє його інтелектуальному і духовному розвитку, що стає самодостатньою. Набуваючи статусу незалежної від затрат праці і матеріалів змінної, продукти творчої діяльності виявляються невичерпними і тому безмежними, а її істинний результат, що втілюється у розвиток людської особистості, – індивідуальним і який не можна відчужити. Постеконічна господарська система заперечує експлуатацію і приватну власність, а відношення обміну втрачають свою вартісну природу, що властива їм у економічну епоху.

Закономірність цивілізаційного прогресу полягає у розвитку людини, її розумових здібностей – це безпосередня мета та цільова функція роз-

¹⁷ Іноземцев В. За пределами экономического общества. Постиндустриальные теории и постэкономические тенденции в современном мире. – М. 1998.

¹⁸ Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. акад. НАН України В.М. Геєця. – К.: Ін-т екон. прогноз., Фенікс, 2003. -1008 с.

виту виробництва та суспільства в цілому. Це зумовлює зростання ролі гуманітарної сфери, постеконімічних принципів суспільного розвитку, соціальних та гуманітарних чинників економічного прогресу. Все це вимагає коригування загальної спрямованості трансформаційного процесу, надання йому сучасних цивілізаційних форм, використання таких шляхів та механізмів входження в світову систему господарювання, які б дали змогу скористатися позитивними наслідками глобального розвитку і, водночас, мінімізувати економічні, а особливо, соціальні труднощі. У сучасних умовах система управління економікою, суспільними процесами має спиратися на знання про стан і розвиток людського фактора. На попередніх етапах система управління і регулювання з боку держави спиралась, головним чином, на облік і регулювання товарно-матеріальних цінностей, а облік і регулювання людського фактора обмежувався рухом зайнятості, визначенням ступеня відповідності загальної та професійної підготовки потребам виробництва.

В сучасних умовах ситуація змінюється докорінно. Щоб домогтися успішного розвитку економіки та суспільства держава має знати не лише стан розвитку людського фактора, але й створити умови для всебічного зростання знань працівників, для поширення і прояву творчих сил людини, її ініціативи. «Суспільний прогрес не є можливим, якщо не реалізовані три ключові цілі людини: прожити довге і здорове життя; придбати, розширити та поновити знання; отримати доступ до засобів існування, що забезпечують достойний рівень життя»¹⁹. У зв'язку з цим слід зазначити, що транскордонне співробітництво є ефективним інструментом для того, щоб забезпечити дієву відповідь на виклики зовнішнього та внутрішнього походження, які постають сьогодні перед Україною та її регіонами.

Основні чинники розвитку транскордонного співробітництва можна представити у двох групах: а) об'єктивні та б) суб'єктивні.

До об'єктивних чинників відносяться:

- необхідність користування спільними природними ресурсами;
- наявність спільних проблем, для вирішення яких доцільно об'єднувати зусилля (передусім, екологічні проблеми);
- реалізація єдиної політики просторового облаштування Європейського континенту;

Суб'єктивні чинники включають:

- можливості прискореного соціально-економічного та екологічного розвитку прикордонних регіонів та підвищення якості життя мешканців;
- можливості отримання значної фінансової підтримки з Європейського Союзу та інших міжнародних структур;
- формування єдиного інтегрованого простору в межах транскордонного регіону.

---

¹⁹ Валентей С., Нестеров Л. Человеческий потенциал: новые измерители и новые ориентиры. Вопросы экономики. – 1999. – №2. – С. 90-102.

Досвід транскордонного співробітництва та основні засади європейської регіональної політики дозволили сформулювати принципи транскордонного співробітництва, які також можна представити у двох групах: загальні та специфічні.

Загальні принципи ґрунтуються на тому, що розвиток транскордонного співробітництва повинен здійснюватися з огляду на збереження специфіки самотності та індивідуальності кожної зі сторін, тобто зберігати багатогранність регіонів при протидії кожній окремій спробі уніфікації. Розвиток транскордонного співробітництва повинен враховувати всі до сих пір відомі громадські, господарські, зовнішньополітичні точки зору; здійснюватися на основі взаємодопомоги та партнерства, посиленій регіональній поінформованості; сприяти зміцненню регіональної та громадської ідентифікації (самоусвідомлення) населення.

Основні специфічні принципи виникли з практики транскордонного співробітництва²⁰.

- засади партнерства, рівноправності, рівнозначності сторін. Принцип партнерства включає два елементи: партнерство по вертикалі, тобто з відповідною участю рівня міжнародного, центрального, регіонального та локального з кожної сторони кордону доповнюючи існуючі структури, але без елементів конкуренції, а також партнерство по горизонталі, тобто між партнерами регіону, по обидві сторони кордону. Цей вид партнерства базується на паритеті сторін, незалежно від величини території, в сенсі просторовому, економічному чи демографічному; для розвитку цього виду партнерства необхідно подолати ряд перешкод, які виникають з відмінностей в сфері адміністрування, компетенції та джерел фінансування;

- принцип допомоги, який розуміється дуже широко як допомога міжнародних, державних та регіональних інституцій та організацій у досягненні цілей транскордонної співпраці, що реалізуються регіонами та місцевими спілками; допомога означає також зміцнення регіонального та місцевого рівнів через делегування повноважень на найнижчий рівень адміністрування;

- принцип солідарності прикордонних територій, що ввійшов до останньої версії Європейської хартії прикордонних та транскордонних регіонів – документу Асоціації європейських прикордонних регіонів;

- принцип існування концепції стратегії транскордонного розвитку; виконання цього принципу є обов'язковим для створення стратегічних меж та для перспективи довготривалої співпраці; ця стратегія повинна відповідати програмі розвитку краю та окреслювати потреби та майбутні цілі транскордонної співпраці для подолання ізольованого розвитку лише з одної сторони кордону і включати розробку відповідної спільної перспективи регіонального транскордонного розвитку.

---

²⁰ Мікула Н. Єврорегіони: досвід та перспективи. Монографія. – Львів: ІРД НАН України, 2003. - 222 с.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ ТА ІНШИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

У контексті розбудови єдиної Європи (без роз'єднуючих кордонів) проблематика транскордонного (міжрегіонального та прикордонного) співробітництва набуває нового звучання.

Транскордонне співробітництво означає будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними громадами або органами влади, які перебувають під юрисдикцією двох і більше договірних сторін. Воно здійснюється в межах компетенції територіальних громад або органів влади, які визначаються національним законодавством, шляхом укладання відповідних угод або домовленостей. Прикордонні регіони – це території, на яких проживають спільноти людей, тісно зв'язаних різнобічними стосунками, але розділених кордонами. Незалежно від політичних систем країн, до яких належать ці спільноти, вони стикаються з ідентичними соціально-економічними, соціально-культурними, політичними і законодавчими проблемами. Отже, основний принцип міжнародного транскордонного співробітництва полягає в тому, щоб створювати в прикордонних зонах такі зв'язки і такі договірні відносини, які б сприяли розв'язанню спільних проблем.

Обличчям сучасної Європи є не лише спільна культура та історія, а й існування великої кількості кордонів між державами. Більшість сучасних європейських держав сформувалася в 19-му та 20-му століттях. Протягом останніх трьох сторіч формування кордонів здійснювалося часто за результатами воєн, розділяючи регіони та етнічні групи, а страх перед військовою агресією обумовив низький рівень заселення прикордонних регіонів.

Господарська діяльність, торгівля тяжіли до центру, транспортні шляхи прокладалися паралельно до кордону, а існуючі до чергового переділу території не використовувалися або ліквідовувалися. Така ситуація спостерігалася на західному прикордонні колишнього СРСР, де було розібрано багато кілометрів залізничного полотна європейського стандарту та побудовані більш широкі колії стандарту СРСР. Території з природними ресурсами, як вугілля чи залізна руда, із значною концентрацією промисловості і людей часто були об'єктами конфліктів, причинами спорів та воєн.

Окрім цих винятків, розвиток прикордонних територій відбувався з запізненням як периферійних, з слабо розвинутою інфраструктурою та з обмеженим транспортним сполученням. Природні кордони (річки, моря та гори тощо) ще більше посилювали бар'єрну функцію кордонів. Політична ідеологія, амбіції військових блоків призвели до того, що кордони стали більш закритими, а різна політика господарювання на прикордонних територіях сусідніх держав, зокрема, адміністративна, податкова, митна тощо, ще більше розділяли народи. Більшість населення прикордонних регіонів зіткнула-

ся безпосередньо з військовими та релігійними конфліктами, що залишили у свідомості страхи та упередження. Такі відносини негативно впливали на готовність до встановлення нових контактів та можливість співпраці.

Транскордонне співробітництво в Європі почало активно розвиватися у 1950-х роках, після другої світової війни, коли представники багатьох прикордонних регіонів почали зустрічатися для обговорення можливості ліквідації кордонних бар'єрів та подальшого розвитку транскордонної співпраці. Основою цьому, перед усім, стали потреба покращення життєвого рівня населення, бажання стабільного миру, усунення непотрібних обмежень, а також інших факторів, які спричинили роз'єднання людей та організацій у прикордонних регіонах.

Проте, у деяких західноєвропейських країнах, таких як Греція, Іспанія, Португалія, транскордонна співпраця активізувалася лише з 1980-х років завдяки серйозним політичним змінам, введенню демократичної системи врядування та членству в Європейському Союзі. У країнах Центральної та Східної Європи подібний процес розвитку співробітництва почав інтенсивно відбуватися після 1989 р.

Специфічний характер зв'язків прикордонних спільнот, їх регіональна індивідуальність вимагають певного розуміння та уваги з боку національних урядів та європейських структур. У зв'язку з цим Європейський Союз та Рада Європи вважають, що підтримка діяльності міжрегіональних об'єднань демонструє приклади взаєморозуміння і солідарності в реалізації політики європейської інтеграції.

Інституціональну структуру транскордонного співробітництва складають єврорегіони, основні цілі та завдання діяльності яких визначаються їх статутами. Основні напрями співробітництва єврорегіонів задекларовані в документах про їх утворення та, як правило, передбачають співробітництво в економічній, соціальній, адміністративній, культурно-освітній, інфраструктурній, екологічній, інформаційній сферах тощо.

Утворення єврорегіонів відбувається шляхом укладання угод про прикордонне співробітництво між органами місцевої влади прикордонних територій. На цій основі формуються об'єднання адміністративно-територіальних одиниць муніципального і регіонального рівнів, які є зацікавленими у спільній реалізації різнопланових проектів у межах даної сукупності прикордонних регіонів.

Чималу роль при формуванні транскордонного співробітництва відіграє також історичний аспект. Уся історія встановлення кордонів суттєво вплинула на розвиток територій та громад, з якими вони пов'язані. Було б невірно просто ігнорувати цей важливий аспект історії Європи, просто проголошуючи створення нових єврорегіонів у якості підтвердження того, що «що географія перемагає історію». Реалії історичного розвитку Європейського континенту є занадто складними для того, аби враховувати лише географічний аспект розвитку транскордонних регіонів.

Для осмислення ролі та місця транскордонного співробітництва у територіальному розвитку та інтеграційних процесах доцільно ознайомитись з сучасними поглядами на ці проблеми вітчизняних та зарубіжних науковців, попередньо розглянувши функції кордонів та їх типологізацію.

З вітчизняних науковців найбільш повно питання щодо ролі транскордонного співробітництва висвітлює І.Студенніков у роботі «Транскордонне співробітництво та його місце в регіональному розвитку»²¹. Він базується на типологізації функцій кордону швейцарського географа Реміджіо Ратті – відомого науковця з проблем транскордонного співробітництва, який зазначає, що «кордон містить подвійну концепцію: в один і той же час він може слугувати чинником, що розділяє різні політично-інституціональні системи, і чинником, що забезпечує контакт між різними соціальними колективами»²².

Виконуючи водночас роз'єднуючу та контактну функції, згідно типологізації Ратті Р., кордони виконують роль:

- бар'єру (переважаючими є фактори відокремлення та закритості, також ефект економічної ізоляваності);
- фільтру (кордон є у цілому відкритий, але виконує фільтруючу функцію згідно завдань національної безпеки);
- відкритого кордону (домінуючою є контактна функція і здійснюється транскордонне співробітництво як складова інтеграційного процесу).

Студенніков І. вважає, що така типологізація є найбільш вдалою для створення теоретичного підґрунтя для визначення місця транскордонного співробітництва у процесі європейської інтеграції. Погоджуючись з цим висновком, на наш погляд, доцільно розглянути також інші типологізації функцій кордону, які будуть важливими при осмисленні ролі транскордонного співробітництва на сучасному етапі.

Так, Томаш Коморніцкі зазначає, що в широкому розумінні кордони мали та мають три основні функції²³: військову (бар'єр для іноземної військової агресії); економічну (бар'єр для вільного руху товарів); цивільну (бар'єр для вільного переміщення людей).

Аналізуючи зміни функцій кордонів в Західній та Центральній-Східній Європі, Т.Коморніцкі визначає, що одними з найбільш суттєвих показників, що характеризують кордон, зокрема, в інтеграційних процесах, є рівень проникності та пропускну здатність кордону. Щоб зрозуміти їх важливість для транскордонного співробітництва, попередньо визначимо, що таке інтеграція з огляду на функції кордонів. Зазвичай, виділяють п'ять етапів ін-

21 Студенніков І. Транскордонне співробітництво та його місце в регіональному розвитку. // Регіональна політика в країнах Європи: Уроки для України / Київ. центр Ін-ту Схід-Захід; за ред. С.Максименка. – К.: Логос, 2000. -171 с.

22 Ratti R., Reichmann S. Theory and Practice of Transborder Co-operation. Basel and Frankfurt a. M. 1993.

23 Komornicki T. Granice Polski. Analiza zmian przenikalności w latach 1990-1996. PAN, IgiPZ, Warsaw, 1999, с. 347, с. 25.

теграції: зона вільної торгівлі (взаємне усунення митних зборів, збереження незалежної митної політики відносно третіх країн); митний союз (усунення будь-яких обмежень у взаємній торгівлі і ведення спільної тарифної політики з третіми країнами); спільний ринок (додаткове введення вільного руху капіталів та робочої сили); економічний та валютний союз (спільна економічна та монетарна політика, тяжіння до введення спільної валюти); повна економічна інтеграція (об'єднання економік, що зумовлює політичну інтеграцію – перспектива федерації)²⁴.

У своїх інтеграційних процесах Європа, що зазначають багато вчених, пройшла шість етапів (фаз) зміни функцій кордонів у середині Європейського Союзу з одночасним посиленням контролю на зовнішніх кордонах Європейського Союзу²⁵.

Фаза I. Залишаються військові функції, та, водночас, встановлюються функції економічного та цивільного кордону. (Подібна ситуація спостерігається у країнах колишньої Югославії).

Фаза II. Знижується роль військової функції, але утримується роль економічної функції (мита) та цивільної (ускладнення виїзду – паспорт та візи – візи)

Фаза III. Починаючи з цієї фази, економічна та цивільна функція кордону поступово обмежуються. Наступає лібералізація міжнародної торгівлі і паспортного контролю всередині Союзу при дотриманні повного візового контролю руху осіб і товарів із сусідніх країн з Європейського Союзу (наприклад, норвезько-російський кордон). З цієї фази можна говорити про початок економічної інтеграції.

Фаза IV. Міжнародна торгівля проходить подальшу лібералізацію, згідно з планами економічної інтеграції країн-членів Європейського Союзу. Впроваджується безвізовий рух при дотриманні контролю осіб та товарів із сусідніх держав (наприклад, польсько-німецький кордон).

Фаза V. Виникає повна свобода руху товарів (відміна в більшості випадках мита і митних зборів, реалізація третього етапу економічної інтеграції). Безвізовий рух замінено повною свободою переміщення, працевлаштування і зміни місця проживання. Прикордонний контроль максимально спрощено і обмежено (наприклад, французько-швейцарський кордон).

Фаза VI. Повністю ліквідовано прикордонний контроль, допускається перетин кордону в будь-якому місці (кордон у рамках Шенгенської групи).

На сьогодні на території Європейського континенту функціонує понад 50 єврорегіонів. Перший єврорегіон «Єврорегіо» (Euregio) був заснований у 1958 р. Регіонами-учасниками є землі Нижня Саксонія та Північний

²⁴ Гранберг А. Основы региональной экономики. – М.: ГУ ВШЕ, 2001. – 495с.;

Киреев А. Международная экономика. В 2-х ч. Учебное пособие для вузов.- М.: Международные отношения, 1997;

Doliwa-Klepacki Z. Europejska Integracja Gospodarcza, Temida 2, Bialystok, 1996.

²⁵ Komornitcki T. Granice Polski. Analiza zmian przenikalnosci w latach 1990-1996. PAN, IgiPZ, Warsaw, 1999, с. 347. с.39-40.

Рейн – Вестфалія у Республіці Німеччина та провінції Гелдерланд, Оверейсел та Дренте з боку Нідерландів. Містами-учасниками є Мюнстер, Енсхеде та Хенджело. Цей єврорегіон бере початок у 1958 р., коли муніципальні об'єднання двох країн організували першу транскордонну конференцію. У 1966 р. була створена робоча група єврорегіону «Єврорегіо», метою якої було зміцнення співробітництв між регіонами.

У ролі своєрідних локомотивів посилення регіоналізму в Європі та утворення різного роду міжтериторіальних об'єднань виступають регіони Німеччини. Особливою активністю відрізняється земля Північний Рейн-Вестфалія, регіональні і місцеві органи влади якої вже давно і активно працюють у галузі транскордонного співробітництва. Як результат цієї роботи, стало утворення чотирьох єврорегіонів – «Центр-Гронау», «Рейн-Вааль», «Рейн-Маас-Норд», «Маас-Рейн».

У радянський період діяльність органів місцевого самоврядування у галузі міжнародного (у тому числі транскордонного) співробітництва носила в багато чому формальний та декларативний характер. Ця діяльність обмежувалася протокольними обмінами офіційних делегацій керівників місцевих органів влади, представників наукових, культурних та освітніх установ, молоді. У період перебудови починають активно розвиватися побратимські відносини між окремими українськими містами та містами інших країн світу.

З набуттям державної незалежності України та ухваленням нового законодавства про місцеве самоврядування (насамперед, законів «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про транскордонне співробітництво») та ратифікацією Верховною Радою України Європейської Хартії місцевого самоврядування українські органи місцевого самоврядування отримали нові можливості для розвитку міжнародного співробітництва.

Так, п.2 статті 10 Європейської хартії місцевого самоврядування проголошує, що «право органів місцевого самоврядування бути членом асоціації з метою захисту і заохочення їхніх спільних інтересів, а також бути членом міжнародної асоціації органів місцевого самоврядування, визнається кожною державою». У п. 3 статті 10 Хартії зазначається, що «органи місцевого самоврядування мають право на умовах, які можуть бути передбачені законом, співробітничати з органами місцевого самоврядування інших держав».

П. 2 статті 15 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» закріплює, що «органи місцевого самоврядування та їх асоціації можуть входити до відповідних міжнародних асоціацій, інших добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування».

У червні 2004 р. Верховною Радою України було ухвалено Закон України «Про транскордонне співробітництво», яким врегульовані правові, організаційні та економічні питання розвитку транскордонного співробітництва та його державної фінансової підтримки, розширені повноваження органів місцевого самоврядування і місцевих органів виконавчої влади у цій сфері.

Парламент України також ратифікував Європейську рамкову конвенцію про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами та два додаткові протоколи до неї, які визнають право місцевих та регіональних властей на здійснення транскордонного співробітництва.

У 1970 р. кордони країн Бенілюксу перебували у VI фазі, інших країн Європейського Союзу – у V фазі. IV і III фази були характерні для кордонів країн Європейського Союзу з іншими капіталістичними країнами, II фаза – між кордонами соціалістичних країн, I фаза – між військовими та економічними блоками (залізна завіса). У середині 70-х років території, для кордонів яких була характерна VI фаза не змінились, V фаза поширилась на території країн Європейського Союзу. У IV і III фазах перебували окремі кордони між соціалістичними країнами, а фаза II була характерна для кордонів між блоками та між соціалістичними країнами Східної Європи та СРСР. У 80-х роках, з підписанням Шенгенської угоди VI фаза ще охопила кордони Франції та Німеччини, V – нових членів Європейського Союзу (Іспанії, Португалії, Греції). Одночасно кордони деяких європейських соціалістичних країн перейшли до II фази (Польща).

У даний час VI фаза охоплює кордони країн Шенгенської групи, V – практично характерна для кордонів всіх країн Західної Європи, включаючи нових членів Європейського Союзу; IV – для всіх країн – суміжних з державами Європейського Союзу (крім країн СНД) та між країнами Південно-Східної Європи, що не є членами Європейського Союзу. Внутрішні кордони між країнами СНД та колишньої Югославії на даний момент постійно змінюються і не можна ще їх характеризувати якоюсь фазою²⁶.

Якщо застосувати даний підхід до України, то можна констатувати, що західний та південно-західний кордони України до розширення Європейського Союзу знаходились у III фазі, однак, на даний час повернулися у II фазу. Введення візового режиму, хоча й при значних послабленнях, все таки вплинули на зменшення потоку переміщень українців через кордон, особливо місцевого населення. Потрібно знову докладати значних зусиль, щоб повернутись до функцій кордонів із Європейським Союзом, характерних для III-ї фази, і рухатися далі, до фази вільного переміщення через кордон. Інші кордони України, що були внутрішніми у СРСР, також перебувають у II-й фазі, проте підписання угоди про Єдиний економічний простір, при дотриманні всіх умов щодо зони вільної торгівлі, створює передумови для визначення функцій кордону, що характерні для IV –V фаз. Таким чином, транскордонне співробітництво як чинник інтеграційного процесу, спрямоване чи більш точно сприяє досягненню як мінімум V-ї або VI-ї фази зміни функцій кордону.

---

²⁶ Komornitcki T. Granice Polski. Analiza zmian przenikalności w latach 1990-1996. PAN, IgiPZ, Warsaw, 1999, с. 347.

3. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ ТА ІНШИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Всередині Європейського Союзу кордони практично не мають бар'єрних функцій, однак вони значно посилюються на його зовнішніх кордонах. Це відчули на собі українці, що звикли до вільного в'їзду в усі сусідні держави, а вимушене, на вимогу Європейського Союзу, введення візового режиму значно ускладнило поїздки громадян України.

Зміст та результати вільного надання послуг у межах Європейського Союзу визначає Директива Болкестейна. Наслідки ухвалення цієї директиви також мають значення для прикордонних районів. Власне директива Болкестейна є спрямованою на реалізацію мети, яку було вперше викладено у Римській Угоді від 21 березня 1957 р. та повторено у Єдиному Європейському акті 1986 р., а саме, створення великого єдиного європейського ринку на основі вільного руху громадян, капіталу, товарів та послуг. У Єдиному Європейському Акті 1986 р. вже було зазначено, що обмеження, які стосуються ринку послуг, будуть поступово зняті протягом тривалого перехідного періоду. Сьогодні сфера послуг забезпечує принаймні 70% ВВП Європейського Союзу та забезпечує відповідну кількість робочих місць. З метою підвищення конкурентоспроможності та забезпечення зайнятості у Європейському Союзі у довгостроковій перспективі у 2000 р. було розроблено Лісабонську Стратегію.

Транскордонне співробітництво всередині країн Європейського Союзу розвивається дещо інакше, воно має інші цілі (досягнення повної інтегрованості транскордонного простору), ніж на зовнішніх кордонах Європейського Союзу, чи між останніми країнами, що не входять до Європейського Союзу.

Гарним прикладом ефективного транскордонного співробітництва в Європейському Союзі є діяльність євродістрікта Страсбург-Кель, який має спеціалізовану та вузькоспрямовану базу для роботи у наступних галузях:

- уніфікація мереж дальнього транспортного сполучення (швидкісні потяги TGV – ICE);
- розширення існуючої мережі ближнього прикордонного транспортного сполучення;
- спільні маркетингові заходи для створення єдиної мірки (символів) євродістрікту;
- спільний веб-портал;
- створення ресурсного центру з питань прикордонного співробітництва;
- розширення співпраці у сферах захисту громадського порядку та роботи правоохоронних органів;
- посилення співпраці у сфері захисту навколишнього середовища (зокрема, захист від шуму, збереження атмосфери та демаркація заповідників тощо);

- співпраця між службами швидкої допомоги;
- покращення кваліфікації фахівців з питань бухгалтерського обліку та фінансової звітності, зокрема, приватних підприємців;
- обмін інформацією між агенціями з питань працевлаштування;
- співробітництво між навчальними закладами та обмін учнями;
- вивчення мов відповідних країн (французька та німецька мови) в усіх школах з метою забезпечення білінгвізму як необхідної запоруки для розвитку євродістрікту.

На зовнішніх кордонах Європейського Союзу транскордонне співробітництво має на меті підвищення життєвого рівня мешканців прикордоння при формуванні необхідного рівня безпеки для країн Європейського Союзу. До останнього розширення Європейського Союзу країни-сусіди основною метою свого розвитку вбачали вступ до Європейського Союзу і транскордонне співробітництво було спрямовано на полегшення процесів адаптації прикордонних територій до вступу до Європейського Союзу. У даний час ця мета досягнута і нові країни-члени Європейського Союзу переорієнтовують транскордонне співробітництво на формування повністю інтегрованого транскордонного регіону. Для всіх інших країн, які не є сусідами Європейського Союзу, основною метою транскордонного співробітництва є забезпечення підвищення життєвого рівня мешканців прикордоння шляхом вирішення спільних проблем об'єднаними зусиллями. Таким чином, з огляду на цілі розвитку транскордонного співробітництва можна виділити три групи кордонів: внутрішні кордони Європейського Союзу; зовнішні кордони Європейського Союзу; кордони між країнами, які не є членами Європейського Союзу.

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що українські регіони (єврорегіони) ще мають подолати певний шлях для того, щоб досягти найвищий рівень прикордонного співробітництва, який позначається терміном «інтеграція», що має забезпечуватись шляхом розвитку вільного руху громадян, товарів, послуг та капіталу.

Сьогодні основним завданням політики транскордонного співробітництва є нівелювання негативного впливу кордонів на життя громадян. Розв'язанням цих проблем на європейському рівні займаються такі організації, як Рада Європи, Європейський Союз, Європейська Асоціація прикордонних регіонів тощо. Основною метою їх діяльності є прагнення проводити єдину політику в транскордонному співробітництві як політику задоволення загальноєвропейських інтересів за допомогою встановлення спільних правил, відображених у міжнародних конвенціях та угодах, до яких приєднуються окремі держави.

Отже, ми можемо зробити висновок, що на сьогодні в Європі відбуваються три, на перший погляд відмінні, але тісно пов'язані між собою процеси ²⁷:

---

²⁷ Європейська хартія прикордонних та транскордонних регіонів /в редакції від 01-12-1995, Щецин, Єврорегіон Померанія.

- нівелювання бар'єрної функції кордонів всередині держав-членів Європейського Союзу, внаслідок чого їхні національні кордони перенеслися на зовнішній кордон Європейського Союзу, а тому стали зовнішніми відносно третіх держав. З 1995 р. цей процес продовжувався водночас з розширенням Європейського Союзу;

- намагання встановити інтелектуальні, культурні, політичні, економічні контакти з третіми державами, що знаходяться за зовнішніми кордонами Європейського Союзу;

- процеси демократизації в країнах Центрально-Східної Європи та їх вступ до Ради Європи.

Ці процеси безпосередньо впливають на всі прикордонні регіони у Європі. Не може уникнути цього впливу і Україна. Слід підкреслити, що 19 регіонів України є прикордонними. Їх площа становить близько 77,0 % усієї території держави. Слід зазначити, що усі області України мають укладені угоди про співпрацю з сусідніми територіями суміжних країн, більшість областей має також угоди про співпрацю з регіональними органами влади багатьох держав світу. Кількість таких угод коливається від однієї (Херсонська область) до 49 (Харківська область)²⁸.

Сьогодні на території України діють вісім єврорегіонів: «Буг» (Україна, Польща, Білорусь), Карпатський єврорегіон (Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія), «Нижній Дунай» (Україна, Молдова, Румунія), «Верхній Прут» (Україна, Молдова, Румунія), «Дніпро» (Україна, Росія, Білорусь), «Ярославна» (Україна, Росія), «Слобожанщина» (Україна, Росія) та «Донбас» (Україна, Росія):

- єврорегіон «Буг» – (утворений 29 вересня 1995 р.), до складу якого входять Волинська область, Жовківський та Сокальський райони Львівської області, Хелмське, Люблінське, Замостське, Тарнобжезьке та Білопідлянське воєводства (Польща), Брестська область (Республіка Білорусь). Територія єврорегіону становить 80,916 тис. км² з чисельністю населення біля 5,0 млн. чоловік, у тому числі територія України – 23,1 тис. км² з чисельністю 1,27 млн. чоловік;

- Карпатський єврорегіон (утворений 14 лютого 1993 р.), до складу якого входять Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська та Чернівецька області, адміністративно-територіальні одиниці п'яти держав – Польщі (Кросно, Перемишль, Жешув, Тарнув), Словаччини (райони Бардіїв, Гуменне, Кошице, Межилаборце, Міхаловце, Пряшів, Сабінов, Сніна, Собранце, Стропков, Свидник, Требішов, Вранов), Угорщини (округи Боршод-Абауй-Земплен, Гайду-Бігар, Гевеш, Йас-Надькун-Солнок, Саболч-Сатмар-Берег та міста Мішкольц, Дебрецен, Егер, Ніредьгаза), Румунії (повіти Сату-Маре, Марамуреш, Бігор, Са-лай, Ботошани). Карпатський єврорегіон охоплює 161,279 тис. км² з 16 млн. населення, у тому числі територію України – 56,6 тис. км² з чисельністю 6,4 млн. чоловік;

²⁸ Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф., Толкованов В.В. Транскордонне співробітництво та розвиток транскордонних кластерів. Збірник. – Київ: Крамар, 2009. – 242 с.

• єврорегіон «Нижній Дунай» (утворений у 1998 р.), до складу якого входять Одеська область, адміністративно-територіальні одиниці Республіки Молдова (райони Вулканешти, Кагул, Кантемир), Румунії (повіти Бреїла, Галац, Тульча). Територія єврорегіону «Нижній Дунай» охоплює 53,3 тис. км² з чисельністю 4,0 млн. чоловік, у тому числі територія України — 33,3 тис. км² з чисельністю 2,5 млн. чоловік;

• єврорегіон «Верхній Прут» (утворений 22 вересня 2000 р.), до складу якого входять Чернівецька область, адміністративно-територіальні одиниці Республіки Молдова (Бельцький та Єдинецький, Румунії (Ботошанський та Сучавський повіти). Українська територія єврорегіону становить 8,1 тис. км² з чисельністю біля 1 млн. чоловік. У жовтні 2003 р. повноправним членом єврорегіону стала Івано-Франківська область;

• єврорегіон «Дніпро» (утворений у квітні 2003 р.), до складу якого увійшли Чернігівська область (Україна), Гомельська область (Білорусь) та Брянська область (Російська Федерація);

• єврорегіон «Слобожанщина» (утворений у 2003 р.), до складу якого увійшли Харківська область та Белгородська області (Російська Федерація);

• єврорегіон «Ярославна», до складу якого входять Сумська область України та Курська область Російської Федерації;

• єврорегіон «Донбас», до складу якого входять Луганська область України та Ростовська область Російської Федерації.

Проводиться цілеспрямована робота щодо створення нових єврорегіонів. Так, Вінницькою облдержадміністрацією опрацьовується питання щодо створення єврорегіону «Дністер» за участю Вінницької, Одеської областей і прикордонних районів Республіки Молдова (Сорокський район і Придністров'я).

26 вересня 2008 р. у м. Варна (Болгарія) було підписано статутні документи нового Чорноморського єврорегіону, ідея створення якого належить Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи.

Впровадити інститут транскордонного співробітництва Україна намагається шляхом його трансплантації з більш розвинутого економічного середовища у менш розвинуте. Таким чином держава намагається прискорити інституціональний розвиток, але виникає небезпека відторгнення або дизфункції трансплантованих інституцій.

Будь-який процес трансплантації включає три основні стадії:

- 1) вибір трансплантата та стратегії трансплантації;
- 2) створення інфраструктури трансплантації; допоміжних та проміжних інститутів;
- 3) здійснення заходів, що полегшують адаптацію економічних агентів до нового інституту²⁹.

При трансплантації інституту у економічних агентів створюється нове поле можливостей. З'являється цілий спектр стратегій, які враховують нові

²⁹ Полтерович В.М. Технология трансплантации экономических институтов. // Экономическая наука современной России – 2001. – № 3. – 25 с.

інституціональні і, зокрема, законодавчі межі. Одні із стратегій залишаються в середині цих меж, інші — передбачають їх порушення. Трансплантація направлена на зміну старої рівноваги. Прийняття нового інституту агентами і його стійке функціонування залежать від трансформаційних витрат і від співвідношення трансакційних витрат трансплантованої і діючої норм поведінки. Витрати, в свою чергу, визначаються інституціональною структурою і культурним середовищем країни-реципієнта, макроекономічною ситуацією, механізмами координації, спонукання, інерції та навчання³⁰.

При вдалій трансплантації за відносно короткий період проходить позитивна адаптація інституту до нового інституціонального та культурного середовища: інститут виконує у країні-реципієнта ту ж роль, що і в економіці-донора. Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина трансплантували інститут транскордонного співробітництва з Західної Європи і успішно використовують його можливості.

Цей процес почався в усіх країнах майже одночасно (у тому числі й в Україні), однак слід зауважити, що країни ЦСЄ знаходяться у цьому питанні на досить великий крок попереду. На відміну від України, основна мета, яка була поставлена цими державами, — інтеграція у Європейський Союз — досягнута, і не останню роль тут зіграв інститут транскордонного співробітництва як полігон для випробовування та адаптації європейського законодавства, інструментарію підвищення ролі регіонів, адаптації механізмів фінансової підтримки. В Україні розвиток інституту транскордонного співробітництва був дещо пригальмований і його функції було спотворено.

Останнім часом ряд науковців висловлює думку, що найбільш доцільною є стратегія «виращування» інститутів³¹. Ця стратегія передбачає можливість використання інституту «з минулого» країни-донора налюбій стадії його розвитку. Припускається, що спонтанна еволюція трансплантованого інституту буде — прямо чи опосередковано — сприяти виникненню форми, що адекватна умовам країни-реципієнта. «Виращування» допускає одночасну трансплантацію декількох варіантів інституту і їх співіснування (конкуренцію) з аналогічними інститутами реципієнта, та, на наш погляд, можливість внесення коректив у процес трансплантації.

Так, євро регіони на заході Польщі ефективно функціонують, залучаючи до транскордонного співробітництва широкі верстви населення і виконуючи свою основну роль «полігону». Проте, на сході країни спостерігалася деяка дизфункція (атрофія) у діяльності євро регіонів. Наприклад, участь воєводств у «Карпатському євро регіоні», євро регіоні «Неман» не приносила очікуваних результатів, що обумовило необхідність зміни концепції участі у них польської сторони. За результатами проведеного аналізу функціону-

³⁰ Полтерович В.М. Институциональные ловушки и экономические реформы // Экономика и математические методы. 1999. Т. 35. Вып. 2.

³¹ Stiglitz J. Scan globally, reinvent locally: knowledge infrastructure and the localization of knowledge. In: Diane Stone (ed.) Banking on Knowledge. The Genesis of the Global Development Network. 2000. P. 24–43.

вання цих єврорегіонів, порівняння його з діяльністю інших єврорегіонів країн Західної та Центрально-Східної Європи була проведена реформа організаційної структури польської частини єврорегіону. Для представництва польської сторони була створена нова структура з правом юридичної особи «Євро-Карпати», зі своєю мережею інформаційних центрів у нижчих рівнях управління. Це призвело до значного підвищення ефективності системи транскордонного співробітництва і залученню до нього широких мас населення³².

За сучасних умов ситуація різко змінюється – можна вже сказати, що у Польщі у цілому сформована система транскордонного співробітництва: створені відповідні інститути – законодавство; єврорегіони, структурні підрозділи у центральних і регіональних органах влади як основні структури; агентства регіонального розвитку, інформаційні центри і інші організації сприяння транскордонному співробітництву як допоміжні. Була також організована велика пропагандистська кампанія в світлі інтеграції до Європейського Союзу про роль транскордонного співробітництва для суб'єктів господарювання прикордонних територій. Таким чином, у трансплантації інституту транскордонного співробітництва Польща повністю використала всі принципи теорії інституціоналізму.

Враховуючи вищевикладене, є доцільним внести деякі корективи у процес трансплантації транскордонного співробітництва в Україні, адже аналіз сучасного стану розвитку транскордонного співробітництва українських громад та регіонів свідчить про існування певних проблем та труднощів, серед яких:

- недосконалість національного законодавства, відсутність єдиних нормативно-правових та інших стандартів щодо утворення та діяльності єврорегіонів, а також їх наближення до стандартів Європейського Союзу;
- відсутність ефективної моделі координації державної політики у галузі транскордонного співробітництва на національному рівні;
- недостатня інституційна спроможність більшості органів місцевого самоврядування щодо здійснення великих проектів (економічних, соціальних та ін.) у галузі транскордонного співробітництва. Йдеться, насамперед, про те, що обласні ради як ключові органи у здійсненні транскордонного співробітництва не мають власних виконавчих органів та, як наслідок, їм бракує кваліфікованих кадрів, здатних генерувати нові ідеї, залучати інвестиції та здійснювати ефективний менеджмент нових транскордонних проектів;
- недостатній рівень розвитку прикордонної інфраструктури;
- недостатня фінансова підтримка з боку держави програм та проектів транскордонного співробітництва та розвитку єврорегіонів;
- низький рівень залучення до транскордонного співробітництва підприємницьких структур, недержавних установ та громадських організацій;

---

³² Мікула Н. Єврорегіони: досвід та перспективи. Монографія. – Львів: ІРД НАН України, 2003. – 222 с.

- недостатній рівень використання потенціалу євро регіонів; йдеться насамперед про брак досвіду у розробці нових інноваційних проєктів у галузі транскордонного співробітництва, а також вміння їх лобювання у відповідних європейських структурах;

- недостатність фахівців та недосконалість національної системи підготовки фахівців у галузі транскордонного співробітництва;

- відсутність комплексної системи моніторингу та аналізу результатів діяльності органів місцевого самоврядування України у галузі транскордонного та міжнародного співробітництва.

Часткове вирішення цих проблем буде можливим із завершенням конституційної реформи в Україні, яка передбачає, зокрема, створення власних виконавчих органів обласних та районних рад. Необхідно також розробити комплексну національну програму щодо навчання та підготовки кваліфікованих менеджерів, управлінських кадрів для органів місцевого самоврядування, які мають працювати у галузі транскордонного співробітництва. При підготовці та реалізації цієї стратегії мають спільно працювати провідні навчальні центри (державні та приватні), національні асоціації органів місцевого самоврядування, громадські організації та міжнародні інституції, що опікуються питаннями місцевого та регіонального розвитку.

Процес впровадження інституту транскордонного співробітництва вимагає також здійснення значної організаційної роботи. Так, у центральних та регіональних органах влади, які мають відношення до транскордонного співробітництва, повинні бути створені відокремлені структурні підрозділи, основною функцією яких є сприяння розвитку транскордонного співробітництва. Крім цього, доцільно на всіх кордонах України впроваджувати практику створення євро регіонів як найбільш розвинутої форми транскордонного співробітництва³³. Ці структури повинні бути організовані аналогічно до тих, які виявилися більш ефективними у вирішенні спільних проблем населення прикордонних регіонів. На основі зробленого аналізу діяльності євро регіонів³⁴, можна рекомендувати використати досвід Польщі, Чехії та Словаччини.

Паралельно слід активізувати створення регіональних консалтингових організацій, інформаційних центрів, структур, що займаються підготовкою кадрів, і транскордонної інфраструктури, що включає й облаштування прикордонної території. Діяльність цих структур, серед іншого, буде спрямована на сприяння розвитку транскордонного співробітництва. Мова йде про допоміжні організації, основним завданням яких є підготовка економічних агентів. На даний час в Україні вже відбувається процес створення допоміжних структур, але він поки що знаходиться у початковій стадії.

³³ Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво. Монографія.- Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395 с.

³⁴ Мікула Н. Євро регіони: досвід та перспективи. Монографія. – Львів: ІРД НАН України, 2003. – 222 с.

В контексті подальшої реалізації державної політики підтримки та розвитку транскордонного співробітництва в Україні є доцільним запропонувати наступні заходи:

1. Започаткувати практику щорічних доповідей з питань транскордонного співробітництва з метою висвітлення актуальних проблем розвитку транскордонного співробітництва та шляхів їх розв'язання.

2. Завершити процес підготовки до ратифікації Україною третього додаткового протоколу до Європейської Конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами з метою створення єдиних (уніфікованих) правових рамок для створення та функціонування єврорегіонів.

3. Забезпечити подальший розвиток національного законодавства з питань транскордонного співробітництва на основі принципів субсидіарності та публічно-приватного партнерства (зокрема, в контексті реалізації реформи місцевого самоврядування в Україні).

4. З метою забезпечення державної підтримки розвитку транскордонного співробітництва запровадити субвенцію державного бюджету місцевим бюджетам щодо підтримки проектів транскордонного співробітництва.

5. Завершити процес утворення єврорегіонів по усьому периметру державного кордону України та надати практичну допомогу щодо зміцнення їх інституційної спроможності, зокрема з питань реалізації проектів та програм транскордонного співробітництва.

6. Забезпечити посилення координації в реалізації політики транскордонного співробітництва на національному та регіональному рівнях.

7. Сприяти становленню стабільної інституційної структури взаємовідносин між суб'єктами транскордонного співробітництва, зокрема шляхом сприяння подальшій діяльності Асамблеї прикордонних регіонів та єврорегіонів, а також національної Консультативно-дорадчої ради з питань транскордонного співробітництва.

8. З метою розвитку інноваційних інструментів транскордонного співробітництва ухвалити Національну Стратегію формування та розвитку транскордонних кластерів, яка була підготовлена Міністерством регіонального розвитку та будівництва України у співробітництві з НАН України та іншими партнерськими організаціями.

9. Вивчити можливості щодо більш комплексної інформаційної та консультативно-методологічної підтримки розвитку транскордонного співробітництва, зокрема шляхом впровадження нових інформаційних технологій у транскордонному співробітництві.

10. Забезпечити підготовку державної Стратегії кадрового забезпечення транскордонного співробітництва, яка має бути реалізована з урахуванням положень Національної Стратегії підготовки та перепідготовки службовців органів місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад.

11. Продовжити співробітництво з Радою Європи, Європейським Союзом, Асамблеєю європейських прикордонних регіонів, іншими європей-

ськими організаціями, які займаються питаннями транскордонного співробітництва, з метою забезпечення інтеграції українських регіонів у загальноєвропейський простір, вивчення та впровадження кращих європейських практик у галузі транскордонного співробітництва.

12. Забезпечити реалізацію комплексу заходів щодо інформування суб'єктів транскордонного співробітництва, широкого кола громадян України про основні пріоритети державної політики у галузі транскордонного співробітництва, заходи їх реалізації, а також популяризацію кращих європейських та українських практик у галузі транскордонного співробітництва.

13. Забезпечити створення та розвиток загальнонаціональної бази даних з питань розвитку транскордонного співробітництва.

14. Забезпечити в рамках реалізації державної політики транскордонного співробітництва та розвитку єврорегіонів впровадження стандартів доброго врядування на місцевому і регіональному рівнях, формування інститутів громадянського суспільства, розвиток демократії у транскордонних просторах за участю регіонів України.

4. МІСЦЕ УКРАЇНСЬКИХ РЕГІОНІВ У ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРИ

Основна роль транскордонного співробітництва в інтеграційних процесах визначається можливістю прискорення процесів вирівнювання якості життя населення прикордонних територій, щонайменше, до середньоєвропейського та досягнення вільного руху товарів, людей і капіталів через кордон до повної інтегрованості простору. Транскордонне співробітництво у найпростіших його формах відбувається постійно, а значить постійно відбувається і формування інтегрованого простору у транскордонному регіоні.

Одночасно слід розрізняти поняття транскордонного та прикордонного регіонів. Так, прикордонний регіон визначається як територія, що охоплює одну або декілька адміністративно-територіальних одиниць однієї держави та прилягає до державного кордону. За визначенням, прикордонна зона визначає території районів, міст, селищних рад, що прилягають до державного кордону і у яких запроваджено відповідний режим. Прикордонна смуга визначається в межах 2-50 км від кордону залежно від чинного законодавства конкретної держави. Ці дефініції фактично визначають режим перебування у прикордонних територіях людей та товарів і, із зменшенням ролі бар'єрної функції кордону, замінюються на поняття «прикордонний регіон».

Таким чином, основна відмінність прикордонного та транскордонного регіонів полягає у тому, що прикордонний регіон – це адміністративно-територіальна одиниця однієї держави, а транскордонний – охоплює адміністративно-територіальні одиниці мінімум двох сусідніх держав. Основна специфіка функціонування транскордонного регіону полягає у тому, що для забезпечення його цілісності як територіальної системи необхідна координація діяльності окремих прикордонних територій, яка забезпечується через транскордонне співробітництво.

Як вже зазначалось, 19 із 25 регіонів України є прикордонними, а їх сукупна площа становить близько 77 % усієї території держави. Україна безпосередньо межує із сімома країнами світу: на північному заході і заході – з Польщею (довжина кордону 543 км); на заході – із Словаччиною (98,5 км) та Угорщиною (135,1 км); на південному заході – з Румунією (625,4 км) і Молдовою (1 191 км); на сході і північному сході – з Росією (2 063 км); на півночі – з Республікою Білорусь (975 км). Загальна протяжність сухопутних кордонів України становить 5 631 км. Морські кордони України мають довжину 1 959 км (у Чорному морі – 1 559 км, Азовському – 400 км). Загальна довжина кордонів України – 7 590 кілометрів.

Виділяють три основні види транскордонних регіонів, до яких входять прикордонні території України:

- за участю регіонів нових держав-членів Європейського Союзу;
- за участю регіонів держав СНД;
- морський транскордонний регіон.

Найбільшим серед них є українсько-російський транскордонний регіон, площа якого складає 385.1 тисяч квадратних кілометрів. До складу цього транскордонного регіону входять 10 областей: Донецька, Луганська, Харківська, Сумська, Чернігівська області України та Брянська, Курська, Белгородська, Воронежська та Ростовська області Російської Федерації. Сукупно тут проживає близько 23 млн. осіб. За кількістю населення українсько-російський транскордонний регіон є найбільшим регіоном, хоча за щільністю населення (59 осіб на км²) він поступається усім іншим, крім українсько-білоруського.

До складу українсько-білоруського транскордонного регіону входять 7 областей. З українського боку – це Волинська, Рівненська, Житомирська, Київська та Чернігівська області, з білоруського – Брестська та Гомельська області. Сумарна площа становить 195 тисяч квадратних кілометрів, кількість населення – близько 9,5 млн. осіб.

Українсько-румунський транскордонний регіон охоплює Закарпатську, Івано-Франківську, Чернівецьку та Одеську області України та 5 повітів (жудеців) Румунії, а саме: Сату-Маре, Марамуреш, Сучава, Ботошань та Тулча. Площа регіону складає 100 872 км², населення – 8,3 млн. осіб.

Українсько-молдовський регіон сформований із 5 районів Республіки Молдова та Чернівецької, Вінницької та Одеської областей з боку України.

Українсько-угорський регіон є найбільш густонаселеним. Щільність населення тут складає 97 осіб/км². Площа цього регіону становить 26 тис. км². До його складу входять лише три області – дві області (медье) Угорщини – Саболч-Сатмар-Берег і Боршод-Абауй-Земплен, а також Закарпатська область України.

Закарпатська область також утворює з Кошицьким та Прешівським краями Словаччини українсько-словацький транскордонний регіон, а з Люблінським і Підкарпатським воєводствами Польщі та Волинською і Львівською областями України – українсько-польський транскордонний регіон.

Регіони України також беруть участь у формуванні інших транскордонних регіонів, які останнім часом потужно розвиваються на основі відповідних міжнародних угод, конвенцій та договорів.

З боку Європейського Союзу та Ради Європи здійснюються планомірні заходи для створення «Європи без роз'єднуючих кордонів», забезпечення «територіального вирівнювання» між регіонами з метою зменшення диспропорцій у їх розвитку. На підтвердження особливого значення такої політики та віднесення пов'язаних із її реалізацією завдань до числа пріоритетних було розроблено низку важливих правових інструментів, які застосовуються для підтримки транскордонного співробітництва, а саме Європейську рамкову конвенцію про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами та три додаткові Протоколи до неї, Регламент Європейського Парламенту та Ради 1082/2006 про Європейські угруповання з міжтериторіального співробітництва (EGTC) від 5 липня 2006 р. тощо.

У Європейській хартії регіонального та просторового розвитку вказується також на велике значення розбудови міст-воріт, через які здійснюється комунікація і торгівля з іншими континентальними потоками (наприклад, містами-портами, аеропортами, торговими ярмарками, культурними центрами). Цим визначається початок розвитку моделі поліцентричного загальноконтинентального зростання. Ця ідея була розвинута у програмі розбудови пан-європейської мережі транспортних коридорів, у яку включена також територія України. Мова йде, зокрема, про:

- коридор № 3: Берлін (Дрезден)-Вроцлав-Львів-Київ;
- коридор № 5: Трієст-Любляна-Будапешт (Братислава)-Львів;
- коридор № 7: Дунайський (водний);
- коридор № 9: Гельсінкі-Санкт-Петербург-Мінськ (Москва)-Київ-Кишинів (Одеса) -Димитровград-Александруполіс.

Формування національної мережі транспортних коридорів здійснюється відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 346 від 20 березня 1998 р. «Про затвердження Програми створення та функціонування національної мережі міжнародних транспортних коридорів в Україні». Цим документом передбачено, що Україна доповнює міжнародну мережу наступними транспортними коридорами:

- коридор Балтика-Чорне море: Гданськ-Варшава-Ковель-Одеса;
- коридор Європа-Азія: Франкфурт-Краків-Львів-Дніпропетровськ-Алмати;
- коридор ЧЕС: Анкара – Єреван – Тбілісі (Баку) –Ростов-на-Дону-Донецьк-Одеса-Одеса (Кишинів) – Бухарест (Тирана) – Димитровград (Афіни)-Стамбул;
- коридор Транскавказький: Одеса-Тбілісі (Єреван)-Баку-Ашгабат.

Нагадаємо, що транспортний коридор – це система, що включає мінімум два взаємодіючих різних види транспорту і відповідну сервісну інфраструктуру, що формується з метою забезпечення доставки великих обсягів вантажів та пасажирів «від дверей до дверей». Вплив такого транспортного коридору на господарський комплекс території, через яку він проходить, розповсюджується в зоні 200 км. Ось чому необхідно у планах соціально-економічного розвитку області враховувати проекти формування транспортних коридорів, координувати реалізацію таких проектів з боку державних органів влади. Особливо це стосується прикордонних областей, де ще виникає необхідність координації цих проектів з суміжними територіями сусідніх держав.

Нова державна регіональна політика повинна передбачати можливість для розширеного представлення регіонів України в Європейському економічному та політичному просторах. Велике значення має також і розвиток співробітництва з країнами-членами СНД та іншими державами-сусідами, зокрема, членами Організації Чорноморського економічного співробітництва.

Слід ще наголосити, що процеси глобалізації серйозно впливають на розвиток України та її регіонів. Життя ставить перед державою та українським суспільством нові виклики, не реагувати на які просто не можна. Ці виклики мають як зовнішнє так і внутрішнє походження.

І якщо реагувати на виклики зовнішнього походження значно складніше, то внутрішні виклики в умовах України не тільки погіршують ситуацію із зовнішніми викликами, але й часом провокують їх появу. Саме тому перетворення проблем, які породжують перед Україною внутрішні виклики у нові можливості має стати серйозним аргументом у нейтралізації викликів зовнішніх. Мова йде про наступні зовнішні виклики:

1. Розгортання глобальних, світових процесів таким чином, що суттєво змінюється міжнародний ринок розподілу праці, наростає конкуренція за всі види ресурсів, у першу чергу енергетичних, не тільки ускладнює умови для розвитку України, але й веде до втрати нею переваг свого геополітичного розміщення, як транзитної держави, мосту між Заходом і Сходом, між Північчю та Півднем Європи. Реальні проекти розміщення нових шляхів транзиту енергоносіїв з Російської Федерації та Азії у Європу поза Україною, так само як і будівництво автотранспортних коридорів та логістичних центрів авіатранспортних перевезень підтверджує реальність цієї ситуації.

2. Відставання України від розвинутих країн за показниками якості життя громадян, рівня інвестиційної привабливості, конкурентоздатності та розвиненості інноваційного середовища продовжує стрімко наростати. Цей виклик, пояснюється не тільки розширенням Європейського Союзу, але й передусім внутрішніми українськими проблемами.

3. Створення потенційного напруження на українських кордонах через формування сусідніми державами на прилеглих до державного кордону України територіях центрів зростання, призводить до відтоку трудових, інтелектуальних та інших ресурсів з прикордонних регіонів України, додаткової соціальної напруги у цих регіонах. Західні сусіди України, які стали повноправними членами Європейського Союзу, ухвалили свої власні регіональні програми (наприклад програма розвитку Східної Польща, з бюджетом понад 37 млрд. євро на 7 років і яка має перетворити сусідні з Україною воєводства на високорозвинені та багаті регіони), а з іншого боку у РФ розроблено програма розвитку Белгородщини і перетворення Белгорода в реальну альтернативу Харкову³⁵.

Серед внутрішніх викликів слід виділити наступні:

1. Відсутність сформованих загальнонаціональних, визнаних суспільством цінностей, які зміцнювали б єдність держави; загальнодержавного політичного, економічного, мовного, культурного, інформаційного простору. На жаль в Україні відбулась «само автономізація» регіональних спільнот. Своє телебачення, свої газети, свої ВУЗи, своя історія із своїми міфами...

³⁵ Куйбіда В.С., Іщенко О.М., Ткачук А.Ф., Толкованов В.В. Нова державна регіональна політика в Україні. Збірник. – Київ: Крамар, 2009. – 232 с.

Розмивання спільності загальнонаціонального простору веде до внутрішніх протистоянь з причин, які для наших сусідів виглядають просто неймовірно дрібними на фоні глобальних викликів.

2. Політична структуризація регіонів і намагання використати її разом з проблемами регіонального розвитку, економічними, соціальними, культурними, ментальними та іншими відмінностями між регіонами для заострення політичного протистояння, як на національному рівні так і міжрегіональних відносинах. Нетерпимість між політичними силами, що мають дуже виразну регіональну електоральну підтримку призводить до паралічу інститутів демократії, руйнує перші паростки єдності в українському суспільстві, створює загрози збереженню територіальної цілісності Української держави.

3. Відсутність адекватної державної регіональної політики ще більш посилила ризики та негативні тенденції українського життя: наростання асиметрії в рівнях розвитку регіонів, деградація села, криза міської поселенської мережі, скорочення кількості та погіршення якості трудового потенціалу, посилення міграції з багатьох регіонів України працездатного населення, особливо молоді за межі України.

У нинішньому світі існує жорстка конкуренція, усі конкурують з усіма. Конкуренція стосується і держав, які конкурують за ресурси – як природні, так й інвестиційні та людські. У зв'язку з цим рейтинг³⁶ України серед інших держав світу є досить тривожним.

Одночасно за рівнем конкурентоспроможності Україна входить лише у восьму десятку країн світу. Разом з тим, конкурентоспроможність Української держави залежить від конкурентоспроможності регіонів і навпаки.

Низька конкурентоспроможність України гальмує залучення іноземних інвестицій. Більш конкурентоспроможні регіони мають значно кращий рівень залучення зовнішніх інвестицій ніж регіони депресивні. На 20-му році незалежності Україна стоїть перед викликом або здійснити прорив і зайняти достойне місце серед провідних націй світу, або залишитись на узбіччі світового розвитку з примітивною економікою та глибокою невідомною депопуляцією населення.

Невтішні для України результати ми маємо за іншими показниками, розробленими міжнародними організаціями (зокрема, ООН): показник якості життя, який характеризує матеріальну сторону розвитку людини, показник розвитку демократії в країні тощо. Якщо врахувати, що за останнім показником Україна займає 119 місце (4.5 бали), зрозуміло, які основні завдання повинні стояти перед Урядом. Ця оцінка отримана за методикою М.Фрідмана, згідно якої ступінь економічної свободи можна виразити у балах від 1 до 10. Чим більша цифра – тим більше є економічної свободи. У формулу включені 37 показників: розмір державного сектора, втручання

---

³⁶ Потенціал України та його реалізація. Спільний аналітичний звіт Міністерства економіки, Міністерства фінансів та Національного банку України, К., 2008.

держави у діяльність суб'єктів на ринку, рівень захисту приватної власності, свобода переміщення товарів, капіталів та людей тощо.

Україна протягом останніх років фактично не змінила своє місце в рейтингу ООН. Економічне зростання минулого періоду не достатньо позначилося на чинниках людського розвитку. Справа в тому, що цих чинників є багато і не всі вони пов'язані безпосередньо з виробництвом. Зростання ВВП далеко не одразу призводить до підвищення якості життя людини. В результаті можемо сказати, що тривалість життя в Україні практично незмінна з середини 90-х років і становить 68 років. Це є високим показником, як і високий показник рівня освіти. На жаль, знання не використовуються відповідно отриманої кваліфікації. Показники ж, що стосуються економічної свободи в Україні, а нас особливо цікавлять прикордонні аспекти, зокрема, переміщення капіталу, людей та товарів через кордон, а також можливість задовольняти потреби не зважаючи на наявність кордону, потребують нових підходів для їх осмислення та оцінки.

Отже Україні потрібна нова модерна державна регіональна політика, яка б дала змогу мінімізувати ризики від нинішніх глобальних викликів і перетворити регіональні відмінності у нові можливості для успішності держави. Важливим інструментом в реалізації нової державної регіональної політики має стати саме транскордонне співробітництво, розвиток якого має забезпечити сталий розвиток та конкурентоспроможність українських регіонів, їх інтеграцію у загальноєвропейський простір.

5. ДІЯЛЬНІСТЬ РАДИ ЄВРОПИ ТА ІНШИХ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ З ПИТАНЬ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Рада Європи є провідною міжнародною організацією, що була заснована 5 травня 1949 р. як політичний союз між десятьма європейськими державами – Великою Британією, Францією, Бельгією, Нідерландами, Люксембургом, Швецією, Норвегією, Данією, Італією та Ірландією. Штаб-квартира Ради Європи знаходиться у Страсбурзі (Франція).

Метою Ради Європи, згідно її Статуту, є досягнення більшої інтеграції між її членами задля збереження та втілення у життя спільних ідеалів і принципів, а також сприяння економічному та соціальному прогресу.

На сьогодні Рада Європи об'єднує 47 держави-члени. Це країни-засновники, а також Греція (1949³⁷), Туреччина (1949), Ісландія (1950), Німеччина (1950), Австрія (1956), Кіпр (1961), Швейцарія (1963), Мальта (1965), Португалія (1976), Іспанія (1977), Ліхтенштейн (1978), Сан-Маріно (1988), Фінляндія (1989), Угорщина (1990), Чеська Республіка (1991), Польща (1991), Болгарія (1992), Естонія (1993), Литва (1993), Словенія (1993), Словаччина (1993), Румунія (1993), Андорра (1994), Албанія (1995), Молдова (1995), Латвія (1995), *Україна (1995)*, колишня Югославська Республіка Македонія (1995), Росія (1996), Хорватія (1996), Грузія (1999), Азербайджан (2001), Вірменія (2001), Боснія і Герцеговина (2002), Сербія (2005), Монако (2005), Чорногорія (2007).

Серед головних напрямів діяльності Ради Європи визначено наступні: захист прав та головних свобод людини, зміцнення плюралістичної демократії, забезпечення верховенства права, пошук шляхів вирішення соціальних проблем та забезпечення соціальної стабільності, збереження культурної різноманітності в Європі.

Головним інструментом досягнення мети Ради Європи є, згідно її Статуту, укладання угод та здійснення спільних заходів в економічній, соціальній, культурній, науковій, правовій та адміністративній галузях, а також з питань захисту прав і основних свобод людини.

З моменту створення Ради Європи було складено та відкрито для підписання понад 200 договорів (хартій, конвенцій, угод). Деякі з них поширюють свою дію за межі Європи, оскільки вони відкриті для приєднання держав з інших континентів. Такий підхід дозволяє не тільки формувати загальноєвропейський правовий простір, але й розв'язувати певні проблеми у світовому масштабі.

Рада Європи здійснює діяльність через свої органи: Комітет міністрів, Парламентську асамблею, Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи та Європейський Суд з прав людини³⁸. Рада Європи фінансується урядами

³⁷ Рік набуття членства у Раді Європи.

³⁸ Європейський суд з прав людини є судовим органом Ради Європи, який було засновано 18

держав-членів пропорційно кількості їх населення та державних ресурсів.

14 липня 1992 р. Україна заявила про своє бажання приєднатися до Ради Європи. До набуття членства в Раді Європи Україна стала стороною декількох конвенцій цієї Організації, зокрема Європейської культурної конвенції, Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами, Рамкової конвенції про захист національних меншин тощо.

26 вересня 1995 р. Парламентська асамблея Ради Європи ухвалила позитивний висновок № 190 (1995) щодо заявки України на вступ до Ради Європи. 19 жовтня 1995 р. Комітет міністрів Ради Європи ухвалив резолюцію про запрошення України стати 37-м членом Організації. 9 листопада 1995 р. відбулася урочиста церемонія вступу України до Ради Європи, у Страсбурзі на площі перед Палацом Європи було піднято Державний прапор України. Набувши членства в Раді Європи, Україна взяла на себе низку зобов'язань, зокрема у галузі розвитку місцевої та регіональної демократії, одним з важливих елементів якої є й транскордонне співробітництво.

Керівним органом Ради Європи є Комітет міністрів. До складу Комітету міністрів входять міністри закордонних справ усіх держав-членів Ради Європи (або їх постійні представники), які по черзі головують у Комітеті.

Комітет міністрів визначає напрямки діяльності Ради Європи, затверджує програму діяльності Організації та її бюджет. Комітет міністрів також розглядає рекомендації Парламентської асамблеї та Конгресу місцевих і регіональних влад Європи, пропозиції міждержавних комісій та конференцій галузевих міністрів і визначає, яких заходів слід вжити відповідно до цих документів.

Засідання Комітету міністрів проходять на рівні міністрів закордонних справ (мінімум двічі на рік), на рівні їх постійних представників при Раді Європи – рівень А, та на рівні заступників Постійних представників – рівень В (щотижня). Постійні представники урядів при Раді Європи наділені однаковими з міністрами повноваженнями щодо прийняття рішень і контролюють поточну діяльність Ради Європи.

Згадані засідання доповнюються засіданнями груп доповідачів (з питань прав людини, відносин між Радою Європи та Європейським Союзом, відносин між Радою Європи та ОБСЄ, демократичної стабільності, правового співробітництва, із соціальних питань та питань охорони здоров'я, з адміністративних та бюджетних питань, з питань освіти, культури, спорту та молоді) та робочих комісій, яким доручається розгляд окремих питань, щодо яких Комітет має ухвалити своє рішення.

Комітет міністрів контролює дотримання країнами-членами взятих на себе при вступі до Ради Європи зобов'язань та порядок імплементації положень конвенцій та угод, сторонами яких вони є. В разі серйозних порушень

вересня 1959 р. згідно Європейської конвенції з прав людини.

³⁹ Зміна головуючого, який перебуває на цій посаді протягом шести місяців, відбувається, зазвичай, у травні та листопаді кожного року.

державою статутних зобов'язань Комітет міністрів може тимчасово позбавити країну-члена права представництва у Раді Європи або навіть ухвалити рішення щодо припинення членства такої країни в Раді Європи.

У складі Комітету міністрів діють такі групи доповідачів питань прав людини;

- з питань відносин між Радою Європи та Європейським Союзом;
- з питань відносин між Радою Європи та ОБСЄ;
- з питань демократичної стабільності;
- з питань правового співробітництва;
- із соціальних питань та питань охорони здоров'я;
- з адміністративних та бюджетних питань;
- з питань освіти, культури, спорту та молоді.

Важливим робочим органом Ради Європи є Керівний Комітет з питань місцевої і регіональної демократії Ради Європи (CDLR), який діє відповідно до мандату, наданого Комітетом міністрів Ради Європи. В ньому представлені усі держави-члени Ради Європи на рівні офіційних представників – державних службовців та інших експертів у галузі місцевого самоврядування.

CDLR готує робочі матеріали (звіти, рекомендації, конвенції тощо) та консулює з питань місцевого самоврядування статутні органи Ради Європи – Комітет міністрів, Парламентську асамблею Ради Європи та Конгрес місцевих і регіональних влад. Протягом 1998-2000 рр. представником України в CDLR був Ігор Михайлович Сагач, у 2001-2003 рр. та 2006-2010 рр. В'ячеслав Вікторович Толкованов, у 2003-2006 рр. та з 2010 р. по т.ч. – Андрій Костянтинівич Гук.

Комітет досліджує питання організації місцевих і регіональних органів влади, вивчає процеси участі громадян в громадському житті на місцевому рівні, надає урядам країн-членів Ради Європи трибуну для обміну досвідом та координації політики у галузі розвитку місцевої і регіональної демократії. За останній час Керівним Комітетом з питань місцевої та регіональної демократії Ради Європи було розроблено наступні важливі документи:

1. Правовий інструмент щодо впровадження Європейської хартії регіонального самоврядування.
2. Правовий інструмент щодо впровадження Конвенції стосовно участі іноземців у громадському житті на місцевому і регіональному рівні.
3. Проект Рекомендації Комітету міністрів щодо участі громадян у суспільному житті на місцевому рівні.
4. Звіт щодо структури органів місцевого самоврядування в державах-членах Ради Європи.
5. Аналітичний звіт «Інституційний діалог між державою, регіонами, органами місцевого самоврядування та їх асоціаціями».
6. Дослідження щодо здійснення адміністративно-територіальних реформ в державах-членах Ради Європи.
7. Проект рекомендації Комітету міністрів щодо кращих практик у фі-

нансовому та бюджетному управлінні на місцевому рівні.

8. Дослідження щодо транскордонного співробітництва між органами місцевого і регіонального самоврядування в Європі.

9. Пакет ініціатив у галузі публічної етики на місцевому рівні.

10. Дослідження щодо використання інформаційних технологій при модернізації надання послуг громадянам на місцевому і регіональному рівнях.

11. Програма «Пакт стабільності» щодо розвитку місцевої і регіональної демократії в Європі.

Одним з основних завдань діяльності Комітету CDLR є участь у підготовці Європейських конференцій міністрів держав-членів Ради Європи, відповідальних за регіональну політику та місцеве самоврядування. Слід зазначити, що на останній 16-й сесії європейської конференції міністрів, яка відбулась 16-17 листопада 2009 р. у м. Утрехті (Голландія) було відкрито для підписання новий правовий інструмент Ради Європи – третій додатковий протокол до Європейської рамкової Конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами.

Парламентська асамблея є одним із статутних органів Ради Європи і представляє інтереси основних політичних партій, існуючих в державах-членах Організації. В рамках Асамблеї здійснюють співробітництво представники парламентських структур 47 держав Європейського континенту, що входять до складу Ради Європи.

Результати роботи Парламентської асамблеї відіграють важливу роль у визначенні основних напрямів діяльності Ради Європи, зокрема у галузі транскордонного співробітництва.

Більш як 300 членів Асамблеї та їхніх заступників обираються або призначаються національними парламентами з їхнього складу. Кількість парламентаріїв від кожної країни становить від 2 до 18 в залежності від чисельності населення. Склад національних делегацій в Асамблеї повинен пропорційно відображати усі основні політичні сили або групи, що представлені у національному парламенті.

В Асамблеї сформовано п'ять політичних груп: група соціалістів, група Європейської народної партії, група європейських демократів, Альянс європейських ліберал-демократів, а також група об'єднаних європейських лівих сил. Деякі парламентарії не належать до жодної з перелічених політичних груп.

Пленарні тижневі засідання Парламентської асамблеї проходять чотири рази на рік в залі засідань Палацу Європи у Страсбурзі. Президент асамблеї обирається серед її членів, за традицією на три послідовних однорічних терміни.

Асамблея працює з матеріалами, спеціально підготовленими для неї профільними комітетами з таких напрямків: політичні питання, юридичні питання і права людини, соціальні питання, питання охорони здоров'я та

сім'ї, культури, науки й освіти, охорони довкілля та сільського господарства, регіонального планування і місцевого самоврядування, питання економіки й розвитку, міграції, біженців та демографії, рівних можливостей для чоловіків та жінок, а також дотримання державами-членами своїх зобов'язань. Основна робота Парламентської асамблеї здійснюється в рамках таких комітетів:

- Постійний комітет;
- Комітет з політичних питань;
- Комітет з юридичних питань і прав людини;
- Комітет з економічних питань і розвитку;
- Комітет з соціальних питань, охорони здоров'я та справ сім'ї;
- Комітет з міграції, біженців і народонаселення;
- Комітет з культури, науки та освіти;
- Комітет з довкілля, сільського господарства, місцевих та регіональних питань, до компетенції якого віднесені також й питання транскордонного співробітництва;
  - Комітет з рівних можливостей жінок і чоловіків;
  - Комітет з регламенту та імунітетів;
  - Комітет з виконання обов'язків державами-членами Ради Європи (Комітет з моніторингу).

Рада Європи завжди визнавала значимість, яку демократія відіграє на місцевому і регіональному рівнях, зокрема й у транскордонному вимірі. Тому захист та зміцнення органів місцевої і регіональної влади, місцевого самоврядування в цілому поступово перетворився на один з ключових напрямів діяльності Організації.

Перші кроки на цьому шляху було зроблено ще у 1957 р., коли Рада Європи започаткувала Постійну Конференцію місцевих і регіональних влад Європи. А 14 січня 1994 р. рішенням Комітету міністрів Ради Європи було засновано Конгрес місцевих і регіональних влад Європи, який прийшов на зміну Постійної Конференції.

14 жовтня 2003 р. було прийнято рішення використовувати для організації замість назви «Конгрес місцевих і регіональних влад Європи» назву «Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи». Конгрес є органом Ради Європи, який представляє місцеві і регіональні органи влади країн-членів Ради Європи. Члени Конгресу мають бути обраними або посадовими особами органів місцевого чи регіонального рівня держав-членів Ради Європи.

Кожна країна-член Ради Європи представлена у Конгресі національною делегацією з тією ж самою кількістю представників і заступників, як і в Парламентській асамблеї. Так, делегація України складається з 12 представників України в Конгресі місцевих і регіональних влад Ради Європи та 12 їх заступників. Конгрес складається з двох палат. В Палаті регіонів працюють представники органів самоврядування регіонального рівня, а в Палаті

місцевих влад – представники місцевого рівня. В Конгресі також існує три політичні групи: група соціалістів (SOC), група європейської народної партії – християнські демократи (EPP/CD), група незалежних та ліберальних демократів (ILDR).

Для забезпечення можливості участі у роботі Конгресу представників країн-кандидатів на вступ до Ради Європи їм може надаватися статус «спеціально запрошеного» за умови, якщо делегації парламентів цих країн мають відповідний статус у Парламентській асамблеї Ради Європи.

Міжнародні асоціації місцевих та регіональних влад, які мають консультативний статус при Раді Європи, є спостерігачами в Конгресі. Інші організації можуть одержати такий статус, якщо таке рішення прийме Постійний комітет або одна з двох палат Конгресу.

Представники спостерігачів та спеціально запрошених делегацій мають право брати участь у роботі Конгресу, але не мають права участі у голосуванні. Відповідно до своїх статутних завдань Конгрес:

- є форумом, на якому представники органів місцевої і регіональної влади можуть обговорювати спільні проблеми, обмінюватись досвідом, і представляти урядам свою точку зору з цього приводу (у вигляді резолюцій);
- консультує Комітет міністрів та Парламентську асамблею з усіх питань, що пов'язані з місцевою і регіональною політикою (у вигляді рекомендацій);
- відслідковує стан місцевої і регіональної демократії у країнах-членах Ради Європи та державах, що є кандидатами на вступ до Ради Європи, а також здійснює моніторинг дотримання положень Європейської хартії місцевого самоврядування (у вигляді висновків та звітів);
- співробітничает з національними та міжнародними організаціями, які представляють органи місцевої і регіональної влади;
- організовує конференції та інших заходів з обговорення актуальних питань місцевого та регіонального розвитку.

Актуальність ролі, яку відіграє Конгрес у побудові нової Європи та наданні підтримки молодим демократіям, підтверджується розширенням сфери його діяльності від Ісландії до Росії, від Норвегії до Балкан. Діяльність Конгресу здійснюється через щорічні пленарні сесії (засідання Палати регіонів та Палати місцевих влад), а також засідання Постійного комітету, статутних комітетів та робочих груп Конгресу, які відбуваються в міжсесійний період.

Засідання Конгресу відбуваються в приміщенні штаб-квартири Ради Європи у Страсбурзі, якщо за домовленістю між Конгресом місцевих і регіональних влад Ради Європи або його Постійним комітетом та Комітетом міністрів Ради Європи не прийнято рішення щодо іншого місця їх проведення. Постійний комітет діє від імені Конгресу в період між пленарними сесіями. До складу Постійного комітету входять по два представники від

кожної національної делегації, в тому числі члени Бюро Конгресу. Країни, що представлені тільки в одній палаті, мають в Постійному комітеті тільки одне місце.

Координацію діяльності Конгресу та його робочих органів забезпечує Бюро Конгресу, яке складається з Бюро палати регіонів та Бюро палати місцевих влад. Бюро палати складається з голови палати та семи членів, яких кожна палата обирає раз у два роки. Жодна держава-член не може мати більше одного представника в Бюро кожної з палат. Очолює Бюро Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи Президент Конгресу, який обирається один раз на 2 роки від кожної палати по черзі.

В рамках Конгресу діють робочі групи зі спеціальним статусом (*ad hoc*), одна з яких займається питаннями транскордонного співробітництва. До цієї робочої групи, яку очолює Карл-Хайнц Ламберт (Бельгія), входять члени Конгресу – представники прикордонних регіонів, зокрема й Наталія Андріївна Романова, віце-президент Конгресу (Україна).

Слід наголосити, що з моменту створення Ради Європи було розроблено та відкрито для підписання понад 200 договорів (хартій, конвенцій, угод). Деякі з них поширюють свою дію за межі Європи, оскільки вони відкриті для приєднання держав з інших континентів. Такий підхід дозволяє не тільки формувати загальноєвропейський правовий простір, але й розв'язувати певні проблеми у світовому масштабі.

Основним документом Ради Європи у галузі транскордонного співробітництва є Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами (Мадрид, травень 1980 р.) та три додаткові протоколи до неї. Фактично, в цих документах, в основному, сформований понятійний апарат щодо міжтериторіального, міжрегіонального та транскордонного співробітництва. Мадридська конвенція не лише вказує на основні «правила гри» в реалізації транскордонного співробітництва, а й має набір типових угод та інших документів, які підписуються територіальними органами влади прикордонних областей сусідніх держав або самими державами. Слід наголосити, що Додатковий протокол № 3, який було відкрито до підписання у листопаді 2009 р., має на меті в рамках реалізації Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво забезпечити вирішення ряду проблем, пов'язаних з відмінностями у політичних системах, функціях і повноваженнях територіальних громад або влад, правових традиціях в різних державах. Протокол № 3 створює єдині базові правила щодо утворення, членства, діяльності та обов'язків об'єднань єврорегіонального співробітництва (єврорегіонів).

Серед інших документів Ради Європи слід назвати Європейську хартію місцевого самоврядування та додатковий протокол до неї, Європейську ландшафтну конвенцію, Європейську хартію регіональних мов та мов національних меншин, інші документи Комітету міністрів, Парламентської асамблеї та Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи. Серед згаданих доку-

ментів особливе значення мають документи з питань просторового планування, зокрема у транскордонному вимірі, які було підготовлено Європейською конференцією міністрів, відповідальних за регіональне/ просторове планування (СЕМАТ) та Комітетом вищих посадових осіб СЕМАТ⁴⁰.

Так, ще у 1973 р. СЕМАТ було прийнято «Резолюцію по прикордонним регіонам та регіональному плануванню», в якій було висвітлено ряд важливих принципів ефективного і узгодженого просторового планування у прикордонних регіонах. Цю резолюцію у 1985 р. доповнила «Резолюція щодо еволюції процесу прийняття рішень у регіональному та просторовому плануванні». У 1983 р. СЕМАТ було прийнято Європейську хартію регіонального/просторового планування (так звану «Торемоліноську Хартію»). На Ганноверській конференції СЕМАТ, яка відбулась у 2000 р., було прийнято Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту, які втілили широке бачення щодо сталого просторового розвитку Європи. На основі та в контексті програми майбутньої роботи міністри, відповідальні за просторове планування, увалили програму з 10-ти пунктів щодо більш тісної інтеграції європейських регіонів. Конференція СЕМАТ розробила рекомендації європейським установам та органам влади національного і регіональних рівнів щодо використання та впровадження Керівних принципів, а також розглянула нові проекти, заходи і програми європейської співпраці.

Все вищезгадане, а також основні принципи політики стійкого просторового планування Європи спрямовані на досягнення територіальної єдності через збалансований соціальний та економічний розвиток регіонів і підвищення їх конкурентоздатності.

Європа має всі можливості для реалізації моделі поліцентричного розвитку з формуванням регіонів – полюсів росту, включаючи периферійні регіони, як мережі, які можуть створювати стимули та необхідні зовнішньоекономічні масштаби для залучення інвестицій⁴¹. Така концепція, в свою чергу, закладає основу для створення локального життєвого простору, який трактується як своєрідна і самобутня багатофункціональна урбанізована територія.

Концепція мережі міських регіонів і їх центрів, які між собою функціонально пов'язані, на європейському просторовому тлі визначає мережі такого функціонального призначення, а саме⁴²:

- інфраструктура (швидкісні магістралі, залізниці, аеропорти);

⁴⁰ Куйбіда В.С., Негода В.А., Толкованов В.В. Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав – членів Ради Європи. Збірник. – Київ: Крамар, 2009. – 170 с.

⁴¹ Базові принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту / Ганновер, вересень, 2000.

⁴² Білоконь Ю.М. Місце України в планувальних концепціях організації європейського простору. // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна політика: досвід Європейського Союзу та його адаптація до умов України (зб. наук. праць). Вип.5 (XLIII). В 3-х ч. / НАН України. ІРД. За ред. Долішного М.І. – Ч.ІІІ. – Львів, 2003. – 372 с., с.13-18.

- культурно-інформаційні ресурси;
- адміністративне управління та громадський контроль;
- товарообіг.

Згідно цієї концепції, просторова структура Європи – це взаємодія мереж центрів та їх зв'язків, які виходять за межі національних кордонів та фізичних бар'єрів. З іншої сторони, означена концепція базується на принципі збереження в майбутньому образу Європи з окремих регіонів, мешканці яких живуть у спадково сприятливому середовищі, що обумовлює його своєрідність. Значна роль у реалізації цієї концепції відводиться транскордонному співробітництву.

В документах СЕМАТ вказується також на велике значення розбудови міст – воріт, через які здійснюється комунікація і торгівля з іншими континентальними потоками (наприклад, містами з портами, аеропортами, торговими ярмарками, культурними центрами). Цим визначається початок розвитку моделі поліцентричного загальноконтинентального зростання. Такі міста-ворота розвивалися у минулому у західних та східних прибережних районах Європи, а завдяки розвитку міст-воріт східноєвропейської периферії на сучасному етапі з'явилися нові транспортні та енергетичні коридори в Азію.

Ця ідея була розвинута у програмі розбудови пан-європейської мережі транспортних коридорів, у яку включена також територія України. Тобто, назріла необхідність не лише економічної та політичної інтеграції усіх країн Європейського континенту, а й просторово-планувальної інтеграції. Таким чином, слід погодитися з концепцією міждержавної інтеграції планувальної структури України у спільну європейську структуру. Відповідно до цієї концепції, запропонована планувальна організація «зустрічного» розвитку Центральної та Східної Європи з урахуванням таких об'єднуючих чинників:

1. Природного макрорландшафту;
2. Транспортних коридорів;
3. Транскордонних територій.

Слід зазначити, що Європа вирізняється різноманітністю культур з їх регіональними, національними і міжнародними специфіками, де 60 різних мов спілкування є лише одним з показників цього різноманіття. Культурні відмінності проявляються по-різному у мовах, музиці, живописі, архітектурі тощо, а також в економіці, будівництві, у формах відпочинку та переміщеннях, менталітеті населення. Ці культури формуються значною мірою відмінностями ландшафтів, міст і способів розселення, як це склалося в Європі. Таке різноманіття представляє безцінний потенціал для стійкого просторового розвитку. Політика Ради Європи спрямована на збереження культурного різноманіття і намагається створити умови, коли сучасні форми соціального, економічного і технічного розвитку не будуть нівелювати різні культурні ідентичності. Гранадська Конвенція збереження європейського архітектурного спадку (Рада Європи, 1985), Валлетська Конвенція захисту археологічного спадку (Рада Європи, 1992), Флорентійська Хартія захисту

історичних парків та садів (ICOMOS-IFLA, 1981) охоплюють важливі принципи збереження і розвитку культурної спадщини з питань сталого просторового розвитку. У цьому ж ряду стоїть Європейська ландшафтна Конвенція (Рада Європи, Флоренція, 2000)⁴³, у якій, поряд з іншим, у розділі міжнародне співробітництво (ст.9 «Транскордонні ландшафти») рекомендується, що «сторони повинні заохочувати транскордонне співробітництво на місцевому та регіональному рівнях, і скрізь, де це необхідно, розробляти і реалізувати спільні ландшафтні програми».

Велике увагу питанням розвитку транскордонного співробітництва приділяє також Європейський Союз, зокрема Європейська Комісія, Європарламент та Комітет регіонів. Комітет регіонів був утворений згідно Маастрихтської угоди з метою посилення та активізації участі регіонів у процесі прийняття рішень Європейським Союзом з врахуванням інтересів останніх. Комітет регіонів є консультативно-дорадчим органом Європейського Союзу має консультативний характер та його діяльність сприяє включенню місцевих актуальних питань до розгляду, що забезпечує представництво регіональних та місцевих громад у процесі прийняття рішень Європейським Союзом. Комітет регіонів складається з 222 членів і має у своєму складі вісім спеціалізованих комісій:

- регіональна політика, економічний розвиток, місцеві та регіональні фінанси;
- упорядкування сільської зони, сільське господарство, рибальство, розвиток лісних, морських та гірських районів;
- транспорт і комунікаційні мережі;
- урбаністична політика;
- упорядкування території, довкілля, енергетика;
- освіта, виховання;
- Європа громадян, наукові дослідження, культура, молодь, інтереси споживачів;
- економічне і соціальне об'єднання.

Серед найбільш важливих документів Європейського Союзу слід назвати Регламент Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу № 1082/2006 про Європейські угруповання з територіального співробітництва (EGTC) від 5 липня 2006 р., який утворює єдині правові рамки для утворення та функціонування єврорегіонів. Одночасно в документах про співробітництво між Україною та Європейським Союзом (Угода про партнерство та співробітництво, План дій Україна- Європейський Союз тощо) «транскордонне співробітництво» згадується чимало разів, що свідчить про пріоритетність згаданого питання для двох сторін.

Як вже було зазначено, одним з основних завдань транскордонного співробітництва є нівелювання (пом'якшення) негативного впливу кордонів на життя громадян звичайних громадян. Розуміння того, що люди і їх

⁴³ European Landscape Convention, CM (2000) 98 revised 2, adopted by Committee of Ministers' Deputies at its 718th meeting on July 2000).

розвиток є найважливішою сферою суспільного розвитку почало набувати все більшого розповсюдження та підтримки у соціальних та економічних дослідженнях, і поступово матеріалізуватися у програмах національного розвитку. ООН на вимогу часу розробила і проаналізувала динаміку індексу людського розвитку. Цей індекс спирається на ряд показників: середня тривалість життя, рівень освіти, прибуток на душу населення. Це узагальнюючі показники. Так, щоб забезпечити зростання середньої тривалості життя, необхідно поліпшити добробут людини, тобто забезпечити її роботою, створити сприятливі умови для праці, задовільне медичне обслуговування, нормальні житлово-комунальні умови тощо. Прибуток на душу населення свідчить наскільки повно задовольняються потреби людини у харчуванні, одязі, наскільки широко людина може користуватися благами культури та мистецтва чи має можливості для відпочинку тощо. Для прикордонних регіонів є ще й своя специфіка, пов'язана з бар'єрними функціями кордону, що впливають на життєдіяльність населення, і що також треба враховувати в стратегії соціально-економічного розвитку держави та регіонів.

Найбільшого розповсюдження ці узагальнюючі показники отримали у Програмі розвитку ООН (ПРООН) та її Декларації «Цілі розвитку Тисячоліття», до якої у вересні 2000 р. на Всесвітньому самміті тисячоліття приєдналася й Україна (серед інших країн-членів ООН). Тобто, Україна взяла на себе зобов'язання увійти в 2015 р., викоринивши злидні, не знижуючи якості та обов'язковості початкової освіти, поборовши інфекційні хвороби (у тому числі і СНІД), материнську та дитячу смертність, створивши сприятливе для людини екологічне середовище, забезпечивши рівність чоловіків та жінок. Цілі розвитку Тисячоліття – це головні цілі розвитку, що були вироблені та погоджені в результаті проведення міжнародних конференцій та світових саммітів протягом 1990-х років. У Декларації Тисячоліття ПРООН (вересень 2000 р.) світові лідери визначили ключові цілі та завдання розвитку, які стали відомими як «Цілі розвитку тисячоліття».

«Цілі розвитку тисячоліття» складаються з восьми цілей, вісімнадцяти головних завдань на їх досягнення і більше ніж сорока показників. Вони затверджені 189 країнами-членами ООН. Генеральна Асамблея ООН прийняла їх як частину плану роботи Генерального Секретаря, присвяченого виконанню Декларації Тисячоліття ООН. Цілі розвитку Тисячоліття для виконання протягом 1990 – 2015 рр. є наступними:

1. Зменшити наполовину відсоток людей, які живуть за межею бідності та страждають від голоду.
2. Надати всім дітям початкову освіту.
3. Сприяти рівності жінок і чоловіків.
4. Зменшити дитячу смертність у віці до п'яти років на дві третини.
5. Зменшити рівень материнської смертності на три чверті.
6. Зупинити поширення ВІЛ/СНІДу, малярії та туберкульозу (ТБ).
7. Забезпечити стабільний розвиток довкілля.

6. ЗАКОНОДАВЧЕ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Важливе значення для подальшого розвитку транскордонного співробітництва мають питання правового забезпечення реалізації політики транскордонного співробітництва. На сьогодні в Україні вже сформувалась досить розвинута нормативно-правова база з питань транскордонного співробітництва, яка включає в себе: правові інструменти Ради Європи, які були ратифіковані Верховною Радою України та стали частиною національного законодавства; інші акти національного законодавства (закони, підзаконні акти тощо); угоди про транскордонне співробітництво тощо.

Законодавство Європейського Союзу, яке стало більш активно застосовуватися у прикордонних регіонах після запровадження нового Інструменту добросусідства Європейського Союзу, може слугувати базою для подальшого розвитку транскордонного співробітництва із урахуванням рекомендацій Ради Європи та Європейського Союзу. Діяльність щодо розвитку транскордонного співробітництва має враховувати рекомендації європейських інституцій та базуватись на засадах:

- (транскордонного) партнерства;
- (транскордонної) субсидіарності;
- (транскордонного) громадянства;
- (транскордонної) близькості;
- (транскордонної) єдності;
- (транскордонної) синергії;
- (транскордонної) солідарності.

Серед основних нормативно-правових актів з питань розвитку транскордонного співробітництва слід виділити наступні:

- Закон України «Про транскордонне співробітництво»;
- Закон України «Про місцеві державні адміністрації»;
- Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»;
- Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність»;
- Закон України «Про державний кордон»;
- Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів»;
- постанова Верховної Ради України від 27 червня 2007 р. № 1242-V «Про Рекомендації парламентських слухань на тему «Про інтенсифікацію співробітництва України з Європейським Союзом у рамках єврорегіонів та перспективи транскордонного співробітництва»;
- Указ Президента України від 19 грудня 2007 р. № 1236 «Про заходи щодо активізації євроінтеграційного прикордонного співробітництва»;
- постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2008 р. № 594 «Про затвердження Державної цільової програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2008 – 2011 роки»;

- постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку до 2015 року»;
- постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 р. № 587 «Деякі питання розвитку транскордонного співробітництва та єврорегіонів»;
- Європейська хартія місцевого самоврядування та додатковий протокол до неї;
- Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами та три додаткові протоколи до неї.

Серед інших міжнародних правових документів, які мають вплив на розвиток транскордонного співробітництва, слід виділити такі:

- нова Угода про партнерство і співробітництво між Європейським Союзом та Україною;
- Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті;
- Конвенція про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер;
- Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту (Ганноверські принципи), розроблені та схвалені Радою Європи;
- Європейська хартія просторового і регіонального розвитку (Торремоліноська Хартія);
- Регламент Європейського Парламенту та Ради № 1082/2006 про Європейські угруповання з територіального співробітництва від 5 липня 2006 р.;
- Концепція міжрегіонального та прикордонного співробітництва держав-учасниць СНД (Астана, 15 вересня 2004 р.).

5 листопада 2003 р. Комітетом міністрів Ради Європи було також ухвалено Кишинівську декларацію, яка визначає наступні напрями подальшого здійснення транскордонного співробітництва:

- спрощення процедур, які стосуються перетину кордону громадянами;
- сприяння розвитку співпраці між навчальними закладами, укладання угод про партнерство, сприяння навчанню у транскордонному вимірі за кордоном та мобільності студентів і викладачів, розвиток культурної співпраці та громадянського суспільства;
- укладання угод між територіальними громадами або місцевими владами з метою створення органів з управління та забезпечення громадськими послугами (водо-, газо- та тепло-забезпечення, утилізація відходів, громадський транспорт та управління комунальними об'єктами);
- надання юридичного статусу органам з питань транскордонного співробітництва, створеними територіальними громадами або органами місцевого самоврядування, що передбачає можливість цим органам мати власний бюджет, отримувати кошти з державних та приватних джерел, виконувати інші функції відповідно до чинного законодавства;
- гармонізація національних законодавств, зокрема, з метою створення спільних підприємств, розташованих на території декількох країн, руху їх коштів та податкового режиму для них;

- створення механізму для міждержавних консультацій з метою полегшення обміну інформацією між різними урядовими органами відповідних країн, надання юридичної допомоги та технічної підтримки для територіальних громад або органів управління, які є учасниками транскордонного співробітництва;

- створення механізмів для активного сприяння поверненню біженців та переміщених осіб, включно з заходами щодо надання юридичної допомоги, забезпечення доступу до громадських послуг та транспортного сполучення, а також проведення роз'яснювальної роботи серед осіб, які повертаються до колишнього місця проживання згідно з чинним законодавством відповідної країни;

- заходи, спрямовані на боротьбу зі злочинністю у прикордонних районах та нелегальним переміщенням людей за допомогою спільного патрулювання території, а також заходи, спрямовані на забезпечення ефективного обміну інформацією між працівниками правоохоронних органів;

- заходи, спрямовані на забезпечення гармонійних стосунків та примирення між різними етнічними громадами, забезпечення належної участі представників етнічних меншин у роботі місцевих та регіональних органів управління тощо.

Значну частину законодавчої бази України щодо транскордонного співробітництва формують міждержавні угоди, наприклад, Договір про основи добросусідства та співробітництва між Україною і Угорською Республікою (6 грудня 1992 р.); Договір про відносини добросусідства і співробітництва між Україною та Румунією (2 червня 1997 р.); Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією (31 вересня 1997 р.), в яких в окремій статті передбачається розвиток транскордонного співробітництва, або угоди наступного типу: Угода між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про співробітництво між прикордонними областями України та адміністративно-територіальними одиницями Республіки Молдова; Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку економічного співробітництва областей України з суміжними прикордонними областями Російської Федерації» із внесеними змінами і доповненнями; Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку економічного співробітництва областей України з суміжними областями Республіки Білорусь і адміністративно-територіальними одиницями Республіки Молдова».

Таким чином, діяльність областей та єврорегіонів щодо транскордонного співробітництва базується на укладених договорах та угодах міждержавного рівня та угодах і рішеннях про співпрацю між органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади з адміністративно-територіальними одиницями країн, зокрема, що входять до складу єврорегіонів. Угоди реалізуються як у цілому на території областей, так і на території єврорегіонів. Так, стосовно єврорегіону «Буг» транскордонне співробіт-

ництво регулюється 22 угодами та іншими рішеннями, «Нижній Дунай» – 4, по Карпатському єврорегіону – 34, «Верхній Прут» – 15, «Дніпро» – 2, «Слобожанщина» – 2.

Усі єврорегіони, створені за участю областей України, не є юридичними особами. Їх діяльність узаконена підписанням транскордонних угод, що базуються на основних положеннях Мадридської конвенції⁴⁴ та відповідних міждержавних двохсторонніх договорах між Україною та сусідніми державами. Діяльність єврорегіонів регламентується статутами, які мають певні відмінності між собою. У зв'язку з цим Україні є доцільним здійснити відповідні кроки до ратифікації 3-го додаткового протоколу до Мадридської конвенції, який було відкрито до підписання на 16-й Європейській конференції міністрів, відповідальних за місцеве та регіональне врядування (16-17 листопада 2010 р., м. Утрехт, Королівство Нідерланди). Ратифікація цього нового правового інструменту Ради Європи буде мати велике значення для розвитку транскордонного співробітництва в Україні, адже цей документ передбачає створення єдиних (уніфікованих) стандартів для діяльності єврорегіонів (об'єднань єврорегіонального співробітництва).

Відносини між владами прикордонних районів можуть бути також оформлені договором про постачання товарів або надання послуг. Такий договір використовується для торгівлі, оренди, концесії. Він придатний для застосування як до комерційних операцій, що могли б узяти на себе фізичні та юридичні особи, так і до тих операцій, які потребують участі місцевих органів влади для виконання ними делегованих функцій. В цьому випадку це стосується концесій про надання певних послуг або договорів на здійснення громадських робіт, надання фінансування на пайових засадах одним органом іншому по обидві сторони кордону. Така форма є значно простішою, ніж спільна організація типу «транскордонного консорціуму».

У законодавчому середовищі України серед повноважень виконавчих органів місцевих рад та місцевих державних адміністрацій є організація та контроль прикордонної та прибережної торгівлі (ст. 35 Закону «Про місцеве самоврядування» та п. 5 ст. 17, п.6 ст. 26 Закону «Про місцеві державні адміністрації»). Але не визначено, що розуміється під прикордонною торгівлею, у якому порядку встановлюється режим такої торгівлі та якою є її специфіка в умовах транскордонного співробітництва. Окрім того, за Законом «Про зовнішньоекономічну діяльність», Україна може укладати з сусідніми державами дво- або багатосторонні угоди про спеціальні правові режими прикордонної/прибережної торгівлі і передбачати взаємні пільгові умови для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Проте практичного застосування такі статті законів майже не мали і їх використання у майбутньому, швидше всього, залежатиме від фахової підготовки місцевих керівників.

---

⁴⁴ Європейська Рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами (21 травня 1980, м. Мадрид). Текст українською мовою. – Рада Європи.

Одним з найбільш перспективних напрямів транскордонного співробітництва в економічній сфері можна вважати діяльність держави та регіонів з формування міжнародної мережі транспортних коридорів. Законодавча база в Україні для цього охоплює Постанову Кабінету Міністрів України «Про створення в Україні транспортних коридорів та входження їх до міжнародної транспортної системи»⁴⁵ та Програмою створення та функціонування національної мережі транспортних коридорів України, які доповнюються Законом України «Про концесію»⁴⁶.

---

⁴⁵ Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Програми створення та функціонування національної мережі міжнародних транспортних коридорів в Україні» від 20 березня 1998 р. № 346.

⁴⁶ Закон України «Про концесію» від 16 липня 1999 р. № 997-XXIV.

7. ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

А. УПРАВЛІННЯ ТА КООРДИНАЦІЯ ПОЛІТИКИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НА НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ В УКРАЇНІ

Транскордонне співробітництво має розглядатись як складовий елемент та невід'ємна частина державної регіональної політики України. Все це обумовлює необхідність подальшого розвитку національного законодавства України, зокрема, шляхом створення більш ефективної державної підтримки, а також посилення координації транскордонного співробітництва, насамперед за участю Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства закордонних справ України та інших центральних органів виконавчої влади.

Механізм реалізації державної регіональної політики включає правову та організаційну (організаційно-політичну, організаційно-економічну, організаційно-соціальну та ін.) основи цього процесу.

Інституціональне забезпечення реалізації державної регіональної політики здійснюється на трьох основних рівнях – національному, регіональному та місцевому. Кожен рівень характеризується діяльністю суб'єктів, наділених владою компетенцією. Слід зазначити, що інститути місцевого та регіонального самоврядування у незалежній Україні розвиваються вже більше 17 років. Створення 17 квітня 1992 р. Фонду сприяння становленню і розвитку місцевого та регіонального самоврядування України стало першим кроком незалежної Української держави щодо інституційного забезпечення місцевого та регіонального розвитку. Статутні завдання Фонду на початковому етапі діяльності полягали у вирішенні проблем переходу від традиційних радянських форм організації влади до загальноприйнятих демократичних форм місцевого самоврядування. Процеси економічного, політичного та державно-правового реформування визначили необхідність уточнення статусу, функцій і повноважень Фонду.

Відповідно до Указу Президента України від 24 червня 2010 р. № 723/2010, згадану установу було реорганізовано в Державний фонд сприяння місцевому самоврядуванню в Україні, який відповідно до свого Положення є допоміжним органом при Президентові України.

Одночасно Указом Президента України від 9 квітня 2010 р. № 533/2010 було утворено Раду регіонів, яка є консультативно-дорадчим органом при Президентові України, утвореним відповідно до пункту 28 частини першої статті 106 Конституції України. Основними завданнями Ради регіонів визначено:

1) вивчення суспільно-політичних процесів, що відбуваються в державі, стану соціально-економічного розвитку регіонів та вироблення за його

результатами узгодженої позиції щодо пріоритетів державної регіональної політики, напрямів, стратегії та механізмів забезпечення сталого розвитку регіонів, системних реформ у цій сфері;

2) сприяння взаємодії та активізації співпраці органів державної влади та органів місцевого самоврядування у вирішенні питань вдосконалення державного будівництва;

3) обговорення актуальних питань забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів та вироблення механізмів подолання диспропорцій розвитку територій, ефективного використання економічного потенціалу регіонів, підвищення їх інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності, сприяння об'єднанню зусиль органів державної влади та органів місцевого самоврядування у вирішенні цих питань;

4) проведення консультацій щодо здійснення адміністративно-територіальної реформи, реформи місцевого самоврядування, вдосконалення механізму та процедури публічного адміністрування, реалізації регіональної кадрової політики;

5) аналіз законодавства України з питань регіонального розвитку, місцевого самоврядування, територіальної організації влади та підготовка пропозицій щодо його вдосконалення;

6) моніторинг стану виконання актів Президента України з питань регіонального розвитку та підготовка пропозицій щодо підвищення виконавської дисципліни;

7) розгляд проектів законодавчих актів з питань регіональної політики і державного будівництва, проектів загальнодержавних та інших державних цільових програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля та підготовка узгоджених пропозицій щодо врахування у таких проектах інтересів регіонів та специфіки розвитку окремих адміністративно-територіальних одиниць;

8) забезпечення вивчення громадської думки щодо президентських ініціатив, проектів найважливіших актів Президента України, законопроектів, що передбачаються для внесення Президентом України на розгляд Верховної Ради України, з питань регіонального розвитку, місцевого самоврядування, територіальної організації влади;

9) вивчення та узагальнення іноземного досвіду з питань державного будівництва, здійснення місцевого самоврядування, формування та реалізації регіональної політики, впровадження моделі сталого розвитку та опрацювання пропозицій щодо використання такого досвіду в Україні.

Було б доцільним виносити питання транскордонного співробітництва саме на розгляд Ради регіонів з метою підготовки відповідних рішень Глави держави.

Верховна Рада України як єдиний орган законотворчий орган має суттєвий вплив на вироблення та реалізацію державної регіональної політики. Конституція України визначає наступні повноваження Верховної Ради:

- здійснення законодавчої діяльності (внесення змін до Конституції України в межах і порядку, передбачених розділом XIII цієї Конституції; прийняття законів; затвердження Державного бюджету України та внесення змін до нього, контроль за виконанням Державного бюджету України, прийняття рішення щодо звіту про його виконання);

- призначення всеукраїнського референдуму з питань, визначених статтею 73 цієї Конституції;

- визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики;

- затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля;

- заслуховування щорічних та позачергових послань Президента України про внутрішнє і зовнішнє становище України;

- розгляд і прийняття рішення щодо схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України;

- здійснення контролю за діяльністю Кабінету Міністрів України відповідно до Конституції та закону;

- дострокове припинення повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим за наявності висновку Конституційного Суду України про порушення нею Конституції України або законів України; призначення позачергових виборів до Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

- утворення і ліквідація районів, встановлення і зміна меж районів і міст, віднесення населених пунктів до категорії міст, найменування і переіменування населених пунктів і районів;

- призначення чергових та позачергових виборів до органів місцевого самоврядування;

- здійснення парламентського контролю у межах, визначених цією Конституцією та законом;

- затвердження законом Конституції Автономної Республіки Крим, змін до неї;

- за поданням Кабінету Міністрів України затверджує загальнодержавні програми;

- приймає рішення щодо внесення змін до затверджених нею загальнодержавних програм;

- у разі необхідності приймає рішення про дострокове припинення виконання загальнодержавних програм або про продовження строку їх виконання.

В структурі Верховної Ради було утворено парламентський Комітет з питань європейської інтеграції, який безпосередньо опікується проблемами розвитку транскордонного співробітництва.

В структурі центральних органів виконавчої влади координацію різних аспектів державної політики у сфері транскордонного співробітництва здійснюють Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Міністерство

регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, Міністерство закордонних справ. Одночасно окремої уваги потребує питання уникнення дублювання, розмежування повноважень між різними центральними органами виконавчої влади, здійснення ефективної координації в реалізації державної регіональної політики та політики щодо розвитку транскордонного співробітництва.

Інші центральні органи виконавчої влади беруть участь у сприянні розвитку транскордонного співробітництва в межах компетенції, встановленої законодавством України, а також, у разі необхідності, вносять пропозиції щодо змін до законодавчих актів України з питань транскордонного співробітництва. Хоча ще у жодному документі не виписано функції державних органів щодо транскордонного співробітництва, на наш погляд, доцільно:

- до компетенції Кабінету Міністрів України віднести: проведення державної політики у сфері транскордонного співробітництва; розробка і здійснення загальнодержавної стратегії транскордонного співробітництва; укладання міждержавних угод про транскордонне співробітництво, прикордонну та прибережну торгівлю та забезпечення ратифікації міжнародних конвенцій, договорів тощо Верховною Радою України; створення спільних міждержавних комісій з вирішення проблем щодо здійснення транскордонного співробітництва (усунення юридичних розбіжностей, податкового та митного законодавства, узгодження норм екологічної безпеки тощо); забезпечення представництва України у міжнародних організаціях, метою діяльності яких є сприяння розвитку міжрегіонального та транскордонного співробітництва, зокрема в органах Ради Європи та Європейського Союзу; забезпечення системи підготовки та перепідготовки кадрів для роботи у сфері транскордонного співробітництва;

- до компетенції Ради міністрів Автономної Республіки Крим: розробка і затвердження республіканської стратегії розвитку транскордонного співробітництва; нормативне регулювання прибережної торгівлі при наявності відповідних міждержавних договорів; укладання транскордонних угод та формування спільних міжнародних міжрегіональних об'єднань, єврорегіонів; забезпечення представництва і участі у спільних міждержавних комісіях за участю України і відповідних прикордонних держав, а також у органах Ради Європи та Європейського Союзу та інших міжнародних міжрегіональних організаціях, метою діяльності яких є сприяння розвитку міжрегіонального та транскордонного співробітництва; методичне та інформаційне забезпечення місцевих державних адміністрацій та органів самоуправління Республіки Крим щодо здійснення транскордонного співробітництва; створення спільних комітетів і робочих груп для реалізації транскордонних угод, укладених на республіканському рівні і фінансове забезпечення їх діяльності з української сторони;

- до компетенції органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій, адміністративно-територіальні одиниці яких є

суб'єктами транскордонного співробітництва: укладання угод про транскордонне співробітництво з відповідними територіальними органами суміжних прикордонних регіонів інших держав; забезпечення виконання на відповідній території зобов'язань, встановлених міжнародними договорами України та угодами про транскордонне співробітництво; розробка та забезпечення в межах своєї компетенції виконання регіональних програм (стратегій) розвитку транскордонного співробітництва; створення спільних міжрегіональних комітетів та робочих груп з метою вирішення спільних транскордонних проблем; прийняття рішень про входження до відповідних міжнародних (міжрегіональних) асоціацій, інших добровільних об'єднань прикордонних та транскордонних регіонів; прийняття участі у діяльності міжнародних міжрегіональних організацій, метою яких є сприяння розвитку міжрегіонального та транскордонного співробітництва; забезпечення здійснення моніторингу проблем транскордонного співробітництва; здійснення інформування щодо транскордонного співробітництва зацікавлених структур на всіх рівнях державного управління, бізнесових кіл, населення тощо.

Одночасно важливим є питання розвитку інституційного діалогу з національними асоціаціями органів місцевого самоврядування, зокрема Національним Конгресом місцевих та регіональних влад, що має стати дієвим механізмом здійснення координації політики транскордонного співробітництва на національному та регіональному рівнях.

Особливу увагу в рамках здійснення політики координації транскордонного співробітництва слід приділити розвитку мережних зв'язків між євро регіонами та суб'єктами транскордонного співробітництва. У зв'язку з цим слід відзначити ініціативу Мінрегіонбуду щодо утворення у 2010 р. Асамблеї українських прикордонних регіонів та євро регіонів та Консультативно-дорадчої ради з питань транскордонного співробітництва.

Важливим елементом в управлінні транскордонним співробітництвом є діяльність спільних міжурядових комісій та робочих груп щодо міжтериторіального та транскордонного співробітництва, на засіданнях яких обговорюються пріоритети та механізми розвитку транскордонного співробітництва, критерії відбору транскордонних проектів тощо.

Важливе значення в управлінні транскордонним співробітництвом відіграють недержавні організації, зокрема Агентства регіонального розвитку, які останнім часом активно розвиваються як в Україні, так і в Європі. У зв'язку з цим слід приділити увагу роботі й з цими організаціями.

Б. ЗМІЦНЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ЄВРОРЕГІОНІВ ТА ІНШИХ СУБ'ЄКТІВ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Як вже було зазначено, сьогодні на території України діють вісім єврорегіонів: «Буг» (Україна, Польща, Білорусь), «Карпатський єврорегіон» (Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія), «Нижній Дунай» (Україна, Молдова, Румунія), «Верхній Прут» (Україна, Молдова, Румунія), «Дніпро» (Україна, Росія, Білорусь), «Слобожанщина» (Україна, Росія), «Ярославна» (Україна, Росія), «Донбас» (Україна, Росія). Завершується процес інституціоналізації транскордонного співробітництва у формі єврорегіонів по усьому периметру державного кордону України

Одночасно слід наголосити, що подальший етап розвитку транскордонного розвитку потребує зміцнення інституційної спроможності існуючих єврорегіонів у реалізації проектів та програм транскордонного співробітництва, організації навчання основних (ключових) груп, більш детального вивчення існуючих проблем у діяльності єврорегіонів та можливостей їх ефективного розв'язання, а також вироблення довгострокових стратегій розвитку єврорегіонів на основі рекомендацій європейських інституцій, кращих вітчизняних і зарубіжних практик.

Успішність реалізації цих перспектив залежатиме від послідовності, ефективності, повноти та інституціоналізації координаційних механізмів, здатних задіяти на державному та регіональному рівнях можливості Європейського інструменту політики добросусідства, регіональної, транспортної, безпекової та екологічної політики Європейського Союзу на основі узгодженого дотримання вимог законодавства України та Європейського Союзу, зокрема Закону України «Про транскордонне співробітництво», Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами та додаткових протоколів до неї. Ці передумови є сприятливими для одночасного прискорення реалізації політики європейської інтеграції та здійснення реформи децентралізації в Україні.

У дослідженні, підготовленому Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України у співробітництві з експертами Ради Європи визначено 9 найбільш важливих проблем, які заважають розвитку транскордонного співробітництва, а саме:

- територіальні громади або органи місцевого самоврядування повинні заздалегідь узгоджувати з центральним урядом питання укладання угод з питань прикордонного та міжтериторіального співробітництва;
- відсутність чітких повноважень у деяких територіальних громадах або органів місцевого самоврядування з питань прикордонного та міжрегіонального співробітництва;
- різні умови надання юридичного статусу новим суб'єктам транскордонного співробітництва;
- дисбаланс між повноваженнями з питань транскордонного співро-

бітництва органів управління по різні боки кордону через відмінності у чинному законодавстві відповідних країн;

- недостатній діалог між центральним урядом та місцевими і регіональними владами з питань реалізації політики транскордонного співробітництва;
- брак коштів для реалізації проектів прикордонного та міжрегіонального співробітництва;
- відсутність комплексної системи підготовки фахівців у галузі прикордонного та міжрегіонального співробітництва;
- обмеження на пересування громадян;
- делегування офіційних повноважень територіальних громад або органів місцевого самоврядування їх закордонним партнерам через неможливість для них брати участь у заходах прикордонного та міжрегіонального співробітництва.

Для забезпечення більшої ефективності в реалізації транскордонного співробітництва євро регіонам рекомендується:

- здійснити аналіз існуючих (можливих) проблем, що заважають транскордонному співробітництву, а також можливі шляхи їх вирішення;
- визначити стимули для подальшого розвитку транскордонного співробітництва;
- провести аналіз «сильних» та «слабких» сторін (факторів) у транскордонному співробітництві та діяльності існуючих євро регіонів;
- на основі проведених досліджень та SWOT-аналізу підготувати стратегії розвитку окремих євро регіонів;
- провести підготовку кадрів (навчання) фахівців у визначених євро регіонах з питань впровадження підготовлених стратегій розвитку.

Вирішення проблем, які перешкоджають розвитку транскордонного співробітництва, є комплексним питанням, що має враховувати специфіку окремих галузей.

1. У правовій сфері.

Створення необхідних правових засад, розвиток національного та європейського законодавств є необхідною передумовою для подальшого розвитку транскордонного співробітництва.

Одночасно слід виділити наступні законодавчі проблеми, які заважають транскордонному співробітництву, та шляхи їх вирішення.

Проблема	Спосіб вирішення
Національні законодавства обмежують прикордонні стосунки, кваліфікуючи їх виключно як міжнародні відносини.	Ухвалення та гармонізація правових стандартів на усіх рівнях: міжнародному (Європейському), національному та регіональному (через закони або підзаконні акти).

Суб'єкти прикордонного співробітництва не мають статусу юридичної особи та фінансової автономії.	Надання суб'єктам прикордонного співробітництва статусу юридичної особи та фінансової автономії.
Акти суб'єктів транскордонного співробітництва не мають обов'язкової юридичної сили. Суб'єкти транскордонного співробітництва мають виключно дорадчий статус. Існування норм однаковості в ухваленні рішень суб'єктами прикордонного співробітництва.	Визнання юридичної сили за рішеннями суб'єктів транскордонного співробітництва Застосування правила ухвалення рішень встановленого більшістю голосів відповідних суб'єктів транскордонного співробітництва з деяких питань, де це видається доцільним.
Відсутність правових інструментів (міжнародні угоди, договори тощо), які б дозволяли розвивати транскордонне співробітництво.	Укладання двосторонніх та багатосторонніх угод між відповідними державними органами місцевого самоврядування.

Один з можливих шляхів для вирішення юридичних проблем щодо розвитку транскордонного співробітництва полягає у розробці Радою Європи нового правового інструменту (третього додаткового протоколу до Мадридської конвенції).

15. Інституційні перешкоди та способи їх усунення.

Проблема	Спосіб вирішення
<p>Централізація владних повноважень.</p> <p>Заходи з питань міжрегіонального співробітництва розглядаються як сфера виключної компетенції держави (без їх делегування органам місцевого (регіонального) самоврядування).</p> <p>Зовнішні стосунки та заходи у цій сфері розглядаються як сфера, що потребує неухильного нагляду з боку центральних органів влади, результатом чого є значне обмеження свободи дій регіонів та громад навіть у їх стосунках зі своїми прикордонними регіонами-сусідами в сусідніх країнах.</p>	<p>Посилення розвитку місцевої і регіональної демократії та децентралізації.</p>

Відсутність адекватних структур (органів) для реалізації проектів транскордонного співробітництва.	Створення специфічних структур за участі прикордонних громад по обидва боки кордону; Визначення керівних принципів (моделей) з питань транскордонного співробітництва для діалогу, які б об'єднували представників державного та приватного секторів.
Дисбаланс повноважень органів місцевого самоврядування різних країн, які беруть участь у транскордонному співробітництві.	Створення контактних пунктів для надання більш якісних послуг громадянам у транскордонному вимірі.

3. Культурні та мовні проблеми і шляхи їх вирішення.

На шляху до розвитку прикордонного співробітництва стоять культурні та психологічні відмінності, які є однією з причин існування стереотипів серед населення прикордонних районів. Зазначена культурна «дистанція» може значно ускладнити розвиток транскордонного співробітництва. Одним з прикладів такого соціально-культурного віддалення є ситуація, коли мешканці одного регіону мислять такими категоріями як «ми та вони» або навіть «іноземці поруч з нами». Одночасно суб'єкти транскордонного співробітництва мають у своєму розпорядженні адекватні ресурси для розробки «комунікативних стратегій», за допомогою яких можна переконати населення у корисності прикордонного співробітництва. У зв'язку з цим шкільні підручники, карти, газети та періодичні видання, які пропагують ідеї розвитку транскордонного співробітництва почали з'являтися більш активно саме останнім часом.

Що стосується вивчення національних або регіональних мов, то слід зазначити, що Радою Європи було підготовлено Європейську хартію регіональних мов та мов національних меншин. Європейський Союз у свою чергу визначив для себе пріоритетним завдання щодо організації вивчення мов країн-сусідів та співпраці у галузі освіти у прикордонних регіонах. У зв'язку з цим було розроблено програми, які являють собою реальну підтримку реалізації вищезгаданих завдань, а саме програми *Lingua* (вивчення мов), *Comenius* (співпраця між навчальними закладами), *Erasmus* (співпраця між університетами, сприяння мобільності викладачів та студентів) та *Grundwig* (проекти у галузі професійної освіти). Програма *INTERREG* має доповнити ці кваліфікаційні та освітні програми у прикордонних районах додатковим фінансуванням.

Діяльність Європейського Союзу у цій галузі має забезпечити досягнення наступних завдань:

- необхідно працювати над тим, щоб кожен громадянин Європейського Союзу володів щонайменше рідною та двома іноземними мовами;
- необхідно покращувати якість викладання іноземних мов на усіх рівнях, від школи до освіти для дорослих;

• необхідно створити більш конструктивне середовище для вивчення іноземних мов у Європі для того, щоб повною мірою використовувати її мовне багатство.

Зазначена лінгвістична стратегія Європейського Союзу також пов'язана з Лісабонською стратегією, у якій мова йде про конкуренцію в межах Європейського Союзу у галузях економіки, соціального життя та культури. Однією з задач такої змагальності є створення так званого «суспільства знань».

Радою Європи було також запропоновано низку заходів для підтримки вивчення однієї або кількох мов країн-сусідів на усіх рівнях шкільної освіти, а також на початковому та подальших етапах вивчення дорослими громадянами. У своїй Рекомендації (2005) 3 Комітет міністрів Ради Європи пропонує урядам країн-членів здійснити наступні заходи:

а) під час розробки політики вивчення іноземних мов необхідно застосовувати принципи багатомовної освіти, зокрема, через створення умов, які надають освітнім установам усіх рівнів у прикордонних регіонах можливість забезпечувати або (за потреби) запроваджувати вивчення та використання мов країн-сусідів разом з вивченням культури цих країн у тісному поєднанні з вивченням їх мов;

б) необхідно мотивувати суб'єкти транскордонного співробітництва до інтеграції освітнянської роботи та заходів з лінгвістичної підготовки до загальних стратегій розвитку транскордонного співробітництва;

в) необхідно забезпечити спільні дії у вивченні мов країн-сусідів у транскордонних районах у ході співпраці з цими країнами. При цьому необхідно належним чином враховувати як потреби вивчення рідної мови, так і (у відповідних випадках) інших мов, які використовуються у прикордонних районах, навіть якщо ці мови не є дуже поширеними;

г) необхідно шукати шляхи до співпраці з відповідними структурами Європейського Союзу, які діють у цій сфері, задля досягнення максимального рівня синергії.

Згадані проблеми з питань культури та мов, а також шляхи їх вирішення можуть бути узагальнені наступним чином:

Проблема	Спосіб вирішення
Наявність негативних національних та/або регіональних стереотипів;	Сприяння усвідомленню специфіки та важливості транскордонного співробітництва;
Прояви націоналізму у шкільних підручниках, мас-медіа тощо.	Полегшення усіх форм обміну між школярами; Обопільне визнання дипломів про освіту; Сприяння вільному поширенню інформації у транскордонному вимірі (наприклад, створення транскордонних інформаційних серверів); Розширення усіх форм культурної співпраці у транскордонному вимірі.

Недостатній рівень довіри або недостатня легітимність органів з питань транскордонного співробітництва;	Необхідно уникати перетворення органів з питань транскордонного співробітництва на суто формальні, а не практичні інструменти;
Очікування населення стосовно практичних результатів прикордонного співробітництва часто не виправдовуються.	Необхідно робити більш сильний акцент на позитивних результатах транскордонного співробітництва.
Мовні бар'єри.	Необхідно створити курси вивчення (різних рівнів) мов сусідніх прикордонних районів для державних службовців, представників бізнес-еліти, громадських організацій тощо.

4. Проблеми у галузі комунікацій та інформатизації.

Поза усяким сумнівом засоби масової інформації несуть особливу відповідальність за збереження вищезгаданих стереотипів. Хоча між окремими засобами масової інформації починають з'являтися перші ознаки справжнього прикордонного партнерства, що дозволяє нам очікувати у майбутньому розвитку позитивної динаміки у цій сфері.

У зв'язку з цим є досить симптоматичним той факт, що досить мала частка мешканців прикордонних регіонів отримує інформацію за допомогою ЗМІ країн-сусідів.

5. Проблеми у соціально-економічній сфері та з питань територіального планування.

Поза усяким сумнівом, відмінності у рівні та темпах економічного розвитку регіонів Європи здійснюють негативний ефект на розвиток транскордонного співробітництва.

Слід зазначити, що зменшення диспропорцій у розвитку регіонів є одним з пріоритетних завдань діяльності як національних урядів, так і Європейського Союзу.

Згадані проблеми та шляхи їх вирішення можуть бути узагальнені у наступній таблиці:

Проблема	Спосіб вирішення
Різний рівень економічного розвитку прикордонних регіонів.	Діяльність спрямована на забезпечення економічного та соціального єднання відповідних регіонів.
Перепони, спричинені високим рівнем конкуренції.	Визначення спільних економічних інтересів.
Відсутність прикордонних зв'язків між соціально-економічними партнерами; Закритість внутрішніх ринків, прикордонних регіонів.	Забезпечення відкритості економічного та соціально-економічного життя прикордонних регіонів; Створення транскордонних рад з соціально-економічних питань.

Фіскальні та митні проблеми.	Реалізація заходів з питань фіскального вирівнювання у транскордонному вимірі.
Спекуляції з нерухомістю у транскордонних районах.	Спільний контроль над операціями з нерухомістю у транскордонному вимірі ⁴⁷ .

Слід також зауважити, що в Європейському Союзі та в країнах, з якими Європейський Союз уклав двосторонні угоди, принципи запобігання дискримінації за національною ознакою, а також принципи вільного руху товарів, послуг, капіталу та громадян значною мірою сприяли підвищенню мобільності у прикордонних районах, яке відбувалося у формі певних «перехідних етапів». Вільне пересування громадян є однією з фундаментальних свобод, гарантованих законодавством Європейського Союзу. Право на вільне пересування надає громадянам можливості жити та працювати в різних країнах-членах Європейського Союзу. Це право на вільне пересування у межах Європейського Союзу стосується не лише працівників, але також й інших категорій населення, таких як студенти, пенсіонери тощо. Отже, свобода пересування є одним із найбільш важливих прав, наданих законодавством Європейського Союзу для своїх громадян, та базовим компонентом внутрішнього ринку.

6. Проблеми у фінансовій та фіскальній сферах.

Дискусія про ресурси, які перебувають у розпорядженні територіальних громад, є досить важливою, зважаючи на те, що певна частка цих ресурсів має бути спрямована на реалізацію проектів транскордонного співробітництва. У зв'язку з цим Комітетом міністрів Ради Європи було схвалено Рекомендацію (2005) 1 з питань фінансових ресурсів місцевих та регіональних влад, яка визначає шляхи для подальшого розвитку «фіскальної децентралізації».

Фінансова автономія місцевих влад передбачає наявність достатнього обсягу власних ресурсів для фінансування значної частини витрат, пов'язаних з виконанням їх функцій, відповідно до положень чинного законодавства. У згаданій Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи наголошується на перевагах «спільних банківських рахунків», які могли б допомогти місцевим та регіональним (прикордонним) владам спільно використовувати частку власних ресурсів та полегшити управління коштами структурних фондів Європейського Союзу.

Для визначення цього рівня «фіскальної децентралізації» можна використовувати наступні параметри:

- співвідношення між податковими надходженнями місцевих влад та загальними податковими надходженнями держави;
- співвідношення між місцевими податковими надходженнями та загальними місцевими ресурсами;
- співвідношення між податковими надходженнями та субвенціями від держави та органів влади (самоврядування) вищого рівня;

- співвідношення між власними податковими надходженнями органів місцевого самоврядування та ВВП країни;
- співвідношення між максимальними та мінімальними ресурсами, які можуть бути залучені органами місцевого самоврядування через зміну місцевих податкових ставок у встановлених межах.

На основі вітчизняного та зарубіжного досвіду можна виділити наступні пріоритетні питання для розвитку транскордонного співробітництва:

- 1) заходи з охорони навколишнього середовища та запобігання природним та техногенним катастрофам;
- 2) територіальне планування та сталий розвиток;
- 3) розвиток інфраструктури транспорту та комунікацій;
- 4) економічний розвиток та туризм;
- 5) охорона здоров'я та надання соціальних послуг;
- 6) міжлюдські контакти, розвиток гуманітарного співробітництва (спорт, освіта, культура, молодіжні обміни тощо);
- 7) впровадження інновацій у транспортному співробітництві, створення транскордонних кластерів, технопарків, логістичних центрів.

1) охорона навколишнього середовища та запобігання природним та техногенним катастрофам

Вплив транскордонного співробітництва на навколишнє середовище сьогодні недвозначно ставить питання територіальної нерозривності прикордонних регіонів та, відповідно, вказує на необхідність спільних зусиль, які стосуються подолання проблем забруднення довкілля, оптимального використання земельних ресурсів, запобігання та подолання негативних наслідків природних та техногенних катастроф.

Для роботи у цій галузі можливими є наступні заходи:

- фахові дослідження з питань забруднення довкілля та/або утилізації відходів та створення мережі підприємств з утилізації сміття;
- розробка програм захисту та управління природним середовищем (дистанційне розпізнавання лісових пожеж та природних лих), гармонізація методів роботи станцій спостереження за станом навколишнього середовища;
- роз'яснювальна робота з питань забруднення довкілля, надання інформації про можливі загрози довкіллю, наприклад, забруднення хімічними речовинами;
- розробка спільних планів допомоги для боротьби з природними та техногенними катастрофами;
- створення спільних баз даних про рослинний та тваринний світ транскордонних регіонів;
- організація щорічних заходів, присвячених роз'яснювальній роботі серед молоді з питань довкілля;

⁴⁷ «Біла книга» Асамблеї Європейських Регіонів, під редакцією професора Шарля Ріка, с. 83.

- створення транскордонних природних парків, реалізація спільних ініціатив з підвищення якості питної води та якості води у річках та озерах.

Необхідно пам'ятати, що для усіх міжнародних організацій (ООН, Всесвітня організація охорони здоров'я і т.д.) питання якості води стало одним з пріоритетних напрямів роботи. Рада Європи та Європейський Союз зробили вже чимало у цій галузі, зокрема у транскордонному вимірі. Одним з прикладів такої роботи є Гельсінкська Конвенція про транскордонні водні шляхи та озера з міжнародним статусом, підписана 18 березня 1992 р. Її метою є контроль над рівнем забруднення транскордонних водних шляхів та озер з міжнародним статусом, запобігання їх забрудненню шляхом розвитку співробітництва між сторонами, що підписали Конвенцію.

2) територіальне планування та сталий розвиток

Важливими заходами у цій галузі є:

- реалізація узгоджених політичних заходів, які стосуються управління земельними ресурсами у транскордонних регіонах, та гармонізація планів використання земельних ресурсів;

- загальні дослідження соціально-економічної структури транскордонних регіонів, а також галузеві дослідження, які є частиною таких проєктів, як створення спільних міждержавних промислових зон, логістичних парків та ін.;

- створення спільної картографічної системи та розробка стратегії розвитку транскордонних регіонів.

Реалізація політики сталого розвитку, основні принципи якої було визначено на саммітах ООН в Ріо-де-Жанейро у 1992 р. та Йоганнесбурзі у 1997 р., базується на трьох основних елементах, які можуть бути інтегровані й до транскордонного співробітництва:

- людські ресурси в широкому розумінні цього терміну (демографічний розвиток, освіта, новітні технології, здатність до втілення інновацій тощо);

- фізичні ресурси з їх перевагами та недоліками, їх теперішній та прогнозований стан;

- солідарність між поколіннями («сучасний світ ми, сучасне покоління, отримали у тимчасове користування від своїх дітей»).

З окремими з зазначених елементів або з кожним з них можуть бути пов'язані різноманітні ініціативи, зокрема й у транскордонному співробітництві.

3) розвиток інфраструктури транспорту та комунікацій

Згадані питання є одними з найбільш пріоритетних у транскордонному співробітництві. Це потребує здійснення наступних заходів:

- вивчення специфічних та спільних потреб, пов'язаних з транспортним сполученням для населення прикордонних районів;

- систематичний обмін інформацією з питань діяльності системи громадського транспорту;

- удосконалення роботи окремих автошляхів та залізниць, оптимізація роботи громадського транспорту;
- визначення операційно-правової та фінансової структури транскордонного громадського транспорту (ціноутворення, операційна діяльність);
- відкриття, організація роботи та ліквідація прикордонних пропускних пунктів;
- реалізація заходів, які мають забезпечити безпеку та безперебійну роботу автомобільного та залізничного транспорту у прикордонних районах;
- реалізація заходів із запобігання техногенним та прикордонним катастрофам;
- розробка системи екстреного інформування населення прикордонних районів щодо надзвичайних ситуацій;
- забезпечення можливості застосування служб з надзвичайних ситуацій інших країн у прикордонних регіонах (пожежний захист, цивільна оборона);
- узгодження пільгових тарифів на телефонний зв'язок та визначення спеціальних телефонних кодів для прикордонних регіонів;
- поштове сполучення у прикордонних регіонах без залучення основних національних центрів обробки поштової кореспонденції;
- створення спільної телефонної довідкової служби прикордонних регіонів;
- створення серверів для прикордонних районів, підключених до національних інформаційних систем, системи Інтернет, створення спеціалізованих веб-сайтів тощо.

4) економічний розвиток та туризм

У цій галузі найбільш важливими заходами є:

- забезпечення регулярного обміну інформацією з питань соціально-економічного розвитку;
- моніторинг транскордонних банківських трансакцій;
- співпраця з питань постачання енергоносіїв;
- видавництво промислових довідників з транскордонного співробітництва;
- організація діалогу між асоціаціями працевдавців та приватними компаніями;
- створення та розвиток спільних культурних транскордонних маршрутів;
- випуск туристичних довідників, спільна участь у ярмарках та виставках;
- створення високоякісної освітньої програми для працівників туристичної галузі.

5) охорона здоров'я та надання соціальних послуг

Можливими напрямками роботи у цій галузі є:

- випуск довідників про соціальні послуги для населення по обидва боки кордону;
- моніторинг та спільні заходи щодо розповсюдження інфекційних хвороб (СНІД та ін.) та епідемій;

- покращення соціального захисту для працівників прикордонних районів (захист на випадок безробіття, захист від нещасних випадків на виробництві тощо);

- створення транскордонних баз даних щодо безробітних громадян, розробка спільних заходів з вирішенням проблем безробіття, особливо стосовно молодих громадян;

- випуск довідників для працівників прикордонних районів;

- укладання угод між фондами медичного страхування стосовно покриття витрат на лікування зазначених працівників по обидва боки кордону;

- уніфікація дозвільних документів на роботу, проживання, придбання нерухомості тощо;

- розробка комбінованої організаційної схеми надання екстреної медичної допомоги;

- випуск карти медичних установ та лікарських центрів;

- обмін медичним персоналом.

б) міжлюдські контакти, розвиток гуманітарного співробітництва (спорт, освіта, культура, молодіжні обміни тощо)

Основними напрямками діяльності у цій галузі може бути визначено:

- спільна підготовка навчальних підручників, зокрема з історії;

- обмін фахівцями, студентами, молоддю;

- організація співпраці між університетами, створення спільних транскордонних навчальних закладів;

- впровадження навчальних програм, зокрема з вивчення мов відповідних країн;

- забезпечення обопільного визнання дипломів про освіту;

- організація культурних обмінів, концертів та інших заходів культурного відпочинку;

- розвиток двомовних культурних маршрутів;

- створення форумів для зустрічей та діалогів між представниками національних меншин;

- підтримка діяльності громадських організацій з питань реалізації проектів транскордонного співробітництва;

- розробка «культурних паспортів» у транскордонних регіонах;

- створення транскордонних інформаційних центрів для представників ЗМІ;

- організація та підтримка транскордонних спортивних заходів;

- випуск довідників у галузі культури та спорту;

- спільне використання об'єктів спортивної інфраструктури (басейни, стадіони тощо).

7) впровадження інновацій з питань транспорту, що обумовлює створення транскордонних кластерів, технопарків, логістичних центрів, інвестиції у спільні технологічні проекти.

8. РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

А. КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Розвиток транскордонного співробітництва (ТС) обумовлює необхідність ресурсного забезпечення ТС, що включає як кадрове, так матеріально-фінансове забезпечення.

Угода про транскордонне співробітництво може передбачати створення органу транскордонного співробітництва⁴⁷ (наприклад, єврорегіону, структурного підрозділу органів влади тощо).

Орган транскордонного співробітництва виконує завдання, покладені на нього територіальними громадами або органами влади, у відповідності до цілей його діяльності та у спосіб, передбачений національним законодавством:

а) діяльність органу транскордонного співробітництва регулюється його статутом та законодавством держави, на території якої розташована його штаб-квартира;

б) орган транскордонного співробітництва:

- не має права вживати заходи, які можуть зашкодити правам і свободам окремих осіб;

- фінансується з місцевих та регіональних бюджетів і не має права встановлювати збори фіскального характеру; однак може отримувати прибуток від послуг, наданих ним територіальним громадам або владам, користувачам або третім сторонам;

- повинен складати річний кошторис та балансовий звіт, які затверджуються аудиторами, незалежними від суб'єктів транскордонного співробітництва.

- повинен враховувати у своїй діяльності інтереси держав, регіони яких беруть участь у транскордонному співробітництві;

- підлягає нагляду, передбаченому у законодавстві держави, на території якої розташована його штаб-квартира.

На сьогодні є актуальним питання підготовки кваліфікованих кадрів для розробки та реалізації проектів транскордонного співробітництва. Питання кадрового забезпечення розвитку транскордонного співробітництва має бути здійснено в рамках реалізації Національної Стратегії системи підвищення кваліфікації посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад. Транскордонне співробітництво як елемент державної регіональної політики має бути спрямоване на створення повноцінного життєвого середовища для населення на усій території України, збереження єдності держави, забезпечення сталого збалансованого розвитку її регіонів.

⁴⁷ Додатковий протокол до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами від 9 листопада 1995 р.

Узгодження загальнодержавних і регіональних інтересів потребує підготовки на вищому рівні посадових осіб місцевого самоврядування (далі – посадові особи) та депутатів місцевих рад.

Одночасно на сьогодні рівень освіти посадових осіб та депутатів місцевих рад здебільшого не дає їм змоги кваліфіковано здійснювати свої повноваження та виконувати покладені на них обов'язки. Так, з майже 99 тисяч посадових осіб лише 64,7% мають повну вищу освіту.

Щороку відбувається оновлення складу працівників органів місцевого самоврядування (близько 20% загальної чисельності), які потребують професійного навчання. Близько 40% сільських, селищних та міських голів, 40 – 60% депутатів місцевих рад обираються вперше, що свідчить про відсутність у них відповідного досвіду та про потребу в професійному навчанні.

Навчальні заклади, які здійснюють підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації посадових осіб, не задовольняють повною мірою потреби сьогодення. Рівень підготовки викладачів не завжди за змістом та якістю відповідає новим вимогам щодо підвищення кваліфікації посадових осіб та депутатів місцевих рад.

Кошти, що виділяються з місцевих бюджетів для підвищення кваліфікації посадових осіб, здебільшого використовуються нераціонально. У зв'язку з цим пріоритетом державної політики щодо кадрового забезпечення політики транскордонного співробітництва має стати здійснення наступних заходів:

- визначення центрального органу виконавчої влади, відповідального за загальну координацію діяльності щодо кадрового забезпечення політики транскордонного співробітництва, який має забезпечити:

- формування державного замовлення на підвищення кваліфікації посадових осіб за професійними програмами підвищення кваліфікації (далі – професійні програми);
- затвердження професійних програм;
- проведення постійного моніторингу якості підвищення кваліфікації посадових осіб та депутатів місцевих рад;
- визначення потреби органів місцевого самоврядування у підвищенні кваліфікації посадових осіб;
- організацію підвищення кваліфікації за професійними програмами;
- затвердження програм спеціалізованих короткострокових навчальних курсів, тематичних постійно діючих та короткострокових семінарів, тренінгів;

- визначення центрального органу виконавчої влади, відповідального за здійснення контролю за реалізацією заходів стосовно кадрового забезпечення політики транскордонного співробітництва, який має забезпечити:

- погодження професійних програм, програм спеціалізованих короткострокових навчальних курсів, тематичних постійно діючих та короткострокових семінарів, тренінгів;

- здійснення в межах своїх повноважень контролю за формуванням державного замовлення на підвищення кваліфікації посадових осіб та його виконанням органами місцевого самоврядування;
- подання пропозицій щодо направлення на навчання за кордон (стажування) посадових осіб (у тому числі тих, що направляються за рахунок коштів міжнародної технічної допомоги).

Підвищення кваліфікації посадових осіб та депутатів місцевих рад з питань транскордонного співробітництва має проводитись за професійними програмами, а також на спеціалізованих короткострокових навчальних курсах, тематичних постійно діючих та короткострокових семінарах, тренінгах.

Професійними програмами передбачається вивчення основних європейських правових інструментів, законодавства України у галузі транскордонного співробітництва, а також основні аспекти (фінансові, інституційні, кадрові тощо) реалізації політики транскордонного співробітництва. Проведення спеціалізованих короткострокових навчальних курсів, тематичних постійно діючих та короткострокових семінарів, тренінгів має запроваджуватись з метою вчасного реагування на нові виклики та виконання основних завдань у галузі транскордонного співробітництва.

Підвищення кваліфікації за професійними програмами з питань транскордонного співробітництва має проводитись для сільських, селищних, міських голів, голів та заступників голів районної, районної у місті ради, обласної ради, секретарів сільської, селищної та міської ради - не менше одного разу протягом строку здійснення повноважень;

- для інших посадових осіб — один раз на п'ять років;
- для вперше призначених посадових осіб — протягом року після призначення;
- для депутатів місцевих рад — не менше одного разу протягом строку здійснення повноважень.

Підвищення кваліфікації на спеціалізованих короткострокових навчальних курсах має проводитись для усіх суб'єктів транскордонного співробітництва та представників інших установ та організацій, які цікавляться тематикою транскордонного співробітництва.

Професійні програми мають бути розроблені відповідними навчальними закладами на замовлення відповідного центрального органу виконавчої влади. Відбір навчальних закладів, які мають відповідну ліцензію на проведення підвищення кваліфікації посадових осіб та депутатів місцевих рад, має бути здійснений на конкурсних засадах відповідними органами державної влади.

Організація та проведення спеціалізованих короткострокових навчальних курсів, тематичних (постійно діючих та короткострокових) семінарів, тренінгів з метою підвищення кваліфікації посадових осіб здійснюється визначеними на конкурсних засадах суб'єктами, які надають освітні послуги, на замовлення органів місцевого самоврядування, їх асоціацій та інших добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування.

Фінансування підвищення кваліфікації суб'єктів транскордонного співробітництва має здійснюватись за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Зазначені видатки місцевих бюджетів враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

Моніторинг якості підвищення кваліфікації суб'єктів транскордонного співробітництва має бути проведений шляхом зовнішнього оцінювання знань посадових осіб, що підвищили кваліфікацію;

- аналізу інформації органів місцевого самоврядування про якість наданих знань та навичок осіб, що підвищили кваліфікацію.

Моніторинг якості підвищення кваліфікації суб'єктів транскордонного співробітництва також проводиться шляхом ведення статистичного обліку та звітності, проведення аналітичних досліджень, підготовки звітів. Результати моніторингу підлягають оприлюдненню. Запропоновані заходи дозволять:

- створити ефективну систему навчання та підвищення кваліфікації суб'єктів транскордонного співробітництва, що сприятиме подальшому розвитку транскордонного співробітництва в інноваційний спосіб;

- застосувати новітні знання, необхідні для подальшого розвитку транскордонного співробітництва, насамперед шляхом проведення спеціалізованих короткострокових навчальних курсів;

- визначити оптимальну мережу вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти, структуру, потребу і обсяги підвищення кваліфікації суб'єктів транскордонного співробітництва, що функціонуватимуть на конкурентних засадах;

- забезпечити добір викладачів високого фахового рівня;

- забезпечити високу якість розроблення професійних програм та програм спеціалізованих короткострокових навчальних курсів, тематичних постійно діючих та короткострокових семінарів, тренінгів з основних напрямів реалізації політики транскордонного співробітництва;

- забезпечити зворотний зв'язок між споживачами освітніх послуг, що надаються, та їх замовниками.

Б. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ТА МАТЕРІАЛЬНІ РЕСУРСИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Існування відповідних фінансових ресурсів є одним з важливих інструментів для розвитку транскордонного співробітництва. Від приватного сектору також очікується фінансова підтримка транскордонного співробітництва. Що стосується державного сектору, то кошти структурних фондів Європейського Союзу (зокрема, програма INTERREG) суттєво полегшили реалізацію транскордонних проектів.

З 1990 р. Європейський Союз здійснює фінансову підтримку транскордонного співробітництва шляхом використання ряду ініціатив, програм та проектів, а саме: INTERREG, PHARE CBC, TACIS CBC, PHARE CREDO, CADSES, MEDA, CARDS, LACE⁴⁸.

- INTERREG є найбільшою програмою громадських (місцевих) ініціатив (Community Initiative) Європейського Союзу щодо підтримки розвитку прикордонних регіонів країн – членів Європейського Союзу і деяких приморських територій. В період з 2000-2006 рр. ця програма стала відома як INTERREG III, що забезпечує три напрями співробітництва: напрям А. Транскордонне співробітництво;

- напрям В. Транснаціональне співробітництво;
- напрям С. Міжрегіональне співробітництво.

Вона спрямована на активізацію участі прикордонних регіонів у створенні внутрішнього ринку, усунення кордонів та створення гомогенного європейського економічного простору та інтеграції соціальних, економічних та культурних компонентів Європи. Обсяг коштів структурних фондів, спрямованих на розвиток прикордонного співробітництва, складає приблизно 308 млрд. євро на період 2007-2013 рр. Три головні завдання, визначені програмою, чітко узгоджуються з плануванням прикордонного співробітництва, а саме:

- допомога прикордонним регіонам у подоланні проблем, викликаних їх відносною ізоляцією, у різних галузях (захист навколишнього середовища, транспорт, територіальне планування, інвестиції, зайнятість населення, професійна підготовка, культура та охорона здоров'я тощо);

- підтримка «мікроінтеграції» (її запровадження або продовження) між прикордонними регіонами у межах Європейського Союзу у контексті єдиного ринку та економічного, соціального і територіального просторів Європейського Союзу;

- допомога прикордонним регіонам Європейського Союзу в усвідомленні їх значення у ролі зовнішніх кордонів Європейського Союзу (в рамках їх економічного та культурного розвитку), що є одним з основних завдань Нової політики добросусідства Європейського Союзу.

⁴⁸ Practical Guide to Cross-border Cooperation / Third Edition 2000 / Phare / AEBR / EC. P.216, p. B2- 64. 3;

Praktyczny Przewodnik Współpracy Transgranicznej. Wyd. drugie 1997: European Commission / Association of European Border Regions s. B. 22-23.

PHARE CBC – програма підтримки транскордонного співробітництва прикордонних територій країн Центральної Європи, які межують з Європейським Союзом і яка почала діяти з 1994 р.

Іншими фінансовими інструментами Європейського Союзу стали програми TACIS CBC (охоплює прикордонні регіони Росії, України, Білорусії та Молдови), MEDA (для віддалених прикордонних регіонів країн не членів Європейського Союзу); CARDS (нова програма для західних Балканських країн), CADSES (програма для Центрального, Адріатичного, Дунайського, Південно-Східного Європейського простору); LACE (проект Асамблеї європейських прикордонних регіонів, мета якого проводити роз'яснювальну та інформаційно-рекламну роботу позитивної практики транскордонного співробітництва).

Завдячуючи успіхам програми INTERREG I, транскордонне співробітництво було визначено пріоритетним питанням програми INTERREG II, яка охоплювала наступні напрями:

1. INTERREG IIA як основний напрямок підтримки транскордонного співробітництва з загальною сумою 2.562 млн. євро.

Розподіл фінансів за програмою INTERREG IIA

Прикордонні регіони	Регіони за цілями 1 / 6	Інші регіони	Разом
Внутрішні	1 065	600	1665
Зовнішні	795	105	900
Разом (млн. євро)	1 860	705	2 565

2. INTERREG IIB призначена для завершення розбудови енергомереж, на що Європейським Союзом вже було виділено 550 млн. євро.

3. INTERREG IIC розпочалась у 1996 р. та призначалась для транснаціональної співпраці у галузі просторового планування (413 млн. євро).

З врахуванням співфінансування (національні, регіональні, локальні та приватні фонди) на транскордонне співробітництво на внутрішніх та зовнішніх кордонах Європейського Союзу було витрачено 4 млрд. євро. З 1990 року було освоєно 6,5 млрд. євро в рамках ініціативи INTERREG і реалізовано декілька тисяч транскордонних проектів.

Програма INTERREG від початку охоплювала всі внутрішні і зовнішні кордони Європейського Союзу, включаючи нових членів – Австрію, Швецію та Фінляндію. Операційні програми були розподілені наступним чином: 35 програм реалізувалось на внутрішніх кордонах, 24 – на зовнішніх (країни Центральної Європи, Росія, Норвегія, Швейцарія, Кіпр, Марокко). Другим чинником, який визначав би важливість розповсюдження INTERREG IIA був сильний акцент на транскордонне співробітництво вздовж морських кордонів. 16 операційних програм в INTERREG IIA порівняно з 4 у INTERREG I. Більшість програм (11) були реалізовані на внутрішніх кордонах Європейського Союзу. Новими територіями, які скористалися

з програми INTERREG II, стали нові східні території об'єднаної Німеччини та приморські території: ірландсько-британське, французько-британське, іспансько-марокканське, грецько-італійське і французько-італійське прикордоння.

Метою програми INTERREG є пропаганда та підтримка транскордонної співпраці на внутрішніх та зовнішніх кордонах Європейського Союзу з метою піднесення рівня життя на цих територіях і їх повноцінної соціально-економічної інтеграції. До її конкретних цілей відносяться наступні питання:

- допомога прикордонним територіям у розв'язанні конкретних проблем, які виникли в процесі розвитку у зв'язку з їх периферійним розміщенням в національних державах та в цілому в Європейському Союзі;
- стимулювання створення і розвитку структур співпраці поза внутрішніми кордонами, а також у відповідних випадках – надання цим структурам ширших повноважень в рамках Європейського Союзу у контексті формування єдиного європейського ринку;
- використання нових можливостей співпраці з третіми країнами, які лежать за зовнішніми кордонами Європейського Союзу.

Програма INTERREG II включає наступні категорії: спільне планування і реалізація транскордонних програм; підтримка заходів щодо вільної передачі інформації поза кордонами і між прикордонними регіонами, між громадськими інституціями, приватними підприємствами та товариствами; створення спільних інституційних та адміністративних структур для підтримки та пропаганди транскордонної співпраці.

Протягом 2000-2006 рр. на реалізацію Програми INTERREG (INTERREG III)⁴⁹ було виділено фінансування у розмірі 4 875 млн. євро. INTERREG III охоплює три напрямки:

- напрямок А: транскордонне співробітництво – продовження програм INTERREG I і ІІА;
- напрямок В: транснаціональне співробітництво – розвиток програми INTERREG ІІС;
- напрямок С: міжрегіональне співробітництво.

Конкретні цілі за трьома напрямками полягають у наступному:

- напрямок А: транскордонне співробітництво між органами місцевої влади суміжних прикордонних територій, спрямоване на підтримку інтегрованого регіонального розвитку, передусім на зовнішніх кордонах Європейського Союзу;
- напрямок В: транснаціональне співробітництво – між національними, регіональними та місцевими органами влади для їх активізації у напрямку підвищення рівня інтеграції шляхом створення великих угруповань єв-

⁴⁹ Practical Guide to Cross-border Cooperation / Third Edition 2000 / Phare / AEBR / EC. P.216, p. B2- 64. 3;
Community Initiative INTERREG III B (2000 – 2006). Programme Complement Draft. Approved by the Monitoring Committee April 12, 2002.

ропейських регіонів, з метою розбудови гармонізованого та збалансованого суспільства і поліпшення територіальної інтеграції з кандидатами в Європейський Союз і їх сусідами;

- напрямок С: міжрегіональне співробітництво – призначене на впровадження ефективної політики та механізмів для регіонального розвитку і згуртування для створення мереж.

Основними засадами для трьох напрямків INTERREG III є:

- узгодження транскордонних /транснаціональних стратегій та програм розвитку;

- партнерство і «висхідний принцип»;

- доповнюваність з головними напрямками діяльності структурних фондів;

- підвищення інтеграції у напрямку реалізації громадських ініціатив;

- ефективна координація INTERREG III з іншими зовнішньополітичними інструментами з метою їх взаємного підсилення.

Таким чином, побудову системи формування регіональної політики щодо розвитку транскордонного співробітництва доцільно у частині механізмів її реалізації формувати на цих засадах.

PHARE CBC. Програма PHARE CBC (транскордонне співробітництво) була ініційована у 1994 р. з метою сприяння розвитку транскордонного співробітництва між регіонами країн Центрально-Східної Європи (ЦСЄ) і Європейського Союзу. Передусім, це були прикордонні регіони країн ЦСЄ, які межують з прикордонними регіонами країн-членів Європейського Союзу. Протягом 1994 – 1999 рр. програмою PHARE CBC було охоплено 15 національних кордонів і освоєно 1 млрд. євро додатково до коштів, що передбачалися на програму INTERREG ІІА. Програма PHARE CBC підтримувала переважно проекти в сфері розвитку інфраструктури (транспорт і охорона довкілля) і розвиток економіки. Декілька програм були розраховані на підтримку малих, «людина-людина» проектів та інших мікро-проектів.

У 1998 р. Комісією було розроблено і впроваджено нові інструменти реалізації PHARE CBC, що включали наступні заходи:

- сприяти розвитку співпраці прикордонних регіонів в країнах Центральної та Східної Європи з їх сусідами – асоційованими членами та країнами-членами Європейського Союзу і, таким чином, допомогти їм подолати специфічні проблеми розвитку, які можуть виникнути у зв'язку з їх периферійним розташуванням і ситуацією у внутрішній, національній економіці, інтересами місцевого населення і у спосіб, сумісний з захистом навколишнього середовища;

- підтримувати створення та розвиток мережі співпраці по обидві сторони кордону та розширення загальної мережі кооперації.

Пріоритетами Програми PHARE CBC визначено наступні питання:

1. Послаблення адміністративних та інституціональних перепон для вільного перетину кордону особами, товарами та послугами, дотримуючись

при цьому відповідних заходів безпеки.

2. Підвищення якості інфраструктури в забезпеченні індивідуальних комунікаційних послуг і запасів місцевих вод, газу, електропостачання, забезпечення постачання через кордон, досягнення загального ефекту енергозабезпечення в прикордонному просторі сусідніх держав.

3. Охорона довкілля і, як приклад, управління відходами, прийняття дій щодо запобігання забрудненню, можливість якого посилюється близькістю зовнішніх кордонів.

4. Заходи щодо розвитку сільського простору та аграрного сектору, особлива увага до проєктів з можливостями використання транскордонної кооперації.

5. Заходи у сфері енергетики та транспорту, призначенням яких є доповнювати трансєвропейські мережі, відповідно на орієнтири, визначені Європейською Комісією.

6. Дії, пов'язані з правосуддям, домашніми справами, соціальною політикою.

7. Сприяння розвитку виробничої кооперації, підприємництва, фінансових зв'язків, і кооперації між інституціями, що представляють бізнесові кола, (ТПП, виставкові центри тощо).

8. Підтримка підприємств малого та середнього бізнесу, трансферт технологій, формування сервісної інфраструктури.

9. Заходи, спрямовані на підвищення рівня зайнятості, перекваліфікацію кадрів.

10. Розвиток місцевої економіки, включаючи туризм.

11. Підтримка в сфері охорони здоров'я, особливо, використання ресурсів і потенціалу прикордонних територій.

12. Розвиток потужностей та ресурсів для інформаційного та комунікаційного забезпечення між прикордонними регіонами, включаючи підтримку прикордонних радіо та телевізійного мовлень, газет та інших засобів масової інформації.

13. Культурний обмін.

14. Місцева зайнятість, освіта і тренінг-програми.

Програма PHARE CREDO була розроблена у 1996 р. для підтримки та сприяння розвитку транскордонного співробітництва на кордонах «Схід-Схід», що включає країни ЦСЄ / ЦСЄ та ЦСЄ / СНД, і спрямована на підтримку спільних проєктів, корисних для населення по обидві сторони державного кордону. Гранти для реалізації проєктів транскордонного співробітництва можуть надаватися як бенефіціантам у прикордонних регіонах країн ЦСЄ, так і проєктам, що здійснюються регіонами, розташованими на спільному кордоні між країнами ЦСЄ і країнами СНД.

Пріоритетом PHARE CREDO є сприяння розвитку добросусідства і соціальної стабільності у прикордонних регіонах, підтримка транскордонного співробітництва, яке сприяє економічному та соціальному розвитку та

децентралізації у країнах ЦСЄ.

Програма PHARE CREDO створила особливо сприятливі умови для розвитку транскордонної співпраці у багатьох прикордонних регіонах, підтримуючи реалізацію проектів по обидві сторони кордону. Проте, вона була негативно сприйнята у багатьох прикордонних регіонах через їх комплексність, бюрократичні процедури та менеджмент, відносно малі розміри робочого бюджету та затримки у впровадженні, а також нестачу програмних підходів подібно до INTERREG та PHARE. Таким чином, Європейська Комісія вирішила замінити PHARE CREDO на кордонах країн-кандидатів на розширення дії програми PHARE CBC.

У відповідності до вимог Європейського Інструменту Сусідства і Партнерства Європейського Союзу (далі – ENPI) і Стратегії його запровадження у Східному регіоні на 2007-2013 рр., інших інструментів Європейського Союзу щодо підтримки транскордонного співробітництва співфінансування інформаційної підтримки та супроводження проектів і програм транскордонного співробітництва має здійснюватись за рахунок:

- коштів Державного і місцевого бюджетів, що виділяються на виконання Державної цільової програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2008 – 2011 рр.;
- коштів спільних операційних програм ENPI, передбачених основними пріоритетами цих програм, для заходів «people-to-people» і технічної підтримки діяльності за програмами;
- коштів, закладених до конкретних транскордонних проектів для їх інформаційного забезпечення і супроводження;
- інших коштів суб'єктів і учасників транскордонного співробітництва, зокрема спеціально виділених для цього членами єврорегіонів.

У зв'язку з цим, особливого значення набуває питання належного фінансування проектів транскордонного співробітництва, про що, зокрема, зазначається у постанові Верховної Ради України від 27 червня 2007 р. № 1242-V «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Про інтенсифікацію співробітництва України з Європейським Союзом у рамках єврорегіонів та перспективи транскордонного співробітництва».

На сьогодні Україна може брати участь у двох транснаціональних програмах: Південно-Східна Європа (можливості фінансування участі українських партнерів у програмі передбачені у Міжрегіональній програмі ЄІСП 2007-2010) та Центральна Європа (як партнер програми, Україна є членом моніторингового комітету і може брати участь у програмі за умови національного фінансового внеску та використання коштів ЄІСП); Східній регіональній програмі ЄІСП та чотирьох програмах прикордонного співробітництва: Україна – Польща – Білорусь, Україна – Угорщина – Словаччина – Румунія, Україна – Румунія – Молдова та «Чорне море» (механізм співфінансування на рівні проектів передбачає, що 10% від бюджету проекту має бути сплачено країною-членом Європейського Союзу та країною-партнером ЄІСП).

Дієвим механізмом, який би забезпечив можливості синхронного співфінансування проектів транскордонного співробітництва з боку Європейського Союзу, могло б стати введення окремої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансування проектів транскордонного співробітництва. Кошти згаданої державної субвенції необхідно спрямувати виключно на реалізацію інфраструктурних проектів, враховуючи такі пріоритети:

- забезпечення «дзеркальності» прикордонної інфраструктури;
- реалізація транскордонних проектів у рамках діючих євро регіонів, зокрема, шляхом забезпечення бюджетного співфінансування українською стороною проектів, які мають реалізовуватися переважно за рахунок коштів Європейського Союзу;
- реалізація транскордонних проектів, основне фінансування яких безпосередньо передбачене діючими спільними операційними програмами Європейського інструменту сусідства та партнерства (ЄІСП).

Дієвим механізмом у питаннях залучення коштів Європейського Союзу до реалізації інфраструктурних проектів в Україні повинно стати розширення договірної-правової бази між Україною та сусідніми країнами, що входять до Європейського Союзу.

Слід зазначити, що крім Європейського Союзу важливими донорами, які підтримують проекти транскордонного співробітництва в Україні, є Канадська Агенція Міжнародного розвитку (КАМР), Швейцарська Агенція з Розвитку та Співробітництва (ШАРС), Агенція США з міжнародного розвитку (АМР США), Фонд Сороса – Інститут «Відкрите суспільство», Посольство Королівства Норвегії в Україні тощо.

Важливим завданням з питань ресурсного забезпечення транскордонного співробітництва має стати розвиток публічно-приватного партнерства та розбудова мережі партнерських організацій, які сприятимуть іншим органам державної влади та органам місцевого самоврядування в реалізації політики транскордонного співробітництва. У зв'язку з цим вже сьогодні має бути проведена активна робота щодо обґрунтування доцільності запровадження субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на підвищення інституційної спроможності програм регіонального розвитку, зокрема:

- підтримку державою інституцій регіонального та місцевого розвитку (стимулювання місцевих інновацій та розвитку приватного сектору, особливо малого і середнього бізнесу);
- активізацію місцевої ініціативи – об'єднання зусиль активних представників територіальної громади для вирішення місцевих проблем та забезпечення ефективного використання локальних ресурсів з урахуванням місцевих особливостей (історичних, економічних, геополітичних, соціокультурних, етнопсихологічних тощо);
- вироблення нових механізмів щодо регулювання економіки відсталіх (депресивних) територій.

Запровадження субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам

на підвищення інституційної спроможності програм регіонального розвитку має забезпечити:

- формування та підтримку мережі інституцій регіонального розвитку на засадах публічно-приватного партнерства, які б брали участь у сприянні соціально-економічного розвитку територій;
- активізацію існуючих інституцій регіонального розвитку;
- стратегічне планування розвитку територій;
- підвищення конкурентоспроможності (прикордонних) регіонів завдяки формуванню локальних виробничих мереж (кластерів), наданню широкого спектру послуг малого і середнього бізнесу, стимулюванню інноваційного високотехнологічного виробництва, залученню інвестицій.

Слід також зазначити, що за визначеннями Закону України «Про транскордонне співробітництво» проекти та програми як комплекси (системи) заходів суб'єктів і учасників транскордонного співробітництва можуть бути національними або спільними та отримувати державну підтримку в різних формах, зокрема за державними програмами розвитку транскордонного співробітництва.

За європейським та національним досвідом проекти транскордонного співробітництва можуть мати наступний характер:

- вишукувальні та науково-дослідні роботи з визначення наявних транскордонних проблем, необхідного кола суб'єктів, учасників і конкретних цільових груп для здійснення відповідних локальних, національних і спільних дій, їх співфінансування, нормативно-правового та інформаційно-методичного забезпечення і ресурсів, необхідних для розв'язання цих проблем з урахуванням інтересів інших країн і регіонів відповідно до Стратегії ENPI у східному регіоні на 2007-2013 рр.;

- вихідні навчальні та інфраструктурні проекти, головним завданням яких є залучення національного і європейського досвіду та визначення кращих доступних технологій (BAT – Best Available Technology), підготовка необхідних техніко-економічних обґрунтувань і стратегічної екологічної та ресурсної оцінки, створення інфраструктури для подальшої реалізації інноваційно-інвестиційних проектів та/або спільного розв'язання транскордонних соціальних проблем із залученням фахової і суспільної громадськості та отримання широкої підтримки різними верствами населення;

- пілотно-демонстраційні проекти, що дозволяють безпосередньо опрацювати нові спільні рішення і механізми взаємодії (включаючи співфінансування) суб'єктів, учасників та відповідних цільових груп щодо інтеграції та сталого регіонального розвитку для подальшого поширення цих напрацювань відповідно до головних пріоритетів і «тематичного виміру» ENPI;

- інноваційно-інвестиційні проекти з трансрегіонального сталого соціально-економічного і просторового розвитку та безпеки зі співфінансуванням таких проектів місцевими, регіональними і національними бюджетними джерелами, коштами Структурних фондів Європейського Союзу

і пільговими кредитами відповідних європейських і міжнародних структур та приватного капіталу.

З українського боку проекти і програми транскордонного співробітництва можуть співфінансуватись за рахунок Державного бюджету через відповідні державні програми підтримки транскордонного співробітництва або інші державні програми, завдання яких передбачають фінансування об'єктів і заходів, що мають транскордонний характер або вплив, а також – шляхом надання субвенцій місцевим бюджетам, за кошти місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених чинним законодавством.

Для реалізації транскордонних проектів, питання координації та співфінансування яких виходить за межі компетенції суб'єктів транскордонного співробітництва, останні можуть ініціювати відповідні державні програми згідно з Законом України «Про державні цільові програми». Чинний порядок розробки та погодження таких програм передбачає (стаття 7 Закону) розробку, узгодження і затвердження розпорядженням Кабінету Міністрів України концепції державної цільової програми, що стає основою для подальшого співробітництва суб'єктів транскордонного співробітництва з центральними органами виконавчої влади.

Для запобігання порушенню вимог бюджетного законодавства щодо неможливості співфінансування певних об'єктів з бюджетів різних рівнів суб'єктами транскордонного співробітництва спільно з центральними органами влади можуть прийматись наступні рішення:

- щодо розподілу та перерозподілу проектних завдань і об'єктів з метою запобігання фінансуванню кожного з них одночасно з різних бюджетів;
- щодо спеціального фінансування окремих транскордонних проектів і програм.

Перелік об'єктів і заходів транскордонного співробітництва, щодо яких може застосовуватись така форма державної підтримки, має відповідати Порядку використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на соціально-економічний розвиток, що встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Для обґрунтування необхідності співфінансування транскордонних проектів і програм з державного і місцевих бюджетів пропонується надавати наступні відомості:

1. Попередній розрахунок загальної вартості нового проекту та/або техніко-економічне обґрунтування, що розроблені за участі партнерів по транскордонному співробітництву.
2. Оцінка впливу проекту на соціально-економічний і просторовий розвиток території та запобігання основним ризикам.
3. Данні про наявність/можливість стратегічної екологічної оцінки впливу на показники сталого розвитку та техногенно-екологічної безпеки у зоні дії проекту.
4. Відомості про загальні обсяги фінансування, визначені спільними

операційними та іншими програмами ENPI чи міжнародними джерелами для реалізації подібних проектів за ключовими пріоритетами регіональної, структурної, безпекової, транспортної, енергетичної, екологічної політики Європейського Союзу, пріоритетами і заходами відповідних міжнародних програм, а також очікувані обсяги основного фінансування з міжнародних джерел проекту, щодо якого подається запит на бюджетне співфінансування;

5. Оцінка загальних витрат на повну реалізацію результатів проекту (програми), включаючи попередній обрахунок необхідних кредитних і можливих грантових ресурсів, подальших потреб у бюджетному фінансуванні, очікуваних обсягів і видів інвестицій та залучення приватного капіталу.

6. Інформація про національне і міжнародне нормативно-правове забезпечення для залучення необхідних фінансових ресурсів.

7. Оцінка потенційних економічних і соціальних наслідків і ризиків щодо залучення зазначених ресурсів, що мають забезпечити співфінансування транскордонних проектів і програм.

9. НОВІ ФОРМИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Вироблення нової державної регіональної політики як в Україні, так і в інших європейських країнах обумовило необхідність пошуку нових форм транскордонного співробітництва з метою підвищення ефективності співпраці задля нівелювання наявності кордонів і досягнення повномасштабного інтегрованого простору.

У переважній більшості країни-члени Ради Європи вже прийшли до єврорегіональної форми транскордонного співробітництва як уніфікованої структури, що координує співпрацю та, у багатьох випадках, виконує роль організаційно-фінансового центру реалізації транскордонних проєктів. Проте цього виявилось недостатньо з огляду на розвиток міжнародної конкуренції і підвищення ролі регіонів у самостійному вирішенні власних проблем, без очікування вказівок центру. Так, почали функціонувати «європейські угруповання територіального співробітництва», «транскордонні партнерства», «транскордонні кластери» і «транскордонні промислові зони», «транскордонні інноваційні проєкти», «клондайкінг», «транскордонні регіони знань» тощо. Вони функціонують не лише на європейських кордонах, а й на американському континенті і стають тими «полюсами росту» в периферійних прикордонних регіонах, які впевнено конкурують із центральними, столичними регіонами і метрополіями. Не можна стверджувати, що всі перераховані форми є однозначно високо ефективними, проте позитив їх діяльності у вирішенні конкретних завдань, які визначаються регіональною політикою сусідніх держав і їх угруповань, є вагомим чинником підвищення рівня життєвого розвитку віддалених від центру територій.

Не дивлячись на те, що в Україні було ухвалено Закон «Про транскордонне співробітництво» і періодично приймаються Державні програми розвитку транскордонного співробітництва, реалізація завдань і використання можливостей транскордонного співробітництва вимагає пошуку нових підходів і організаційних форм. Відповідно до ст.5 Закону України «Про транскордонне співробітництво», ТС може здійснюватись:

- в межах створеного єврорегіону;
- шляхом укладення угод про транскордонне співробітництво в окремих сферах;
- шляхом встановлення та розвитку взаємовигідних контактів між суб'єктами транскордонного співробітництва.

Суб'єкти транскордонного співробітництва України, відповідно до законодавства, можуть обирати інші форми транскордонного співробітництва⁵⁰. Комплекс науково обґрунтованих рекомендацій щодо впровадження нових форм транскордонного співробітництва передбачає формування відповідного середовища, зокрема правового, для розвитку нових форм тран-

⁵⁰ Закон України «Про транскордонне співробітництво».

скордонного співробітництва: транскордонні кластери, європейські угруповання територіального співробітництва, транскордонне партнерство та прикордонні торговельні комплекси в умовах формалізації прикордонної торгівлі.

Нагадаємо, що транскордонне співробітництво – це специфічна сфера зовнішньоекономічної, політичної, екологічної, культурно-освітньої та інших видів міжнародної діяльності, що здійснюється на регіональному рівні, і яка, охоплюючи усі загальні форми, відрізняється необхідністю та можливостями більш активного їх використання, а також низкою особливостей, а саме – наявністю кордону і необхідністю його облаштування, спільним використанням природних ресурсів і, відповідно, спільним вирішенням проблем екологічної безпеки, більш широким взаємним спілкуванням населення сусідніх держав та особистими зв'язками людей, значно вищим навантаженням на інфраструктуру (дороги, зв'язок, сферу обслуговування, природо-рожня інфраструктура).

Основними закономірностями формування та розвитку транскордонного регіону, які доцільно враховувати при виборі організаційних форм транскордонного співробітництва, є наступні⁵¹.

1. Враховуючи той факт, що транскордонний регіон є територіальною системою, яка складається з підсистем, що належать різним суспільно-господарським просторам, спосіб організації його структури є комбінацією способів, на яких організовані структури складових підсистем.

2. Структура транскордонного регіону має поліцентричний характер і організована навколо такої кількості доміантних осередків мережі поселень (центрів), скільки різних територіальних підсистем входить в склад транскордонного регіону.

3. Кожна з тих підсистем має іншу ступінь відкритості щодо свого суспільно-економічного простору, а також щодо останніх підсистем. Структура системи різною мірою віддалена від стану рівноваги (недостатня чи мінімальна чутливість системи на зміну структури) і реагує з різним запізненням на всякі зміни. Так як відкритість має межі, різною є й відкритість до конкретних підсистем регіональної системи щодо переміщення людей, благ, інформації, знань та енергії.

4. Перехід до іншого стану структури є можливим завдяки нелінійній природі зв'язків і залежностей у регіональній системі, з урахуванням існуючої різниці в межах окремих підсистем.

5. Зв'язки та залежності системи мають, значною мірою, причинно-зворотній характер. Це сприяє, з однієї сторони, зміцненню змін, що з'явилися в процесі функціонування системи, завдяки чому є можливим досягнення різних станів. З іншої сторони, зворотній вплив виконує роль механізму самоконтролю, що не дозволяє такий перебіг змін структури, які мо-

⁵¹ Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво. Монографія.- Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395 с.

гли б загрожувати її існуванню. Так само різним може бути характер зворотних впливів щодо зв'язків та залежностей вищого порядку, а у зв'язку з тим по-різному можуть відбуватися процеси проходження та зміцнення змін в окремих підсистемах транскордонного регіону.

У порівнянні з моноцентричним суспільно-економічним регіоном з'являється новий вид зворотних зв'язків, пов'язаних з відносинами на рівні домінуючих центрів мережі поселень – транскордонного співробітництва.

6. Поліцентричний характер зумовлює те, що рівень інтеграції регіональної структури є нижчим у порівнянні з вузловим (внутрішнім) регіоном, що також зумовлює те, що зміни структури транскордонного регіону відбуваються більш повільно і розпочаті в якійсь з підсистем не обов'язково охоплюють цілу систему. Процеси самоконтролю відбуваються не лише у межах підсистем, а координуються через домінуючі центри, одночасно, спираючись на зв'язки між тими центрами.

7. Транскордонний регіон є поліструктурним об'єктом, бо за визначенням поліструктурність допускає синхронне співіснування формальних, змістовних і повних структур, які властиві різним наборам відносин і перетворень, виявленим на всіх рівнях функціонування системи, і які охоплюють як цілі підсистеми, так і окремі елементи. Тому основним підходом дослідження транскордонних регіонів є системно-структурний аналіз.

Тобто, найпростішою формою транскордонного співробітництва є прямі, безпосередні контакти суб'єктів та учасників, які при більш довгострокових планах і певних спільних завдань чи проектів можуть укладати транскордонні угоди, а при необхідності реалізації спільних стратегій соціально-економічного та екологічного розвитку транскордонного регіону – створювати координуючі структури – органи транскордонного співробітництва.

Так, до структур, що здійснюють загальну координацію транскордонного співробітництва у різноманітних сферах, слід віднести єврорегіони, європейські угруповання територіального співробітництва (ЄУТС), об'єднання єврорегіонального співробітництва (ОЕС).

Структури, діяльність яких спрямована на підвищення конкурентоспроможності територій, а значить і життєвого рівня – це транскордонні промислові зони та парки, транскордонні кластери та транскордонні інноваційні проекти.

До інфраструктурного забезпечення транскордонних регіонів можна віднести спільні і взаємопов'язані об'єкти комунікаційної та іншої інфраструктур (спільні аеропорти, транскордонні логістичні центри, інфраструктура прикордонної торгівлі тощо).

А. ТРАНСКОРДОННІ КЛАСТЕРИ

Серед нових форм транскордонного співробітництва насамперед слід виділити транскордонні кластери, які охоплюють суміжні прикордонні території сусідніх держав, до складу яких входять інституції та фірми, розміщені по обидва боки кордону.

Концепція кластерного розвитку, сформульована на початку 1990-х років Майклом Портером, набула широкого розповсюдження у світі. Основна її ідея полягає у відповіді на питання: «Як кластери підвищують продуктивність та прискорюють темпи впровадження інновацій фірмами?»⁵²

Кластерами можуть бути невеликі мережі малого та середнього бізнесу на мікротериторії (менш ніж 50 підприємств). Найбільш узагальнено кластери можна визначити як групи незалежних компаній та асоційованих інституцій, які:

- співпрацюють та конкурують;
- географічно зосереджені у одному чи у сусідніх регіонах (навіть якщо кластер охоплює кілька країн);
- спеціалізуються у конкретній сфері діяльності, пов'язані спільними технологіями та навичками;
- традиційні або інноваційні; більшість кластерів базуються на традиційних заходах;
- інституціоналізовані (є підрозділ з управління кластерами), або неінституціоналізовані⁵³.

У зв'язку з цим транскордонні кластери охоплюють суміжні прикордонні території сусідніх держав, до складу яких входять інституції та фірми, розміщені по обидва боки кордону. Тому транскордонні кластери можна визначити як групи незалежних компаній та асоційованих інституцій, які: географічно зосереджені у транскордонному регіоні; співпрацюють та конкурують; спеціалізуються у різних галузях, пов'язані спільними технологіями та навичками і взаємодоповнюють одна одну, що в кінцевому підсумку дає можливість отримання синергетичних та мережевих ефектів, дифузії знань та навиків⁵⁴.

Особливістю транскордонних кластерів є те, що учасники кластерів розміщені у різних податкових, митних, законодавчих середовищах сусідніх країн, однак можуть мати спільні підприємства та організації, користуватися спільною інфраструктурою, і функціонують, насамперед, на транскор-

⁵² Портер М.Е. Конкуренція: Пер. с англ. – М.: Изд. дом «Вільямс», 2000. – 495 с.

⁵³ Шрьодер Ж. Кластерний підхід у стратегії регіонального розвитку// Зб. матер. міжн. конф. «Місцевий та регіональний розвиток в Україні: виклики та можливості». – Київ, травень 2005. С.30-42.

⁵⁴ Мікула Н.А. Стратегія формування та підтримки розвитку транскордонних кластерів / Н.А.Мікула // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Кластери та конкурентоспроможність прикордонних регіонів: Збірник наукових праць. Вип.3 (71) / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; Редкол.: Відп. ред. Є.І.Бойко. – Львів, 2008. – С.129-141.

донних ринках.

Іншою особливістю транскордонних кластерів є те, що інтенсивність мережевих взаємодій у кластері обмежується наявністю кордону, який створює додаткові бар'єри для вільного руху товарів, робочої сили, капіталу. Бар'єрами для налагодження співпраці також можуть бути різний менталітет, традиції, мова, культура, негативні сторінки історії.

Для того, щоб кластери стали успішними, потрібен час – численні приклади свідчать про те, що на формування кластеру потрібно десятиріччя, чи біля того, щоб розробити вагому та реальну конкурентну перевагу.

Узагальнюючи європейський досвід у процесах кластеризації можна визначити наступні моделі формування транскордонних кластерів⁵⁵:

1. Монополярний / асиметричний транскордонний кластер

Монополярний/асиметричний транскордонний кластер може сформуватися у випадку, коли суміжні регіони сусідніх країн суттєво відрізняються за рівнями економічного розвитку чи впровадження кластерних підходів, інституційними системами тощо (мал.1).

У цьому випадку кластер, що сформувався по один бік кордону, в процесі свого розвитку буде залучати окремі підприємства-субконтрактори, місцевих постачальників (наприклад, для постачання сировини, комплектуючих) або організації збуту (для завоювання ринку) у свою мережу. Внаслідок обміну досвідом, передачі знань та технологій, створення нових підприємств по інший бік кордону поступово також може сформуватися повноцінна кластерна мережа. Ще одна різновидність такого кластеру може бути у випадку розміщення філії ТНК на території регіону, навколо якого поступово формується мережа постачальників та суміжних підприємств.

Біполярний транскордонний кластер.

Іншою моделлю транскордонного кластеру є *біполярна модель* (мал. 2). Вона заснована на підході, що транскордонна мережа базується на існуванні регіональних мереж/кластерів як системоутворюючих елементів. В межах цього встановленого статусу будується транскордонна мережа. Існуючі функції кожної з регіональних мереж будуть гармонізовані і відкриті для підприємств з регіонів-партнерів.

Грунтуючись на певному європейському досвіді створення транскордонних мереж⁵⁶, розглянемо алгоритм формування біполярного транскордонного кластеру. Формування транскордонного кластеру доцільно розпочати на базі сформованих регіональних кластерів.

Для цього важливим є довести організацію функціонування регіонального кластера до рівня, на якому він може працювати в транскордонній мережі як рівноправний партнер, тобто забезпечити наступні умови:

⁵⁵ Звіт НДР «Розробка регіональної стратегії формування та підтримки розвитку транскордонних кластерів», Львів, 2008 р.

⁵⁶ Cluster building and networking. Analysis of transnational technology networking between existing clusters of SMEs and one or more technology poles./ Final report by agiplan for European Commission Directorate General Enterprise/ – M lheim an der Ruhr, 23.12.1999. – 111 p.

- формування ідентичності регіональних кластерів, достатній рівень розвитку кластеру на регіональному рівні;
- кваліфікований менеджмент кластеру, який має міцні позиції в регіоні, зв'язки з ключовими регіональними акторами (владою, бізнесом, наукою та громадськістю);
- критична маса регіональних фірм-учасників кластеру, зацікавлених у транскордонному партнерстві.

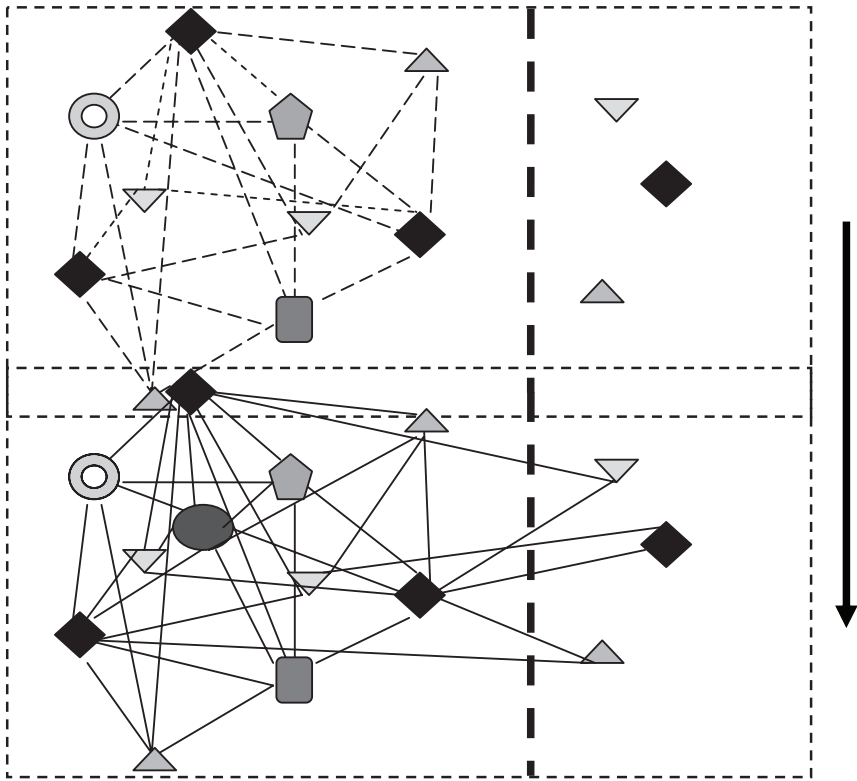
Оптимальним є поетапний підхід у напрямку створення транскордонної мережі. На першому етапі до розбудови транскордонної мережі залучаються перш за все координатори/менеджери регіональних мереж.

Їм слід спільно обговорити та створити інфраструктуру для налагодження транскордонної співпраці. Досвід показує, що цей процес можуть розпочати представники кластерів самостійно або під зовнішнім впливом, який би ініціював процес і встановив стимули для компенсації операційних витрат кожної регіональної кластерної організації. Роль такого зовнішнього агента можуть взяти на себе відповідні органи влади або єврорегіональні структури.

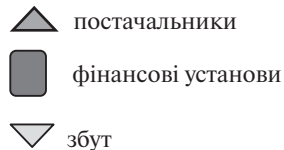
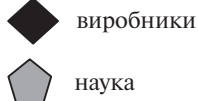
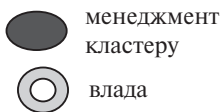
Другий етап формування кластеру буде характеризуватися інтеграцією підприємств-учасників регіональних кластерів у транскордонну мережу, їх просуванням в сусідній регіон та країну, активним використанням послуг мереж-партнерів для реалізації нових можливостей бізнесу.

Створення інфраструктури транскордонної мережі. Менеджмент регіональних кластерів із сусідніх регіонів має погодити мінімум загальних правил, стандартів і процедур для управління мережевою взаємодією на транскордонному рівні, а саме:

- а) загальні процедури, що регламентують:
  - регулярні зв'язки в транскордонній мережі, наприклад частота робочих зустрічей, місця проведення тощо;
  - головування у транскордонній мережі, протягом періоду якого часу, спосіб обрання та зміни в головуванні;
  - місця розміщення головного офісу мережі;
  - правила з приводу фінансування спільних заходів тощо;
- б) загальні стандарти щодо діяльності мережі, тобто:
  - технічні стандарти щодо електронних засобів комунікації і обміну даних в мережі;
  - набір специфічних послуг транскордонної мережі, надання яких є більш вигідним у формі централізованих послуг, ніж кожною мережею окремо, наприклад: Інтернет-обслуговування, інформаційне забезпечення, надання матеріалів для розвитку транскордонного кластеру, маркетингові послуги тощо;
- с) загальні цілі щодо майбутнього розвитку транскордонного кластеру, наприклад:
  - використання транскордонної мережі як платформи для взаємодії

Умовні позначення

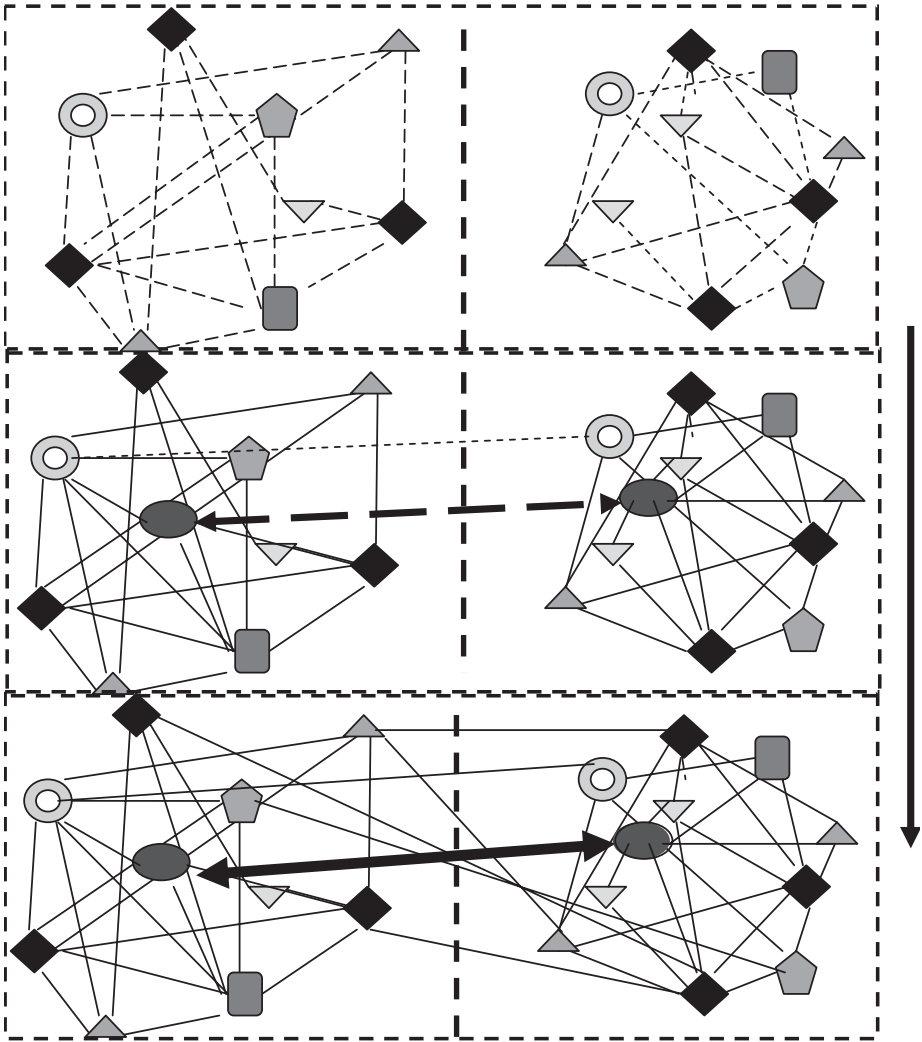
Мал. 1. Монополярний/асиметричний транскордонний кластер.

між виробниками, постачальниками чи фірмами збуту по обидва боки кордону;

- обмін досвідом та знаннями;
- трансфер технологій;
- спільна промоція та маркетинг;
- програми підвищення кваліфікації.

Виникнення та еволюцію кластерів можна описати шістьма різними етапами⁵⁷:

⁵⁷ Посібник з кластерного розвитку. В рамках проекту Європейського Союзу «Послуги підтримки МСП в пріоритетних регіонах». ЕуропеАid /121495/С/SV/UA. GFA Consulting Group, Державний комітет України з регуляторної політики та підприємництва (ДКРП). Київ 2006 р. – 38 с.

Мал. 2. Біполярний транскордонний кластер.

1. Народження кластеру може часто обумовлюватися історичними обставинами, такими як наявність сировини, спеціальні знання в науково-дослідних організаціях, або традиційне «ноу-хау», спеціальні або сучасні вимоги певної групи (географічне концентрованих) клієнтів або фірм та місцезнаходження фірм або підприємств, що представляють важливі інновації в технологіях, які стимулюють зростання багатьох інших. На першому етапі кластерного розвитку часто створюються нові фірми, що веде до географічної концентрації компаній, які знаходяться на майже тій самій виробни-

чій стадії.

2. Як тільки фірми агломеруються, вони починають отримувати більше вигоди, обумовленої зовнішніми факторами, та акумулюють її. Першим зовнішнім економічним фактором є створення групи спеціалізованих постачальників та фірм з обслуговування, які часто утворюються після вертикальної дезінтеграції компаній, та створення спеціалізованого ринку праці (мал.3).

3. Формування нових організацій, що надають послуги декільком фірмам у зростаючому кластері, наприклад, науково-дослідні інститути, спеціалізовані навчальні заклади та бізнес-асоціації.

4. Розвиток зовнішніх економічних факторів та виникнення нових місцевих організацій збільшують важливість, престиж та привабливість кластеру. Це може привести до того, що більше фірм та висококваліфікованих працівників приєднуються до кластеру, таким чином, збільшуючи його привабливість та створюючи «родюче місце» для виникнення нових компаній.

5. Створення неринкових некомерційних активів у вигляді взаємовідносин, що сприяють безкоштовному обміну інформацією та знаннями через, наприклад, неформальне співробітництво, та допомагають координувати господарську діяльність. Таким чином, зрілі регіональні кластери можуть мати сполучення спеціальних, диференційованих та локалізованих відносин між особами та організаціями, які координуються щоденною співпрацею або правилами, що найчастіше діють тільки за умови сусідства.

6. Кластер може бути успішним протягом десятиріч або стати частиною нового кластеру; багато регіональних кластерів раніше чи пізніше входять у стадію занепаду.

Інші дослідники визначають лише чотири стадії розвитку кластерів: ембріональну, розвиток, зрілість, розпад⁵⁸.

Методи ідентифікації кластерів

Для ідентифікації кластерів можна використовувати різні підходи, але основне – це системне бачення функціонування прикордонного та транскордонного регіонів.

Макроекономічні дані вказують на концентрацію фірм у відповідних секторах економіки (кількість, розміри фірм по секторах, кількість працівників тощо). Однак, для визначення кластерів потрібно провести поглиблене дослідження – для визначення вертикальних та горизонтальних зв'язків, що існують між фірмами та організаціями підтримки у конкретний період часу. Найкращим чином таку інформацію можна було б отримати, якби статистика давала дані з міжгалузевого балансу. За відсутності такої статистики доцільно провести анкетування для виявлення зв'язків між підприємствами, організаціями та установами у прикордонних/транскордонних регіонах. А

⁵⁸ Cluster policy in Europe/ A brief summary of cluster policies in 31 European countries. – Europe Innovation Cluster Mapping Project. – Oxford Research AS, January 2008. – 34P.

за офіційною статистикою можна визначити та проаналізувати локалізацію певних галузей виробництва товарів та послуг у прикордонних регіонах.

Беручи до уваги те, що концепція кластерів передає три головні ідеї:

- показник загальної конкурентоспроможності кластеру є більшим за суму показників конкурентоспроможності кожної з його складових; конкурентна перевага зумовлена наявністю мережі;

- ці мережі об'єднують багато зацікавлених сторін, представників ділових кіл (покупці, постачальники, фінансові інституції, організації, що займаються матеріально-технічним забезпеченням тощо), а також небізнесові організації, що відіграють ключову роль підтримки (дослідницькі інституції, організації, що надають професійну підготовку, інституції державного сектору);

- географічна близькість спрощує зовнішні зв'язки – особливо ті, що сприяють генерації та розповсюдженню знань і застосуванню нових технологій шляхом утворення «інноваційного» середовища.

У процесі виявлення кластерів слід взяти до уваги наступні фактори: наявність та активність у регіоні інституцій регіонального розвитку та інших недержавних організацій; динаміку розвитку малих підприємств і їх спеціалізацію; зовнішньоторговельну діяльність, зокрема, прикордонну торгівлю, наявність спеціалізованих наукових та освітніх установ, а також проаналізувати інші опосередковані чинники, що вказують на потенційні можливості формування кластеру чи їх ідентифікацію на різних етапах життєвого циклу.

Можна ідентифікувати кластери у місцевості, використовуючи наступні підходи чи їх комбінації⁵⁹.

Метод І. Для кількісної оцінки може використовуватися коефіцієнт локалізації (також називаються факторами концентрації зайнятості – ФКЗ) або вимірювання взаємодії компаній. Коефіцієнти локалізації використовуються в економічній географії для вимірювання просторової концентрації компаній промислового сектору. Вони показують, що, наприклад, в регіоні розміщується 10% з усіх компаній, в секторі електроніки 50% компаній розміщуються в регіоні, що складає високий коефіцієнт локалізації – 5, тобто, в п'ять разів більше за очікуване середнє.

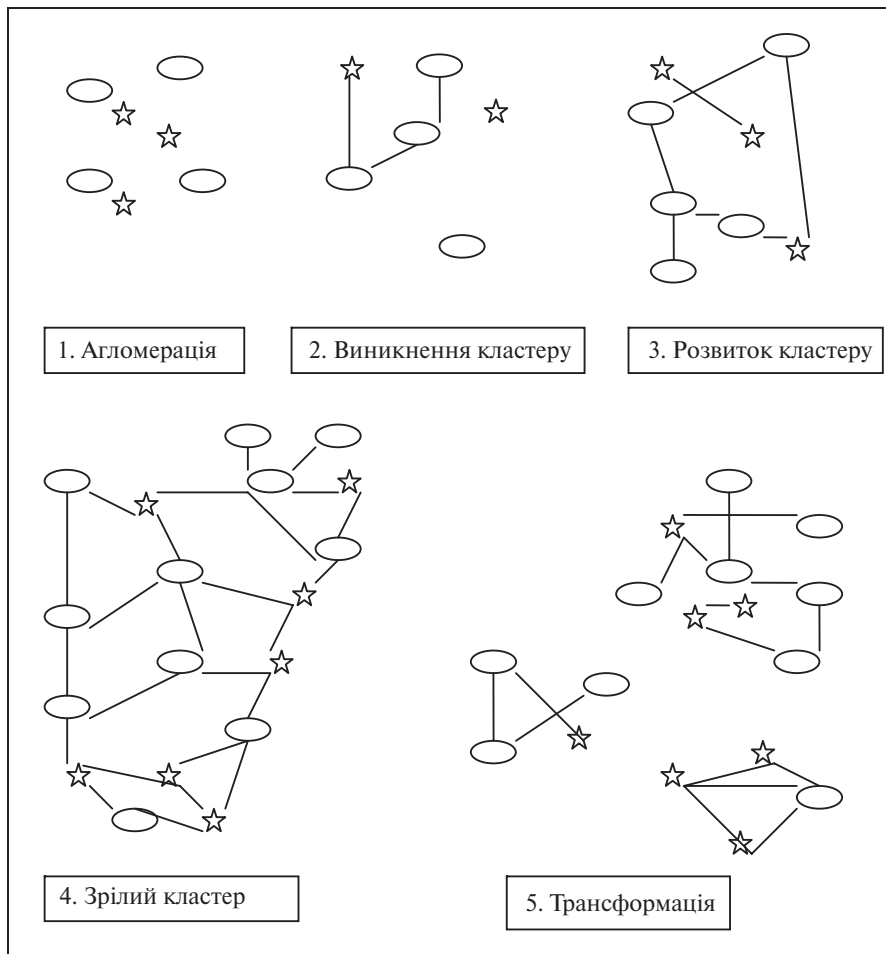
Показник локалізації LQ (location quotient): $LQ = (E_{ij}/E_j)/(E_{in}/E_n)$,

- де E_{ij} – зайнятість в галузі i та регіоні j ;
- E_j – повна зайнятість в регіоні j ;
- E_{in} – зайнятість в галузі i у державі;
- E_n – повна зайнятість у державі.

$LQ=1$ означає, що регіон має такий самий рівень зайнятості як і рівень зайнятості в даній галузі в національній економіці. Можна також використати інші економічні категорії, такі як додана вартість, доходи, кількість фірм тощо.

59
sion.

Final Report of the Expert Group on Enterprise Clusters and Network/ European Commis-

Мал.3. Життєвий цикл кластеру

Метод II. Регіональні кластери можна визначити як сукупність підприємств одної галузі певних розмірів та рівнем спеціалізації, розташованих у географічній близькості один від одного.

Тобто, транскордонні регіони розглядаються за трьома параметрами:

- 1) абсолютною кількістю працюючих (10 000 працюючих і більше);
- 2) ступенем спеціалізації;
- 3) частка працюючих у галузі по відношенню до загальної кількості працюючих (від 3% і більше працюючих у певному секторі економіки).

Кожен із параметрів можна розглядати як одну «зірку».

В ході аналізу можна встановити наявність:

- тризіркових транскордонних кластерів;
- двозіркових транскордонних кластерів;

- однозіркових транскордонних кластерів на різних стадіях життєвого циклу.

Метод III. Окрім локалізації у процесі ідентифікації транскордонних кластерів є виявлення експортних галузей із високооплачуваними робочими місцями. Високооплачувані галузі визначаються шляхом калькуляції третього технологічного фактору, фактору економічного процвітання (ФЕП). ФЕП – це показник економічної значущості галузі та *дорівнює відношенню річної заробітної платні на одного працівника до середньої річної заробітної платні на одного працівника*. Якщо відношення є більшим одиниці, то економічна значущість галузі в регіоні є вищою за регіональну середню. Якщо аналітик кластерів тільки намагається зрозуміти динаміку регіональної промисловості і не фокусує увагу на високооплачуваних галузях промисловості, цей крок не є обов'язковим.

Наступним кроком у процесі визначення кластеру є *групування ключових експортних промислових секторів* у потенційні кластери. Цей крок представляє другий технологічний фактор та є виміром сили взаємовідносин між галузями у кластері. Для визначення відносин між регіональними галузями, може використовуватися економічна модель «витрати – випуск» (ВВ). Коли використовуються ці моделі на регіональному рівні, можуть виникнути суперечності між зв'язками в одному регіональному кластері з іншим. Наприклад, електронні інструменти можуть вважатися частиною аерокосмічного кластеру в одному регіоні країни, в той час як в іншому регіоні вони можуть бути частиною автомобільного кластеру. Модель ВВ представляє циркуляцію товарів та послуг між галузями промисловості, таким чином показуючи відносини однієї галузі з іншою. Це надає аналітику можливість визначити кластери на основі процесу виробництва, об'єднуючи постачальників та споживачів товарів, послуг та сировини. Модель «витрати-випуск» є також корисним інструментом у визначенні того, чи потрібно розбивати певний кластер на сегменти.

Вимірювання взаємодії між компаніями та побудова зв'язків може брати за основу середній відсоток продажів трьом найбільшим клієнтам, середній відсоток закупівель, зроблених найбільшими постачальниками та/або порівняння частоти використання інформації та джерел дослідження для розробки продуктів. Ці кількісні вимірювання не надають інформацію про певні додаткові умови, що відносяться до якісних аспектів кластерів.

Якісний аналіз

Багато країн доповнили свої кількісні аналізи якісними аналізами, щоб компенсувати відсутність даних. Такі якісні аналізи використовуються для глибшого розуміння залежності між гравцями для визначення важливих якісних зв'язків та стратегічних гравців у різних мережах. Цей підхід через особисті зустрічі та групові обговорення, **анкетування** розкриває інші класери та допомагає зрозуміти основні компетенції кластерів, що визначаються через якісний аналіз. Початкові практичні заняття по кластерам, які

збирають багато людей з усієї громади, можуть успішно використовуватися для ідентифікації місцевих кластерів.

Аналіз кластеру, що виникає

Аналіз кластеру, що виникає, починається із визначення діючої експортної галузі, або швидкозростаючої галузі, яка тільки-но виникла. Експортні галузі визначаються за допомогою концентрації зайнятості, в той час як виникаючі галузі визначаються калькуляцією рівня зростання зайнятості протягом певного періоду часу. Це первинні кластерні галузі, що тільки-но виникають і складають основу нової групи. Основні галузі та найближчі суміжні галузі складають попередню групу кластерів.

Виділяють наступні критерії ідентифікації кластерів:

- за можливостями кластеру (поточний експорт, можливе зростання, поточна та потенційна зайнятість, кількість компаній);
- за наявною інфраструктурою (спеціалізованою освітою, спеціалізованою матеріальною інфраструктурою);
- за культурою кластеру на поточний момент (рівень взаємодії/налагодження зв'язків між компаніями, мотивація зацікавлених сторін кластеру рухатися далі, наявність потенційних лідерів приватного сектору, існування ефективних асоціацій).

Аналіз існуючих транскордонних кластерів

Для розробки стратегії необхідно отримати інформацію про наявність існуючих транскордонних кластерів на різних етапах життєвого циклу, інформація про діяльність яких повинна бути у регіональних та місцевих органах влади. Доцільно підготувати інформацію про учасників таких кластерів і основні показники їх діяльності.

Інформація про існуючі кластери на суміжній території

Переважна частина сусідніх країн вже почали реалізовувати кластерний підхід у розвитку своїх регіонів, зокрема, у прикордонні. Інформація про існуючі кластерні ініціативи та кластери на суміжній території допоможе при визначенні пріоритетності розвитку моно- та бі-полярних транскордонних кластерів України.

Здійснений за запропонованою методикою аналіз кластерних ініціатив та кластерних формувань у прикордонних/транскордонних регіонах України дасть можливість визначити «бачення» держави щодо стратегії розвитку транскордонних кластерів, вибору пріоритетів та механізмів їх підтримки.

Як вже було зазначено, (транскордонні) кластери набули широкого поширення в Європі та світі. Так, найбільш відомий транскордонний біофармацевтичний кластер «Біодолина» було утворено у 1996 р. у долині річки Верхній Рейн⁶⁰. Він охоплює французький регіон Альзас, кантони північно-

⁶⁰ Горблюк Р., Демченко В., Пелешак І. Узагальнення світового досвіду розвитку транскордонних кластерів. // Звіт НДР «Розробка регіональної стратегії формування та підтримки розвитку транскордонних кластерів». Наук. кер. д.е.н., проф. Н.Мікула. № держреєстрації 0106U013076. – Львів, 2008р. -166с.

західної Швейцарії та німецьку землю Баден-Вюртемберг. У цьому транскордонному регіоні зосередилися відомі наукові установи (чотири університети, численні дослідницькі центри), штаб-квартири таких світових фармацевтичних гігантів, як Новартіс, Рош, Сіба, філії великих фармацевтичних підприємств (Джонсон і Джонсон, Файзер, Санофі-Авентис), висококваліфіковані людські ресурси та логістичні центри. Приблизно 250 тис. чоловік (або 10% від загального населення цього регіону) зайняті у біофармацевтичній галузі⁶¹, до складу якої традиційно відносять вищезгадані установи та організації, а також численні підприємства, що безпосередньо займаються науково-дослідницькою роботою та здійснюють технологічні розробки. Крім цього важливу роль у виникненні Біодолини відіграла політична підтримка з боку місцевих та регіональних органів влади.

Поява Біодолини відзначається унікальним поєднанням факторів спонтанності та підходів цільового планування. З одного боку, злиття двох фармацевтичних підприємств (Сіба-Гейдж та Сандоз) у гігант Новартіс призвело до скорочення трьох тисяч висококваліфікованих працівників⁶², багато з яких виявили бажання зайнятися підприємницькою діяльністю. Це злиття значною мірою і стало тим поштовхом, який сприяв виникненню кластера. З іншого боку, програма транскордонного співробітництва Європейського Союзу INTERREG II забезпечила значну частку фінансування (близько 40% від загального бюджету у 2,2 млн. євро) видатків, пов'язаних із створенням Біодолини у період з 1997 по 2001 рр.⁶³. Решту фінансових ресурсів надали дев'ять місцевих та регіональних партнерів, що представляли як державні, так і недержавні структури.

Крім цього, реалізація програми INTERREG II забезпечила створення нових підприємств малого та середнього бізнесу у регіоні. З 2002 по 2005 рр. в рамках програми INTERREG III, Біодолина отримала додаткове фінансування у розмірі 2,4 млн. євро, 36% від якого надав Європейський Союз, а решту забезпечили інші партнери. Метою програми INTERREG III була підтримка діяльності біофармацевтичного кластеру і підвищення рівня обізнаності з Біодолиною в Європі та цілому світі. Біодолина й надалі продовжує користуватися коштами Європейського Союзу, зокрема в рамках програми INTERREG IV.

Останнім часом було також утворено транскордонне об'єднання навколо затоки Ересунн (регіони Данії та Швеції), включаючи «Долину Медікон» («Medicon Valley»), яка розміщена між датською столицею Копенгаген і шведським Сконе. Вона нараховує 26 лікарень, 12 університетів з 4 000 дослідниками та 135 000 студентами. Інтелект та успіхи в економіці сприяли створенню 30 000 робочих місць більш ніж на 160 підприємствах. Дея-

⁶¹ Dalle B., Zinkl W., Bauer T, et.al. BioValley Science Guide. September 2001.

⁶² Chiesa V., Chiaroni D. Industrial Clusters in Biotechnology. Driving Forces, Development Processes and Management Practices. Imperial College Press. 2005.

⁶³ Daniel S., Richter M., Siegenfuhr T. 10 years BioValley. Survey and prospects. March 2006.

кі з підприємств, що спеціалізуються на проведенні наукових досліджень, пов'язаних з розробкою медикаментів проти порушень центральної нервової системи, вже стали провідними у своїй галузі⁶⁴.

Серед інших відомих транскордонних кластерів в зарубіжних країнах можна назвати:

- кластер біотехнологій, регіон Орезунд (Данія-Швеція), який об'єднує мережу численних фармацевтичних і біотехнологічних фірм, університетські лікарні та університети;
- німецько-голландський транскордонний кластер (м. Твенте), який здійснює свою діяльність у виробництві пластмас, металообробки та біомедичному секторі;
- німецько-голландський кластер, створений на базі транснаціональних корпорацій Ос і Nedcar (м. Венло);
- бельгійсько-голландський кластер «Долина Доммель», який спеціалізується з питань впровадження високих технологій та інновацій;
- португальсько-іспанський автомобільний кластер;
- транскордонний кластер з виробництва скла (Верхня Австрія, Баварія, Богемія);
- текстильний кластер (Нижня Австрія та Богемія);
- технологічний кластер (регіони Австрії та Словенії)⁶⁵.

Слід зазначити, що в Україні також напрацьовано набиякий досвід з питань розвитку (транскордонних) кластерів. Так, у 2008 р. на базі Харківського національного економічного університету (кафедра туризму), ВАТ «Харківський регіональний фонд підтримки підприємництва», Белгородського державного університету (кафедра туризму) та Белгородського обласного фонду підтримки малого підприємництва було створено транскордонний туристичний кластер. Його діяльність поширюється на Золочівський та Гайворонський райони України та Російської Федерації. Основною метою транскордонного туристичного кластеру є відродження маршрутів сільсько-го туризму та історичних пам'яток культури.

У 2007 р. було утворено будівельний кластер за участю Харківського державного технічного університету будівництва та архітектури, Белгородського державного технологічного університету ім. В. Шухова, Белгородського обласного фонду підтримки малого підприємництва та ВАТ «Харківський регіональний фонд підтримки підприємництва». Головною метою даного кластеру є налагодження співпраці у сфері проектування та будівництва між російськими та українськими компаніями. Сьогодні проводиться робота з питань створення (транскордонного) фінансового кластеру.

⁶⁴ Regionale Cluster in Europa. / Kapitel 3 – Statistische Erfassung regionaler Cluster in Europa. // Beobachtungsnetz der europäischen KMU 2002 № 3. Im Auftrag der Gemeinschaften von KPMG Special Services und EIM Business & Policy Research, Niederlande im Zusammenarbeit mit ENSR und Intomart. 2002. S. 27.

⁶⁵ Final Report of the Expert Group on Enterprise Clusters and Network/ European Commission, 2002, 92 p.

У Львівській області сьогодні також опрацьовується питання утворення та діяльності транскордонного туристичного кластеру. Так, Спільна стратегія розвитку українсько-польського транскордонного регіону (Волинська, Львівська, Закарпатська області та Люблінське і Підкарпатське воєводства) на період до 2015 р., яка була розроблена протягом 2007-2008 рр. у рамках проекту «Новий рівень добросусідських відносин – розвиток польсько-української стратегії транскордонної співпраці» (програма INTERREG IIIA/TACIS CBC 2004-2006), передбачає одним із своїх основних пріоритетів розвиток туристично-рекреаційної сфери. У зв'язку з цим важливими завданнями є:

- ідентифікація і розвиток українсько-польського прикордоння як єдиного туристичного регіону;
- розвиток інтегрованої системи маркетингу і популяризації польсько-українського транскордонного регіону в Україні, Польщі та інших країнах;
- підготовка висококваліфікованих спеціалістів для обслуговування туристичного руху та менеджерів з транскордонного туризму;
- створення потужної та інституційної інфраструктури розвитку туризму у польсько-українському прикордонні.

Новий транскордонний туристичний кластер має великі перспективи для розвитку, враховуючи можливості, що відкриваються у зв'язку з проведенням «Євро-2012».

У Луганській і Ростовській областях, які утворили новий єврорегіон «Донбас», збережено високий науковий і виробничий потенціал, який може бути ефективно реалізований шляхом створення транскордонних наукових кластерів. Навчальні та наукові установи областей забезпечені унікальним науково-дослідним обладнанням, спільне використання якого може значно розширити спектр науково-дослідних і експериментальних робіт. Найбільш ймовірним на сьогоднішній день є створення кластерів у наступних напрямках:

- «Транспортне машинобудування», у цій галузі традиційно існує потужна наукова та навчальна база. Крім того, наявність двох найбільших у країнах колишнього СРСР заводів з випуску залізничних локомотивів («Луганськтепловоз» і НЕВЗ, що входять в єдиний холдинг) дозволяє прискорити виконання розробок, їх комерціалізацію і впровадження у виробництво;
- «Аграрний кластер», передумовами для створення якого є подібні агрокліматичні умови, наявність аграрних навчальних закладів, науково-дослідних інститутів, дослідно-селекційних станцій та традиційні тісні зв'язки у сфері науки;
- «Медичний кластер», передумовами для створення якого є наявність медичних закладів та унікального лікувального та дослідницького обладнання;
- «Кластер нанотехнологій» (науковий кластер), передумовами для створення якого є діючі лабораторії, а також дослідно-конструкторські та дослідно-виробничі підприємства (СПКБ «Донець», філія Донецького

фізико-технічного інституту НАН України, підрозділ Південного федерального університету в Ростовській області).

На сьогодні в Закарпатській області відбуваються організаційні заходи щодо формування транскордонного логістичного кластеру. Так, було ухвалено наступні документи:

- рішення обласної ради від 24 квітня 2009 р. № 835 «Про створення транскордонних транспортно-логістичних центрів як структурних ланок інноваційних кластерів на території Закарпатської області на 2009-2011 роки»;

- Програма створення індустріальних парків на території Закарпатської області на 2008-2012 рр., затверджена рішенням обласної ради від 12 березня 2008 р. № 487.

Одночасно в рамках транскордонних зв'язків Закарпатська область в якості спостерігача увійшла в Програму Європейського Союзу «SPINEUROPE», метою якої є поширення європейського досвіду створення та управління технологічними парками, інноваційними інкубаторами та кластерами.

Починаючи з 2004 р., Севастопольська торгівельно-промислова палата за активної підтримки управління економіки Севастопольської міської державної адміністрації спільно з ГО «Асоціація сталого розвитку Севастополя «Аура» активно проводить інформаційно-пропагандистську кампанію з питань створення та функціонування кластерів. Проведені дослідження щодо створення кластерів показали, що в м. Севастополі є всі умови для створення та функціонування кластерів, а саме:

- об'єктивна потреба в економічному та збалансованому розвитку регіону;
- унікальне географічне та геополітичне розташування;
- наявність природних ресурсів;
- високий рівень освіти населення, велика кількість науково-дослідних інститутів та вищих навчальних закладів, наявність наукового потенціалу;
- готовність суб'єктів підприємницької діяльності до спільної діяльності в складі кластерів;
- загальнодержавні, регіональні та локальні екологічні програми та програми економічного розвитку регіону та районів м. Севастополя, що сприяє залученню національних та місцевих ресурсів до діяльності кластерів;
- велика кількість малих підприємств та приватних підприємців у сферах туризму, будівництва, транспорту, гірничої промисловості з невеликим легальним грошовим обігом тощо.

Севастопольською міською державною адміністрацією було видано розпорядження № 1731-р від 11 листопада 2004 р., яким затверджено «План організаційних заходів з реалізації кластерних досліджень».

Протягом 2004 – 2005 рр. було здійснено наступні заходи:

- створено постійно діючу Координаційну раду з питань сприяння розвитку кластерних структур на території Севастопольського регіону;

- в період з жовтня 2004 до квітня 2005 р. Асоціацією сталого розвитку Севастополя «Аура» та Севастопольською ТПП було проведено роботу з формування нових кластерів;

- 6 листопада 2004 р. було створено туристично-рекреаційний кластер «Байдари-тур» у складі ПП «Байдари-тур», ТОВ «Янтарний берег», ПП «Ульянов», Центру реабілітації наркозалежної молоді «Джерело» та ПП «Арома-Крим»;

- 19 січня 2005 р. було створено екологічний кластер «Водяні ресурси» у складі «ЕКРІС ЛТД», ДКП «Севміськводоканал», Управління водного господарства та Головного управління економіки Севастопольської міської державної адміністрації, ТОВ «Скіфія» тощо;

- 16 лютого 2005 р. було створено кластер соціального підприємництва «Соціальні ініціативи Севастополя» у складі благодійної організації «Християнський центр реабілітації наркозалежної молоді «Джерело», Севастопольської Федерації спортсменів інвалідів з ураженням опорно-рухового апарату, ГО «Миротворець», ГО «Солідарність жінок України», СНІД – Центру Управління охорони здоров'я Севастопольської міської державної адміністрації та Севастопольського центру доступу до мережі Інтернет;

- 7 березня 2005 р. було створено інноваційний кластер «Інтелект-ресурс» у складі БК «Союзбуд», НПО «Джамаль», ПП «Сяйво», ТОВ «М.Цибулькін», ПП «Сімеон», ТОВ «Сімферопольське» та ТОВ «СФСЕУ»;

- 10 березня 2005 р. було створено екологічний кластер «Вторма-кластер» у складі ЗАТ «Севастополь ресурси», ПП «Симон», ПП «Лук'янов», ПП «Березняк», ТОВ «Центр упаковки і дизайну», РЕП-12 та РЕП-2.

Також члени Координаційної ради взяли участь у 7 семінарах, форумах, науково-практичних конференціях та робочих зустрічах з питань сталого розвитку регіону та підприємництва.

Протягом 2005-2008 рр. було реалізовано наступні заходи:

- Севастопольська ТПП внесла біля 20 пропозицій в «Програму розвитку малого бізнесу на 2005-2006 роки» та «Національну програму сприяння розвитку малого бізнесу в Україні на 2006 рік» стосовно фінансової підтримки кластерних ініціатив;

- 24-25 травня 2006 р. було проведено першу Всеукраїнську конференцію «Кластеризація – шлях до підвищення конкурентоспроможності економіки регіону»;

- у 2006 р. було продовжено роботу зі створення кластерів як структурних підрозділів Асоціації сталого розвитку м. Севастополя «Аура». Було створено інноваційний кластер «Екоенерго» (у складі Управління промисловості та аграрної політики СМДА, БФ «Милосердя і здоров'я», «Відродження», ГО «Морський клуб «Бентос», ПП «Захист», НВО «Сонячна енергія», ТОВ «Дізель-снаб» та ТОВ «ЯВА») та кластер «ЄвроСтандарт UA» (у складі Центру стандартизації і метрології м. Севастополя, Кримської басейнової СЕС, Севастопольської ТПП та ГО «Асоціація сталого розвитку м. Севастополя

«Аура»);

- у 2007 р. кластер «Соціальні ініціативи Севастополя», після входження до його складу ГО «Молодіжний рух «Студактив», отримав новий імпульс у своїй роботі. Під час круглого столу, організованого Севастопольською МДА у березні 2007 р. за участю депутатів міської ради, було презентовано «Модель соціального партнерства». Впровадження даної моделі дозволить новому кластерному формуванню тісно співпрацювати не лише з органами влади, але й з органами самоорганізації населення;

- 25-26 квітня 2007 р. на базі Севастопольської ТПП було проведено другу Всеукраїнську конференцію «Розвиток ефективної ринкової економіки в регіонах на основі інноваційних виробничих кластерів»;

- у 2008 р. на базі Севастопольської ТПП за фінансової підтримки Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ) було проведено третю Міжнародну конференцію «Підвищення конкурентоспроможності економіки на основі формування кластерних об'єднань»;

- 7 серпня 2008 р. на базі Севастопольської ТПП було проведено установчі збори кластеру «Здоров'я», до складу якого увійшли представники міського управління охорони здоров'я, ТОВ «МКМ – Енергія», ГО «Екоправо», Севастопольської ТПП, ГО «Асоціація «Аура», а також приватні підприємці. Даний кластер вирішив функціонувати як структурний підрозділ «Асоціації «Аура»;

- 9 грудня 2008 р. на базі Севастопольської ТПП відбулося засідання ініціативної групи з питань обговорення пропозиції Чернівецької облдержадміністрації про створення міжрегіонального кластеру «Діамантове намісто України» у складі мережі регіонів – переможців Всеукраїнського конкурсу «Сім чудес України»;

- 15 грудня 2008 р. на базі Севастопольської ТПП учасників кластеру «Екоенерго» провів робоче засідання з питань вироблення плану взаємних дій і обговорення можливостей впровадження сонячної енергії на підприємствах і організаціях міста.

На сьогодні проводиться робота по формуванню мегакластеру Севастополь, який має стати унікальним явищем для нашої держави, зокрема в контексті роботи Чорноморського єврорегіону.

Здійснений аналіз вітчизняних та зарубіжних кращих практик щодо виявлення та розвитку кластерних ініціатив свідчить про необхідність комплексної підтримки з боку держави з питань розвитку транскордонних кластерів.

Разом з тим в Україні кластерна форма організації господарства ще не набула достатнього застосування і поширення. Відсутні досконалі інвестиційно-інноваційні механізми формування і функціонування кластерів, малоефективними є фінансові механізми державного регулювання їх діяльності. Це стосується, зокрема, цільового фінансування, прямої фінансової допомоги, надання субвенцій, субсидій тощо. Основні складові дер-

жавної економічної політики – грошово-кредитна, податкова, амортизаційна, інвестиційна (особливо у сфері залучення іноземних інвестицій у прикордонні регіони) – ще недостатньо виконують функції стимуляторів регіонального розвитку. Зазначене актуалізує проблему кластеризації економіки України в цілому і, зокрема, інноваційних шляхів розвитку транскордонних регіонів як одних з найменш розвинених регіонів, які мають особливі можливості для міждержавного співробітництва.

Сьогодні у законодавстві України відсутні нормативно-правові акти, які б регулювали процеси кластеризації. Однак, відповідно з п. 6 розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2008 р. № 1214-р Мінрегіонбуд спільно з Національною академією наук України, зокрема Інститутом регіональних досліджень, визначено співвиконавцями заходів з розробки «Національної стратегії створення і ведення транскордонних кластерів» як інструменту здійснення державної регіональної політики у транскордонних регіонах з метою підвищення конкурентоспроможності останніх. Розробка базується на дослідженні транскордонних регіонів з огляду на спільні взаємодоповнюючі галузі виробництва товарів та послуг в обох частинах регіону, виявлення проблемних питань теоретичного, правового та практичного характеру щодо ідентифікації транскордонних кластерних ініціатив та кластерів, а також методологічних підходів їх виявлення, формування та підтримки.

30 вересня 2009 р. проект Концепції Національної стратегії формування і розвитку транскордонних кластерів було обговорено та схвалено на засіданні Мінрегіонбуду. Окрім згаданої Концепції розроблено проект Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів, у якій відображено загальне бачення держави щодо створення і підтримки розвитку транскордонних кластерів із врахуванням специфіки кожного прикордонного/ транскордонного регіону України. Одним із основних заходів Національної стратегії передбачається просвітницька діяльність щодо можливостей і доцільності розвитку транскордонних кластерів, насамперед, серед державних службовців усіх рівнів управління, а також представників органів місцевого самоврядування, бізнесу, науковців та освіти.

Подальша робота щодо виявлення транскордонних кластерних ініціатив та розвитку транскордонних кластерів вимагає злагодженої та скоординованої роботи органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, бізнес-партнерів тощо. Вона також має включати наступні етапи:

1. Організація навчання представників основних (ключових) груп:
  - а) підготовка навчальної літератури та навчальних посібників з питань розвитку транскордонних кластерів;
  - б) введення навчальних програм, модулів у вищих навчальних закладах, центрах підготовки і перепідготовки кадрів;
  - в) формування загальнонаціональних та регіональних груп тренерів

- з питань розвитку кластерів;
- г) організація навчання основних ключових груп (державні службовці, службовці органів місцевого самоврядування, представників громадських організацій, наукових установ, бізнесових структур).
2. Розвиток загальнонаціональної мережі організацій, які займаються питаннями розвитку транскордонного співробітництва.
3. Підготовка менеджерів (керівників проектів) з питань виявлення транскордонних кластерних ініціатив та розвитку кластерів.
4. Створення національних та регіональних мап транскордонних кластерів та їх постійне оновлення відповідно до обставин, що змінюються.
5. Розробка комплексу Методичних рекомендацій, а саме:
- Методичні рекомендації з питань виявлення транскордонних кластерних ініціатив та розвитку транскордонних кластерів;
  - Методичні рекомендації щодо механізмів підтримки та інструментів розвитку транскордонних кластерів;
  - Методичні рекомендації щодо ведення статистичної звітності з питань транскордонного співробітництва та транскордонних кластерів;
  - Методичні рекомендації з питань організації прикордонної торгівлі.
6. Узагальнення та розповсюдження кращих практик (українських та міжнародних) з питань розвитку транскордонних кластерів.
7. Створення постійно діючого секретаріату на національному та регіональному рівнях з питань сприяння впровадження кластерів та моніторингу реалізації Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів.
8. Створення спеціального веб-сайту та загальнонаціональної бази даних з питань функціонування транскордонних кластерів.
9. Підготовка деталізованої дорожньої карти щодо реалізації Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів на національному та регіональному рівнях. Зокрема з урахуванням інструментів Європейського Союзу та Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD).
10. Вироблення практичних інструментів щодо передачі знань у сфері виявлення транскордонних кластерних ініціатив та розвитку транскордонних кластерів, зокрема з урахуванням рекомендацій європейських інституцій та кращих практик Європейського Союзу.
11. Проведення комплексу заходів щодо інформування громадськості стосовно пріоритетів державної політики у галузі транскордонного співробітництва (видача буклетів, посібників, створення фільмів, телепередач).
12. Мотивування щодо здійснення роботи з питань виявлення транскордонних кластерних ініціатив і формування кластерів, зокрема шляхом введення грантів (держаних та приватних).

Б. НОВІ ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА – ЄУТС, ОЕС

Європейські угруповання територіального співробітництва (ЄУТС) – це нові форми транскордонного співробітництва в рамках Європейського союзу, які виникли з прийняттям 5 липня 2006 р. Європарламентом та Радою ЄС Регламенту № 1082/2006 щодо Європейських угруповань територіального співробітництва. Відповідно до даного Регламенту, Європейські угруповання територіального співробітництва – це угруповання, створені з метою полегшення та сприяння транскордонному, транснаціональному та/чи між-регіональному співробітництву між членами Європейського Союзу в цілях зміцнення економічного та соціального єднання⁶⁶.

Членами такого угруповання можуть бути держави-члени Європейського союзу, органи регіональної та місцевої влади, громадські установи та організації, інші юридичні особи, а також об'єднання, які складаються з перерахованих вище членів. Діяльність Європейського угруповання територіального співробітництва регулюється Регламентом Європейського Союзу № 1082/2006, угодою та статутом, на основі якого діє таке угруповання, а у випадках, коли певні положення не знайшли свого відображення у Регламенті чи угоді та статуті – національним законодавством тієї держави, де ЄУТС зареєструвало свою адресу. Зрозуміло, що ЄУТС має утворюватись членами, що знаходяться на території не менше двох держав-членів Європейського Союзу.

Як вже згадувалось, кожне Європейське угруповання територіального співробітництва діє на підставі статуту та угоди. Рішення про підписання угоди, а також прийняття статуту повинно відбуватись одностайно. ЄУТС повинно діяти відповідно до тих завдань, які закладені у його установчих документах.

Відповідно до Регламенту, ЄУТС повинне мати принаймні два органи – це асамблея, яка складається з представників членів угруповання, а також президент, який представляє угруповання та діє від його імені. Кожне об'єднання задля якомога ширшої реалізації своїх завдань може створювати інші органи. Їх компетенція повинна бути чітко прописана у статуті угруповання. Регламент не надає жодної інформації про співвідношення обов'язків асамблеї та президента, залишаючи можливість вирішити дане питання в статутах кожного угруповання. Переважно в статутах ЄУТС йдеться про те, що асамблея є основним органом угруповання, і що вона призначає (обирає) президента та наглядає за його діяльністю. ЄУТС не повинні наслідувати тенденції інших структур транскордонної та міжрегіональної співпраці без юридичної правосуб'єктності до створення великої кількості органів. Їм рекомендується натомість створювати комітети в рамках асамблеї.

⁶⁶ Eurometropole Lille-Kortrijk-Tournai. [Internet resource] / URBACT Official Website.

Наприклад, організаційна структура Єврометрополя Ліль-Котрійк-Турнай, першого ЄУТС, створеного 28 січня 2008 р., яке об'єднує регіони Франції та Бельгії, складається з асамблеї (84 особи), виконавчого комітету (президент та 3 віцепрезиденти), Ради (виконавчий орган, 32 члени, по 16 від кожного парламенту) та транскордонної агенції (адміністративно-технічний орган)⁶⁷.

ЄУТС Шавес-Верін має три структурних органи. Це робоча група, яка об'єднує представників регіональної та місцевої влади (Комісія з питань координації та розвитку північних регіонів Португалії, Автономний уряд Галіції, Об'єднання північних регіонів Португалії та Іспанії, Рада Оренсе, Асоціація Атлантичної осі, Муніципалітет Шавес, Муніципалітет Верін), Спільний технічний секретаріат (по дві особи від кожного муніципалітету) та Технічний офіс. Крім цього, в структурному апараті існує ще один орган – Комісія підтримки, яка вивчає та пропонує заходи щодо усунення бар'єрів на шляху до реалізації проектів⁶⁸.

Основним органом ЄУТС Унр-Тіса-Тур-Слана (Горнад, Будва, Шінва), що об'єднує території Угорщини, Словаччини та Румунії, є Генеральна асамблея. Вона формується представниками, що делегуються членами, і є контрольним органом угруповання та органом прийняття рішень. Вона схвалює щорічний бюджет та обирає Наглядовий комітет, Президію, Секретаріат та Адміністрацію. Адміністрацію складають Голова, який є представником угруповання і діє від його імені, а також три заступники. У кожній державі, що є членом угруповання знаходиться Територіальний директорат. Наглядовий комітет контролює Адміністрацію та звітує перед Генеральною асамблеєю.

ЄУТС наділені правом мати свій власний бюджет та повноваження його виконувати. Вони можуть укладати контракти, наймати персонал, мати рухоме й нерухоме майно та вчиняти процесуальні дії.

Єдиної моделі фінансування в рамках Європейських угруповань територіального співробітництва не існує. Оскільки Регламент Європейського Союзу щодо ЄУТС не містить інформації про фінансування, це питання повинно бути висвітлено в статуті кожного угруповання. Переважно вони фінансуються членськими внесками учасників угруповання та за підтримки Європейського Союзу.

Наприклад, ЄУТС Шавес-Верін (Португалія/Іспанія) фінансується обома муніципалітетами, програмою РОСТЕР (INTERREG IV A) для підтримки транскордонного співробітництва між Іспанією та Португалією на 2007 – 2013 рр., що фінансується Європейським фондом регіонального розвитку, та програмою URBACT II (Urban Development Network Programme).

⁶⁷ The «EGTC» URBACT project «Expertising Governance for Transfrontier Conurbations». [Internet resource] / Mission Operationnelle Transfrontaliere Official Website.

⁶⁸ Cross-border conurbations: Empowering internal governance. [Internet resource] / European Regional Development Fund Official Website. – Available from: http://urbact.eu/fileadmin/Projects/Egtc/documents_media/Project_Sheet_Leadership.pdf

ЄУТС Істер-Гранум (Уг/Слов) фінансується відповідно до кількості мешканців територій-учасників угруповання. Німецько-польське угруповання Франкфурт-Слубіце отримує кошти від муніципальних адміністрацій та за програмою Europe for Citizens. Євродістрікт Базель (ТЕБ) фінансується за моделлю: 50% Швейцарія + 25% Франція + 25% Німеччина + кошти програм INTERREG⁶⁹.

Види ЄУТС за наступними параметрами

<i>За членством</i>	
1. Гомогенна модель (члени належать до однієї категорії, напр. лише органи місцевої влади)	Гетерогенна модель
2. За участю держави	Без участі держави
<i>За законодавством, що застосовується</i>	
3. ЄУТС, що регулюється громадським правом	ЄУТС, що регулюється приватним правом
4. З обмеженою відповідальністю членів	З необмеженою відповідальністю
<i>За діяльністю</i>	
5. З фінансуванням Європейського Союзу	Без фінансування Європейського Союзу
6. ЄУТС, які діють від імені членів	ЄУТС, які координують співпрацю між членами

Участь в таких угрупованнях дає можливість реалізовувати унікальні проекти як, наприклад, побудова транскордонної лікарні на французько-іспанському кордоні. Її будівництво розпочалося у 2009 р.; вона знаходиться на території Іспанії за 2 км від кордону з Францією. Займає цей госпіталь 19 000 м² та обслуговує 30 000 мешканців з провінцій Хірона та Ллейда в Іспанії та Капсір у Франції. Медичний персонал складає 200 осіб і обирається обома державами відповідно до обсягів їхнього фінансування. Обидві держави називають цей проект «найкращим прикладом рівності у доступі до послуг в Європі»⁷⁰.

Прикладами інших проектів, які реалізуються в Європі завдяки участі територій в ЄУТС, можуть бути наступні: побудова рибопідйомника та двох мостів через річку Іполі (ЄУТС Істер-Гранум, угорсько-словацький кордон), створення коридору охорони навколишнього середовища вздовж ріки Та-мега та транскордонних мистецьких шкіл (ЄУТС Шавез-Верін, іспансько-португальський кордон), вирішення проблемних питань у зоні р. Есп'єр, які виникають через часті повені в регіоні та побудова нових тринадцяти ліній автобусного сполучення в рамках ЄУТС Ліль-Кортрійк-Турнай

⁶⁹ The European Grouping of Territorial Cooperation. [Internet resource] / Committee of the Regions Official Website.

⁷⁰ Catalunya and France sign an agreement of the first cross-border hospital. [Internet source] / Barcelonaporter official site.

(французько-бельгійський кордон). Загалом в рамках ЄУТС реалізуються десятки різноманітних програм з питань охорони навколишнього середовища, логістики, туризму та зайнятості.

Європейські угруповання територіального співробітництва відрізняються від інших подібних механізмів регіональної політики Європейського Союзу, наприклад єврорегіонів, декількома засадничими ознаками.

По-перше, ЄУТС володіє правосуб'єктністю, є юридичною особою. По-друге, учасниками такого угруповання, як вже згадувалось, можуть бути не тільки держави, органи регіональної чи місцевої влади, а й громадські організації чи інші зацікавлені юридичні особи. І по-третє, члени ЄУТС реалізують співробітництво на транскордонному, транснаціональному та міжрегіональному рівнях – усіх трьох рівнях регіональної політики Європейського Союзу. Тобто участь в таких угрупованнях дає можливість якнайширшого представництва і врахування інтересів населення території Європейського угруповання територіального співробітництва, хоча потрібно виділити і деякі проблеми, з якими стикаються ЄУТС у своїй діяльності, основними з яких можна виділити довгий період адаптації нових норм до національних законодавств та складність процедур фінансового контролю.

Такі форми співробітництва відкривають нові можливості транскордонної співпраці і для України у зв'язку з прийняттям Протоколу № 3 до Мадридської конвенції, який передбачає участь в об'єднаннях, схожих до ЄУТС, країн, які не є членами Європейського Союзу, але є учасниками Ради Європи, і які ратифікували згадану Рамкову конвенцію та додаткові протоколи до неї.

Об'єднання єврорегіонального співробітництва (ОЕС) є органом транскордонного чи міжтериторіального співробітництва між територіальними громадами або владами двох або більше держав, державними чи приватними юридичними особами, прибутковими суб'єктами, заснованими у державах-членах, що діють у спільних суспільних інтересах, та асоціаціями органів влади, що належать до однієї чи більше вищезазначених категорій; цей орган створений з метою просування, підтримки та розвитку, в інтересах населення, співробітництва між його членами у сферах спільної компетенції та в межах повноважень, визначених внутрішнім законодавством зацікавлених держав, та є юридичною особою. Учасниками угруповання можуть бути не тільки члени Європейського Союзу, а й держави-члени Ради Європи, які не є членами Європейського Союзу, що є сторонами Третього протоколу. Перевагами ЄУТС чи ОЕС можуть скористатись й українські єврорегіони, оскільки в Європі вже є декілька прикладів переходу єврорегіонів до нової форми співробітництва – ЄУТС.

В. ТРАНСКОРДОННЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ФОРМА ВЗАЄМОДІЇ МІЖ СУБ'ЄКТАМИ ТА УЧАСНИКАМИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

В Європі вже давно прийшли до усвідомлення значення та переваг співпраці у транскордонному просторі, основою якої являється потреба стабільності, покращення життєвого рівня населення, усунення обмежень, які спричинюють роз'єднання людей та організацій в прикордонних регіонах. Це зумовило значне зростання кількості громадських об'єднань та організацій, задіяних у транскордонній діяльності. Початкові форми транскордонного співробітництва носили випадковий та тимчасовий характер, орієнтувались лише на проблеми що виникали у конкретний момент часу. Із сучасним посиленням світових глобалізаційних тенденцій зростає важливість переведення співробітництва у транскордонному просторі на постійну основу для попередження проблем, що зумовлює важливість пошуку все більш ефективних форм транскордонного співробітництва. Створення усіх необхідних умов для цього процесу забезпечується ефективною політикою Європейського Союзу, сприятливим соціальним та політичним кліматом, достатнім рівнем фінансування громадських ініціатив.

Однією з таких перспективних форм транскордонного співробітництва, яка останнім часом набула особливого поширення в європейських країнах, є транскордонне партнерство.

В літературі існують різні підходи до визначення партнерства, серед яких виділяють наступні: *партнерство* (від лат. – частина., від франц. – співучасник спільної діяльності) – це «добровільна співпраця двох або кількох фізичних чи юридичних осіб, фірм, корпорацій, регіональних міжрегіональних, міждержавних організацій, які беруть участь у спільних справах, проектах, програмах»⁷¹ при якому сторони «об'єднують своє майно, стають співвласниками створеного підприємства, спільно управляють виробництвом і власністю, розподіляють прибуток і несуть спільну відповідальність за зобов'язаннями»⁷².

Ключовою особливістю партнерств є прагнення сторін досягти чогось, що вони не можуть зробити поодиночі, шляхом об'єднання навичок та певних ресурсів на основі законності, добровільності, рівноправності, взаємоповазі і взаємних уступках сторін в процесі переговорів. Необхідними умовами для такої співпраці є однакове бачення цілей співпраці, наявність спільних для партнерів проблем та пошук оптимальних шляхів здійснення спільних дій для їх вирішення чи попередження.

В цілому ж будь-яке економічне партнерство, у тому числі й транскордонне, базується на відносинах сторін-партнерів з частковою участю капіталів, спільної праці у здійсненні певних операцій, проектів, програм у під-

⁷¹ Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / За ред. Р. Дяківа. – К.: 2000. – 703 с.

⁷² Економічна енциклопедія: У 3-х томах. Т. 2. / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін.. – К.: Видав. центр «Академія», 2001. – 952 с.

приємництві на підставі дво- і багатосторонніх договорів, угод, контрактів, якими визначаються права, обов'язки та відповідальність сторін, порядок і умови фінансування та розподілу фінансових надходжень. Для партнерства передбачені більш спрощені, ніж для товариства з обмеженою діяльністю, правила створення, розпуску, звітності. Майно та кошти, передані у власність партнерства його членами є власністю партнерства. Члени партнерства не відповідають за його зобов'язаннями і у свою чергу партнерство не відповідає за зобов'язання своїх членів⁷³.

Транскордонне партнерство можна визначити як організаційну форму транскордонного співробітництва, що здійснюється на основі добровільної співпраці двох або кількох територіальних громад, їх представницьких органів, місцевих органів виконавчої влади, громадських організацій, юридичних та фізичних осіб з різних сторін кордону, що діють відповідно до умов формалізованого договору (статут, рамкова угода тощо), з метою виконання спільних проектів, програм та вирішення соціальних, добродійних, культурних, освітніх, наукових та управлінських завдань.

Європейський досвід свідчить, що створення транскордонного партнерства зумовлює суттєві переваги для транскордонних регіонів і водночас ускладнюється існуванням додаткових бар'єрів і проблем.

Переваги та бар'єри у створенні транскордонного партнерства

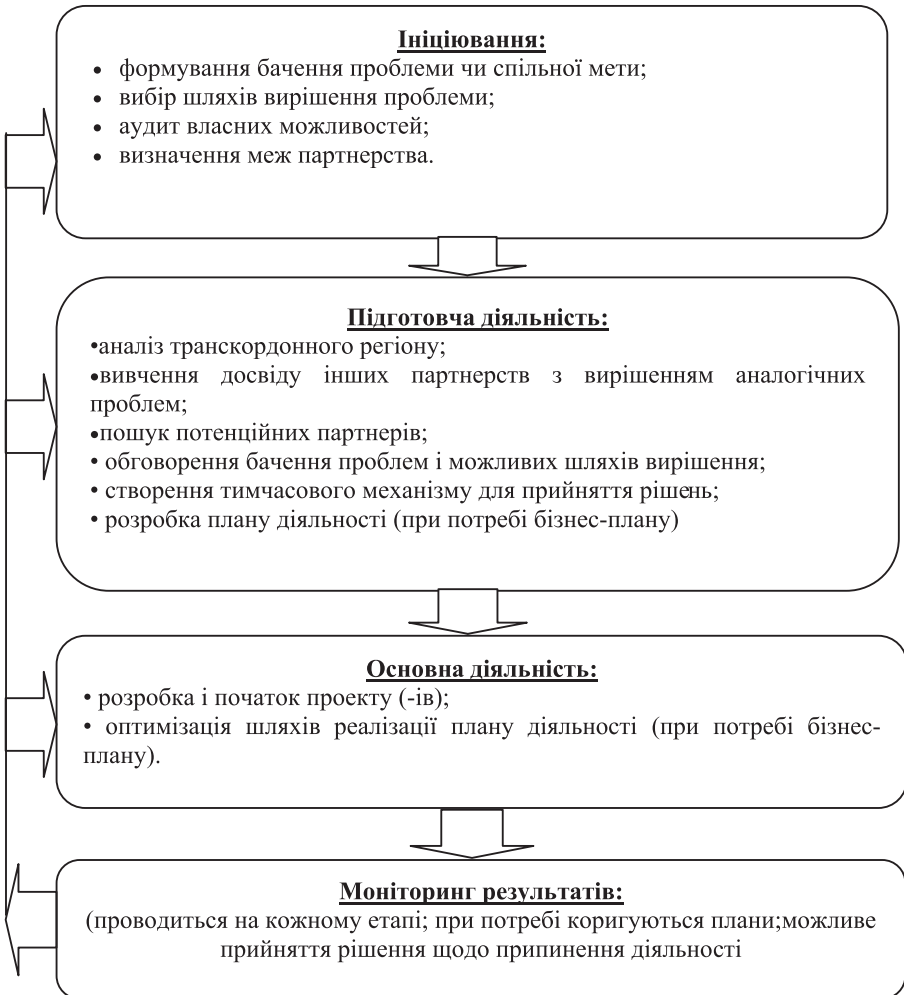
Переваги	Недоліки та бар'єри
Інституційні:	
<ul style="list-style-type: none"> • формалізація відносин; • можливість активного залучення громадських, приватних організацій та третього сектору з обох сторін кордону, використання їх знань та інтересів з питань транскордонної діяльності. 	<ul style="list-style-type: none"> • централізація влади; • незначна кількість структур, що займаються транскордонним співробітництвом; • складність регулювання діяльності усіх учасників партнерства; • відмінності в поділі відповідальності по різні сторони кордону.
Соціально-економічні:	
<ul style="list-style-type: none"> • мобілізація внутрішнього потенціалу регіону; • прискорення процесів вирівнювання якості життя населення; • об'єднання сторін незалежно від їх індивідуальних обов'язків навколо спільної, важливої для економічного розвитку регіонів, мети; • можливість обміну ідеями та ресурсами (трудовими, фінансовими тощо) для досягнення спільних цілей. 	<ul style="list-style-type: none"> • суттєва відмінність у рівні та темпах економічного розвитку; • брак зв'язків між партнерами у транскордонному просторі; • закритість прикордонного ринку; • фіскальні та митні бар'єри.
Культурні:	

⁷³ Энциклопедический словарь экономики и права / [Електронний ресурс].

- отримання доступу до навичок та досвіду партнера;
- розширення світогляду партнерів за рахунок спільної діяльності.

- соціально-культурна дистанція, різний менталітет; мовні бар'єри;
- відсутність регіональної транскордонної свідомості;
- існування різних національних чи регіональних стереотипів;
- страх втратити самобутність.

З моменту ініціювання до припинення діяльності транскордонне партнерство, як і будь-яка організація, проходить певні стадії життєвого циклу.

Стадії життєвого циклу транскордонного партнерства

Ефективне функціонування мережі транскордонних партнерств EURES створює можливості для розвитку транскордонного ринку праці у разі приєднання прикордонних регіонів України до неї. Для цього необхідно представити наступні документи:

- офіційний лист-запит, підписаний потенційними (зацікавленими) учасниками транскордонного партнерства EURES;
- оцінка ключових соціально-економічних параметрів потенційних територій-учасників та організаційних вимог;
- аналіз потреб в послугах транскордонних партнерств EURES;
- результати попередньої транскордонної діяльності партнерів;
- проект стратегії потенційного транскордонного партнерства EURES на найближчі 3 роки;
- протокол про наміри (попередній договір)/рамкова угода, підписані потенційними партнерами.

Для визнання нового транскордонного партнерства EURES необхідно обґрунтувати потребу у ньому, а отже зібрати і обробити відповідні соціально-економічні показники, що характеризують прикордонні регіони в цілому та стабільність їх розвитку в попередні роки. Після розгляду поданих документів, є можливим декілька варіантів рішень Єврокомісії щодо створення транскордонного партнерства, а саме:

- **офіційне визнання** транскордонного партнерства;
- рішення щодо необхідності **збору додаткових даних та інформації** у випадку, якщо отримані результати у представленому вигляді не пояснюють негайного створення транскордонного партнерства;
- можлива **підтримка окремих заходів щодо розвитку транскордонного ринку праці в даному регіоні** у випадку, якщо результати та висновки не обґрунтовують необхідність створення транскордонного партнерства.

Партнерство, яке щойно розпочало свою діяльність, повинно робити акцент на:

- наданні основних послуг EURES: забезпеченні обміну вакансіями на транскордонному рівні та забезпеченні доступу громадськості до інформації про умови життя і праці (соціальне забезпечення, оподаткування, трудове законодавство тощо);
- організації мережі EURES-консультантів, виявлення потреб у їх кількості, типі зацікавлених організацій і місця розташування;
- розвитку мережі на місцевому рівні шляхом регулярної підготовки EURES-консультантів, організації інформаційних семінарів для керівників середньої ланки та іншого персоналу організацій-партнерів, які знаходяться в контакт з громадськістю.

Після цього першого етапу партнерство повинно зосереджуватись на покращенні надання послуг та їх просуванні, а саме:

- сприяти збільшенню кількості вакансій у транскордонному регіоні;
- створити механізми для регулярного оновлення та розповсюдження

інформації про умови життя і праці;

- використовувати усі можливі засоби для поширення необхідної інформації (інтернет-сайт, буклети, консультації) з метою збільшення числа осіб, організацій-партнерів, які мають доступ до цієї інформації;

- використовувати різні види рекламної діяльності: семінари, участь у виставках і ярмарках, повідомлення та статті у фахових журналах, інтерв'ю і участь у радіо- чи телевізійних програмах, видання інформаційних бюлетенів;

- розширити мережу асоційованих організацій, які могли б служити основою для передачі інформації та публікацій від такого партнерства: муніципалітети, університети та вищі освітні заклади, організації, пов'язані з професійною підготовкою та перепідготовкою тощо.

Вимоги до визнання нових транскордонних Партнерств EURES⁷⁴

Зміст вимоги	Показники, які характеризують вимогу	Адаптація показників для транскордонного партнерства EURES
--------------	--------------------------------------	--

⁷⁴ Handbook on EURES cross-border activities / [Internet source].

Параметри оцінки	Статистичні та макроекономічні дані	<p>Визначення меж транскордонного регіону (подане у вигляді переліку прикордонних регіонів згідно з NUTS-III та в квадратних кілометрах);</p> <p>щільність населення, кількість населення; наявність транскордонних ринків праці, кількість транскордонних мігрантів за останні п'ять років: їх частка від загальної кількості робочої сили;</p> <p>кількість сезонних транскордонних працівників;</p> <p>основні сектори економіки кожного регіону NUTS III та кількість працівників у цих сферах;</p> <p>дохід на душу населення в регіоні NUTS III за останні п'ять років, рівень зайнятості/безробіття, середньорічна кількість вакансій;</p> <p>число компаній, установ та дочірніх підприємств;</p> <p>рівень транскордонної торгівлі (у % від загального обсягу торгівлі у відповідних регіонах);</p> <p>тенденції і прогнози щодо середньострокового економічного розвитку та ринку праці на транскордонному рівні.</p>
	Географічні параметри	<p>Опис транспортної інфраструктури (дороги, зв'язок, пункти перетину, громадський транспорт тощо);</p> <p>класифікація населення на основі тривалості поїздок в сусідні транскордонні регіони; середній час поїздки наявних мігрантів;</p> <p>опис географічних перешкод мобільності в регіоні;</p>
		<p>наявність меж земельних ділянок або фіксованого зв'язку (тунелі, мости) між зацікавленими регіонами.</p>

	Специфічні місцеві/регіональні параметри	Опис перешкод мобільності в регіоні; аналіз проблем на ринку праці і взаємодоповнюваність між різними сторонами кордону;
	Організаційні вимоги	Готовність партнерів до створення /підтримки партнерства та участі в спільних заходах; внесок потенційного транскордонного партнерства у ліквідацію чітко визначених перешкод мобільності; пропозиції щодо оптимального розміру партнерства; підтримка потенційних партнерських організацій членів партнерства (лист про наміри, якщо рамкова угода ще не була розроблена і підписана); проект 3-х річного плану діяльності.
Індикатори потреб в послугах партнерства	Аналіз потреб потенційних клієнтів-шукачів роботи, транскордонних мігрантів, роботодавців, сезонних транскордонних працівників тощо - повинен визначити їх фактичні потреби в інформації, консультаціях, підтримці у працевлаштуванні і т.д. Державні служби зайнятості і потенційні партнерські організації повинні описати, яким чином існуюче/потенційне обслуговування клієнтів задовольняє виявлені потреби.	
Огляд результатів попередньої транскордонної діяльності.	Опис попередньої діяльності та її результати, висновки тощо	

Партнерство, якому вдалось забезпечити ці базові послуги, може рухатися до більш складної діяльності, зокрема:

- спостереження і аналізу транскордонних ринків праці;
- виявлення перешкод на шляху мобільності на конкретній транскордонній території та розроблення пропозицій щодо їх вирішення;
- формування переліку можливостей (зокрема можливостей фінансування) для підготовки кадрів і донесення їх до населення;
- визначення цілей і цільової аудиторії, формування комплексної

стратегії просування партнерства кожній цільовій групі за конкретними напрямками діяльності.

Після створення транскордонного партнерства необхідно регулярно контролювати досягнення цілей і зобов'язань, зазначених у відповідному плані діяльності. Моніторинг дозволяє партнерству:

- продемонструвати свої досягнення щодо здійснення основних завдань партнерства;
- регулярно оцінювати виконання EURES принципів;
- виявити передову успішну практику та поділитись своїм досвідом з іншими транскордонними партнерствами;
- виявити проблеми та можливості, що вимагають подальшого дослідження та/або дій.

Будь-які суттєві відхилення у виконанні основних вимог можуть призвести до рішення про припинення фінансової підтримки та/або зняття офіційного визнання. Обставини, які можуть призвести до припинення підтримки, є наступними:

- серйозний випадок порушення грантової угоди, умов контракту, шахрайство, та інші адміністративні порушення;
- відмова від укладання рамкової угоди певної кількості партнерів;
- припинення підтримки транскордонного партнерства EURES зацікавленими членами EURES;
- негативна оцінка діяльності партнерства під час регулярного моніторингу;
- надання недостатньо кількості звітної інформації, ненадійне фінансове управління;
- відсутність узгодженості у запропонованій діяльності, відсутність спільної діяльності, погано реалізовані заходи і т.д.;
- особливості транскордонного ринку праці більше не виправдовують існування організаційної структури транскордонного партнерства EURES.

У випадку якщо Європейська комісія припиняє фінансування, підтримку та офіційно відкликає визнання транскордонного партнерства EURES, партнерство не має права більше користуватися EURES іменем і логотипом. Однак, за певних умов, Європейська комісія може припинити лише фінансову підтримку, але дозволити використовувати партнерству EURES назву та логотип в інтересах здійснення транскордонної діяльності. Також, можливе надання певної фінансової допомоги конкретних значущих заходів, таких як робота окремих консультантів EURES.

Транскордонне партнерство створює передумови для ефективного вирішення значної кількості спільних для обох сторін кордону проблем, сприяє підвищенню конкурентоспроможності економіки, активізації інноваційних процесів і реальних механізмів узгодження інтересів влади, бізнесу, науки та освіти при розробці стратегії розвитку на рівні регіону і країни.

10. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО»⁷⁵

Розробники: д.е.н., професор Мікула Н.А., к.ю.н., доктор права, доцент Толкованов В.В.;

Рецензенти: д.ю.н., професор Баймуратов М.О., д.е.н., професор Удовиченко В.П.

Навчально-методичні матеріали до навчального курсу «Транскордонне співробітництво» містять документи, що визначають обсяги знань з питань транскордонного співробітництва, якими повинні опанувати студенти вищих навчальних закладів відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики майбутнього фахівця у галузі муніципального управління та регіонального розвитку; алгоритм вивчення матеріалу нової навчальної дисципліни з урахуванням дисциплінарних зв'язків з курсами «Муніципальне право України», «Муніципальне право зарубіжних країн», «Транскордонне співробітництво», «Правові засади державної регіональної політики» тощо; необхідне методичне забезпечення, складові та технології оцінювання знань студентів. Згадані матеріали можуть бути використані студентами та викладачами юридичних і економічних факультетів вищих навчальних закладів України.

ВСТУП

Мета вивчення курсу «Транскордонне співробітництво» полягає у вивченні та засвоєнні поняття, змісту, функціонального призначення транскордонного співробітництва (ТС), визначених міжнародними та вітчизняними нормативно-правовими актами; а також в ознайомленні із кращими практиками у галузі ТС.

Завдання курсу «Транскордонне співробітництво»:

- Висвітлення природи транскордонного співробітництва.
- Ознайомлення з історією виникнення та розвитку ТС в Україні та світі.
- Вивчення досвіду України та інших європейських країн у розвитку ТС (кращі вітчизняні та зарубіжні практики).
- Характеристика європейських та вітчизняних правових стандартів у сфері ТС.
- Характеристика ресурсного забезпечення ТС.
- Вивчення досвіду управління та координації політики ТС.
- Ознайомлення із новими формами ТС.

⁷⁵ Навчальний курс з питань ТС розроблено за допомоги Проекту Німецького Бюро Технічного Співробітництва GTZ «Сприяння регіональному розвитку та зайнятості».

Вимоги до знань та вмінь

Знати:

- Світовий та вітчизняний досвід транскордонного співробітництва;
- уточнення понятійного апарату ТС;
- сучасні теорії регіонального розвитку і ТС;
- місце та роль транскордонного співробітництва у регіональному розвитку;
- специфіку розвитку прикордонних територій;
- теоретико-методологічні засади ТС;
- організаційно-правові та фінансові механізми забезпечення ТС;
- систему управління транскордонною співпрацею в Україні;
- організацію єврорегіонів;
- міжнародні стандарти у сфері ТС;
- роль органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, бізнесових структур, міжнародних організацій у розвитку ТС.

Вміти:

- користуватися вітчизняними та міжнародними джерелами з питань розвитку ТС;
- робити юридичний аналіз змісту міжнародних документів, які містять стандарти щодо розвитку ТС;
- характеризувати національне законодавство з питань розвитку ТС;
- здійснювати порівняльний аналіз кращих практик (міжнародних та вітчизняних) з питань розвитку ТС;
- організовувати особисту участь у діловій рольовій грі;
- готувати наукові доповіді та есе;
- надавати консультації з питань розвитку ТС;
- використовувати набуті знання у практичній роботі, зокрема з питань ТС.

1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН З ДИСЦИПЛІНИ «ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО»

№ п/п	Назва теми	Кількість годин			
		Всього	Лекції	Практичні заняття	СРС
1.	Тема 1. Актуальність питань розвитку транскордонного співробітництва. Предмет, основні завдання та методи досліджень процесів транскордонного співробітництва	6	2	2	2
2.	Тема 2. Передумови виникнення та розвитку транскордонного співробітництва в Україні та інших європейських країнах	5	1	2	2
3.	Тема 3. Сучасні тенденції розвитку транскордонного співробітництва в Україні та інших європейських країнах	5	1	2	2
4.	Тема 4. Місце українських регіонів у загальноєвропейському просторі	6	2	2	2
5.	Тема 5. Діяльність Ради Європи та інших міжнародних організацій з питань розвитку транскордонного співробітництва	4	2	1	1
6.	Тема 6. Законодавче та нормативно-правове забезпечення розвитку транскордонного співробітництва	6	2	2	2
7.	Тема 7. Інституційне забезпечення транскордонного співробітництва	8	3	2	3
8.	Тема 8. Ресурсне забезпечення транскордонного співробітництва	8	3	3	2
9.	Тема 9. Нові форми транскордонного співробітництва	6	2	2	2
	Всього	54	18	18	18

2. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ **«Транскордонне співробітництво»** **за темами**

Тема 1. Актуальність питань розвитку транскордонного співробітництва. Предмет, основні завдання та методи досліджень процесів транскордонного співробітництва

Поняття і сутність транскордонного співробітництва (ТС).

Визначення терміну ТС.

Актуальність питань ТС для реалізації нової державної регіональної політики в Європі та Україні.

Предмет ТС.

Основні завдання ТС.

Методи досліджень процесів транскордонного співробітництва.

Вітчизняна та зарубіжні наукові школи, які займаються питаннями ТС.

Тема 2. Передумови виникнення та розвитку транскордонного співробітництва в Україні та інших європейських країнах

Історичні, економічні, соціальні та інші передумови виникнення ТС.

Етапи розвитку ТС в Європі.

Еволюція ТС в незалежній Україні.

Специфічний характер прикордонних спільнот.

Тема 3. Сучасні тенденції розвитку транскордонного співробітництва в Україні та інших європейських країнах

Розширення ЄС. Основні завдання ЄС у галузі ТС.

Процеси глобалізації та мобільність населення.

Нові (інформаційні) технології та ТС.

ТС та нові підходи і інструменти в реалізації державної регіональної політики.

Основні проблеми щодо розвитку ТС в Україні та шляхи їх вирішення.

Тема 4. Місце українських регіонів у загальноєвропейському просторі

Зовнішні та внутрішні виклики, які постають перед Українською державою.

Характеристика українських прикордонних регіонів.

Види транскордонних регіонів, до яких входять прикордонні території України.

Роль європейських транспортних коридорів для розвитку регіонів України.

Тема 5. Діяльність Ради Європи та інших міжнародних організацій з питань розвитку транскордонного співробітництва

Характеристика міжнародних організацій, які займаються питаннями ТС.

Діяльність Ради Європи, її статутних та робочих органів з питань розвитку ТС.

Характеристика основних положень Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами, інших документів Ради Європи у галузі транскордонного співробітництва.

Політика ЄС у галузі ТС. Органи ЄС, які займаються питаннями ТС.

Характеристика Регламенту Європейського Парламенту та Ради 1082/2006 про Європейські угруповання з територіального співробітництва (EGTC) від 05.07.2006 р.

Документи ООН у галузі ТС та сталого розвитку.

Тема 6. Законодавче та нормативно-правове забезпечення розвитку транскордонного співробітництва

Характеристика української нормативно-правової бази з питань ТС.

Характеристика законодавства ЄС у галузі регіональної політики та ТС.

Основні проблеми законодавства ЄС у галузі ТС та шляхи їх розв'язання.

Третій додатковий інструмент Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами, його значення для унормування діяльності українських євро регіонів.

Тема 7. Інституційне забезпечення транскордонного співробітництва

Система управління ТС.

Роль органів державної влади у розвитку ТС.

Роль органів місцевого самоврядування та їх асоціацій у розвитку ТС.

Роль громадських організацій у розвитку ТС.

Роль бізнесових структур у розвитку кластерів.

Механізми та інструменти розвитку публічно-приватного партнерства у ТС.

Координація політики транскордонного співробітництва на національному та регіональному рівнях в Україні.

Підходи до зміцнення інституційної спроможності євро регіонів та інших суб'єктів транскордонного співробітництва.

Тема 8. Ресурсне забезпечення транскордонного співробітництва

Основні проблеми кадрового забезпечення розвитку транскордонного співробітництва (ТС) та шляхи їх розв'язання.

Національна Стратегія підготовки кадрів у галузі ТС.

Фінансово-економічні та матеріальні ресурси для розвитку транскордонного співробітництва.

Кошти ЄС для фінансування проектів ТС.

Підходи до забезпечення співфінансування проектів ТС з державного бюджету України та бюджетів ОМС.

Тема 9. Нові форми транскордонного співробітництва

Кластери як нові форми співробітництва суб'єктів транскордонного співробітництва.

Історичні, економічні, соціальні та інші передумови виникнення (транскордонних) кластерів.

Класифікація (транскордонних) кластерів.

Етапи виникнення та еволюції (транскордонних) кластерів.

Шляхи виявлення кластерних ініціатив, механізми та інструменти розвитку (транскордонних) кластерів.

Кращі вітчизняні та зарубіжні практики з питань розвитку (транскордонних) кластерів.

Транскордонне партнерство

Нові організаційні форми транскордонного співробітництва – ЄУТС, ОЕС

3. ГЛОСАРІЙ ТЕРМІНІВ У ГАЛУЗІ ТС

Транскордонний регіон – територія, яка охоплює суміжні прикордонні регіони сусідніх двох або більше країн, на якій реалізується транскордонне співробітництво.

Транскордонне співробітництво – спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством.

Єврорегіон – організаційна форма співробітництва адміністративно-територіальних одиниць європейських держав, що здійснюється відповідно до дво- або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво.

Суб'єкти транскордонного співробітництва – територіальні громади, їх представницькі органи, місцеві органи виконавчої влади України, що взаємодіють з територіальними громадами та відповідними органами влади інших держав у межах своєї компетенції, встановленої чинним законодавством та угодами про транскордонне співробітництво.

Угода про транскордонне співробітництво – угода між суб'єктами транскордонного співробітництва, яка регламентує правові, організаційні, економічні та інші аспекти цього співробітництва.

Учасники транскордонного співробітництва – юридичні та фізичні особи, громадські організації, що беруть участь у транскордонному співробітництві.

Спільні проекти (програми) – комплекс заходів суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва, спрямованих на розв'язання конкретних спільних завдань та задоволення інтересів територіальних громад.

Проекти (програми) транскордонного співробітництва – комплекс заходів суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва України, спрямованих на розвиток транскордонного співробітництва.

Державна підтримка розвитку транскордонного співробітництва – сукупність рішень і дій організаційного, правового, фінансового характеру органів державної влади України, спрямованих на реалізацію проектів (програм) транскордонного співробітництва.

Державна програма розвитку транскордонного співробітництва – комплекс заходів органів державної влади України, спрямованих на розвиток транскордонного співробітництва, які здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України.

Транскордонний кластер – добровільне об'єднання незалежних компаній, асоційованих інституцій, інших суб'єктів транскордонного співробітництва які: географічно зосереджені у транскордонному регіоні (просторі); співпрацюють та конкурують; спеціалізуються у різних галузях, пов'язані

спільними технологіями та навичками і взаємодоповнюють одна одну для виготовлення спільного продукту чи послуги, що в кінцевому підсумку дає можливість отримання синергетичних та мережевих ефектів, дифузії знань та навиків.

Кластерна ініціатива у транскордонному вимірі — організовані зусилля учасників та/або суб'єктів транскордонного співробітництва щодо створення кластерного транскордонного формування з метою отримання синергетичного ефекту, конкурентоспроможних товарів (послуг), використання наявних місцевих ресурсів та забезпечення соціально-економічного розвитку територій.

Кластерна політика — діяльність по стимулюванню міждержавного транскордонного співробітництва шляхом формування територіальних систем у складі взаємозв'язаних фірм і галузей, які доповнюють один одного при виробництві конкурентоспроможної продукції та наданні послуг.

Прикордонний регіон (прикордонна територія) — адміністративно-територіальні одиниці різного рівня, розташовані безпосередньо біля державного кордону.

4. ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Поняття і сутність транскордонного співробітництва (ТС).
2. Визначення терміну ТС.
3. Предмет ТС.
4. Основні завдання ТС.
5. Методи досліджень процесів транскордонного співробітництва.
6. Історичні, економічні, соціальні та інші передумови виникнення ТС.
7. Етапи розвитку ТС в Європі та Україні.
8. Розширення ЄС. Основні завдання ЄС у галузі ТС.
9. Процеси глобалізації та мобільність населення.
10. Характеристика українських прикордонних регіонів.
11. Характеристика міжнародних організацій, які займаються питаннями ТС.
12. Діяльність Ради Європи, її статутних та робочих органів з питань розвитку ТС.
13. Політика ЄС у галузі ТС. Органи ЄС, які займаються питаннями ТС.
14. Документи ООН у галузі ТС та сталого розвитку.
15. Система управління ТС.
16. Основні проблеми кадрового забезпечення розвитку транскордонного співробітництва (ТС) та шляхи їх розв'язання.
17. Фінансово-економічні та матеріальні ресурси для розвитку транскордонного співробітництва.
18. Кластери як нові форми співробітництва суб'єктів транскордонного співробітництва.
19. Нові організаційні форми транскордонного співробітництва – ЄУТС, ОЕС
20. Транскордонне партнерство.

5. ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ З КУРСУ «ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО»

1. Поняття і сутність транскордонного співробітництва (ТС).
2. Визначення терміну ТС.
3. Актуальність питань ТС для реалізації нової державної регіональної політики в Європі та Україні.
4. Предмет ТС.
5. Основні завдання ТС.
6. Методи досліджень процесів транскордонного співробітництва.
7. Вітчизняна та зарубіжні наукові школи, які займаються питаннями ТС.
8. Історичні, економічні, соціальні та інші передумови виникнення ТС.
9. Етапи розвитку ТС в Європі.
10. Еволюція ТС в незалежній Україні.
11. Специфічний характер прикордонних спільнот.
12. Розширення ЄС. Основні завдання ЄС у галузі ТС.
13. Процеси глобалізації та мобільність населення.
14. Нові (інформаційні) технології та ТС.
15. ТС та нові підходи і інструменти в реалізації державної регіональної політики.
16. Основні проблеми щодо розвитку ТС в Україні та шляхи їх вирішення.
17. Зовнішні та внутрішні виклики, які постають перед Українською державою та її регіонами. Їх вплив на розвиток ТС
18. Характеристика українських прикордонних регіонів.
19. Види транскордонних регіонів, до яких входять прикордонні території України.
20. Роль європейських транспортних коридорів для розвитку регіонів України.
21. Характеристика міжнародних організацій, які займаються питаннями ТС.
22. Діяльність Ради Європи, її статутних та робочих органів з питань розвитку ТС.
23. Характеристика основних положень Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами, інших документів Ради Європи у галузі транскордонного співробітництва.
24. Політика ЄС у галузі ТС. Органи ЄС, які займаються питаннями ТС.
25. Характеристика Регламенту Європейського Парламенту та Ради ЄС 1082/2006 про Європейські угруповання з територіального співробітництва (EGTC) від 5 липня 2006 р.

26. Документи ООН у галузі ТС та сталого розвитку.
27. Характеристика української нормативно-правової бази з питань ТС.
28. Характеристика законодавства ЄС у галузі регіональної політики та ТС.
29. Основні проблеми законодавства ЄС у галузі ТС та шляхи їх розв'язання.
30. Третій додатковий інструмент до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами, його значення для унормування діяльності українських євро регіонів.
31. Система управління ТС.
32. Роль органів державної влади у розвитку ТС.
33. Роль органів місцевого самоврядування та їх асоціацій у розвитку ТС.
34. Роль громадських організацій у розвитку ТС.
35. Роль бізнесових структур у розвитку кластерів.
36. Механізми та інструменти розвитку публічно-приватного партнерства у ТС.
37. Координація політики транскордонного співробітництва на національному та регіональному рівнях в Україні.
38. Підходи до зміцнення інституційної спроможності євро регіонів та інших суб'єктів транскордонного співробітництва.
39. Основні проблеми кадрового забезпечення розвитку транскордонного співробітництва (ТС) та шляхи їх розв'язання.
40. Національна Стратегія підготовки кадрів у галузі ТС.
41. Фінансово-економічні та матеріальні ресурси для розвитку транскордонного співробітництва.
42. Кошти ЄС для фінансування проектів ТС.
43. Підходи до забезпечення співфінансування проектів ТС з державного бюджету України та бюджетів ОМС.
44. Кластери як нові форми співробітництва суб'єктів транскордонного співробітництва.
45. Історичні, економічні, соціальні та інші передумови виникнення кластерів.
46. Етапи виникнення та еволюції кластерів.
47. Шляхи виявлення кластерних ініціатив, механізми та інструменти розвитку кластерів.
48. Кращі вітчизняні та зарубіжні практики з питань розвитку (транскордонних) кластерів.
49. Транскордонне партнерство.
50. Нові організаційні форми транскордонного співробітництва – ЄУТС, ОЕС.

6. СИСТЕМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Оцінювання знань студентів проводиться за національною шкалою та шкалою ECTS таким чином:

Рейтингові бали за шкалою Академії	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Пояснення оцінки
90-100	Відмінно	A	Відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок
82-89	Добре	B	Вище середнього рівня з кількома помилками
75-81		C	В загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок
67-74	Задовільно (Зараховано)	D	Непогано, але зі значною кількістю недоліків
60-66		E	Виконання задовольняє мінімальним критеріям
35-59	Не задовільно (Не зараховано)	FX	З можливістю повторного складання
1-34		F	З обов'язковим повторним курсом

Види занять	Кількість	Максимум балів	Сума балів
Робота протягом семестру			
Модуль 1			
Практичні	5	6	30
Контрольна робота	1	10	10
Модуль 2			
Практичні	5	6	30
Контрольна робота	1	10	10
Всього за 2 модулі		80	80
Виконання індивідуальних завдань (самостійна робота): Написання рефератів, виконання розрахункових робіт, індивідуально-дослідних завдань та інше.		20	20
Загалом:		100	

Оцінювання рівня знань студентів здійснюється на основі результатів поточного, модульного та підсумкового контролю. Позитивна оцінка ставиться за умови, якщо студент набрав **від 60 до 100 балів** у відповідності до шкали оцінювання знань.

Якщо студент набрав **від 35 до 59 балів**, то він складає екзамен чи залік, які оцінюються до 25 балів.

Студент, який набрав **від 0 до 34 балів**, може подати заяву на повторне вивчення навчальної дисципліни і скласти іспит чи залік.

Ліквідація академзаборгованості здійснюється у відповідності із встановленим порядком.

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.

ЛІТЕРАТУРА УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

1. Абетка української політики: Дов. Вип.5 / Авт.-упоряд. Томенко М. (кер. кол.), Бадешко Л., Гребельник В.та інші. – К.: Смолоскип, 2002. – 368с.
2. Базові принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту / Ганновер, вересень, 2000. /Рада Європи.
3. Балтійський Порядок денний-21 для регіону Балтійського моря//Прийнятий на 7-ій Конференції міністрів іноземних справ Ради Балтійського моря. – Ніборд, Данія, червень 1998.
4. Бандур С.І., Заяц Т.А., Терон І.В. Сучасна регіональна соціально-економічна політика держави: теорія, методологія, практика. – К.: РВПС України НАН України – ТОВ «Принт-Експрес», 2002. – 250 с.
5. Бачення стратегії навколо Балтійського моря 2010 – До структури просторового розвитку в регіоні Балтійського моря // Третя Конференція міністрів, відповідальних за просторовий розвиток держав Балтійського моря. – Таллінн, грудень 1994. //http://www.kuznetsov-vv.hotbox.ru/d&g/
6. Беленький П., Мікула Н. Україна-Захід: шляхи до інтеграції.//Газета «Діло».-1992, – № 160.
7. Беленький П. Ю., Мікула Н.А. Підходи до формування концепції транскордонного співробітництва області // Проблеми транскордонного співробітництва. Львів: ІРД НАНУ, 1995. – С.4-13.
8. Беленький П. Ю., Мікула Н. А. Методологічні аспекти міжрегіонального та транскордонного співробітництва // Зовнішньоекономічний кур'єр. – 2001.- № 1-2. – С. 9-13.
9. Беленький П., Мікула Н. Зовнішньоекономічна діяльність регіонів // Регіональна політика: методологія, методи, практика. Монографія. / Кол. ав. За ред. академіка НАНУ М.І.Долішного. – Львів: НАН України. ІРД, 2001. – 719с. – С. 654-697.
10. Беленький П.Ю, Мікула Н. Формування та розвиток системи міжрегіонального та транскордонного співробітництва в Україні. // Регіональна економіка – 2001.- №.3.- С.61-74.
11. Беленький П.Ю. Мікула Н.А. Формування системи управління міжрегіональним та транскордонним співробітництвом в Україні // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Проблеми європейської інтеграції і транскордонної співпраці. Вип. ХХІХ. В 2-х т./ НАН України. ІРД. За ред. М.Долішного. – Львів-Луцьк, 2001. – С.157-163.
12. Беленький П.Ю, Мікула Н.А. Теоретико-методичні основи формування зовнішньої стратегії областей. // Зб. наук. праць. – Донецьк: ДонНУ, 2002. – С. 166-169.
13. «Біла книга» Асамблеї Європейських Регіонів (за редакцією професора Шарля Ріка), 1993.
14. Білоконь Ю.М. Місце України в планувальних концепціях організації

- європейського простору.//Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональна політика: досвід Європейського Союзу та його адаптація до умов України (зб. наук. праць). Вип.5 (XLIII). В 3-х ч. / НАН України. ІРД. За ред. Долішного М.І. – Ч.ІІІ. –Львів, 2003. – 372 с.
15. Боднар А.Л., Дьогтяр А.М. Трюхан М.О. Делімітація та демаркація кордонів: проблеми, пошуки, рішення // Укр. геогр. журн. – 1998. – № 3.– С. 10.
  16. Будкін В.С. Прикордонне співробітництво в системі адаптації економіки України до європейського господарського простору/Проблеми співробітництва прикордонних територій України і Польщі. Бюл. № 3. – Варшава-Київ – 1993.
  17. Бураковський І. Теорія міжнародної торгівлі. – К.: Основи, 1996. – 241 с.
  18. Бураковський І. Україна та європейські інтеграційні процеси: вироблення національної стратегії. // Проблеми лібералізації зовнішньої торгівлі України в контексті європейської інтеграції. Міжн. наук. симпозиум: тези виступів. 16-17 травня 1996 / відп.ред. В.С.Будкін.- К.:ІСЕМВ НАН України, 1996. с.75-79.
  19. Варналій З.С. Відмінності соціально-економічного розвитку регіонів України: реалії та міфи / Матеріали круглого столу «Шляхи та можливості консолідації українського суспільства», НІСД (Регіональний філіал в Ужгороді), м. Мукачево, квітень 2005 р.
  20. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Бусел. – К.: Ірпінь: ВТ «Перун», 2003. – 1440 с.
  21. Вербівська Л.В. Формування інвестиційної стратегії соціально-економічного розвитку прикордонного регіону / дис. на здоб. наук. зв. к.е.н. Чернівецький нац. ун-тет, 2004. – С. 87.
  22. Від визначення до дії // Четверта Конференція міністрів, відповідальних за просторовий розвиток держав Балтійського моря («From Concept to Action» Fourth Conference of Ministers responsible for spatial development of the Baltic Sea States), Стокгольм, жовтень 1996. //http://www.kuznetsov-vv.hotbox.ru/d&g/
  23. Гакман С. Єврорегіон «Верхній Прут» у контексті транскордонного співробітництва України, Республіки Молдова та Румунії // Вісник держкомнацміграції України. Щоквартальний інформаційний журнал – 2002. – № 2. – С. 122-131.
  24. Гакман С. Єврорегіон «Верхній Прут»: від ідеї до конституювання // Транскордонне співробітництво у поліетнічних регіонах Східної та Південно-Східної Європи: Матеріали наукового симпозиуму 16-17 червня 1999. – Чернівці: Золоті літаври, 1999. – С. 105-112.
  25. Гальчинський А. Україна на перехресті геополітичних інтересів. – К.: Знання України, 2002. – 180 с.
  26. Горблюк Р., Демченко В., Пелешак І. Узагальнення світового досвіду розвитку транскордонних кластерів.//Звіт НДР «Розробка регіональної

- стратегії формування та підтримки розвитку транскордонних кластерів». Наук. кер. д.е.н., проф. Н. Мікула. — Львів, 2008. — С.166.
27. Данилишин Б.М., Дорогунцов С.І. Лібанова Е.М. Україна: проблеми сталого розвитку/ Наукова доповідь. — Київ: РВПС України НАН України, 1997.
  28. Декларація з довкілля та сталого розвитку. / Ріо-де-Жанейро, 1992.
  29. Демченко В. Транскордонне співробітництво Австрії та країн Центрально-Східної Європи в 90-ті роки // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Транскордонне співробітництво, ринкова інфраструктура та фінансово-інвестиційна діяльність. / Зб.наук.праць. Вип.6. ІРД НАНУ. — Львів, 2002. — С. 114-127.
  30. Державна Програма розвитку транскордонного співробітництва на 2007-2010 рр., затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 р. № 1819.
  31. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 р., затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001.
  32. Дністрянський М.С. Україна в політико-географічному вимірі. — Львів, 2000. — 310 с.;
  33. Додатковий протокол до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами від 9 листопада 1995 р.
  34. Долішній М. Європейський досвід — у практику діяльності регіонів України // Зовнішньоекономічний кур'єр — 2002, — № 5-6. — С. 3-4.
  35. Долішній М., Беленький П., Мікула Н. Транскордонне співробітництво та спеціальні економічні зони // Мат. міжн. конф. «Проблеми створення та управління в ВЕЗ». — Чернівці, квітень 1996.
  36. Долішній М., Демченко В., Мікула Н. Концептуальні підходи до створення польсько-українського єврорегіону «Сян» на основі узагальнення досвіду єврорегіонів на західному кордоні Польщі // Регіональна економіка. — 2003. — №1. — С. 69-82.
  37. Долішній М., Писаренко С. Регіональні проблеми розвитку транскордонного співробітництва // Мат. міжн. наук. конф. «Проблеми співробітництва прикордонних областей України та Польщі». — Київ, Варшава. — 1993. — С.180-187.
  38. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. акад. НАН України В.М. Гейця. — К.: Ін-т екон. прогнозув.; Фенікс, 2003. -1008 с.
  39. Європейська Рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами (21 травня 1980 р., м. Мадрид). Текст українською мовою.- Рада Європи.
  40. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 р.
  41. Європейська хартія прикордонних та транскордонних регіонів /в редакції від 01-12-1995, Щецин, Єврорегіон Померанія.

42. Європейська хартія регіонального просторового планування / Торремо-ліноська Хартія, 1983, Іспанія. Рада Європи.
43. Жулканич О. Регіон в системі зовнішньоекономічних відносин: На при-кладі Закарпатської області. — Ужгород: Вид. «Мистецька лінія», 2001. — 200 с.
44. За даними Державної митної служби України.
45. Закарпаття: Довідник / За ред. Поповича. — Ужгород: ІВА, 1998. — 92 с.
46. Закон України «Про бюджетну систему України» № 512-ХІІ від 5.12.90 / <http://www.rada.kiev.ua>.
47. Закон України «Про внесення змін до Постанови Верховної Ради Укра-їни «Про приєднання України до Європейської конвенції про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними об-щинами або органами влади 1980 року» та про ратифікацію додатко-вих протоколів до Європейської рамкової конвенції про транскордон-не співробітництво між територіальними общинами або властями» № 1879-ІV від 24. червня 2004 р.
48. Закон України «Про Генеральну схему планування території України» від 7 лютого 2002 р.
49. Закон України «Про державний кордон», № 1777- ХІІ від 4 листопада 1991 р.
50. Закону України «Про джерела фінансування дорожнього господарства України».
51. Закон України «Про дію на території України міжнародних договорів» від 10.12. 1991 // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 46. — С.617.
52. Закон України «Про загальні засади створення та функціонування спе-ціальних (вільних) економічних зон» від 13 жовтня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 50. — С.676.
53. Закон України «Про зайнятість населення», № 803-ХІІ від 1 березня 1991 р.
54. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», № 959-ХІІ від 16 квітня 1991 р.
55. Закон України «Про концесію» № 997-XXIV від 16 липня 1999 р.
56. Закон України «Про концесію на будівництво та експлуатацію автомо-більних доріг» № 1286-ХІV від 14 грудня 1999 р.
57. Закон України «Про міжнародні договори» від 22 грудня 1993 р. // Відо-мості Верховної Ради України. — 1994. — № 10. — С.45.
58. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», № 280/97-ВР від 21 травня 1997 р.
59. Закон України «Про місцеві державні адміністрації», № 586-ХІV від 9 травня 1999 р.
60. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», № 1264-ХІІ від 25 червня 1991 р.
61. Закон України «Про приєднання України до Конвенції про охорону та

- використання транскордонних водотоків та міжнародних озер», № 801-ХІV від 1 липня 1999 р.
62. Закон України «Про приєднання України до статуту Ради Європи», № 398/95-ВР від 31 жовтня 1995 р.
  63. Закон України «Про приєднання до Європейської хартії місцевого самоврядування», № 452/97–ВР від 15 липня 1997 р.
  64. Закон України «Про планування і забудову територій» № 1699-ІІІ від 20 квітня 2000 р.
  65. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті», № 534-ХІV від 19 березня 1999 р.
  66. Закон України «Про транскордонне співробітництво», № 1861-ІV від 24 червня 2004 р.
  67. Закон України «Про транзит» від 20 жовтня 1999 р.
  68. Закон України «Про інформацію» № 2657-ХІІ від 2 жовтня 1992 р..
  69. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 р. № 40-ІV.
  70. Закон України «Про засади національної безпеки» від 19 червня 2003 р. № 964-ІV.
  71. Закон України «Про державні цільові програми» від 18 березня 2004 р. № 1621-15.
  72. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 8 вересня 2005 р. № 2850-ІV.
  73. Злупко С. Від археології до економіки, регіоніки, кібернетики і екогенології. Вибрані дослідження. — Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2001. -584с.
  74. ЗМІ та європейська інтеграція України. Посібник «Європейська інтеграція: крок за кроком» від 15 червня 2004 р.
  75. Інформація Чернівецької обласної державної адміністрації про розвиток транскордонного співробітництва.
  76. Інформація Волинської обласної державної адміністрації про розвиток транскордонного співробітництва.
  77. Інформація Львівської обласної державної адміністрації про розвиток транскордонного співробітництва.
  78. Інформація Івано-Франківської обласної державної адміністрації про розвиток транскордонного співробітництва.
  79. Інформація Закарпатської обласної державної адміністрації про розвиток транскордонного співробітництва.
  80. Карпатський єврорегіон 2001 / Міжнародний секретаріат Карпатського єврорегіону. — Ніредьгаза, 2001.
  81. Карпатський єврорегіон. Туристична карта. Варшава, 2002.
  82. Кіш Є. Транскордонне співробітництво і регіональна політика Європейського Союзу// На шляху до Європи. Український досвід єврорегіонів. / За ред. Максименка С. та Студеннікова І. — К.:Логос, 2000. -224 с.
  83. Кіш Є. Українсько-угорське транскордонне співробітництво: можли-

- вості та пріоритети у XXI столітті.-Ужгород: «Ліра», 2003. – 124 с.
84. Кластерний меморандум, ухвалений у м. Стокгольмі, 21 січня 2008 р.
  85. Клімчук Б., Луцишин Н., Луцишин П. Єврорегіон «Буг»: концепція та стратегія розвитку: Монографія.-Луцьк:Ред.-вид.відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім.. Лесі Українки, 2002. – 416 с.
  86. Конвенція «По охороні і використанню транскордонних водотоків і міжнародних озер» // Бюлетень ЄЕК ООН. Женева.
  87. Конвенція «Про комбіновані перевезення і інші угоди, що регулюють відносини в цій сфері» // Бюлетень ЄЕК ООН. Женева.
  88. Конвенція «Про оцінку впливу на оточуюче середовище в транскордонному контексті» // Бюлетень ЄЕК ООН. Женева.
  89. Конвенція «Про транскордонне забруднення повітря на великі віддалі» // Бюлетень ЄЕК ООН. Женева.
  90. Конвенція «Про транскордонний вплив промислових аварій» // Бюлетень ЄЕК ООН. Женева.
  91. Конвенція «Покращення прикордонного співробітництва корпорацій і товариств в зоні». // Бюлетень ЄЕК ООН. Женева.
  92. Конгрес місцевих і регіональних органів влади Європи: Рекомендація 34 (1997) до Проекту Європейської хартії регіонального самоврядування від 5 червня 1997 р.
  93. Концепція державної регіональної політики в Україні, схвалена на засіданні Кабінету Міністрів України 2 липня 2008 р. (протокол № 32).
  94. Концепція міжрегіонального та прикордонного співробітництва держав-учасниць СНД (Астана, 15 вересня 2004 р.).
  95. Концепція міжрегіонального і прикордонного співробітництва держав-учасниць СНД, затвердженої рішенням Ради голів Урядів СНД від 15 вересня 2004 р.
  96. Кравців В.С. Туризм в Україні: стан та шляхи активізації // Зовнішньоекономічний кур'єр. – 2000. – № 7-8. – С 9-10.
  97. Куйбіда В.С., Іщенко О.М., Ткачук А.Ф., Толкованов В.В. Нова державна регіональна політика в Україні. Збірник. – Київ: Крамар, 2009. – 232 с.
  98. Куйбіда В.С., Негода В.А., Толкованов В.В. Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав –членів Ради Європи. Збірник. – Київ: Крамар, 2009. – 170 с.
  99. Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф., Толкованов В.В. «Транскордонне співробітництво та розвиток транскордонних кластерів». – Київ: Видавництво «Крамар», 2009. – 242 с.
  100. Лажнік В. Значення суспільно-географічного положення території для розвитку транскордонного співробітництва в Західному прикордонному макрорегіоні України // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Проблеми та перспективи транскордонного співробітництва в аспекті процесів європейської інтеграції. Щорічник наукових праць. Випуск XV./ За ред. Долішнього М. – Луцьк: Вежа, 2000. – С.267-

101. Лісабонська концепція кластерного розвитку Європейських країн 2000 р.
102. Люк Ван ден Бранде. Передмова до Декларації АЄР щодо регіоналізму в Європі.
103. Максимчук М. Особливості соціально-економічного розвитку прикордонних територій (на прикладі Львівсько-Жешувського транскордонного регіону). // Дис. на здоб. ст. к.е.н. – ІРД НАНУ. – Львів. 1997. – 190 с.
104. Мальський М., Мацях М. Теорія міжнародних відносин: Підручник. 2-е вид., перероблене і доп. – К.: Кобза, 2003. – 528 с.
105. «Маніфест кластеризації ЄС» від 2007 р.
106. Митний кодекс України, № 1970-ХІІ від 12 грудня 1991 р.
107. Михасюк І. Глобалізація і єврорегіоналізація. Наукове видання / Львівський національний університет ім. І. Франка. Вища школа інформатики і управління в Жешуві. – Львів: 2005. – 192 с.
108. Міжнародна програма розвитку транспорту // Транспорт України. Інформаційно-аналітичний огляд. Випуск 1, 1996, – К.: Трансполіс.
109. Міжнародна програма розвитку транспорту // Транспорт України. Інформаційно-аналітичний огляд. Випуск 2, 1997, – К.: Трансполіс.
110. Міжнародні економічні відносини: сучасні міжнародні економічні відносини: Підручник для студентів економічних вузів та факультетів / Філіпенко А.С., С.Я. Моринець, В.А. Вергун та ін. – К.: Либідь, 1992. – 225 с.
111. Мікула Н. Концептуальні підходи розвитку транскордонного співробітництва Львівщини. // Проблеми співробітництва прикордонних територій України і Польщі - II. Бюл. № 9, – Варшава-Київ, 1995. – С.181-183.
112. Мікула Н.А. Розвиток комунікаційної інфраструктури в прикордонних регіонах України і Польщі. // Проблеми лібералізації зовнішньої торгівлі України в контексті європейської інтеграції / Матер. міжн. симпозиуму. Част.2. – К.: ІСЕМВ, 1996.- С.5-12.
113. Мікула Н. Організаційно-економічне забезпечення транскордонної співпраці // Україна в ХХІ столітті: концепції та моделі економічного розвитку / Мат. доп. V міжн. Конгресу укр. екон. – Львів, 2000, – С.466.
114. Мікула Н. Організаційно-фінансовий механізм міжрегіональної та транскордонної співпраці // Вісник Тернопільської акад. народного господарства. – 2000. – № 7. – С.131-134.
115. Мікула Н. Регіональні інтереси у формуванні міжнародної мережі транспортних коридорів територією України // Зовнішньоекономічний кур'єр. – 2001. – № 5-6. – С. 32-36.
116. Мікула Н.А. Стратегія формування та підтримки розвитку транскордонних кластерів / Н.А. Мікула // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Кластери та конкурентоспроможність прикордонних регіонів: Збірник наукових праць. Вип.3 (71) / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; Редкол.: Відп. ред. Є.І.Бойко. – Львів, 2008. –

С.129-141.

117. Мікула Н.А. Про основні проблеми та заходи щодо активізації розбудови транспортних коридорів в Україні // Економіст. – 2002. – № 6. – С. 78-81.
118. Мікула Н.А. Розвиток комунікаційної інфраструктури у прикордонному регіоні та його особливості // Інфраструктурне забезпечення конкурентної економіки регіонів (методологія і механізми) / НАН України, ІРД. За ред. П.Ю. Бельського. – Львів, 2002. – 308 с. – С.216-263.
119. Мікула Н.А Чи потрібні нам спеціальні економічні зони?//Зовнішньоекономічний кур'єр. – 2002 – № 7-8. – С.6-13.
120. Мікула Н.А. Транскордонне співробітництво та облаштування кордону // Економіка промисловості. – 2002. – № 3. – С. 44-52.
121. Мікула Н. Євро регіони: досвід та перспективи. Монографія. – Львів: ІРД НАН України, 2003. – 222 с.
122. Мікула Н. Організаційні та фінансові чинники формування євро регіонів. Соціально-економічні дослідження в перехідний період / Регіональна політика: досвід ЄС та його адаптація до умов України. Вип.5. ч. II. – Львів: ІРД НАНУ, 2003. – С.92-103.
123. Мікула Н. Основні методичні підходи до оцінки діяльності євро регіонів.//Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект.//Зб. Наукових праць. Донецьк: ДонДУ, 2003. –788 с. – С.584-587.
124. Мікула Н. Перспективи участі областей України у євро регіонах//Економіка промисловості. – 2003. – № 1. – С. 34-40.
125. Мікула Н.А. Державна регіональна політика у транскордонних областях. Транскордонне співробітництво // Регіональна політика та механізми її реалізації. Монографія. / Кол. авт. за ред. акад. НАН України М.І.Долішнього. – К.: Наукова думка, 2003 – 503с. С.327-358.
126. Мікула Н.А. Проблеми трансплантації інституту транскордонного співробітництва в Україні//Проблеми и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУУАМ. – Сб. научн. тр. Донецк-Мариуполь: ДонНУ, 2004. – С.166-169.
127. Мікула Н. Щодо активізації участі України у європейських структурах з питань транскордонного співробітництва // Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект. // Зб. наук. праць. Ч. II. – Донецьк: ДонНУ, 2004.
128. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво. Монографія.- Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395 с.
129. Мікула Н.А.Теоретико-методологічні та практичні аспекти функціонування євро регіонів //Регіональна економіка. – 2004. – № 4. – С.53-64.
130. Мікула Н.А.Особливості формування регіональної політики розвитку транскордонного співробітництва //Проблеми розвитку зовнішньо-

- економічних зв'язків і залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект. / Зб. наукових праць. — Донецьк: ДонДУ, 2005. — 1165 с. — С.159-165.
131. Мікула Н.А. Габрель М. Проблемний каталог регіону — нові підходи до територіальної політики. //Регіональна економіка. — 1997. — № 2. — С. 87-92.
132. Мікула Н., Демченко В. Деякі аспекти розвитку міжрегіонального та транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні // Podnikatel'ske prostredie a regionalne aspekty rozvoja / zb. Studii pod red. P.Kuzmisin. — Presov: ManaCon. 2003. — С.189-199.
133. Мікула Н., Матвеев Є. Порівняльний просторовий аналіз соціально-економічного розвитку регіонів України з метою ідентифікації проблемних регіонів//Соціально-економічні дослідження у перехідний період. Вип. 6 (XXXVII). — Львів, ІРД НАН України, 2002. — С.76-86.
134. Місцевий та регіональний розвиток в Україні: досвід Закарпаття / Київ. Центр Ін-ту Схід-Захід, за ред. М.Лендшел. —К.: Вид-во «Міленіум», 2001. -152 с.
135. Наказ Міністерства економіки України від 31 січня 2007 р. № 106.
136. Новікова А.М. Пашенко Ю.С. Вдосконалення транспортного сполучення через державний кордон України, К. 2001, 210 с.
137. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Пер. з англ.. І.Дзюб. — К.: Основи, 2000. — 198 с.
138. Осоченко В. Транскордонне співробітництво як ефективний засіб регулювання зовнішньоекономічної діяльності в регіоні//Регіональні перспективи. — 2000. — №1 (8).
139. Павлов В.І. Політика регіонального розвитку в умовах ринкової трансформації (теоретико-методологічні аспекти та механізми реалізації). — Луцьк, Настир'я, 2000. — 580 с.
140. Перспективи європейського просторового розвитку//Прийняті на неофіційній Конференції міністрів, відповідальних за просторовий розвиток, Постдам, Німеччина, травень, 1999. //http://www.kuznetsov-vv.hotbox.ru/d&g/
141. Пирожков С.І. Актуальні питання міжрегіонального і прикордонного співробітництва України і Росії//Стратегічна панорама —2001 — № 3-4. — С. 55-65.
142. Писаренко С.М. Організаційно-економічний механізм реалізації регіональної політики Європейського Союзу. —Львів: ІРД НАН України. — 2002. — 84с.
143. Посібник з кластерного розвитку. В рамках проекту ЄС «Послуги підтримки МСП в пріоритетних регіонах». EuropeAid /121495/C/SV/UA. GFA Consulting Group, Державний комітет України з регуляторної політики та підприємництва (ДКРП). Київ 2006 р. — С.38.
144. Портер М.Э. Конкуренція: Пер. с англ. — М.: Изд. дом «Вильямс», 2000 р. — С. 495.
145. Постанова Верховної Ради України «Про приєднання України до Євро-

- пейської конвенції про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними общинами або органами влади 1980 року» № 3384-XII від 14 липня 1993 р. <http://www.rada.kiev.ua>
146. Постанова Верховної Ради України від 27 червня 2007 р. № 1242-V «Про Рекомендації парламентських слухань на тему «Про інтенсифікацію співробітництва України з Європейським Союзом у рамках євро регіонів та перспективи транскордонного співробітництва».
  147. Постанова Кабінету Міністрів України «Про проведення моніторингу реалізації Генеральної схеми планування території України» № 1291 від 29 серпня 2002 р. <http://www.rada.kiev.ua>
  148. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», № 1496 від 16 серпня 1999 р. <http://www.rada.kiev.ua>
  149. Постанова Кабінету Міністрів України «Про упорядкування структури місцевих державних адміністрацій». <http://www.rada.kiev.ua>
  150. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання розвитку транскордонного співробітництва та євро регіонів» від 29 квітня 2002 р., № 587. <http://www.rada.kiev.ua>.
  151. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Програми створення та функціонування національної мережі міжнародних транспортних коридорів в Україні» від 20 березня 1998 р., № 346. <http://www.rada.kiev.ua>.
  152. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 липня 2003 р. № 1174 «Про схвалення Державної програми розвитку промисловості на 2003–2011 роки».
  153. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001 Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку до 2015 р.
  154. Постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2008 р. № 594 «Про затвердження Державної цільової програми інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2008 – 2011 роки».
  155. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 липня 2009 р. № 712 «Про внесення змін до Регламенту Кабінету Міністрів України».
  156. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 травня 2008 р. № 447 «Про затвердження Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» на 2009–2013 рр.
  157. Програма діяльності Кабінету Міністрів України «Назустріч людям» / Урядовий кур'єр – 2005. – № 26.- 11 лютого.
  158. Прокладаючи шлях до нових інструментів розвитку сусідських відносин // IP / 03 / 922. – Брюссель, 1 липня 2003 р. /www.europa.eu.int.
  159. Протокол № 2 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами. Страсбург, 1998 р.
  160. Регіональна політика в країнах Європи: Уроки для України / Київ. центр Ін-

- ту Схід-Захід; За ред. С.Максименка. – К.: Логос, 2000. -171 с., С.138-167.
161. Регіональна політика: методологія, методи, практика. Колектив авторів. Монографія НАН України. Інститут регіональних досліджень. За ред. академіка НАНУ М.І.Долішнього – Львів, 2001. 700 с.
162. Регіональна політика та механізми її реалізації / Кол. автор. за ред. акад. НАН України Долішнього М.І. – К.: Наукова думка, 2003. – 503 с.
163. Регіональна політика України: інституційно-правове забезпечення: Зб. офіц. док./ за ред. З.Варналія. – К.: НІСД, 2004. – 521 с.
164. Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи № R(84)2 з питань Європейської хартії регіонального/просторового планування (Торремоліноська Хартія).
165. Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи № (2002)1 щодо керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту.
166. Рейтинг соціально-економічного розвитку районів України / Інститут реформ. Київ, 2008.
167. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 лютого 2008 р. № 319-р Про затвердження плану заходів з виконання у 2008 році Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні.
168. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2008 р. № 383-р “Про затвердження плану заходів, спрямованих на реалізацію пріоритетів діяльності Кабінету Міністрів України у 2008 році”.
169. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 липня 2008 р. № 947-р «Про схвалення Концепції проекту Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2017 року».
170. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2008 р. № 1214-р «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Стратегії національної безпеки України на 2008 рік».
171. Розробка основних елементів концепції та першочергових заходів зі створення Екоєвро регіону з координаційним центром у м. Чернівці. Звіт про НДР. Державний НТЦ «Екоресурс»/ Керівник теми: Бройде З. – Тема 01.13-97, № держреєстрації 0197V018569, Чернівці, 1997, 81 с.
172. Сіденко В. Україна і Світова організація торгівлі: механізми та соціально-економічні наслідки вступу. Матеріали засідання круглого столу. – К.: Альтпрес. -2003. – 47с. – С.11.
173. Скибінський С., Мокій А. Транскордонне співробітництво: необхідність, переваги та можливі проблеми // Проблеми транскордонного співробітництва. – Львів: ІРД НАНУ, 1995.
174. Смовженко Т., Мікула Н. Щодо вибору оптимального варіанту європейської інтеграції України: регіональний аспект / Вісник Національного банку України. – 2003. – № 10. – С.20-21.
175. Соколов Э. Еврорегионы – одна из форм приграничного сотрудничества // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Ринкова інфраструктура та зовнішньоекономічна діяльність регіонів. Випуск

- V. – Львів, 1998. – С.124-135.
176. Спільна стратегія Європейського Союзу щодо України – нові перспективи співробітництва (Підготовлено експертами МЗС України) // Політика і час. – 2000.- № 3-4, с.40 –52.
  177. Спільна стратегія Європейського Союзу щодо України (бачення шляхів партнерства з Україною з боку ЄС) // Політика і час. – 2000. – № 3-4, С.15-29.
  178. Спільна стратегія Європейського Союзу щодо України (схвалена Європейською Радою 11 грудня 1999 р.) // Політика і час. – 2000. – № 3-4. – С.5-14.
  179. Спільне рішення Європейського Парламенту та Ради ЄС від 5 липня 2006 р. № 1082/2006 «Про Європейські угруповання з метою територіальної кооперації».
  180. Статистичний щорічник України за 1998 р. /Держкомстат України; За ред. О.Г. Осауленка; Відп. за вип. В.А. Головка. – К.: Техніка, 1999 – 576 с.;
  181. Статистичний щорічник України за 1999 р./Держкомстат України; За ред. О.Г. Осауленка; Відп. за вип. В.А. Головка. – К.: Техніка, 2000 – 634 с.
  182. Статистичний щорічник України за 2001 р./Державний комітет статистики України. За редакцією О.Г. Осауленка. – Київ:Техніка, 2002. – 644 с.
  183. Статистичний щорічник України за 2003 р.- Київ.: Консультант, 2004.
  184. Статут Асамблеї європейських регіонів. /<http://www.aebr-aebg.aged.de>
  185. Статут євро регіону «Верхній Прут», www.munreforms.org.ua
  186. Статут Міжрегіональної організації «Карпатський євро регіон» www.munreforms.org.ua
  187. Статут євро регіону «Нижній Дунай», www.munreforms.org.ua
  188. Статут євро регіону «Дніпро», www.munreforms.org.ua
  189. Статут Транскордонного об'єднання «Євро регіон Буг», www.munreforms.org.ua
  190. Стратегія інтегрованого просторового розвитку Центрального, Адріатичного і Дунайського регіонів , Відень, січень 2000
  191. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 рр.) «Шляхом європейської інтеграції» / Авт. кол.: А.С.Гальчинський, В.М.Геєць та ін.; Нац. ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України. М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. – К.: ІОЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.
  192. Стратегія європейського регіонального планування.// Прийнята на VI Конференції СЕМАТ, 1988, Лозанна. Страсбург, 1992.
  193. Студенніков І. Транскордонне співробітництво та його місце в регіональному розвитку. // Регіональна політика в країнах Європи: Уроки для України / Київ. центр Ін-ту Схід-Захід; за ред. С.Максименка. – К.: Логос, 2000. -171 с.

194. Студенніков І. Транскордонне співробітництво як крок до визначення концепції регіональної політики. // На шляху до Європи. Український досвід єврорегіонів. / За ред. Максименка С. та Студеннікова І. — К.: Логос, 2000. — 224 с.
195. Типові і рамкові угоди, статuti та договори про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами / Додаток до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами. Рада Європи. Мадрид. Травень, 1980.
196. Транспортна політика держави на 2001-2015 рр. для збалансованого розвитку країни / Міністерство транспорту і морського господарства. — Варшава, 2001, 155 с.
197. Трансформація структури господарства України: регіональний аспект / за ред. Балабанова Г.В., Нагірної В.П., Нижник О.М. — К.: Міленіум, 2003. 404 с.
198. Увесь світ у цифрах і фактах. / Довідник — К.: Мапа. 2002. — 128 с.
199. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про співробітництво між прикордонними областями України та адміністративно-територіальними одиницями Республіки Молдова (11 березня 1997 р.).
200. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про міжрегіональну співпрацю від 24 травня 1994 р.
201. Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо делегування Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Луганській обласним державним адміністраціям повноважень щодо управління майном, яке перебуває у загальнодержавній власності» від 21 лютого 1994 р., № 61/94.
202. Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку економічного співробітництва областей України з суміжними прикордонними областями Російської Федерації» від 25 березня 1994 р., № 112/94.
203. Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку економічного співробітництва областей України з суміжними областями Республіки Білорусь і адміністративно-територіальними одиницями Республіки Молдова» від 3 червня 1994 р., № 271/94.
204. Указ Президента України «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» від 11 червня 1998 р. № 615/98.
205. Указ Президента України «Про Концепцію державної регіональної політики» від 25 червня 2001 р. № 341/2001.
206. Указ Президента України «Про програму інтеграції України до Європейського Союзу» від 14 вересня 2000 р. № 1072/2000.
207. Указ Президента України № 493/2004 від 28 квітня 2004 р. «Про Стратегію економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції».
208. Указ Президента України від 19 грудня 2007 р. № 1236 «Про заходи щодо активізації євроінтеграційного прикордонного співробітництва».

209. Україна в цифрах у 2001 році: Корот. стат. довід./ Держкомстат України: За ред. О.Г. Осауленка; Відп. за вип. В.А. Головка. — К.: Техніка, 2002. — 262 с.;
210. Федан Р. Економіка прикордонного регіону Польщі і транскордонне співробітництво у сучасних умовах // Регіональна економіка. — 2000. — №1(15). — С.121-127.
211. Федан Р. Прикордонний Підкарпатський регіон — можливості соціально-економічного розвитку // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. — Львів: ІРД НАН України. — 2001- Вип. XXXI — С. 409 — 420.
212. Федан Р. Регіональні чинники активізації транскордонного співробітництва Польщі та України: Монографія. — Львів: ІРД НАН України, 2003. — 336 с.
213. Філіпенко А.С., Сивашов Ю.Д. Економічні стратегії України: дискусія інтелектуалів / За ред. В.П.Резнікова. — К.: Либідь, 1998. — 272 с.
214. Філіпенко А.С. НЕП: як не випасти із глобального цивілізаційного поступу. / Урядовий кур'єр. 2005.- №10. — 20.01.
215. Хартія Конгресу місцевих і регіональних органів влади Європи /Ухвалена Комітетом міністрів РЄ 14.01.1994 р.
216. Хефлігер К. «Регіо Базелієніс» та його регіони Верхнього Рейну // Будівництво нової Європи: Прикордонне співробітництво у Центральній Європі. — Ужгород, 1997. — С.85-96.
217. Чмир О.С. Концептуальні засади державної фінансової підтримки розвитку транскордонного співробітництва.//Соціально-економічні дослідження у перехідний період. Транскордонне співробітництво, ринкова інфраструктура та фінансово-інвестиційна діяльність (Зб. наук. праць). Вип. 6 (XXXVII)/ ІРД НАН України. — Львів, 2002. — С. 87-97.
218. Чухно А.А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України. К.: Логос. — 631с.
219. Шаблій О. Суспільна географія: Теорія, історія, українознавчі студії.: Львів, 2001.

ЛІТЕРАТУРА ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ

1. Айзард У. Некоторые исследования в области регионального развития и сотрудничества и некоторые вопросы региональной науки, не имеющие ответов // Региональное развитие и сотрудничество. – 1998. – Вып. I. – 2. С. 61.
2. Айзард У. Размещение и экономика пространства. М., 1956.
3. Атлас автомобильных дорог. Восточная Европа и Кавказ: – Минск, Тривиум, 1999.
4. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования. – М., 1999.
5. Белоконь Ю., Фомин И. Пространственное выражение внешней политики Украины// Зеркало недели -1999 -13 февраля – 6, – с.20.
6. Белоконь Ю.Н. Пространственное планирование Украины в контексте межгосударственной интеграции. Ежегодное издание Московского отделения Международной академии архитектуры. Год 2002. – М.: Жираф, 2002. –С.58- 59.
7. Брянский рабочий. – 2003 – 6 мая.
8. Валентей С., Нестеров Л. Человеческий потенциал: новые измерители и новые ориентиры.: Вопросы экономики. – 1999. – №2. – С. 90-102.
9. Вебер А. О размещении промышленности: чистая теория штандорта. 1909.
10. Гранберг А. Основы региональной экономики. – М.: ГУ ВШЕ, 2001. – 495 с.
11. Грицай О., Иоффе Г., Трейвиш А. Центр и периферия в региональном развитии. – М.: Наука.,1991. – 168 с.
12. Изард У. Методы регионального анализа: введение в науку о регионах. – М., 1966.
13. Иноземцев В. За пределами экономического общества. Постиндустриальные теории и постэкономические тенденции в современном мире. – М. 1998.
14. Иноземцев В. Расколота цивилизация. Наличествующие предпосылки и возможные последствия постэкономической революции. /гл. 1. Постэкономическое общество как идея и реальность – М.,1999.
15. Капелюшников Р. Где начало конца? //Текст доклада 1 декабря 2000г. на международной конференции «Посткоммунистическая Россия в контексте мирового социально-экономического развития», (1-2 декабря 2000 г., Москва).
16. Киреев А. Международная экономика. В 2-х ч. Учебное пособие для вузов. – М.: Международные отношения, 1997.- 416 с.
17. Кирюхин А. Приграничное сотрудничество стимулирует инновации // Приграничное сотрудничество. Спец. вып. – № 12. – 27 сентября 2003. – С.12.
18. Клияненко Б.Т. Максимова Т.С. Влияние территориальной структуры

- хозяйственного комплекса регионов на динамику ее развития // Вісник Академії економічних наук України – 2004 – № 1 – С. 32-37.
19. Контрольно-пропускные пункты на чешско-немецкой границе. Государственная граница с ФРГ – туристские тропы // Чешская торговля и предпринимательство. – 1999. – № 1. С.42-43.
  20. Куценко В. Приграничное экономическое сотрудничество зарубежных государств: опыт для нас // Внешняя торговля. – 1998. – № 1-3. – С.41-44.
  21. Лёш А. Географическое размещение хозяйства: пер. с нем. – М. ; Л., 1959.
  22. Макогон Ю.В., Ляшенко В.И. Формы и направления межрегионального трансграничного сотрудничества: Монография, изд. 2-е, исп. и допол./-Донецк: ООО «Юго-Восток, Лтд», 2003. -512 с. – С. 176-177.
  23. Модели финансирования региональной инфраструктуры и проектов развития//Европейская конференция министров регионального планирования (СЕМАТ (2000)3) //http://www.kuznetsov-vv.hotbox.ru/d&g/MFRIDP
  24. Полтерович В.М. Институциональные ловушки и экономические реформы// Экономика и математические методы. 1999. Т. 35. Вып. 2.
  25. Полтерович В.М. Технология трансплантации экономических институтов. //Экономическая наука современной России – 2001. – № 3. – 25 с.
  26. Портер М. Международная конкуренция. – М.: «Международные отношения». -1993.
  27. Пропускные пограничные пункты на чешско-польской границе // Чешская торговля и предпринимательство. – 1999. – № 8. – С.44-45.
  28. Региональное развитие: опыт России и Европейского Союза / под ред. Гранберга А.Г. – М.: Экономика, 2000. – 435с.
  29. Регион // Чешская торговля и предпринимательство. – Прага. Февраль 2001г. – С.22-32.
  30. Романов С. Российские регионы в трансграничном сотрудничестве.// http://www.diplomat.ru/
  31. Соловьев С. История России с древнейших времен. // Сочинения. В 18 кн. Кн.1. Т.1-2./ Отв. Ред И.Д.Ковальченко. – М.: Мисль, 1988. -797 с. – С.259.
  32. Стрижкова Л., Златоверхникова Т. Качество жизни в Российских регионах (динамика, региональные сопоставления) – М. Экономист. – 2002. – № 10. – С.67-76.
  33. Сухарев А.И. Основы регионологии. – Саранск, 1996. – С.3.
  34. Трансграничное сотрудничество на северо-западе России: XXI / Исследовательский отчет ISBN 5-902547-03-2. Институт Восток-Запад, 136 с.
  35. Тюнен Й. Изолированное государство в его отношении к сельскому хозяйству и национальной экономии. Москва, 1926.
  36. Хаггет П. География: синтез современных знаний. – М.: Наука, 1979. – 685 с. С.511.

37. Хегерstrand Т. Диффузия инноваций как пространственный процесс, – М., 1953.
38. Хейне П. Экономический образ мышления. // Пер. с англ. – М.: Новосты /Catallaxy, 1991. – 704с.
39. Чешская торговля и предпринимательство. -2004 – № 05-06. – С.21.
40. Чумаченко Н.Г., Емельянов А.С. Научно-методические основы комплексного планирования экономического и социального развития региона (область, район, город). – К.: Наукова думка, 1980;
41. Шарингер Л. Новая модель инвестиционного партнёрства государства и частного сектора. // Российский экономический журнал. -2004. – № 9-10. – С. 41-52.
42. Шарыгин М.Д. Региональная организация общества. – Пермь: Изд-во Перм. ун-та, 1992. -176 с.
43. Шрьодер Ж. Кластерний підхід у стратегії регіонального розвитку// Зб. матер. міжн. конф. «Місцевий та регіональний розвиток в Україні: виклики та можливості». – Київ, травень 2005. С.30-42.
44. Эклунд К. Эффективная экономика-шведская модель./ пер. со швед. -М.: Экономика, 1991.-349с.
45. Andreasik J., Kawalko B., Kawecka-Wyrzykowska E., Szlachta J. Perspektywy przygranicznej wspolpracy polsko-ukrainskiej w swietle czlonkostwa polski w unii europejskiej./ Wyzsza Szkola Zarzadzania I Administracji w Zamosciu. –Zamosc. 2003. -210 s.
46. Asselberghs R. PPP Was passiert wo in der EU. 2003. – S.13-14.
47. Baranyi Bela. A hatarmentiseg dimenzioi. Magyarorszag es keleti allamhatarai. –Budapest – Pecs: Dialog Campus Kiado, 2004. -310 с. С. 235-236.
48. Chojnicki Z. Postmodernistyczne zmiany globalnego porzadku spoleczno-gospodarczego. / Polonia quo vadis? Red. A.Kuklinski. Studia Regionalne ta Lokalne 12 (45). Warszawa, Uniwersytet Warszawski, 167-204. С.173.
49. Chojnicki Z. Region jako terytorialny system spoleczny //Problematyka przestrzeni europejskiej. /red. A.Kuklinski. – Warszawa, 1997. с. 417. – С.267-285.
50. Chiesa V., Chiaroni D. Industrial Clusters in Biotechnology. Driving Forces, Development Processes and Management Practices. Imperial College Press. 2005.
51. Cluster bulding and networking. Analysis of transnational technology networking between existing clusters of SMEs and one or more technology poles./ Final report by agiplan for European Commission Directorate General Enterprise/ – Mülheim an der Ruhr, 23.12.1999. – 111 p.
52. Cluster policy in Europe/ A brief summary of cluster policies in 31 European countries. – Europe Innovation Cluster Mapping Project. – Oxford Research AS, January 2008. – 34 p.
53. Culture, Identite et Communication a travers les Medias dans les Espaces Frontaliers: Exemples de la Region Lemanique et du Tessin, professeur Charles

- Ricq. Programme National Suisse de Recherches PNR 21 sur Pluralisme Culturel et Identite Nationale – Bern, 1991.
54. Charles Ricq, Cooperation transfrontaliere. Conseil de l'Europe, Strasbourg, 2006, 80 p.
  55. Community Initiative INTERREG III B (2000 – 2006). Programme Complement Draft. Approved by the Monitoring Committee April 12, 2002.
  56. Dalle B., Zinkl W., Bauer T, et.al. BioValley Science Guide. September 2001.
  57. Daniel S., Richter M., Siegenfuhr T. 10 years BioValley. Survey and prospects. March 2006
  58. Declaration of the Assembly of European Regions on Regionalism in Europe. – Strasbourg. 1996, p.2.
  59. Der neue Programmplanungszeitraum 2000-2006: methodische Arbeitspapiere. Arbeitspapier Nr 8 a. Die Halbzeitbewertung der Strukturfondsinterventionen – INTERREG III. Brüssel, 21.05.2002. Kommission der Europäischen Gemeinschaften.
  60. Deuxième Esquisse de Structure du Benelux; Bruxelles. 1998.
  61. Doliwa-Klepacki Z. Europejska Integracja Gospodarcza, Temida 2, Białystok, 1996.
  62. Dumala H. Euroregion «Bug» po reformie terytorialnej kraju // Euroregiony mosty do Europy bez granic / pod red. W. Malendowskiego, M. Szczepaniaka. – Warszawa, ELIPSA, 2000, p. 200-206.
  63. EU-Gemeinschaftsinitiative Interreg III B (2000 – 2006). Mitteleuropäischer, Adriatischer, Donau- und Südosteuropäischer Raum (CADSES). Programm, Stand: Dezember 2001.
  64. European Landscape Convention, CM (2000) 98 revised 2, adopted by Committee of Ministers' Deputies at its 718th meeting on July 2000).
  65. Euroregion «PRO Europa Viadrina» – Koncepcja 2000. – P. 47.
  66. Euroregion Bug. //Regiony, Euroregiony, rozwój regionalny. T 4. – Lublin: Nobertinum. 1996. -205c.
  67. Final Report of the Expert Group on Enterprise Clusters and Network/ European Commission Enterprise Directorate-General, 2002. – 92 p.
  68. Forst K. Wpływ euroregionów na kształtowanie się nowego sąsiedztwa na pograniczu polsko-niemieckim //Euroregiony mosty do Europy bez granic. Warszawa: Elipsa. – 2000, 220 s.
  69. Horvath G. Regions in the European Union//European Mirror-1999-2nd is.- P.70
  70. Jarosz A. Lesniak-Moszczuk K. Polityka regionalna // Oficyna wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej – Rzeszów – 1996.
  71. Klojcnik J. The Role of Cross-border Regional Co-operation for Slovenia asv a Small Economy in Transition // Regional Contact. – 1995. – # 10. – p. 143-148.
  72. Kocwin I. Koncepcija rozwoju i dzialania pierwszego polsko-czeskiego euroregionu «Glacensis» (1990-1998) // Euroregiony mosty do Europy bez granic /

- pod red. W. Malendowskiego, M. Szczpaniaka. – Warszawa, ELIPSA, 2000, 225 l. – c 179-192.
73. Komornicki T. Granice Polski. Analiza zmian przenikalności w latach 1990-1996. PAN, IgiPZ, Warsaw, 1999, c. 347. C. 25.
  74. Lehner J.-P. Twelve Brief Notes on Transborder Regions in Europe//Regional Contact. 1995. # 10. pp. 291-292.
  75. Local Finance in Europe – Dexia. – Prague, Paris. Dexia, april 2000 – c. 89.
  76. Ludność w Euroregionie Karpackim w latach 1998-2000. – Rzeszów, 2002;
  77. Ludność i warunki mieszkaniowe w Euroregionie Bug. – Lublin. 2004. – 134c.
  78. Mazurkiewicz L. Region transgraniczny – nowe pojęcie teorii regionu geograficznego // Podstawy rozwoju zachodnich i wschodnich obszarów przygranicznych Polski. Biul.# 2. –Warszawa, 1993. – C. 227-240.
  79. Mikula N. Rozwój infrastruktury komunikacyjnej w przygranicznych regionach Ukrainy i Polski // Euroregion Bug, t.2, Lublin, 1996. – C. 99-106
  80. Miszczuk A.. Idea euroregionów i przykłady jej realizacji w Europie Zachodniej i w Polsce // w serii «Euroregion Bug», red. Bałtowski, t. 4: Lublin, 1996. – s.129-139.
  81. Mochnaczewski P. Cele i zadania współpracy transgranicznej i międzyregionalnej ze szczególnym uwzględnieniem wschodnich sąsiadów Polski. W: Regiony, euroregiony, rozwój regionalny. Red. M. Bałtowski, seria «Euroregion Bug» T. IV. Norbertinum, Lublin. 1996.
  82. Pietrzyk I. Regionalna polityka UE. – Wydawnictwo Naukowe PWN SA, Warszawa 2000.
  83. Practical Guide to Cross-border Cooperation / Third Edition 2000 / Phare / AEBR / EC. P.216, p. B2- 64. 3.
  84. Praktyczny Przewodnik Współpracy Transgranicznej. Wyd. drugie 1997: European Commission / Association of European Border Regions s. B. 22-23.
  85. Proniewski M. Polityka rozwoju regionalnego-doświadczenia i perspektywy. // Strategia rozwoju pogranicza wschodniego Polski. Pod. red. R Horodeńskiego. Studia Regionalne. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej. – Białystok. – 2000 – № 2. –S.112-123.
  86. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the establishment of a common classification of Territorial Units for Statistics (NUTS) (2001/C 180 E/08)//<http://europa.eu.int/eur-lex/en/dat/2001/ce180/ce18020010626en 01080145.pdf>
  87. Pujol J. Ten years since the founding of the Assembly of European Regions// Regions of Europe – 1995-#10, h-2.
  88. Pusleciki Z. – Polsko-niemiecka współpraca regionalna i transgraniczna w procesach integracyjnych Europy Wschodniej z Zachodnią //Euroregiony mosty do Europy bez granic. Warszawa: Elipsa. – 2000, 220 s.
  89. Pyszkowski A. Polityka regionalna w okresie transformacji ustrojowej polski. / Red. J Kołodziejski. // Biuletyn KPZR PAN. – Warszawa. – 1993 – N 164,

S.22-45.

90. Ratti R., Reichmann S. Theory and Practice of Transborder Co-operation. Basel and Frankfurt a. M. 1993.
91. Regional Policy Goes East: Essays on Trends and Lessons Learned for Regional Development Policy in Central and Eastern Europe. Ed. by Vasil Hudak, Henrik Huitfeldt and Edward J. Meegan. – Prague. 1999. – 110p.
92. Regionale Cluster in Europa. / Kapitel 3 – Statistische Erfassung regionaler Cluster in Europa. // Beobachtungsnetz der europaeischen KMU 2002 № 3. Im Auftrag der Gemeinschaften von KPMG Special Services und EIM Business & Policy Research, Niederlande im Zusammenarbeit mit ENSR und Intomart. 2002. 27 p.
93. Regiony transgraniczne w Europe: struktura, lokalizacja, cele, 1993, «Materialy i Studia BSE», nr 66.
94. Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej. – Warszawa: Gowny Urzadz Statystyczny. Rok LX Warszawa. 2003. – s.722
95. Ruch graniczny i wydatki cudzoziemcow w Polsce oraz polakow za granica w 2000 r. // <http://www.stat.gov.pl/serwis/nieregularne/ruch/index.html>
96. Skrzydło A. Euroregiony z udziałem podmiotów polskich jako forma współpracy transgraniczej. Sprawy Międzynarowode Nr 3. Warszawa, 1995.
97. Stiglitz J. Scan globally, reinvent locally: knowledge infrastructure and the localization of knowledge. In: Diane Stone (ed.) Banking on Knowledge. The Genesis of the Global Development Network. 2000. P. 24–43.
98. Tschudi H-M. Promoting transfrontier co-operation: an important factor of democratic stability in Europe. - Strasbourg. 4-6 June 2002.

11. ДОДАТКИ

А. ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ЄВРОРЕГІОНІВ

ЄВРОРЕГІОН «НИЖНІЙ ДУНАЙ»

14 серпня 1998 р. в м. Галац (Румунія) було підписано Угоду про створення Єврорегіону «Нижній Дунай».

Єврорегіон «Нижній Дунай» було створено з метою:

- досягнення гармонійного і збалансованого розвитку економіки відповідних регіонів;
- вирішення проблем у сфері охорони навколишнього природного середовища;
- забезпечення відповідного рівня зайнятості і соціального захисту населення;
- створення умов для підвищення рівня і якості життя громадян;
- здійснення кроків з інтеграції транспортної інфраструктури прикордонних регіонів в єдину мережу європейських транспортних коридорів;
- формування єдиного культурного простору в Придунав'ї;
- вирішення питань щодо боротьби з організованою злочинністю, попередження і ліквідації наслідків стихійних лих і техногенних катастроф.

Установчими документами єврорегіону є Угода про створення Єврорегіону «Нижній Дунай» та Статут та Регламент Єврорегіону.

Засновники являються Одеська область (Україна), райони Кагул та Кантемир (Республіка Молдова), повіти Бреїла, Галац, Тульча (Румунія).

Найвищим органом управління, який приймає найважливіші рішення є Рада єврорегіону, до складу якої входять 9 осіб (по 3 від кожної сторони). Відповідно до діючого статуту членами Ради від Одеської області за посадами є Голова Одеської облдержадміністрації, Голова Одеської облради, Голова Ренійської райради.

Головування в єврорегіоні відбувається шляхом ротації кожні 2 роки. У квітні 2007 р. на засіданні Ради єврорегіону головування було передано Одеській області. Адміністративним органом єврорегіону є координаційний центр, до складу якого входять представники всіх адміністративно-територіальних одиниць-членів єврорегіону, які призначаються Радою строком на два роки. На основі рішень Ради формуються Комісії з відповідних сфер діяльності.

У 2001 р. єврорегіон «Нижній Дунай» став членом Асоціації європейських прикордонних регіонів, а у 2002 р. отримав від неї нагороду «Вітрила Папенбургу» за «розвиток соціокультурного співробітництва, незважаючи на складну ситуацію у прикордонних районах України, Румунії та Республіки Молдова».

Площа - 53,3 тис. км² Населення - 3,8891 млн. чоловік.

В єврорегіоні «Нижній Дунай» вже було реалізовано та реалізуються

наступні проекти:

- проект «Придунайські озера, Україна. Стале відновлення та збереження природного стану екосистем» (2,5 млн. євро), в рамках якого здійснено моніторинг озер та водозборів, розроблено рекомендації для попередження екологічних проблем у водах Придунайських озер та покращення комерційного рибальства;

- проект «Бізнес-інфраструктура Одеської області, євро регіон «Нижній Дунай» (2 млн. євро) був направлений на зміцнення сектору малого та середнього бізнесу в Придунав'ї у контексті транскордонного співробітництва;

- проект «Запобігання надзвичайним ситуаціям і захист від повеней у євро регіоні «Нижній Дунай» (1 млн. євро), в рамках якого в м. Ізмаїлі у 2006 р. було відкрито Інформаційно-аналітичний центр з прогнозування та запобігання повеням;

- проект «Технічна допомога у плануванні менеджменту басейну Нижнього Дністра» (2 млн. євро).

СТАТУТ Єврорегіону «Нижній Дунай» (редакція станом на 30 січня 2007 р.)

1. Цей Статут розроблений та прийнятий у відповідності до «Європейської Рамкової Конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або владами», підписаної у м. Мадриді 21 травня 1980 р. та додаткових протоколів до неї. Зазначені документи є чинними на території України, Румунії та Республіки Молдова (далі – Сторони).

2. Для цілей цього Статуту термін «транскордонне співробітництво» відповідає визначенню, вказаному у п.1 статті 2 «Європейської Рамкової Конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або владами».

3. Положення цього Статуту у повній мірі відповідають чинному законодавству Сторін.

Глава 2. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Єврорегіон «Нижній Дунай» є організаційною формою співробітництва між територіальними громадами та владами адміністративно-територіальних одиниць України, Республіки Молдови і Румунії, розташованими у прикордонній зоні. Сторони беруть участь у загальних заходах, що проводяться у відповідності до національних законодавств і норм міжнародного права.

2. Єврорегіон «Нижній Дунай» включає прикордонні регіони України, Республіки Молдова та Румунії відповідно до положень Протоколу про тристороннє співробітництво між Урядами України, Республіки Молдова та Румунії, підписаного в м. Ізмаїл 3-4 липня 1997 р.

3. Єврорегіон «Нижній Дунай» створюється не для підміни місцевих адміністрацій, органів місцевого самоврядування або для створення нової адміністрації. Він не діє проти інтересів Сторін.

4. Всі регіони - члени Єврорегіону рівні між собою, незалежно від площі адміністративно-територіальної одиниці, кількості населення, рівня економічного розвитку чи будь-яких інших параметрів.

5. Юридична форма організації і розвитку діяльності Єврорегіону «Нижній Дунай» забезпечується цим Статутом, схваленим Сторонами з урахуванням інтересів усіх учасників.

6. Юридичною підставою для цього Статуту є Угода про формування Єврорегіону «Нижній Дунай», яка була підписана в м.Галац 14 серпня 1998 р.

7. Статут відповідає принципам співробітництва, встановленим Договорами між країнами, і не заважає проведенню вже діючих нині або будь-яких інших форм чи видів співробітництва між існуючими партнерами.

8. Статут не впливає на форму і зміст повноважень, що виконуються Сторонами у відповідності до національних законодавств кожного учасника.

9. Сторони у рамках, встановлених взаємними угодами, а також національним законодавством і нормами міжнародного права, будуть підтримувати місцеві ініціативи стосовно прикордонного співробітництва в зоні Єврорегіону «Нижній Дунай».

10. Органи Єврорегіону мають право вести співробітництво із зацікавленими міжнародними організаціями і установами.

11. Уряди країн, регіони яких є членами Єврорегіону «Нижній Дунай», мають право на отримання інформації про його діяльність та прийняті ним рішення.

12. Сторони будуть контактувати з органами Єврорегіону для консультацій з питань, що мають загальний інтерес, а також для інформування їх відносно політики міжрегіонального співробітництва.

13. Єврорегіон не створюється і не діє як окрема юридична особа.

Глава 3. СКЛАД ЄВРОРЕГІОНУ ЧЛЕНСТВО У ЄВРОРЕГІОНІ

1. До складу Єврорегіону «Нижній Дунай» входять:

- від України - Одеська область;
- від Республіки Молдова - райони Кагул і Кантемир;
- від Румунії- повіти Бреїла, Галац і Тульча;

2. Склад Єврорегіону може бути розширений за рахунок входження до нього інших прикордонних регіонів, що у повній мірі визнають положення цього Статуту.

3. Членство в Єврорегіоні не виключає можливість того, щоб його член в якості територіальної одиниці, місцевого органу влади чи органу місцевого самоврядування встановлював двосторонні або багатосторонні зв'язки з іншими територіальними співтовариствами.

4. У випадку зміни регіональної або адміністративної структури в одній із Сторін, що в свою чергу може вплинути і на регіональні структури Єврорегіону, нові територіально-адміністративні одиниці будуть ідентифіковані по принципу правонаступництва та з урахуванням внутрішнього законодавства даної Сторони.

5. Єврорегіон є не наднаціональною або наддержавною структурою, а формою, яка сприяє міжрегіональному співробітництву між його членами.

6. Рішення про розширення Єврорегіону шляхом прийняття нових територіально-адміністративних одиниць однієї із Сторін приймається Радою Єврорегіону на основі заяви про входження, підписаної відповідними органами регіональних державних адміністрацій, оформленою на адресу Сторони, яка головує у Єврорегіоні, і направленої до Секретаріату Єврорегіону «Нижній Дунай».

7. Будь-яка сторона-член Єврорегіону може відмовитися від подальшої участі у діяльності Єврорегіону шляхом направлення в Раду Єврорегіону заяви про вихід. Жоден із членів Єврорегіону не має права будь-яким чином перешкоджати виходу іншого члена зі складу Єврорегіона.

8. Регіон, який подав заяву з наміром вийти з числа членів Єврорегіону, має право відкликати цю заяву протягом 30 календарних днів з дня її подання.

9. Головування в Єврорегіоні відбувається за принципом ротації. Кожна Сторона головує протягом 2 років. Сторона має право передати головування іншій Стороні за згодою третьої Сторони.

Глава 4. ОСНОВНІ МЕТА, ПРІОРИТЕТИ ТА СФЕРИ ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРОРЕГІОНУ

1. Основною метою діяльності Єврорегіону є поглиблення співробітництва між регіонами-членами шляхом розвитку взаємовигідних відносин в усіх сферах, що становлять взаємний інтерес.

2. Пріоритетами діяльності Єврорегіону «Нижній Дунай» є:

2.1. Сприяння сталому соціально-економічному розвитку регіонів-членів;

2.2. Вирішення спільних проблемних завдань у наступних сферах:

- екологія та захист навколишнього природного середовища;
- попередження та ліквідація наслідків стихійних явищ та техногенних катастроф;
- запобігання поширенню інфекційних хвороб;
- забезпечення раціонального використання водних ресурсів;
- захист культурної спадщини;
- боротьба з організованою злочинністю, нелегальною міграцією та контрабандою.

Вказаний перелік проблемних завдань не є вичерпним.

2.3. Комплексний розвиток прикордонної інфраструктури;

2.4. Розширення міжлюдських контактів, зокрема сприяння соціальній, освітній та культурній інтеграції мешканців прикордонних місцевостей.

3. Для забезпечення ефективної реалізації пріоритетів своєї діяльності Рада Єврорегіону може прийняти рішення про розробку та затвердження спільних Стратегії та Програми розвитку Єврорегіону, доручивши їх розробку виконавчим органам Єврорегіону.

4. Реалізація співробітництва у конкретних сферах між регіонами - членами здійснюється Комісіями зі сфер діяльності відповідно до положення про Комісію та плани її діяльності, що затверджуються на засіданнях Ради Єврорегіону.

Глава 5. ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ЄВРОРЕГІОНУ

1. Єврорегіон «Нижній Дунай» має наступну організаційну структуру:

- Рада Єврорегіону;
- Голова Єврорегіону;
- Віце-голови Єврорегіону;
- Комісії зі сфер діяльності;

- Секретаріат.

2. Організаційна структура може бути змінена за згодою членів Єврорегіону. Рішення про зміну організаційної структури приймається Радою Єврорегіону.

3. Рада, Голова і віце-голови Єврорегіону представляють Єврорегіон у зовнішніх відношеннях з метою розвитку міжрегіонального співробітництва між його членами.

4. Рішення органів Єврорегіону є рекомендаційними документами і набирають чинності після їх затвердження представниками регіонів-членів, реєстрації і повідомлення зацікавлених Сторін.

Глава 6. КЕРІВНІ ТА ВИКОНАВЧІ ОРГАНИ ЄВРОРЕГІОНУ

1. Керівним органом Єврорегіону «Нижній Дунай» є Рада Єврорегіону.

2. Очолює Раду Єврорегіону Голова, який обирається на першому засіданні Ради Єврорегіону терміном на два роки і є представником Сторони, головуєчою в Єврорегіоні. Подальша процедура обрання Голови Єврорегіону відбувається за принципом ротації головування Сторін.

3. Рада Єврорегіону на першому засіданні обирає з числа своїх членів 2-х віце-голів, по одному від кожної із Сторін, окрім Сторони, яка головує в Єврорегіоні.

4. Виконавчими органами Єврорегіону є:

4.1. Комісії зі сфер діяльності;

4.2. Секретаріат.

5. Кожен із регіонів-членів має право приймати рішення про створення будь-яких організаційно-правових структур, метою діяльності яких буде організація та забезпечення участі відповідного регіону у діяльності Єврорегіону «Нижній Дунай» відповідно до національного законодавства Сторони.

Глава 7. РАДА ЄВРОРЕГІОНУ, ГОЛОВА І ВІЦЕ-ГОЛОВИ ЄВРОРЕГІОНУ

1. До складу Ради Єврорегіону входять по три представники від регіональних влад кожної із Сторін, а саме: від української, молдовської та румунської.

2. Від української сторони до Ради Єврорегіону входять:

- Голова Одеської обласної державної адміністрації;
- Голова Одеської обласної ради;
- Голова Ренійської районної ради.

Від молдовської сторони до Ради Єврорегіону входять:

- Голова районної ради Кагул;
- Голова районної ради Кантемир;
- Заступник голови районної ради Кагул.

Від румунської сторони до Ради Єврорегіону входять:

- Голова ради повіту Бреїла;
- Голова ради повіту Галац;

• Голова ради повіту Тульча.

3. Склад Ради Єврорегіону змінюється у наступних випадках:

- виходу регіона-члена зі складу Єврорегіону;
- закінчення терміну представницького мандату члена Ради;
- зміни регіональної або адміністративної структури Сторін;
- прийняття до складу Єврорегіону нових регіонів-членів;
- смерті члена Ради Єврорегіону.

4. Сторона Єврорегіону може прийняти рішення про заміну своїх представників у Раді Єврорегіону, попередньо повідомивши про це письмово усіх інших членів Ради Єврорегіону.

5. Засідання Ради проводиться в разі необхідності, але не менше двох разів на рік у країні, представник якої є Головою. У роботі засідань можуть брати участь у якості запрошених представники Урядів, неурядових національних або міжнародних організацій, експерти. За ініціативою Голови Ради або одного із Віце-Голів може бути скликано позачергове засідання.

6. Засідання Ради Єврорегіону є правочинним, якщо на ньому присутні не менш як два члени Ради від кожної із Сторін Єврорегіону.

7. Усі витрати, пов'язані з організацією та проведенням засідання Ради Єврорегіону, включаючи витрати, пов'язані з проживанням та харчуванням, членів Ради та запрошених осіб, несе Головуюча сторона.

8. Рада Єврорегіону має наступні повноваження:

- затверджує Статут, зміни і доповнення до нього, а також інші документи, необхідні для ефективної діяльності Єврорегіону;
- затверджує входження до складу Єврорегіону або вихід із нього окремих членів;
- на основі пропозицій сторін обирає Голову і віце-голів;
- затверджує поіменний склад Ради Єврорегіону, Комісії зі сфер діяльності;
- затверджує положення про Комісії зі сфер діяльності, щорічні плани роботи та звіти про їх виконання;
- приймає рішення про створення інших, ніж вказано у цьому Статуті, керівних та виконавчих органів Єврорегіону, реорганізацію та ліквідацію діючих органів Єврорегіону;
- затверджує розміри внесків кожної із Сторін для забезпечення фінансовими коштами діяльності Єврорегіону;
- затверджує документи, що регламентують діяльність Секретаріату Єврорегіону, його місцезнаходження, штатну чисельність та кошторис витрат;
- за пропозицією головуючої сторони затверджує кандидатуру керівника Секретаріату;
- приймає фінансовий звіт, річний баланс і схвалює бюджет на наступний фінансовий рік;
- уповноважує і встановлює рамки повноважень представництва Голови та членів Ради у відносинах з третіми Сторонами;
- виконує інші функції, направлені на реалізацію мети та пріоритетів

діяльності Єврорегіону.

9. Засідання Ради оформляються рішеннями та протоколами. Рішення Ради приймаються шляхом консенсусу і підписуються Головою та віце-головами Єврорегіону.

10. Члени Ради не одержують винагороди за свою діяльність і не користуються будь-якими пільгами.

11. У разі неможливості присутності на засіданнях, член Ради (крім Голови) може доручити третій особі право представлення його інтересів. Доручення повинно бути оформлене у письмовій формі та скріплено печаткою.

12. Голова Єврорегіону має наступні повноваження:

- представляє Єврорегіон у відношеннях з третіми Сторонами;
- скликає та координує роботу, пов'язану з їх проведенням;
- головує на засіданнях Ради;
- сприяє участі членів у дискусіях;
- представляє Раді Єврорегіону проекти рішень та висновків по роботі засідань;

- підписує прийняті Радою Єврорегіону рішення, а також протоколи засідань Ради;

- координує роботу Комісій зі сфер діяльності та Секретаріату;
- виконує інші встановлені Радою Єврорегіону функції.

13. Віце-голови Єврорегіону мають наступні повноваження:

- координують співробітництво членів Єврорегіону за напрямками спільної діяльності;

- координують діяльність представників сторін у Комісіях зі сфер діяльності;

- підписують разом із Головою рішення Ради;

- пропонують, з урахуванням проведених Комісіями досліджень, теми, програми і проекти для наступного затвердження Радою Єврорегіону;

- виконують інші встановлені Радою Єврорегіону функції.

Глава 8. КОМІСІЇ ЗІ СФЕР ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРОРЕГІОНУ

1. Положення про кожну із Комісій, поіменний склад, а також зміни та доповнення до положення та складу затверджуються на засіданні Ради Єврорегіону та оформляються відповідним рішенням.

2. Плани роботи кожної із комісій та звіти про їх виконання затверджуються на засіданні та оформляються рішенням Ради Єврорегіону.

3. У рамках Єврорегіону діють такі комісії:

- комісія зі сприяння сталому регіональному економічному розвитку;

- комісія з розробки та реалізації програм міжнародної технічної допомоги;

- комісія з навколишнього середовища і надзвичайних ситуацій;

- комісія з питань розвитку туризму, рекреації та інформаційної політики;

- комісія з транспорту і комунікацій;
- комісія з демографії та міграції;
- комісія з освіти, науки та охорони здоров'я;
- комісія з гуманітарного розвитку і міжнародних відносин;
- комісія з безпеки громадян і боротьби зі злочинністю.

4. Головування у комісіях відбувається за принципом рівності. Представники кожної із сторін головуєть одночасно у 3 комісіях.

5. Визначення головування у кожній із конкретних комісій відбувається шляхом консенсусу на першому засіданні Ради. Ротація головування у комісіях відбувається одночасно з ротацією головування в Єврозоні.

6. Голова та віце-голови, які є представниками сторін в Єврозоні, координують діяльність саме тих комісій, представники Сторін яких головуєть у комісіях. Зі зміною Сторони, яка головує у Комісії, одночасно відбувається зміна координуючої особи.

7. Комісії зі сфер діяльності розробляють програми, проекти, плани роботи, готують звіти про їх виконання та інші документи з визначених Радою Єврозони сфер прикордонного співробітництва.

8. Проекти і програми передаються координаторам – Голові та Віце-головам для їх наступного розгляду на засіданнях Ради.

9. Скликання засідань комісії зі сфер діяльності здійснюється головою Комісії. Комісії зі сфер діяльності на першому засіданні обирають відкритим голосуванням з числа своїх членів заступника голови і Секретаря, а також встановлюють повноваження та обов'язки кожного із своїх членів.

10. Діяльність кожної комісії здійснюється згідно із затвердженими планами роботи.

11. Проекти рішень Ради Єврозони та інших документів приймаються комісіями більшістю голосів присутніх на засіданні шляхом відкритого голосування.

12. До роботи комісії можуть залучатися у якості експертів і консультантів фахівці з відповідних сфер діяльності.

Глава 9. СЕКРЕТАРІАТ ЄВРОЗОНУ

1. Секретаріат Єврозони є виконавчим органом Єврозони «Нижній Дунай».

2. Секретаріат Єврозони діє відповідно до Положення про Секретаріат, яке затверджується Радою Єврозони. Положення повинно відповідати вимогам законодавства Сторони, на території якої розміщується Секретаріат.

3. Місцезнаходження Секретаріату визначається Радою Єврозони одночасно з прийняттям цього Статуту.

4. Секретаріат Єврозони є неприбутковою установою, що утримується за рахунок членських внесків Сторін та інших джерел, не заборонених законодавством, зокрема благодійної допомоги, коштів міжнародної техніч-

ної допомоги, грантів міжнародних організацій.

5. Керівником Секретаріату є представник Сторони, яка головує у Єврорегіон. Термін мандату керівника Секретаріату не може перевищувати термін головування Сторони у Єврорегіоні.

6. Ротація керівника Секретаріату відбувається одночасно з ротацією головування у Єврорегіоні.

7. Кандидатура керівника Секретаріату затверджується Радою Єврорегіону.

8. Секретаріат виконує рішення Ради Єврорегіону, надає організаційну та методичну підтримку Комісіям зі сфер діяльності та підпорядковується Голові Єврорегіону. Секретаріат забезпечує відповідність документації Єврорегіону національним та міжнародним нормам, а також положенням Угоди про формування Єврорегіону «Нижній Дунай» та цього Статуту.

9. Штатна чисельність та максимальний обсяг витрат на утримання Секретаріату затверджується щорічно рішенням Ради Єврорегіону, яке приймається на засіданні Ради, що передує наступному календарному року.

10. Основні напрями діяльності, функції, права та повноваження Секретаріату, а також всі інші питання знаходять своє відображення у Положенні про Секретаріат.

Глава 10. ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРОРЕГІОНУ

1. Фінансування засідань Ради Єврорегіону відбувається відповідно до вимог п. 7 Глави 7 цього Статуту.

2. Проведення та фінансування засідань Комісій зі сфер діяльності здійснюється за наступними принципами:

- поточні засідання Комісій проводяться на території Сторони, представник якої є Головою відповідної Комісії, і фінансуються за рахунок цієї Сторони (крім транспортних витрат);

- щорічні підсумкові засідання Комісій, на яких готуються звіти на поточний рік та проекти планів діяльності на наступний рік, організуються за сприяння Секретаріату Єврорегіону і проводяться, як правило, за місцезнаходженням Секретаріату. Фінансування цих засідань здійснюється за рахунок коштів, передбачених на функціонування Секретаріату Єврорегіону «Нижній Дунай»;

- фінансування поточної діяльності Комісій здійснюється відповідно до Положень про зазначені Комісії.

3. Фінансування діяльності Секретаріату Єврорегіону здійснюється відповідно до вимог п. 4 Глави 9 цього Статуту.

4. Розміри членських внесків Сторін встановлюється щорічно рішенням Ради Єврорегіону, яке приймається на засіданні Ради, що передує наступному календарному року.

5. Для організації контролю за використанням членських внесків за рішенням Ради Єврорегіону може бути створена Ревізійна комісія. Поло-

ження про Ревізійну комісію та її склад затверджується Радою Єврорегіону.

Глава 11. ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. У випадку припинення діяльності або розпуску Єврорегіону його власність ділиться у відповідності до внесків кожної зі Сторін, а боргові зобов'язання діляться на рівні частини між його членами.

2. Єврорегіон припиняє свою діяльність у разі згоди Сторін шляхом прийняття Радою Єврорегіону відповідного рішення.

3. Пропозиції по внесенню змін або доповнень до цього Статуту подаються ініціюючою Стороною на ім'я Голови Єврорегіону не пізніше 60 календарних днів до чергового засідання Ради Єврорегіону. Голова Єврорегіону надсилає згадані зміни та доповнення іншим Сторонам, а також Секретаріату Єврорегіону для експертного аналізу. У разі узгодження проекту змін та доповнень усіма сторонами він виноситься на розгляд та затвердження засідання Ради Єврорегіону.

4. Всі рішення Ради Єврорегіону, а також інші документи, що стосуються його діяльності, укладаються українською, молдавською, румунською, а також, у разі необхідності, англійською мовами.

5. Символікою Єврорегіону є його емблема та прапор, які затверджуються Радою Єврорегіону.

6. Цей Статут укладено у 4-х примірниках українською, молдавською, румунською та англійською мовами, причому всі тексти є однаково автентичними. У разі розбіжностей у тлумаченні, перевага надається англійському тексту.

ЄВРОРЕГІОН «ВЕРХНІЙ ПРУТ»

22 вересня 2000 р. в румунському м. Ботошани було підписано Угоду про утворення Єврорегіону «Верхній Прут».

Головними напрямками діяльності єврорегіону визначено:

- розвиток і гармонізація торгівельних і економічних відносин;
- розробка проектів транскордонного співробітництва;
- розвиток і впровадження новітніх технологій;
- екологічна безпека, попередження забруднень басейнів Дунаю, Прута, Сірету, Дністра і Чорного моря, попередження та ліквідація наслідків промислових аварій і стихійних лих, збільшення кількості екологічно чистих виробництв;
- гармонізація розвитку інфраструктури, в тому числі енергетичних систем, транспортних та комунікаційних мереж;
- розвиток транскордонних зв'язків і розширення співробітництва у сфері науки, освіти, культури, спорту та молоді;
- забезпечення в усіх сферах економічного, соціального, політичного та культурного життя повної та справжньої рівності між особами, які належать до національної меншини, та особами, які належать до більшості населення;
- охорона здоров'я населення, розвиток туризму і рекреаційної діяльності.

Установчі документи: Угода про утворення єврорегіону «Верхній Прут» (підписана 22 вересня 2000 р. у м. Ботошань, Румунія), Статут єврорегіону «Верхній Прут» (затверджений рішенням Ради Єврорегіону «Верхній Прут» № 7 від 30.11.2000 р. у м. Єдинець (Республіка Молдова).

Засновники: Чернівецька область України, Белцький і Єдинецький повіти Республіки Молдова, а також Ботошанський і Сучавський повіти Румунії.

За рішенням Ради Єврорегіону від 15.10.2003 р. (у зв'язку з територіально-адміністративними змінами у Республіці Молдова) членами Єврорегіону «Верхній Прут» стали: Ботошанський та Сучавський повіти Румунії; Чернівецька та Івано-Франківська області України; Єдинецький, Фалештський, Глоденський, Окницький, Ришканський, Бричанський райони Республіки Молдова.

Партнери Єврорегіону: федеральна земля Карінтія (Австрія), округ Швабія (Німеччина), департамент Майєнн (Франція), воєводство Шльондськ (Республіка Польща), воєводство Лодзь (Республіка Польща).

Керівні органи Єврорегіону: Рада єврорегіону, яку очолює її Виконавчий Голова; Секретаріат Ради єврорегіону, який координує діяльність Ради та робочих органів єврорегіону; Робоча Комісія єврорегіону.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2002 р. Єврорегіон «Верхній Прут» було визначено пілотним для «експериментального

опрацювання в його межах механізмів транскордонного співробітництва як елементів процесу європейської інтеграції і реалізації політики регіонального розвитку регіональної політики».

За програмами, визначеними Радою Єврорегіону, підготовлено і попередньо погоджено з румунською стороною понад 40 «зустрічних» проектних пропозицій, які лягли в основу подальшого співробітництва.

Так, разом з Бюро Транскордонного співробітництва в м. Сучаві (Румунія) за допомогою спільної «Презентації програми добросусідства Румунія – Україна» за програмою PHARE/CBC 2004-2006 українською стороною було запропоновано та подано на розгляд Оціночній комісії більше 40 транскордонних проектів у різних галузях. В результаті 19 спільних проектів загальною сумою більше 1 млн. євро було офіційно ратифіковані членами Спільного Наглядового Комітету. Їх фінансування вже здійснюється Європейським Союзом.

До основних напрацювань регіону у сфері транскордонного співробітництва слід віднести першу в Україні концепцію цільової Програми транскордонного співробітництва, розроблену Чернівецькою облдержадміністрацією та схвалену рішенням Міжвідомчої комісії з питань розвитку транскордонного співробітництва і єврорегіонів, рішенням Чернівецької обласної ради, а також попередньо погоджену 14 центральними органами виконавчої влади і профільним Комітетом Верховної Ради України. Основні положення Концепції підтримано у висновках VI-го засідання Парламентського комітету «Україна - Європейський Союз» і в рішеннях українсько-австрійської та українсько-баварської міжурядових комісій, що надалі знайшло відображення в резолюції Європарламенту «Ширша Європа - Сусідство: нові рамки для відносин зі східними та південними сусідами».

Ще у 2004 р. Чернівецькою областю та румунськими членами Єврорегіону «Верхній Прут» було погоджено систему з понад 70 «дзеркальних» транскордонних проектних пропозицій (зокрема, з питань розбудови прикордонної інфраструктури в дзеркальному відображенні). Цей підхід було застосовано й у Програмах Сусідства Європейського Союзу та у пропозиціях щодо пілотного регіонального проекту з європейської інтеграції, запропонованого Світовим банком до Стратегії допомоги Україні на 2004-2007 рр.

З метою заохочення організацій для участі у транскордонних заходах у сфері культури, освіти та навчання через призму спільних румунсько-українських проектів за бюджетом Програм PHARE 2005 та TACIS 2004 в рамках Програми Сусідства «Румунія-Україна» 2004-2006, Головним управлінням економіки Чернівецької облдержадміністрації було організовано низку заохочувальних заходів за участю керівників структурних підрозділів обласної та районних державних адміністрацій, представників румунських та українських громадських організацій, навчальних закладів, наукових інститутів, асоціацій та інших зацікавлених у партнерстві організацій.

Статут Єврорегіону «Верхній Прут»

Статут Єврорегіону «Верхній Прут» (надалі Статут) укладено і затверджено Рішенням Ради Єврорегіону «Верхній Прут» (надалі Рада Єврорегіону) від 30 листопада 2000 р. № 6/2000 на підставі Угоди про утворення Єврорегіону «Верхній Прут» (надалі - Угода), підписаної 22 вересня 2000 р. у м. Ботошани, Румунія, та доповнено Рішенням Ради Єврорегіону від 2003 р. № /2003 відповідно до положень Статей 1,2 та 8 Угоди.

Згідно Статей 2, 8, 9, 11, 12, 13 та 14 Угоди, Статут регламентує питання організації та діяльності Єврорегіону «Верхній Прут» (надалі Єврорегіон), а саме:

- участь членів Єврорегіону в його структурах і діяльності, порядок їх виходу з його складу, припинення діяльності Єврорегіону;
- організація діяльності Ради Єврорегіону;
- здійснення Виконавчим Головою Ради Єврорегіону своїх функцій;
- функції та відповідальність Секретаріату Ради Єврорегіону;
- функції та відповідальність Робочих Комісій Єврорегіону;
- фінансування діяльності Єврорегіону;
- символіка Єврорегіону;
- реалізація спільних програм і проектів Єврорегіону.

Розділ 1. УЧАСТЬ ЧЛЕНІВ ЄВРОРЕГІОНУ У ЙОГО СТРУКТУРАХ ТА ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

а. Згідно із статтею 1 Угоди та змінами, що відбулись у територіально-адміністративному устрої Республіки Молдова, членами Єврорегіону «Верхній Прут» є:

- Ботошанський повіт Румунії;
- Бриченський район Республіки Молдова;
- Чернівецька область України;
- Єдинецький район Республіки Молдова;
- Фалештський район Республіки Молдова;
- Глоденський район Республіки Молдова;
- Окницький район Республіки Молдова;
- Ришканський район Республіки Молдова;
- Сучавський повіт Румунії.

1.1.1. У разі зміни адміністративно-територіального устрою держав, адміністративно-територіальні одиниці яких є членами Єврорегіону, рішенням Ради Єврорегіону вносять зміни до пункту 1.1. Статуту відповідно до статті I Угоди;

1.1.2. Перелік назв країн наводиться у переліку згідно з латинською абеткою, так само як і членів Єврорегіону у складі відповідних країн, а саме:

- від Республіки Молдова: Бриченський район, Єдинецький район; Фалештський район, Глоденський район, Окницький район, Ришканський район;

- від Румунії: Ботошанський повіт, Сучавський повіт;
- від України: Чернівецька область.

1.1.3. Всі члени Єврорегіону діють за принципом рівноправності, без будь-яких виключень, незалежно від їх територіальних розмірів або чисельності населення. Єврорегіон не є наднаціональною або наддержавною структурою. Він створений для сприяння міжрегіональному співробітництву між його членами.

1.2. Члени Єврорегіону утворюють наступні керівні та робочі органи Єврорегіону:

- Раду Єврорегіону, роботу якої очолює її Виконавчий Голова, який має заступника;
- Секретаріат Ради Єврорегіону, який координує діяльність Ради та робочих органів Єврорегіону;
- Робочу Комісію Єврорегіону з питань економіки, інфраструктури і туризму;
- Робочу Комісію Єврорегіону з питань екологічної безпеки, охорони довкілля, сталого розвитку регіону та діяльності Екоєврорегіону;
- Робочу Комісію Єврорегіону з питань науки, освіти, культури, охорони здоров'я, спорту та молоді;
- Робочу Комісію Єврорегіону з питань розвитку міжрегіональних і міжнаціональних зв'язків, місцевого самоврядування та засобів масової інформації.

1.3. Вихід членів зі складу Єврорегіону здійснюється на підставі письмової заяви органу влади відповідної адміністративно-територіальної одиниці, яка подається до Секретаріату на ім'я виконавчого Голови Ради Єврорегіону не менш як за 90 днів до чергового засідання Ради Єврорегіону.

1.3.1. На підставі заяви про вихід з Єврорегіону всі члени Єврорегіону та Робочі Комісії представляють на засідання Ради Єврорегіону відповідні заключення щодо правових, фінансово-майнових та організаційних претензій стосовно проектів або об'єктів, які існують в результаті спільної діяльності членів Єврорегіону

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ РАДИ ЄВРОРЕГІОНУ

2.1. Раду Єврорегіону складають 5 членів, а саме керівники адміністративно-територіальних структур Республіки Молдова (за визначенням молдовської сторони), Ботошанського повіту Румунії, Чернівецької області України та Сучавського повіту Румунії.

2.2. Рада Єврорегіону приймає рішення та виносить резолюції.

2.2.1. Рішення з засадничих питань діяльності Єврорегіону (внесення доповнень до Угоди, змін до Статуту, обрання Виконавчого Голови, призначення його заступника та керівника Секретаріату, затвердження складу Робочих Комісій, прийняття бюджету тощо) приймаються Радою. Рішення Ради Єврорегіону підписують Виконавчий Голова (або його заступник) і всі

члени Ради (або їх уповноважені представники), а також керівник Секретаріату Ради Єврорегіону.

2.2.2. Резолюції приймаються Радою тільки з питань протокольного характеру (затвердження символіки, надання окремих доручень, затвердження звітів Робочих Комісій, доповідей до порядку денного тощо). Резолюції Ради Єврорегіону підписують Виконавчий Голова (або його заступник) і керівник Секретаріату Ради Єврорегіону.

2.3. Рада Єврорегіону має необхідний кворум для прийняття рішень і резолюцій, якщо в засіданні приймають участь не менше як три члени Ради або їх представники з відповідними письмовими повноваженнями від відсутніх членів Ради.

2.3.1. Рада Єврорегіону приймає рішення та резолюції шляхом відкритого голосування. Рішення та резолюції приймаються консенсусом учасників засідання з правом голосу. Будь-який з членів Ради Єврорегіону може утриматись від голосування або висловити свою незацікавленість у питанні, яке винесено на голосування.

2.3.2. Рішення або резолюції Ради, які прийнято у відсутності окремих членів Ради або їх уповноважених представників, не можуть покладати будь-якої відповідальності на відсутню сторону або втручатися в її інтереси, якщо інше не обумовлене письмовим зверненням відсутньої сторони на ім'я Виконавчого Голови.

2.3.3. Відсутні на засіданні члени Ради можуть заявити у письмовій формі про свою незгоду з прийнятим рішенням чи резолюцією впродовж місяця з дня її оприлюднення. В такому випадку питання може бути повторно обговорене на наступному засіданні Ради.

2.4. Чергові засідання Ради Єврорегіону відбуваються раз у півріччя на території члена Єврорегіону, керівник якого є Виконавчим Головою Ради Єврорегіону.

2.4.1. За згодою членів Ради Єврорегіону між черговими засіданнями можуть відбуватися позачергові засідання Ради. За рішенням Ради такі засідання можуть відбуватися на території будь-якого члена або партнера Єврорегіону.

2.5. Порядок денний засідань Ради готується її Секретаріатом на підставі попередніх рішень і резолюцій Ради, письмових доручень Виконавчого Голови і звернень членів Ради. Проект порядку денного розсилається поштою, факсом або електронною поштою всім членам Ради за підписом керівника Секретаріату Ради не менше як за 10 робочих днів до засідання Ради.

2.5.1. Порядок денний оголошує на початку засідання Ради її Виконавчий Голова або, за його дорученням, керівник Секретаріату з одночасним оголошенням пропозицій щодо змін та доповнень, які надійшли від членів Ради до початку її засідання. Він ухвалюється Радою за принципом консенсусу.

2.6. Доповнення до Угоди та зміни Статуту можуть бути внесені на підставі одноголосного рішення Ради Єврорегіону 2.6.1. Пропозиції щодо внесення доповнень до Угоди та змін до Статуту подаються у письмовому вигляді до Секретаріату на ім'я Виконавчого Голови Ради Єврорегіону не пізніше ніж за 30 днів до призначеного засідання Ради Єврорегіону.

2.7. Не менше як за 10 днів до завершення повноважень Виконавчого Голови, Рада Єврорегіону приймає спеціальне рішення про обрання нового Голови та призначення нового керівника Секретаріату на черговий однорічний термін. Цим же рішенням Рада визначає члена Єврорегіону, керівник якого має бути обраним Виконавчим Головою Ради через рік.

2.8. За узгодженням членів Ради Єврорегіону для підготовки її засідань можуть проводитись робочі наради уповноважених представників членів і партнерів Єврорегіону. Протоколи таких нарад підписує керівник Секретаріату Ради Єврорегіону та розсилає членам Єврорегіону у тижневий термін.

Розділ 3. ЗДІЙСНЕННЯ ВИКОНАВЧИМ ГОЛОВОЮ РАДИ ЄВРОРЕГІОНУ ЙОГО ФУНКЦІЙ

3.1. Виконавчий Голова Ради Єврорегіону обирається з числа 5 членів Ради (терміном на один рік), за принципом ротації країн, до складу яких входять члени Єврорегіону. Обрання нового Виконавчого Голови відбувається на спеціальному засіданні Ради перед завершенням терміну повноважень попереднього Виконавчого Голови.

3.1.1. За пропозицією Виконавчого Голови, що обирається на новий термін, Рада призначає заступника Виконавчого Голови Ради.

3.2. Виконавчий Голова Ради діє як генеральний представник Єврорегіону від імені Ради Єврорегіону в межах своїх повноважень, визначених Угодою, Статутом, а також рішеннями і резолюціями Ради з конкретних питань.

3.2.1. Від імені Ради Єврорегіону Виконавчий Голова має право звертатися до урядів країн, до складу яких входять члени Єврорегіону, до відповідних структур Європейського Союзу, інших міжнародних і регіональних організацій з інформацією про діяльність Єврорегіону, пропозиціями щодо співробітництва, виконання рішень і резолюцій Ради Єврорегіону, програм та проектів Єврорегіону.

3.3. Після обрання, Виконавчий Голова доручає Секретаріату Ради проаналізувати виконання:

- плану діяльності Ради Єврорегіону;
- попередньо прийнятих рішень і резолюцій;
- бюджету Єврорегіону;
- річних звітів попереднього Виконавчого Голови і Робочих Комісій.

У зв'язку з цим Секретаріат готує проект річного плану роботи Ради Єврорегіону, який має бути затверджений на черговому засіданні Ради.

3.4. На підставі плану роботи Ради, а також пропозицій членів Ради, Робочих Комісій і Секретаріату Ради, враховуючи відповідні рішення урядів

країн, до складу яких входять члени Єврорегіону, документи Європейського Союзу та інших міжнародних структур, Виконавчий Голова:

- доручає Секретаріату Ради підготовку питань для розгляду на засіданнях Ради;
- контролює виконання цих доручень;
- визначає список запрошених на засідання Ради;
- звертається до відповідних урядових та міжнародних структур.

1.5. З метою забезпечення безперервності роботи Ради Єврорегіону Виконавчий Голова у 10-ти денний термін після завершення своїх повноважень передає наступному Виконавчому Голові управління справами, точно документацию Єврорегіону, перелік його архівних матеріалів.

Розділ 4. ФУНКЦІЇ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СЕКРЕТАРІАТУ РАДИ ЄВРОРЕГІОНУ

4.1. Секретаріат Ради Єврорегіону створюється в адміністративно-територіальній одиниці, керівника якої обрано Виконавчим Головою Ради Єврорегіону.

4.1.1. Секретаріат Ради Єврорегіону забезпечує відповідність документації Єврорегіону національним і міжнародним нормам, а також основним положенням Угоди і Статуту.

4.1.2. Роботу Секретаріату Ради Єврорегіону очолює його керівник, якого призначено на цю посаду тим же рішенням Ради, яким обрано чергового Виконавчого Голову Ради, за пропозицією останнього.

4.1.3. До складу Секретаріату входять призначені Виконавчим Головою Ради співробітники органів виконавчої та представницької влад очолюваної ним адміністративно-територіальної одиниці. Також до складу Секретаріату входять по одному представнику кожного члена Єврорегіону, які призначаються відповідно керівниками адміністративно-територіальних одиниць—членів Єврорегіону.

4.2. Впродовж 10 днів з моменту прийняття рішення Ради про обрання нового Виконавчого Голови і призначення керівника Секретаріату Ради новий Виконавчий Голова формує новий Секретаріат, який перебирає за протоколом від попереднього Секретаріату Ради всю документацію щодо діяльності Єврорегіону.

4.3. На підставі проведеного аналізу, вказівок Виконавчого Голови Ради, Секретаріат готує проект річного плану роботи Ради Єврорегіону, який має бути затверджений на черговому засіданні Ради.

4.3.1. Річний план роботи Ради Єврорегіону готує Секретаріат Ради спільно з керівниками та відповідальними Секретарями Робочих Комісій Єврорегіону з урахуванням:

- головних напрямів і принципів діяльності Єврорегіону, визначених у статтях 4–6 Угоди, та пріоритетів і механізмів їх реалізації, визначених рішеннями Ради Єврорегіону;

- прийнятих раніше рішень і резолюцій, а також планів роботи Ради Єврорегіону;
- рішень керівництва держав, до складу яких входять члени Єврорегіону;
- рішень органів Європейського Союзу, а також інших міжнародних і регіональних структур, що стосуються діяльності єврорегіонів;
- пропозицій Робочих Комісій;
- рекомендацій Виконавчого Голови, а також пропозицій членів і партнерів Єврорегіону;
- організаційних питань Секретаріату Ради.

4.3.2. Проект плану роботи Ради Єврорегіону, після його схвалення Виконавчим Головою, підписує керівник Секретаріату Ради і направляє усім членам Єврорегіону.

4.3.3. Проект плану роботи Ради Єврорегіону укладається мовою країн, до складу яких входять члени Єврорегіону, та, у разі необхідності, перекладається на англійську мову.

4.3.4. Після розгляду і затвердження плану роботи, його текст викладається у три колонки трьома мовами, базовою з яких є англійська. Після затвердження, план роботи Ради Єврорегіону, підписаний Виконавчим Головою і керівником Секретаріату, надсилається у 10-ти денний термін всім членам Єврорегіону

4.4. Проекти порядку денного, рішень і резолюцій, списки запрошених осіб, інші документи до засідання Ради готує Секретаріат під керівництвом Виконавчого Голови Ради і надсилає членам Ради, головам Робочих Комісій, а також запрошеним особам не менше як за 10 робочих днів до засідання Ради.

4.4.1. Документація, виконана мовою країн, чії адміністративно-територіальні одиниці є членами Єврорегіону, надсилається поштою, факсом або електронною поштою. Документація для партнерів Єврорегіону надсилається англійською мовою або, в разі необхідності, перекладається на мову країни-партнера Єврорегіону.

4.5. Секретаріат Ради Єврорегіону спільно з територіальними органами влади забезпечує підготовку місця для проведення засідання Ради, а також оптимальні умови для розміщення і харчування учасників.

4.6. До початку засідання Ради Секретаріат узагальнює і подає Виконавчому Голові всі пропозиції, зауваження та доповнення до документів, означених у підрозділі 4.4, які надійшли від членів Ради, Робочих Комісій Єврорегіону, а також від урядових і міжнародних структур, для їх врахування при представленні Раді порядку денного засідання, запрошених учасників та проектів документів.

4.7. Під час проведення засідання Ради керівник та співробітники Секретаріату ведуть протокол засідання, вносять відповідні зміни до проектів документів.

4.7.1. У процесі засідання Секретаріат забезпечує остаточну підготовку тільки тих рішень Ради, які було підписано учасниками підписують безпосередньо на засіданні.

4.8. Остаточні паралельні тексти протоколу засідання, ухвалені резолюції та інші документи укладаються у тижневий термін двома або трьома мовами і за підписами Виконавчого Голови і керівника Секретаріату Ради направляються поштою, факсом або електронною поштою всім членам Єврорегіону та головам Робочих Комісій.

4.9. Секретаріат Ради веде реєстрацію та зберігання всіх рішень, резолюцій, нормативних актів та інших документів, що розглядаються та ухвалюються на засіданнях Ради Єврорегіону.

4.10. Керівники Робочих Комісій щоквартально надають Секретаріату Ради Єврорегіону інформацію про виконання та впровадження програм і проєктів. Секретаріат надсилає узагальнені відомості членам Єврорегіону, керівникам Робочих Комісій, засобам масової інформації.

Розділ 5. ФУНКЦІЇ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ РОБОЧИХ КОМІСІЙ ЄВРОРЕГІОНУ.

5.1. Робочі Комісії Єврорегіону, визначені у пункті 1.2 Статуту, є основними виконавчими органами, що організують і координують роботу за головними напрямками діяльності Єврорегіону, визначеними у статтях 4-6 Угоди, та за пріоритетами і механізмами їх реалізації, встановленими рішеннями Ради Євро регіону.

5.1.1. Діяльність кожної Робочої Комісії Єврорегіону здійснюється у відповідності з Угодою і Статутом та на підставі Положення про її діяльність, яке затверджується рішенням Ради Єврорегіону. До розробки Комісіями і затвердження Радою цих Положень для всіх Робочих Комісій діє Тимчасове положення, затверджене рішенням Ради Єврорегіону від 22.09.2000 р. № 4/2000, п. 5.

5.1.2. Головною функцією Робочої Комісії є організація та надання необхідної підтримки експертним і робочим групам для реалізації пріоритетних напрямків діяльності, конкретних завдань Ради, програм та проєктів Єврорегіону. В межах своєї компетенції Робоча Комісія сприяє розвитку безпосередніх контактів підприємств, організацій та фізичних осіб з партнерами в Єврорегіоні, країнах Європейського Союзу, а також з міжнародними структурами.

5.2. Кожна Робоча Комісія складається з 9 представників членів Єврорегіону (по три представника від кожної країни, до яких входять члени Єврорегіону), а також постійних представників партнерів Єврорегіону.

5.2.1. До Робочих Комісій можуть входити або запрошуватися на їх засідання уповноважені представники міністерств та інших державних інституцій цих країн, участь яких є необхідною для реалізації транскордонних проєктів та програм.

5.2.2. Рішеннями Ради Єврорегіону, за принципом щорічної ротатції країн, призначаються голови і відповідальні секретарі Робочих Комісій, а також члени Єврорегіону, на території яких функціонують Комісії.

5.3. Діяльність Робочих Комісій розглядається щорічно на засіданнях Ради Єврорегіону. Результати розгляду на засіданнях Ради Єврорегіону, а також на засіданнях Робочих Комісій фіксуються у відповідних протоколах.

5.4. Для реалізації конкретних напрямів та механізмів діяльності Єврорегіону, які відносяться до компетенції Робочої Комісії, нею створюються експертні групи для аналізу проблем, підготовки, обґрунтування спільних проєктів і програм, а також робочі групи з виконання програм і проєктів.

Розділ 6. ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРОРЕГІОНУ

6.1. Відповідно до статей 9-11 Угоди, Рада Єврорегіону щорічно приймає рішення, за яким кожний член Єврорегіону передбачає у місцевому бюджеті певні кошти на фінансування діяльності Єврорегіону в еквіваленті щодо курсу долара США або EURO.

6.2. До початку фінансового року Секретаріат Ради спільно з Робочими Комісіями Єврорегіону готує зведений кошторис витрат на здійснення діяльності Єврорегіону, передбаченої робочими планами Ради Єврорегіону, Робочих Комісій, що не можуть бути ефективно профінансовані за рахунок діючих в Єврорегіоні проєктів.

6.3. В разі необхідності спільного фінансування конкретних заходів, програм та проєктів Єврорегіону всіма або кількома його членами та партнерами, розподіл фінансування цих заходів або передачу коштів від одного члена Єврорегіону до іншого здійснюється шляхом укладання двосторонніх угод між членами та партнерами Єврорегіону.

6.4. Для фінансування конкретних проєктів та програм з різних джерел, члени Єврорегіону можуть утворювати спеціальні фонди відповідно до національного законодавства своїх країн.

Розділ 7. СИМВОЛІКА ЄВРОРЕГІОНУ

7.1. Символіка Єврорегіону складається з емблеми, прапора і бланку для листування згідно з додатками до відповідних рішень та резолюцій Ради Єврорегіону.

7.2. Прапор та емблема Єврорегіону можуть бути використані:

- для позначення приміщень, які офіційно визначено такими, що постійно використовуються для діяльності Єврорегіону та його робочих органів;

- для позначення діяльності (нарад, конференцій, симпозіумів, рекламних матеріалів тощо), в якій приймають участь представники членів Єврорегіону не менше як від двох країн, адміністративно-територіальні одиниці яких входять до його складу;

- для позначення документів Робочих Комісій, програм та проєктів, що здійснюються за рішеннями Робочих Комісій Єврорегіону.

7.3. Бланки з емблемою Єврорегіону можуть використовуватися при листуванні:

7.3.1. Виконавчим Головою Ради Єврорегіону для звернень від імені Ради Єврорегіону до керівних органів країн, адміністративно-територіальні одиниці яких є членами Єврорегіону, до міжнародних структур та інших регіональних утворень;

7.3.2. Членами Ради Єврорегіону та керівником її Секретаріату - для листування між собою та з урядами своїх країн з питань, що стосуються діяльності Єврорегіону;

7.3.3. Головами Робочих Комісій Єврорегіону - у випадках, що мають бути передбачені у Положеннях про робочі комісії Єврорегіону.

7.4. Символіка Єврорегіону може використовуватися для інших цілей за спеціальними резолюціями Ради Єврорегіону.

Розділ 8. РЕАЛІЗАЦІЯ СПІЛЬНИХ ПРОГРАМ І ПРОЕКТІВ ЄВРОРЕГІОНУ

8.1. Двосторонні чи багатосторонні програми і проекти, що здійснюються в рамках Єврорегіону, мають відповідати головним напрямам і принципам діяльності Єврорегіону, визначеним у статтях 4-6 Угоди, та пріоритетам і механізмам їх реалізації, встановленим рішеннями Ради Єврорегіону.

8.2. Означені програми та проекти розробляються однією з робочих комісій Єврорегіону або спільно кількома робочими комісіями.

8.3. Представлення спільних програм та проектів від імені Єврорегіону для отримання фінансування або інших видів підтримки від держав, до складу яких входять члени і партнери Єврорегіону, а також від міжнародних інституцій і програм може здійснюватись на підставі відповідних рішень робочих комісій Єврорегіону, затверджених керівниками адміністративно-територіальних одиниць, що входять до складу Єврорегіону, а для особливо важливих програм та проектів - на підставі рішень Ради Єврорегіону, підготовлених відповідними робочими комісіями.

8.4. Цілі і завдання проектів мають передбачати максимальне використання існуючого інтелектуального і економічного потенціалу адміністративно-територіальних одиниць, які входять до Єврорегіону як його члени та партнери.

8.5. Результати спільних програм і проектів мають бути поширені в країнах, до яких належать члени і партнери Єврорегіону.

Статут Єврорегіону «Верхній Прут» укладено в дев'яти оригінальних екземплярах, які є однаково автентичними. У разі розбіжностей у тлумаченні, перевага надається англійському тексту.

ЄВРОРЕГІОН «ДНІПРО»

(утворено 29 квітня 2003 р. в м. Гомелі)

Головною метою діяльності євро регіону є сприяння соціально-економічному розвитку, науковому й культурному співробітництву прикордонних територій Сторін.

Відповідно до Статуту, Євро регіон створений з метою розвитку співробітництва прикордонних територій у наступних галузях:

- економічний розвиток;
- регіональне планування;
- комунікації, транспорт і зв'язок;
- освіта, охорона здоров'я, спорт і туризм;
- охорона й поліпшення стану навколишнього середовища;
- ліквідація надзвичайних ситуацій, стихійних лих та їх наслідків;
- сприяння розширенню контактів між мешканцями прикордонних територій, розвитку співробітництва між установами й організаціями, а також суб'єктами господарської діяльності.

Установчі документи: Угода про створення Прикордонного Співтовариства Євро регіон «Дніпро» була підписана 29 квітня 2003 р. в м. Гомелі на міжнародній установчій науково-практичній конференції. Одночасно був підписаний Статут Співтовариства.

Засновниками Євро регіону виступили Чернігівська область України, Брянська область Російської Федерації й Гомельська область Республіки Білорусь.

Керівними органами Євро регіону «Дніпро» є Рада євро регіону «Дніпро», Президія Ради євро регіону «Дніпро», Секретаріат євро регіону «Дніпро», ревізійна комісія. Рада є найвищим органом євро регіону, до складу якого входять по 10 представників від кожної сторони. Виконавчим та адміністративним органом євро регіону є Секретаріат. Кожна зі Сторін створює національне відділення Секретаріату - Національне координаційне бюро.

Для рішення окремих завдань Президія може створювати постійні або тимчасові робочі групи. Групи готують пропозиції й матеріали, які подаються на розгляд Секретаріату. Тематику діяльності робочих груп, а також їх фінансування визначає Президія.

Площа Євро регіону складає 107,2 тис. км² Населення Євро регіону - 4,3 млн. чоловік.

На Засідання Ради Прикордонного Співтовариства Євро регіон «Дніпро» 24 листопада 2006 р. в м. Чернігові було прийняте рішення про включення Житомирської області до складу членів Євро регіону «Дніпро», проте на сьогодні це рішення ще не закріплено юридично.

У грудні 2003 р. Євро регіон «Дніпро» став членом Асоціації Європейських Прикордонних Регіонів (АЄПР).

В рамках євро регіону «Дніпро» реалізовано ряд проектів та програм, спрямованих на розвиток прикордонної інфраструктури.

Стосовно тематики проектів, на даний час актуальним для Чернігівської області як члена Єврорегіону «Дніпро» є розбудова інфраструктури та розвиток туризму.

Проекти у галузі туризму мають бути спрямовані передусім на розвиток малого та середнього бізнесу, залучення туристичних потоків з України, Росії, Білорусі, країн Європи.

На даний час найбільш актуальним питанням подальшої роботи Єврорегіону «Дніпро» є розробка комплексної програми розвитку Єврорегіону (стратегії). Потреба в такому документі продиктована необхідністю узгодження великої кількості напрямів співробітництва та включення до діяльності Єврорегіону установ та організацій трьох областей. Формування стратегічного плану дозволить значно підвищити ефективність та результативність функціонування Єврорегіону «Дніпро».

Основи майбутньої стратегії розвитку Єврорегіону мають включати наступні пріоритетні напрями:

- по-перше, узгодження і реалізація інтересів, цілей та можливостей владних структур, бізнесових кіл і громадських організацій в рамках розвитку транскордонного співробітництва, що вимагає реалізацію заходів щодо залучення до співпраці в рамках Єврорегіону «Дніпро» як окремих районів та міст, так і широкого кола установ та організації областей-учасниць.

- по-друге, необхідно створити умови для стимулювання місцевих ініціатив, розвитку прямих транскордонних контактів за різними напрямами.

СТАТУТ

прикордонного співтовариства Єврорегіон «Дніпро»

Стаття 1. Загальні положення

1. Цей Статут не порушує вже існуючих форм і видів транскордонного співробітництва кожної з Сторін.

2. Цей Статут не порушує внутрішнього законодавства країни будь-якого з учасників Прикордонного Співтовариства Єврорегіон «Дніпро» (далі-Співтовариство).

3. Сторони в рамках взаємних угод, а також у відповідності зі своїми можливостями фінансують діяльність Співтовариства, а також його органів, створених відповідно до даного Статуту.

4. Сторони будуть підтримувати місцеві ініціативи, що сприяють розвитку транскордонного співробітництва на території країн-учасниць Співтовариства.

5. Органи Співтовариства, що виконують координаційні і дорадчі функції, повинні у своїй діяльності керуватися законодавством кожної з Сторін.

6. При здійсненні своїх функцій співтовариства, його органи можуть співробітничати з установами й організаціями як власної держави, так і закордонних країн.

7. Кожна з Сторін, у відповідності зі своїм внутрішнім законодавством, може погоджувати з відповідними органами влади зміст рішень Ради Співтовариства. Крім того, дані адміністративні органи мають можливість на їх вимогу одержувати будь-яку інформацію про діяльність Співтовариства і його рішення.

Стаття 2. Мета і завдання співтовариства

Співтовариство створюється з метою розвитку співробітництва прикордонних територій у наступних напрямках:

- всебічний економічний розвиток;
- регіональне планування;
- комунікації, транспорт і зв'язок;
- освіта, охорона здоров'я, спорт і туризм;
- охорона і поліпшення стану навколишнього середовища;
- ліквідація надзвичайних ситуацій, стихійних лих і їхніх наслідків;
- сприяння розширенню контактів між мешканцями прикордонних територій, розвитку співробітництва між установами й організаціями, а також суб'єктами господарської діяльності.

Стаття 3. Членство в співтоваристві

1. До Співтовариства входять дійсні й асоційовані члени.

2. Засновники Співтовариства мають статус дійсних членів, статус асоційованих членів визначається Радою Співтовариства.

3. Членство в Співтоваристві не позбавляє права встановлювати двосторонні чи багатосторонні зв'язки, укладати угоди з іншими структурами, що не входять до складу Співтовариства.

4. Кожний із членів Співтовариства має право вільного виходу з нього. Для виходу зі Співтовариства необхідно сповістити про це Раду Співтовариства не пізніше, ніж за шість місяців до виходу із Співтовариства. Членство в Співтоваристві припиняється з моменту ухвалення відповідного рішення Радою Співтовариства.

5. У випадку виникнення в одній із країн-членів адміністративно-територіальних змін, що стосуються території одного чи декількох членів Співтовариства, суб'єкти, що виникли в результаті зміни, набувають членства в Співтоваристві на основі правонаступництва відповідно до законодавства своєї країни.

6. Усі члени Співтовариства є рівноправними незалежно від розмірів території і кількості населення.

7. Асоційованими членами Співтовариства можуть бути будь-які адміністративно-територіальні утворення, представлені місцевими органами державної влади, у тому числі ті, що не мають кордону зі Співтовариством.

Стаття 4. Органи співтовариства

1. Керівними органами Співтовариства є:

- Рада Прикордонного Співтовариства Єврорегіон «Дніпро»;
- Президія Ради Прикордонного Співтовариства Єврорегіон «Дніпро»;
- Секретаріат Прикордонного Співтовариства Єврорегіон «Дніпро».

2. Керівні органи Співтовариства виконують координаційні, дорадчі і представницькі функції, пов'язані з реалізацією цілей і завдань Співтовариства, згаданих у статті 2 Статуту.

3. Ревізійна комісія може створюватися за рішенням Ради і є контролюючим органом Співтовариства.

4. Чисельність органів Співтовариства, їх структура і компетенція можуть змінюватися за взаємною домовленістю Сторін.

Стаття 5. Рада співтовариства

1. Рада Прикордонного Співтовариства Єврорегіон «Дніпро» (далі – Рада) є найвищим органом Співтовариства.

2. До складу Ради входять по 10 представників, делегованих кожною з Сторін.

3. Представники кожної з Сторін виконують обов'язки членів Ради протягом терміну, визначеного місцевими органами самоврядування, які делегували їх у Раду. Члени Ради виконують свої обов'язки до моменту обрання нових представників.

4. Відкликання члена Ради може відбутися в будь-який час і здійснюється Стороною, що його призначила, після попереднього повідомлення Президії Співтовариства. На місце відкликаного члена Ради Сторона протягом одного місяця делегує нового представника.

5. Засідання Ради проводяться не рідше, ніж один раз на рік і є відкритими, якщо Рада не прийме іншого рішення.

6. На вимогу кожної з сторін можуть скликатися надзвичайні засідання Ради.

7. У засіданнях із правом дорадчого голосу можуть брати участь представники представницьких і виконавчих влад влади усіх рівнів від кожної з Сторін, а також представники міжнародних організацій за згодою Ради.

8. Головою Ради обирається по черзі кожний із керівників органів виконавчої влади Сторін терміном на один рік. Голова керує роботою Президії в період між засіданнями Ради Співтовариства.

9. До компетенції Ради відноситься:

- обрання голови Президії Співтовариства;
- обрання Президії Співтовариства і Ревізійної комісії;
- визначення регламентів Ради і Секретаріату Співтовариства і Ревізійної комісії;
- здійснення контролю за діяльністю Президії Співтовариства і за твердження його річних звітів;

- вирішення питань про прийняття нових членів Співтовариства і припинення членства, присвоєння статусу почесного члена Ради;
- затвердження бюджету Співтовариства;
- прийняття рішень з питань членства Співтовариства в міжнародних організаціях.

10. Усі рішення Рада приймає, виходячи з принципу однакості сторін.

11. Проекти рішень надаються Раді керівником Секретаріату або представниками Сторін.

12. Регламент діяльності Ради визначається відповідним рішенням Ради.

Стаття 6. Президія Співтовариства

1. Президія Співтовариства (далі – Президія) складається з 6 членів і призначається Радою за принципом – «два представники від кожної зі Сторін».

2. Президія здійснює періодично, координаційні і представницькі функції в період між засіданнями Ради і підзвітна їй.

3. До компетенції Президії відноситься:

- представлення Співтовариства на міжнародній арені;
- виконання рішень Ради Співтовариства;
- керівництво Секретаріатом Співтовариства;
- скликання робочих груп Співтовариства.
- внесення змін до Статуту;
- прийняття рішень з інших питань, визначених у Статуті.

4. Президія засідає циклічно чи в міру необхідності.

5. У процесі засідань Президія підводить підсумки поточної діяльності, готує проекти рішень та інші матеріали на засідання Ради Співтовариства.

6. Регламент діяльності Президії визначається відповідним рішенням Ради.

Стаття 7. Секретаріат Співтовариства

1. Секретаріат Співтовариства (далі – Секретаріат) є координуючим виконавчим і адміністративним органом Співтовариства, який створюється Радою і складається з рівної кількості представників від кожної з Сторін.

2. Кожна з Сторін створює національне відділення Секретаріату – Національне координаційне бюро (далі – Бюро).

3. Національні Бюро не мають адміністративного підпорядкування між собою. Вони є виконавчими і координаційними органами кожної з Сторін.

4. Керівники Бюро беруть участь у засіданнях Ради і Президії.

5. В обов'язки Секретаріату входить:

- підготовка і представлення на розгляд Ради проектів рішень, а також інших розробок, що стосуються спільних дій у рамках прикордонного співробітництва (у перекладі на мови Сторін);

- підготовка засідань Ради;
- координація діяльності робочих груп;
- здійснення інших функцій, пов'язаних з управлінням і фінансуванням діяльності Співтовариства.

6. Функції керівника Секретаріату виконує керівник Бюро тієї сторони, член Президії якої головує в Раді.

7. Секретаріат може бути зареєстрований як міжнародна громадська організація, відповідно до законодавства однієї зі Сторін з відкриттям розрахункового рахунку для фінансування своєї діяльності.

8. Регламент діяльності Секретаріату визначається рішенням Ради.

Стаття 8. Ревізійна комісія

1. Ревізійна комісія складається з 6 членів і в рівних пропорціях представляє кожную з сторін.

2. До компетенції ревізійної комісії входить перевірка правильності використання фінансових ресурсів Співтовариства і ведення документації.

3. Голова ревізійної комісії затверджується Радою по черзі від кожної з Сторін терміном на два роки.

4. Ревізійна комісія діє відповідно до регламенту, затвердженого рішенням Ради.

Стаття 9. Робочі групи

1. Для вирішення визначених завдань Президія може створювати постійні чи тимчасові робочі групи (далі – групи).

2. Групи готують пропозиції і матеріали, які подаються на розгляд Секретаріату.

3. Групи можуть запрошувати експертів для роботи над проблемними питаннями.

4. Тематику діяльності робочих груп, а також способи їх фінансування визначає Президія.

5. Конкретні умови організації і функціонування робочих груп визначаються регламентом, затвердженим Президією.

Стаття 10. Фінансування діяльності Співтовариства

1. Фінансування діяльності Співтовариства, необхідне для реалізації його цілей і задач, забезпечується кожною з Сторін.

2. Сторони, в рамках досягнутих домовленостей, а також виходячи зі своїх можливостей, фінансують діяльність Співтовариства і його органів, які створені на основі даного Статуту.

3. Усі Сторони надають ресурси для реалізації затверджених Радою проектів, а також засоби, необхідні для функціонування Секретаріату і робочих груп, на умовах рівності, якщо Рада не прийме іншого рішення.

4. Кожна зі сторін має право в рамках своїх можливостей, за згодою Ради, здійснювати діяльність з метою безоплатного використання її результатів на користь Співтовариства.

5. Бюджет Співтовариства може фінансуватися з зовнішніх джерел. При цьому засоби і матеріальні цінності розподіляються між Сторонами у відповідності зі спеціальним рішенням Президії.

6. Рада приймає рішення з питань невиконання Сторонами прийнятих на себе зобов'язань з фінансування або затримок внесення відповідних платежів.

Стаття 11. Припинення діяльності Співтовариства

1. Співтовариство припиняє свою діяльність у випадку одностайного рішення усіх Сторін, якщо мета і завдання, для яких воно було створене, не було досягнуто.

2. У випадку розпуску Співтовариства його майно, тобто його основний і оборотний капітал (активи і пасиви), що складають загальну власність Співтовариства, поділяється між сторонами пропорційно їх внескам.

3. Вихід зі Співтовариства одного з засновників не означає припинення діяльності Співтовариства.

4. Ліквідацію Співтовариства здійснює Ліквідаційна комісія, до складу якої входять по три представники від кожної з Сторін.

Стаття 12. Заключні положення

1. Цей Статут є невід'ємною частиною Угоди про створення Прикордонного Співтовариства Єврорегіон «Дніпро».

ЄВРОРЕГІОН «БУГ» (заснований 29 вересня 1995 р.)

Головною метою діяльності євро регіону є активізація розвитку соціально-економічних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших зв'язків між учасниками євро регіону.

Пріоритети стратегії розвитку євро регіону «Буг»:

- розбудова кордонів і облаштування прикордонної інфраструктури;
- реконструкція існуючих та будівництво нових автомобільних магістралей, спорудження супутніх об'єктів транспортної інфраструктури;
- реалізація природоохоронних заходів на прикордонних територіях;
- проведення соціально орієнтованої діяльності, спрямованої на забезпечення прав та інтересів найбільш вразливих верств населення (одиноких людей похилого віку, інвалідів та неблагополучних сімей);
- створення бази даних з метою розповсюдження різнопланової інформації про регіон;
- формування сприятливого бізнес-середовища через розширення мережі спеціалізованих інституцій.

Установчими документами євро регіону є Угода про створення Транскордонного об'єднання «Євро регіон «Буг» (підписана 29 вересня 1995 р.) з доповненням від 15 травня 1998 р. та додатком від 22 вересня 1999 р. Засновниками євро регіону виступили Волинська область, Хелмське, Люблінське, Тарнобжезьке і Замостьське воєводства Республіки Польща. У травні 1998 р. до євро регіону приєдналися Білопідляське воєводство Польщі і Брестська область Республіки Білорусь. У зв'язку з адміністративно-територіальною реформою з 1 січня 1999 р. польську сторону в євро регіоні представляє Люблінське воєводство.

Керівними органами євро регіону «Буг» є Рада євро регіону «Буг», Президія Ради євро регіону «Буг», Секретаріат євро регіону «Буг», ревізійна комісія. Рада є найвищим органом євро регіону, до складу якого входять по 10 представників від кожної сторони. Виконавчим та адміністративним органом євро регіону є Секретаріат, що створюється Радою з однакової кількості представників.

Площа євро регіону складає 82 тис. км². Його населення нараховує 5,3 млн. чоловік. 12 травня 2000 р. до Євро регіону «Буг» увійшли як асоційовані члени Жовківський та Сокальський райони Львівської області України.

З 1996 р. Євро регіон «Буг» є членом Асоціації Європейських Прикордонних Регіонів. У 2003 р. євро регіон отримав нагороду «Вітрила Папенбургу» за значні досягнення у розвитку транскордонного співробітництва. В рамках євро регіону «Буг» було реалізовано ряд проектів та програм, спрямованих на розбудову кордону та створення прикордонної інфраструктури, охорону навколишнього середовища, розвиток місцевого самоврядування.

Здійснювалося співробітництво між працівниками органів освіти, науки, культури, туризму, охорони здоров'я, правопорядку, статистики, охорони навколишнього середовища.

Найбільш вагомими проектами є спорудження другого мостового переходу через р. Західний Буг в районі міжнародного автомобільного пункту пропуску «Ягодин - Дорогуськ», відкриття першої черги пункту пропуску через державний кордон України для міжнародного автомобільного сполучення «Ягодин», запровадження практики спільного митного і прикордонного контролю на прикордонному переході «Устилуг - Зосін», створення в Луцьку банку зі стовідсотковим польським капіталом «ПЕКАО», функціонування в Любліні українсько-польського колегіуму університетів, реалізація комплексу природоохоронних заходів в басейні прикордонної річки Західний Буг.

В рамках проекту «Українсько-польська транскордонна агенція - разом в майбутнє» було розроблено Спільну польсько-українську стратегію транскордонного співробітництва для Люблінського і Підкарпатського воєводств та Волинської і Львівської областей на 2005-2015 рр., яка визначає пріоритетні галузі залучення фінансових ресурсів на підтримку транскордонного співробітництва регіону, у тому числі міжнародної технічної допомоги.

Волинська область приймала участь у реалізації ряду мікропроектів, що здійснювалися Люблінським воєводством Польщі в рамках програми Європейського Союзу PHARE, зокрема «Підвищення можливостей використання європейських фондів органами влади прикордонних регіонів Польщі та України», «На спільному шляху. Покращення стандартів транскордонної співпраці органів самоврядування Любліна і Луцька», «Створення транскордонної стратегії запобігання паводкам в басейні річки Західний Буг» тощо.

СТАТУТ транскордонного Об'єднання «Єврорегіон «Буг»

Стаття 1. Загальні положення

1. Цей Статут не порушує вже існуючих форм і видів транскордонної співпраці кожної із Сторін.

2. Цей Статут не порушує сфери і змісту повноважень, що належать кожній із Сторін відповідно до законодавства країни-учасниці Об'єднання.

3. Сторони у рамках взаємних погоджень і своїх можливостей фінансують діяльність Об'єднання та його органів, створених відповідно до цього Статуту. Сторони мають право на відкриття рахунків (у тому числі валютних) у банківських установах, використання печаток, штампів та бланків зі своїми реквізитами.

4. Сторони будуть підтримувати місцеві ініціативи, що сприятимуть розвитку транскордонного співробітництва на території Єврорегіону «Буг».

5. Органи Об'єднання, що виконують координаційні і дорадчі функції, у своїй діяльності не повинні порушувати норми законодавства жодної із Сторін.

6. При виконанні своїх функцій Об'єднання та його органи можуть співпрацювати з організаціями та агентствами своєї держави та іноземних країн.

7. Кожна Сторона згідно з законодавством своєї країни може погоджувати з відповідними органами влад зміст постанов Ради Об'єднання. Крім того, відповідні адміністративні органи цих країн будуть мати змогу за запитом отримувати всю інформацію про діяльність Об'єднання та його рішення.

Стаття 2. Цілі та завдання Об'єднання

Об'єднання «Єврорегіон «Буг» створюється з метою розвитку співробітництва прикордонних територій у таких напрямках, як:

- територіальне планування;
- комунікації, транспорт і зв'язок;
- освіта, охорона здоров'я, культура, спорт і туризм;
- охорона і поліпшення стану навколишнього середовища;
- ліквідація надзвичайних ситуацій і стихійних лих;
- сприяння розширенню контактів між мешканцями прикордонних територій, розвитку співробітництва між організаціями та установами, а також суб'єктами господарської діяльності.

Стаття 3. Членство в Об'єднанні

1. До Об'єднання входять дійсні та асоційовані члени.

2. Засновники Об'єднання мають статус дійсних членів. Статус асоційованих членів визначає Рада Єврорегіону «Буг».

3. Членство в Об'єднанні не позбавляє права встановлювати дво- або багатосторонні зв'язки, укладати угоди з іншими структурами, що не входять до Єврорегіону «Буг».

4. Кожен з членів Об'єднання має право вільного виходу з нього, повідомивши про це Раду Об'єднання не пізніше як за шість місяців перед виходом з Об'єднання. Членство в Об'єднанні припиняється з моменту прийняття відповідного рішення Ради Об'єднання.

5. У випадку адміністративно-територіальних змін в одній з країн, що стосуються території одного або більше членів Об'єднання, новостворені суб'єкти набувають членства в Об'єднанні як правонаступники згідно із законодавством своєї країни.

6. Усі члени Об'єднання є рівноправними, незалежно від розмірів території та кількості населення.

Стаття 4. Органи Об'єднання

1. Керівними органами Об'єднання є:

- Рада Єврорегіону «Буг»;
- Президія Ради Єврорегіону «Буг»;
- Секретаріат Єврорегіону «Буг»;
- Ревізійна Комісія.

2. Керівні органи Об'єднання виконують координаційні, дорадчі і представницькі функції, пов'язані з реалізацією цілей і завдань Єврорегіону «Буг», про які йшлося у статті 2.

3. Кількість органів Об'єднання, їх структура, а також компетенція можуть змінюватись відповідно до домовленостей між сторонами.

Стаття 5. Рада єврорегіону «Буг»

1. Рада Об'єднання (далі - Рада) є найвищим органом єврорегіону «Буг».

2. До складу Ради входять по 10 представників від кожної Сторони.

3. Представники кожної зі сторони виконують обов'язки члена Ради протягом терміну повноважень самоврядних рад, які призначили його до Ради Єврорегіону. Члени Ради виконують свої обов'язки до моменту вибору нових представників.

4. Відкликання члена Ради може відбутися у будь-який час і здійснюється стороною, яка його призначила, після попереднього повідомлення Президії Ради єврорегіону «Буг». На місце відкликаною члена Ради сторона протягом одного місяця призначає нового представника.

5. Засідання Ради, які проводяться не менше двох разів на рік, є відкритими, якщо Рада не прийме іншого рішення.

6. На вимогу однієї з сторін можуть скликатися позачергові засідання Ради.

7. У засіданнях із правом дорадчого голосу можуть брати участь посадові особи представницьких і виконавчих органів влади усіх рівнів від усіх сторін, а також представники міжнародних організацій за згодою Ради.

8. Головою призначається по чергово кожний із членів Президії терміном на один рік. Він очолює роботу Президії в період між засіданнями Ради.

9. До компетенції Ради належить:

– обговорення і затвердження спільних проектів транскордонного співробітництва, що здійснюються в рамках Об'єднання, забезпечення їх фінансування і реалізації;

– внесення змін до Статуту;

– вирішення питань прийому та вибуття членів Об'єднання, надання статусу почесних членів Ради;

– затвердження бюджету Об'єднання;

– вибори Президії Ради Єврорегіону «Буг» та ревізійної комісії;

– визначення складу і затвердження бюджету Секретаріату Єврорегіону «Буг»;

– визначення регламентів Ради, Секретаріату та ревізійної комісії;

– створення робочих груп та визначення шляхів вирішення проблемних питань у рамках прикордонного співробітництва, а також регламенту їх роботи;

– прийняття рішень з питань членства Об'єднання в міжнародних організаціях;

– прийняття рішень з інших питань, визначених у Статуті.

10. Усі рішення Рада приймає, виходячи з принципу одностайності сторін.

11. Проекти рішень подаються Раді керівником Секретаріату або представниками сторін.

12. Детальні правила, що стосуються організації та діяльності Ради, визначаються її регламентом.

Стаття 6. Президія Об'єднання

1. Президія Об'єднання (далі - Президія) складається з трьох членів, по одному від кожної Сторони, які призначаються Радою.

2. Президія здійснює робочі, координаційні і представницькі функції на час між засіданнями Ради.

Стаття 7. Секретаріат Об'єднання

1. Секретаріат Єврорегіону «Буг» (далі - Секретаріат) є виконавчим і адміністративним органом Об'єднання «Єврорегіон «Буг», що створюється Радою, з однаковою кількістю представників від кожної Сторони.

2. Кожна Сторона має відділення Секретаріату, до складу якого входять члени Секретаріату однієї країни.

3. Відділення Секретаріату працюють без взаємного підпорядкування і є виконавчими та координаційними органами кожної Сторони.

4. Керівники Секретаріатів беруть участь у засіданнях Президії та Ради.

5. Секретаріат виконує наступні завдання:

- підготовка та подання на розгляд Ради проектів рішень, а також інших розробок, що стосуються спільних дій в рамках прикордонного співро-

бітництва, перекладених на мови Сторін;

- підготовка засідань Ради;
- координація діяльності робочих груп;
- виконання інших функцій, пов'язаних з управлінням та фінансуванням діяльності Об'єднання.

6. Функції керівника Секретаріату Об'єднання виконує керівник відділення Секретаріату Сторони, член Президії якої не є головою у Раді.

7. Секретаріат діє згідно з регламентом, який затверджується Радою.

Стаття 8. Ревізійна комісія

1. У ревізійну комісію входять шість осіб, які пропорційно представляють кожен з Сторін. Члени ревізійної комісії обираються терміном на два роки.

2. До компетенції ревізійної комісії належить перевірка правильності використання фінансових коштів Об'єднання та ведення документації.

3. Голова ревізійної комісії затверджується Радою по чергово від кожної Сторони терміном на два роки.

4. Комісія працює згідно з регламентом, затвердженим Радою.

Стаття 9. Робочі групи

1. Для вирішення визначених спільних завдань Рада може створювати постійні або тимчасові робочі групи (далі - групи).

2. Як виняток, робочі групи можуть створюватись Президією при умові їх затвердження Радою на наступному її засіданні.

3. Групи готують пропозиції і матеріали, що подаються на розгляд Ради керівником Секретаріату.

4. Групи можуть запрошувати експертів для опрацювання проблемних питань.

5. Рада визначає тематику діяльності робочих груп, а також способи їх фінансування.

6. Детальні умови організації праці робочих груп визначаються регламентом, що затверджується Радою.

Стаття 10. Фінансування діяльності Об'єднання

1. Фінансування діяльності Об'єднання, необхідне для реалізації його цілей і завдань, забезпечується кожною Стороною.

2. Сторони акумулюють кошти для реалізації статутних цілей на окремих рахунках.

3. Кошти на затвержені Радою спільні проекти, а також кошти, необхідні для функціонування Секретаріату і груп, виділяються Сторонами в однаковій мірі за курсом вільноконвертованих валют, якщо Рада не передбачає іншого.

4. Кожна Сторона, у межах своїх можливостей, за погодженням Ради може виконувати певну роботу на користь Єврорегіону «Буг» з метою безкоштовного використання її результатів на користь членів Об'єднання.

5. Бюджет Об'єднання може поповнюватись зі зовнішніх джерел фінансування, при цьому кошти та матеріальні цінності розподіляються у рівних частках між Сторонами.

Стаття 11. Припинення діяльності Об'єднання

1. Об'єднання припиняє свою діяльність у випадку одностайного рішення всіх Сторін, якщо цілі та завдання, для яких воно створене, не реалізовані.

2. У разі розпуску Об'єднання його майно, основні та оборотні засоби (активи і пасиви), що є спільною власністю Об'єднання, розподіляються між трьома Сторонами пропорційно до їх внесків.

Цей Статут складений у двох примірниках українською та польською мовами. Усі тексти мають однакову юридичну силу.

ЄВРОРЕГІОН «ЯРОСЛАВНА»

(24 квітня 2007 р. в м. Курську було підписано угоду про створення Єврорегіону «Ярославна»)

Цілі створення єврорегіону:

- розвиток усебічних дружніх і партнерських відносин між регіонами в економічній, соціальній, науковій, культурній та інших сферах;
- узгодження позицій і вироблення спільних дій при вирішенні економічних, соціальних, наукових, культурних та інших питань, що представляють взаємний інтерес;
- сприяння в усуненні законодавчих і бюрократичних перешкод на шляху розвитку міжрегіонального співробітництва та у підписанні взаємовигідних угод і договорів в економічній, соціальній, культурній та інших сферах;
- взаємодія по запобіганню або вирішенню екологічних проблем;
- послідовне сприяння просуванню соціальних і благодійних проєктів і програм, спрямованих на поліпшення якості життя населення регіонів;
- вивчення ринку праці з метою розробки спільних заходів для забезпечення соціальної зайнятості населення, підвищенню кваліфікації і підготовки кадрів;
- розробка та узгодження заходів для підтримки етнічної, культурної і мовної самобутності, розвитку і взаємозбагачення культур народів у рамках, установлених національним законодавством;
- створення інформаційної бази даних в усіх напрямках і предметах спільної діяльності;
- поступовий перехід від торгівельно-збутових до виробничо-інвестиційних зовнішньоекономічних зв'язків на основі розвитку міжнародної кооперації і залучення прямих іноземних інвестицій;
- створення сприятливих умов для розвитку малого бізнесу;
- формування транскордонних торгово-промислових організацій;
- розвиток прикордонної інфраструктури.

Керівними органами Єврорегіону є Рада єврорегіону, Президія Ради єврорегіону, Секретаріат єврорегіону, ревізійна комісія.

Площа єврорегіону становить 53,6 тис. км² (Курська та Сумська області). Населення нараховує 2,6359 млн. чоловік.

В рамках єврорегіону розроблено наступні проєкти:

I. Проєкти Української сторони:

- розробка концепції розвитку транскордонного співробітництва у напрямку зниження екологічного навантаження прикордонних областей – учасниць єврорегіону «Ярославна»;
- розробка концепції поведження з відходами на регіональному рівні;
- розробка проєкту єдиного порядку поведження з побутовими та

промисловими відходами в областях-учасницях євро регіону «Ярославна»;

- комплексне екологічне обстеження басейну річки Псел на межі України і Росії;
- інформаційне поле прикордонних територій;
- дослідження ситуації в молодіжному середовищі прикордонних районів з метою підготовки рекомендацій для розробки соціальних програм;
- вивчення тенденцій розвитку соціально-демографічних процесів в прикордонних областях України та Російської Федерації, а також аналіз сучасних проблем та розробка механізмів їх вирішення;
- комплексне фольклорне дослідження прикордонних регіонів Сумської і Курської областей.

II. Проекти Російської Сторони:

- динаміка лісових екосистем;
- екопотенціал прикордонних областей в умовах вступу до СОТ;
- розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності фахівців з метою забезпечення їх конкурентоспроможності на регіональному ринку праці;
- міжнародний табір студентського активу «Слов'янська співдружність»;
- транскордонний щорічний інноваційний форум «Інновації та якість» зі студентським симпозиумом та конкурсом молодіжних інноваційних проєктів.

УГОДА

ПРО СТВОРЕННЯ ЄВРОРЕГІОНУ «ЯРОСЛАВНА»

Курська область Російської Федерації, представлена Губернатором Курської області та Головою Курської обласної Думи, з одного боку, і Сумська область України, представлена Головою Сумської обласної державної адміністрації та Головою Сумської обласної Ради, з іншого боку, що надалі мають назву Сторони,

керуючись бажанням вільного співробітництва на принципах традиційних демократичних цінностей, ринкової волі, активізації економіки і поглиблення кооперації на прикордонних територіях,

діючи відповідно до законодавства держав-Сторін,

керуючись цілями і принципами Договору про дружбу, співробітництво і партнерство між Російською Федерацією та Україною від 25 травня 1997 р., Програмою міжрегіонального і прикордонного співробітництва між Російською Федерацією та Україною на 2001-2010 рр., а також Угодою між Адміністрацією Курської області Російської Федерації і Сумською обласною державною адміністрацією України про довгострокове торгово-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво від 17 листопада 2001 р.,

приймаючи до уваги Європейську Рамкову Конвенцію про прикор-

донне співробітництво між територіальними громадами або владами від 21 травня 1980 р.

домовилися про наступне:

Стаття 1

1. Сторони створюють Євро регіон «Ярославна» (далі - Євро регіон).
2. Центром Євро регіону з російської сторони є місто Курськ, з української - місто Суми.
3. Євро регіон носить відкритий характер для муніципальних утворень, у тому числі й інших держав.

Стаття 2

1. Головною метою Євро регіону є сприяння стійкому соціально-економічному розвитку, науковому і культурному співробітництву прикордонних територій Сторін.
2. Мета та організаційна структура Євро регіону визначені в Статуті Євро регіону «Ярославна», що є невід'ємною частиною даної Угоди.

Стаття 3

1. Угода набирає чинності з дати одержання останнього повідомлення про виконання Сторонами внутрішніх процедур, необхідних для набрання чинності.
2. У дану Угоду можуть вноситися доповнення і зміни, що оформляються окремими протоколами.
3. У випадку виникнення спорів та розбіжностей між Сторонами їх розв'язання здійснюється відповідно до чинного законодавства та Угоди між Урядом Російської Федерації і Кабінетом Міністрів України «Про заохочення і взаємний захист інвестицій» від 27 листопада 1998 р.
4. Угода укладається на невизначений термін і припиняє дію після закінчення шести місяців з дати, коли одна зі Сторін має повідомити у письмовій формі іншу Сторону про свій намір припинити її дію.

Учинено 24 квітня 2007 р. у м. Курську у двох екземплярах, кожний на російській, українській мовах, при цьому всі тексти мають однакову силу.

СТАТУТ ЄВРОРЕГІОНУ «ЯРОСЛАВНА»

1. Створення Єврорегіону «Ярославна» є однією з форм прикордонного співробітництва між Курською областю Російської Федерації та Сумською областю України (далі - Сторони).

2. При створенні Єврорегіону «Ярославна» Сторони керуються цілями і принципами Європейської рамкової конвенції про прикордонне співробітництво між територіальними громадами та владами від 21 травня 1980 р., Договором про дружбу, співробітництво і партнерство між Російською Федерацією і Україною від 31 травня 1997 р., Договором між Російською Федерацією і Україною про економічне співробітництво на 1998-2007 рр. від 27 лютого 1998 р., Угодою між Урядом Російської Федерації і Урядом України про співробітництво прикордонних областей Російської Федерації і України від 27 січня 1995 р., Угодою між Адміністрацією Курської області Російської Федерації і Сумською обласною державною адміністрацією України про довгострокове торгово-економічне, науково-технічне і культурне співробітництво від 17 листопада 2001 р., Програмою міжрегіонального і прикордонного співробітництва між Російською Федерацією і Україною на 2001-2007 рр.

3. Даний Статут не порушує вже існуючих форм і видів транскордонного співробітництва кожної зі Сторін.

4. Створення Єврорегіону «Ярославна» (далі - Єврорегіон) і діяльність його координаційно-консультативних органів здійснюється відповідно до законодавства Російської Федерації та України.

5. Сторони на основі взаємних угод, а також у відповідності зі своїми можливостями фінансують проекти в рамках Єврорегіону і його організаційні структури, створені відповідно до цього Статуту.

6. Сторони підтримують місцеві ініціативи, що сприяють розвитку прикордонного співробітництва на територіях Сторін-учасниць Єврорегіону.

7. При здійсненні своїх функцій координаційно-консультативні органи Єврорегіона можуть співпрацювати з установами і організаціями як своєї держави, так і закордонних країн.

8. Кожна зі Сторін у відповідності зі своїм внутрішнім законодавством може погоджувати з відповідними органами державної влади Російської Федерації і України зміст рішень організаційних структур Єврорегіону. Крім того органи державної влади Російської Федерації і України мають можливість за вимогою одержувати будь-яку інформацію про діяльність Єврорегіона і рішення його координаційно-консультативних структур.

МЕТА СТВОРЕННЯ ЄВРОРЕГІОНУ

Єврорегіон створюється учасниками відповідно до чинного законодавства та існуючих міжнародних договорів і угодами з метою розвитку співробітництва прикордонних територій у наступних галузях:

- економічний розвиток;
- комунікації, транспорт і зв'язок;

наука, нові технології, освіта;
поліпшення стану навколишнього середовища;
реалізація державної молодіжної політики;
ліквідація надзвичайних ситуацій, стихійних лих та їх наслідків;
сприяння розширенню контактів між мешканцями прикордонних територій, розвитку співробітництва між установами й організаціями, а також суб'єктами господарської діяльності;

сприяння (в рамках діючого законодавства Російської Федерації й України) спрощенню прикордонних формальностей з метою полегшення перетинання кордону фізичними і юридичними особами;

поліпшення якості життя населення за допомогою розробки і реалізації заходів для збільшення зайнятості;

розвиток регіональної економіки Сторін за допомогою поліпшення інфраструктури прикордонних районів.

Реалізація основних напрямів прикордонного співробітництва учасниками євро регіона здійснюється при узгодженні з державними органами виконавчої влади Курської області Російської Федерації і Сумської області України.

УЧАСТЬ В ЄВРОРЕГІОНІ

1. Учасники Євро регіону можуть бути дійсними і асоційованими.

2. Участь у Євро регіоні не позбавляє учасників права встановлювати дво- чи багатосторонні відносини, укладати угоди з іншими структурами, що не беруть участь в Євро регіоні.

3. Кожний з учасників Євро регіону має право вільного виходу з нього. Для виходу з Євро регіону необхідно сповістити координаційно-консультативні органи Євро регіону не пізніше ніж за шість місяців до виходу з Євро регіону.

4. Учасники Євро регіону є рівноправними незалежно від розмірів території та кількості населення.

5. Дійсними учасниками Євро регіону можуть бути муніципальні утворення та органи місцевого самоврядування Сторін.

6. Асоційованими учасниками Євро регіону можуть бути будь-які адміністративно-територіальні утворення, представлені місцевими органами державної влади інших країн, у тому числі й ті, що не мають географічно кордону з учасниками Євро регіону.

7. Кількість учасників і територій, що географічно охоплюються проектами діяльності Євро регіону, є відкритою. Вона може бути змінена на підставі рішень координаційно-консультативних органів Євро регіона з ініціативи однієї зі Сторін.

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ЄВРОРЕГІОНУ

1. Організаційна структура Євро регіону містить у собі координаційно-консультативні органи:

- Рада Євро регіону «Ярославна»;

- Секретаріат Євро регіону «Ярославна».

2. Зазначені органи Євро регіону виконують координаційні, дорадчі та представницькі функції, пов'язані з реалізацією цілей Євро регіону.

3. Організаційна структура органів Євро регіону, їх структура і компетенції можуть змінюватися за взаємною домовленістю Сторін.

РАДА ЄВРОРЕГІОНУ

1. Вищим координаційним органом Євро регіону «Ярославна» є Рада Євро регіону «Ярославна» (далі - Рада).

2. До складу Ради входять по 10 представників, делегованих від кожної зі Сторін.

3. Представники кожної зі Сторін виконують обов'язки членів Ради протягом терміну, визначеного учасниками Євро регіону, які делегували цих членів до складу Ради. Члени Ради виконують свої обов'язки до моменту делегування нових представників.

4. Відкликання члена Ради може відбутися в будь-який час і здійснюється Стороною, що його призначила. На місце відкликаного члена Ради Сторона делегує нового представника.

5. Засідання Ради проводяться не рідше одного разу на рік і є відкритими, якщо Рада не прийме іншого рішення. Веде засідання Ради Спікер Ради, що обирається з числа членів Ради на час проведення засідання.

6. У засіданнях із правом дорадчого голосу можуть брати участь представники органів законодавчої та виконавчої влади, органів місцевого самоврядування від кожної зі Сторін, а також представники міжнародних організацій (за згодою Сторін).

7. Кожна зі Сторін обирає Голову Ради.

8. До компетенції Ради відноситься:

- обрання Спікера Ради Євро регіону;
- визначення регламентів Ради і Секретаріату Євро регіону;
- здійснення контролю за діяльністю Секретаріату Євро регіону і затвердження його річних звітів;
- вирішення питань про прийняття нових учасників Євро регіону і припинення участі у діяльності Євро регіону;
- прийняття рішень про фінансування спільних проектів, реалізованих у рамках Євро регіону, і затвердження їх бюджетів.

9. Усі рішення Рада приймає, виходячи з принципу консенсуса позиції його членів. Проекти рішень надаються Раді для затвердження.

СЕКРЕТАРІАТ ЄВРОРЕГІОНУ

1. Секретаріат Євро регіону «Ярославна» (далі - Секретаріат) є координуючим і виконавчим органом Євро регіону, що складається з 6 членів і формується за принципом «три представники від кожної зі Сторін».

2. Кожна зі Сторін створює на своїй території регіональне відділення Секретаріату (далі - Регіональне відділення).

3. Регіональні відділення є виконавчими і координаційними органа-

ми кожної зі Сторін.

4. Керівники Регіональних відділень беруть участь у засіданнях Ради.

5. В обов'язки Секретаріату входить:

- підготовка та розгляд Раді проектів рішень, а також інших розробок, що стосуються спільних дій у рамках прикордонного співробітництва;

- підготовка засідань Ради;

- координація діяльності робочих груп;

- здійснення інших функцій, пов'язаних із забезпеченням або організацією діяльності Ради Єврорегіона та реалізацією проектів Єврорегіона.

РОБОЧІ ГРУПИ

1. Для вирішення перерахованих вище завдань Секретаріат може створювати постійні або тимчасові робочі групи (далі - групи).

2. Групи готують пропозиції та матеріали, які виносяться на розгляд Секретаріату.

3. Групи можуть запрошувати експертів для роботи над проблемними питаннями, пов'язаними з реалізацією проектів.

4. Напрями діяльності робочих груп, а також способи їх фінансування визначає Рада.

ФІНАНСУВАННЯ УЧАСНИКАМИ ЄВРОРЕГІОНУ ВИТРАТ, ПОВ'ЯЗАНИХ З РЕАЛІЗАЦІЄЮ ПРОЕКТІВ ЄВРОРЕГІОНУ

1. Фінансування проектів Єврорегіону, необхідне для реалізації цілей і завдань Єврорегіона, забезпечується кожною зі Сторін.

2. Кожна Сторона бере на себе видатки по утриманню своїх представників в Єврорегіоні.

3. Кожна зі Сторін має право в межах своїх можливостей, за згодою Ради, проводити діяльність з метою безоплатного використання її результатів на користь Єврорегіону.

4. Рада приймає рішення з питання невиконання Сторонами прийнятих на себе зобов'язань щодо фінансування або затримки внесення відповідних платежів.

5. У процесі діяльності Єврорегіону створюються спеціалізовані фонди, з яких фінансуються конкретні проекти в рамках Єврорегіону. Фонди можуть добровільно поповнюватися за рахунок регулярних і одноразових надходжень від учасників проекту, а також добровільних грошових і майнових пожертвувань юридичних і фізичних осіб, що підтримують співробітництво між Російською Федерацією та Україною, інших не заборонених законодавством надходжень. Дозволяється поповнювати зазначені фонди фінансовими і майновими ресурсами за рахунок програм Європейського Союзу, коштів інших міжнародних організацій.

ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРОРЕГІОНУ

Єврорегіон припиняє свою діяльність у випадку і на підставах, передбачених діючим чинним законодавством Російської Федерації та України, а також за згодою Сторін.

ЄВРОРЕГІОН «СЛОБОЖАНЩИНА»

Головною метою співтовариства є розвиток суміжних територій, зокрема розвиток економіки, інфраструктури і соціальної підтримки.

Установчими документами Єврорегіону є Угода про створення Єврорегіону «Слобожанщина».

Засновниками Єврорегіону є Харківська область України та Белгородська область Росії.

Керівними органами Єврорегіону є Рада єврорегіону, Президія Ради єврорегіону, Секретаріат єврорегіону, ревізійна комісія.

Площа Єврорегіону становить 58,5 тис. км².

Населення нараховує 4,4074 млн. чоловік.

Базовими документами, регулюючими відносини в сфері прикордонного співробітництва Харківської та Белгородської областей, є угоди про торгово-економічне, науково-технічне та культурне співробітництво між Адміністрацією Белгородської області Російської Федерації і Харківською обласною державною адміністрацією України від 6 грудня 2001 р. та Угода про створення Єврорегіону «Слобожанщина» від 7 листопада 2003 р.

В рамках виконання угоди та реалізації проектів транскордонного співробітництва було зареєстровано громадську організацію Єврорегіон «Слобожанщина», що дозволило на більш якісному рівні взаємодіяти з Асоціацією європейських прикордонних регіонів, а саме головне – реалізовувати проекти із залученням фінансових ресурсів європейських інституцій.

Перспективними напрямками роботи Єврорегіону «Слобожанщина» є:

- проведення конференції за участю представників органів міського самоврядування прикордонних районів;
- створення програмних комітетів Єврорегіону;
- видання Інформаційного бюлетеня Єврорегіону «Слобожанщина»;
- розвиток та зміцнення співробітництва з Асоціацією європейських прикордонних регіонів;
- супроводження діяльності будівельного, транспортного, туристичного, фінансового та фармацевтичного кластерів Єврорегіону «Слобожанщина».

В рамках реалізації проектів Єврорегіону «Слобожанщина» у 2007 р. було пНа даний час в рамках єврорегіону відповідним чином переглядаються статутні документи та механізми співробітництва.

СТАТУТ ЄВРОРЕГІОНУ «СЛОБОЖАНЩИНА»

Стаття 1. Загальні положення

Даний Статут не порушує вже існуючих форм та видів транскордонного співробітництва кожної із Сторін.

Даний Статут не порушує внутрішнього законодавства країни будь-якого учасника Єврорегіону «Слобожанщина» (далі – Єврорегіон).

Сторони в рамках взаємних погоджень, а також у відповідності зі своїми можливостями фінансують діяльність Єврорегіону, а також його органів, створених у відповідності з даним Статутом.

Сторони будуть підтримувати місцеві ініціативи, які сприятимуть розвитку транскордонного співробітництва на території країн-учасників Єврорегіону.

Єврорегіон та його органи працюють у відповідності з законодавством Російської Федерації та України.

Під час реалізації своїх функцій органи Єврорегіону можуть співпрацювати з установами та організаціями, як своєї держави, так і іноземних держав.

Кожна із Сторін, у відповідності із своїм внутрішнім законодавством, може узгодити із відповідними органами влади рішення Ради Єврорегіону. Крім того, дані адміністративні органи мають можливість за вимогою отримати будь-яку інформацію про діяльність Єврорегіону та його рішень.

Стаття 2. Цілі єврорегіону

Єврорегіон утворюється з метою розвитку співробітництва прикордонних територій за наступними напрямками:

- всебічний економічний розвиток;
- регіональне і локальне територіальне планування;
- комунікації, транспорт і зв'язок;
- наука, нові технології, освіта;
- охорона здоров'я, спорт і туризм;
- покращення стану навколишнього середовища;
- ліквідація надзвичайних ситуацій, стихійних лих та їх наслідків;
- сприяння розширенню контактів між жителями прикордонних територій, розвитку співробітництва між установами та організаціями, а також суб'єктами господарської діяльності;
- полегшення процесу перетину кордону для людей і вантажу шляхом спрощення прикордонних формальностей, а також сприяння відкриттю нових пунктів пропуску;
- сприяння якості життя населення шляхом збільшення зайнятості;
- сприяння розвитку регіональної економіки шляхом покращення інфраструктури прикордонних територій.

Стаття 3. Членство в євро регіоні

У Євро регіон входять дійсні та асоційовані члени.

Засновники Євро регіону мають статус дійсних членів, статус асоційованих членів визначається Радою Євро регіону.

Членство в Євро регіоні залишає право встановлювати дво- чи багатосторонні зв'язки, заключати угоди з іншими структурами, які не входять до складу Євро регіону.

Кожен із членів Євро регіону має право вільного виходу із нього. Для виходу із Євро регіону необхідно повідомити про це Раду Євро регіону не пізніше шести місяців перед виходом із Євро регіону/

У випадку виникнення в однієї із сторін – членів адміністративно-територіальних змін, які стосуються території одного із членів Євро регіону, що виникли в результаті змін, суб'єкти набувають членство у Євро регіоні на основі правонаступництва у відповідності із законодавством своєї країни.

Члени Євро регіону є рівноправними незалежно від розмірів території та кількості населення.

Асоційованими членами Євро регіону можуть бути будь-які адміністративно-територіальні утворення, представлені місцевими органами державної влади зарубіжних країн, у тому числі ті, які не мають кордону із Євро регіоном.

Кількість учасників Євро регіону є відкритим і може бути змінена на основі рішення Ради Євро регіону за ініціативою однієї із Сторін.

Стаття 4. Органи євро регіону

Керівними органами Євро регіону є:

1. Рада Євро регіону «Слобожанщина»;
2. Президія Ради Євро регіону «Слобожанщина»;
3. Секретаріат Євро регіону «Слобожанщина».

Керівні органи Євро регіону виконують координаційні, дорадчі та представницькі функції, які пов'язані із реалізацією цілей Євро регіону, згаданих у статті 2 цього Статуту.

Ревізійна комісія може утворюватись за рішенням Ради і є контролюючим органом Євро регіону.

Численність органів Євро регіону, їх структура і компетенція можуть змінюватись за взаємною домовленістю Сторін.

Стаття 5 Рада євро регіону

Рада Євро регіону «Слобожанщина» (далі - Рада) є вищим органом Євро регіону

До складу Ради входить по 10 представників, делегованих кожною із Сторін.

Представники кожною із Сторін виконують обов'язки членів Ради на протязі терміну, визначеного місцевими органами самоврядування, які делегували їх у Раду. Члени Ради виконують свої обов'язки доки не оберуть

нових представників.

Відклик члена Ради може виникнути у будь-який час і здійснюється призначеною його Стороною після попереднього сповіщення Президії Єврорегіону. На місці відкликаного члена Ради Сторона на протязі одного місяця делегує нового представника.

Засідання Ради проводяться не частіше одного разу на рік і є відкритими, якщо Рада не приймає іншого рішення.

На вимогу будь-якої із сторін можуть скликатися надзвичайні засідання Ради.

В засіданнях із правом дорадчого голосу можуть брати участь представники законодавчої і виконавчої влади всіх рівнів від кожної із Сторін, а також представники міжнародних організацій за погодженням Ради.

Головою Ради і одночасно Президії вибирається один із членів Президії терміном на один рік на ротаційній основі. Голова керує роботою Президії в період між засіданнями Ради Єврорегіону.

До компетенції Ради відноситься:

Обрання голови Президії Єврорегіону;

Обрання Президії Єврорегіону та Ревізійної комісії;

Визначення регламентів Ради та Секретаріату Єврорегіону, а також Ревізійної комісії;

Здійснення контролю над діяльністю Президії Єврорегіону та затвердження її річних звітів;

Вирішення питань стосовно прийняття нових членів Єврорегіону та припинення членства, присвоєння статусу почесного члена Ради; затвердження бюджету Єврорегіону;

Вирішення питань членства Єврорегіону в міжнародних організаціях.

Усі рішення Рада приймає, виходячи із принципу одностайної згоди сторін.

Проекти рішень надаються Раді керівником Секретаріату.

Регламент діяльності Ради визначається відповідним рішенням Ради.

Стаття 6. Президія єврорегіону

Президія Єврорегіону (далі – Президія) складається із 4 членів та призначається Радою за принципом - «по двоє від кожної із Сторін».

Президія здійснює робочі, координаційні та представницькі функції у період між засіданнями Ради і є їй підзвітною.

До компетенції Ради відноситься:

- представлення Єврорегіону на міжнародній арені;
- виконання рішень Ради Єврорегіону;
- управління Секретаріатом Єврорегіону;
- скликання робочих груп Єврорегіону;
- внесення змін до Статуту;
- вирішення інші питань, які визначені Статутом.

Президія скликається регулярно чи по мірі необхідності.

У процесі засідань Президія підводить підсумки поточної діяльності, підготовлює проекти рішень та інші матеріали на засідання Ради Єврорегіону. Регламент діяльності Президії визначається відповідним рішенням Ради.

Стаття 7. Секретаріат єврорегіону

Секретаріат Єврорегіону (далі - Секретаріат) є координуючим виконавцем та адміністративним органом Єврорегіону, який утворюється Радою і складається із трьох представників від кожної із Сторін.

Кожна із Сторін утворює національний відділ Секретаріату – Національне координаційне Бюро (далі - Бюро).

Бюро є виконавчим та координаційним органом кожної із Сторін.

Керівники Бюро беруть участь в засіданнях Ради і Президії.

До обов'язків Секретаріату належать:

Підготовка і подання на розгляд Ради проектів, а також інших розробок, які стосуються спільних дій в рамках прикордонного співробітництва;

Підготовка засідань Ради;

Координація діяльності робочих груп;

Здійснення інших функцій, пов'язаних з управлінням та фінансуванням діяльності Єврорегіону.

Функції керівника Секретаріату виконує керівник Бюро тієї сторони, член Президії якої є Головою Ради.

Секретаріат може бути зареєстрованим як міжнародна громадська організація за законодавством однієї із Сторін з відкриттям розрахункового рахунку для фінансування своєї діяльності.

Регламент діяльності Секретаріату визначається рішенням Ради.

Стаття 8. Ревізійна комісія

Ревізійна комісія представляє кожну із сторін у рівних пропорціях та складається із 4 членів.

До компетенції ревізійної комісії входить перевірка правильності використання фінансів Єврорегіону та ведення документації.

Голова ревізійної комісії затверджується Радою по черзі від кожної із Сторін терміном на два роки.

Ревізійна комісія діє у відповідності з регламентом, затвердженим рішенням Ради.

Стаття 9. Робочі групи

Для розв'язання поставлених завдань Президія може створювати постійні та тимчасові робочі групи (далі – групи).

Групи готують пропозиції та матеріали, які подаються на розгляд Секретаріату

Групи можуть запрошувати експертів для роботи над проблемними питаннями.

Тематику діяльності робочих груп, а також способи їх фінансування визначає Президія.

Конкретні умови організації та функціонування робочих груп визначаються регламентом, затвердженим Президією.

Стаття 10. Фінансування діяльності євро регіону

Фінансування діяльності Євро регіону, яке необхідне для реалізації цілей та завдань забезпечується кожною із Сторін.

Сторони в рамках досягнутих домовленостей, а також виходячи із своїх можливостей, фінансують діяльність Євро регіону та його органів, які створені на основі даного Статуту.

Сторони надають кошти на затверджені Радою проекти, а також кошти, які є необхідними для функціонування Секретаріату та робочих груп, на умовах рівності, якщо Рада не приймає іншого рішення.

Кожна із сторін має право в межах своїх можливостей за погодженням Ради здійснювати діяльність з метою безкоштовного використання її результатів на користь Євро регіону.

Бюджет Євро регіону може фінансуватися із зовнішніх джерел, при цьому кошти та матеріальні цінності розподіляються між Сторонами у відповідності із додатковим рішенням Президії.

Рада приймає рішення з питань невиконання Сторонами покладених на них обов'язків по фінансуванню або затримці внесення відповідних платежів.

Стаття 11. Припинення діяльності євро регіону

Євро регіон припиняє свою діяльність у випадку одноголосного рішення Сторін, якщо цілі та завдання, для яких він був створений, не реалізовані. У випадку розпуску Євро регіону його власність, тобто його основний та обіговий капітал (активи і пасиви), які складають загальну власність Євро регіону розподіляється між сторонами пропорційно їхнім внескам.

Ліквідацію Євро регіону здійснює Ліквідаційна комісія, до складу якої входить по три представника від кожної із Сторін.

Стаття 12. Заключні положення

Цей Статут є невід'ємною частиною Угоди про створення Євро регіону «Слобожанщина».

«КАРПАТСЬКИЙ ЄВРОРЕГІОН»

Діяльність Карпатського євро регіону спрямована на:

- сприяння співробітництву в економічній, соціальній, науковій, екологічній, освітній, культурній галузях;
- реалізацію транскордонних проектів;
- співробітництво з національними інституціями та організаціями.

Установчими документами євро регіону є Угода про створення Асоціації «Карпатський Євро регіон».

Засновниками євро регіону виступили прикордонні адміністративно-територіальні одиниці Польщі, Словаччини, Угорщини, України та Румунії, а саме:

- 4 області України (Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька);

- 5 округів Угорщини (Боршод-Абауй-Земплін, Гайду-Бігар, Гевеш, Иас-Надькун-Солнок, Саболч-Сатмар-Берег), а також міста Мішкольц, Дебрецен, Егер, Ніредьгаза;

- 4 воєводства Польщі із центрами в Кросно, Перемишлі, Жешові, Тарнові;

- райони Словаччини (Бардіїв, Гуменне, Кошице, Межилаборце, Михайлівці, Пряшів, Сабінов, Сніна, Собранце, Стропков, Свитник, Требішов, Вранов).

З 1997 р. до складу Карпатського Євро регіону входять наступні адміністративні одиниці Румунії: Сату-Маре, Мараморош, Бігор, Салай, Ботошані.

Керівним органом Асоціації «Карпатський Євро регіон» є Рада, яка приймає рішення стосовно найважливіших загальних питань, створює Робочі Комісії, схвалює подані ними пропозиції тощо. Сторони делегують до Ради 10 осіб, які утворюють Делегацію національної сторони на чолі з Головою.

Постійно діючим органом Ради є Президія, до складу якої входять голови делегацій кожної сторони.

Виконавчим та адміністративним органом Асоціації є Міжнародний Секретаріат, що складається з постійних представників кожної сторони та організує засідання Ради, координує її щоденну діяльність. У кожній з країн-членів Асоціації створено Постійні національні представництва. В рамках Карпатського євро регіону створено робочі комісії, відповідальні за практичне втілення його стратегічних планів.

Карпатський євро регіон є членом Асоціації європейських прикордонних регіонів. Його площа становить 137,305 тис. км², а населення нараховує 6,362 млн. чоловік (українська частина).

В рамках Карпатського євро регіону укладено більш ніж 50 двосторонніх угод про співпрацю в економічній, культурній, науковій, освітній сферах, а також реалізовано та реалізуються такі основні проекти:

- проект «INTERREGIO», який спрямований на розвиток інфраструктури регіонів, вирішення спільних проблем в економічній, культурній, екологічній, соціальній, освітній сферах тощо;
- проект «Жива Тиса», який, зокрема, передбачає співпрацю з євро-регіоном Маас-Рейн;
- проект «Асоціація музеїв та картинних галерей Карпатського євро-регіону», який передбачає посилення уваги органів влади та громадськості до збереження пам'яток історії та культури, залучення ресурсів для розвитку музейних установ та проведення робіт по збереженню пам'яток культури, розвиток туризму;
- проект «Зелені Карпати», що передбачає співробітництво в туристично-рекреаційній сфері;
- проект «Польсько-українське агентство комунального розвитку», що передбачає створення постійного механізму підтримки польсько-української співпраці в комунальній сфері та з питань місцевої демократії шляхом встановлення системи обміну інформацією, розвитку контактів між підприємствами тощо;
- проект «Центр підтримки економічних ініціатив та транскордонного співробітництва («Долина Стругу»), передбачає створення центру для надання допомоги місцевим компаніям та приватним підприємцям у пошуку партнерів та інформації стосовно інвестиційних можливостей регіонів;
- проект «Міста Карпатського єврорегіону - разом за розвиток туризму», який сприяє співробітництву між містами єврорегіону в галузі муніципального туризму.

Статут Карпатського єврорегіону

Преамбула

Прикордонні регіони Угорщини, Польщі, Словаччини, Румунії та України, географічно розташовані в районі Карпатських гір, басейну річки Тиса та на прилеглих територіях, згідно з принципами рівності та співробітництва, представлені органами, які підписали Угоду про співробітництво в міжрегіональній Асоціації «Карпатський єврорегіон» як спільний консультативний і координаційний орган з метою сприяння прикордонному співробітництву між прикордонними регіонами-членами Асоціації, як це визначено у Європейській Конвенції щодо транскордонного співробітництва між територіальними громадами та владами Європи, відповідно до принципів субсидіарності, партнерства, а також представництва та участі громадян.

1. Загальні положення

1. Даний Статут не впливає на будь-які вже існуючі форми і типи транскордонного співробітництва між даними державами і сторонами.

2. Даний Статут не впливає на обсяг і зміст повноважень, які на даний момент здійснюються Сторонами згідно внутрішнього законодавства відповідних держав.

3. Сторони в рамках взаємних угод і повноважень будуть забезпечувати фінансові витрати, необхідні для функціонування Асоціації та її органів, створених даним Статутом. Всі витрати Карпатського єврорегіону будуть сплачуватись коштами з місцевих бюджетів та інших джерел, доступних для підтримки його діяльності.

4. Сторони будуть підтримувати місцеві ініціативи, метою яких є сприяння прикордонному співробітництву в межах Карпатського єврорегіону.

5. Органи Асоціації будуть виконувати дорадчі, консультативні та координаційні функції, які не будуть накладати на Сторони ніяких зобов'язань юридичного характеру.

6. Асоціація та її органи, під час виконання своїх обов'язків і реалізації завдань, можуть співпрацювати з міжнародними організаціями та установами, які прямо зацікавлені у міжрегіональному співробітництві.

7. Відповідні уряди країн, регіональні та місцеві представники яких є членами Асоціації, мають право отримувати будь-яку інформацію про діяльність та рішення, що приймаються Асоціацією. Вони можуть також безпосередньо зв'язатися з органами Асоціації, щоб поінформувати про позиції урядів, а також проконсультуватись з питань, які їх стосуються.

2. Регіональний масштаб

1. До складу Асоціації входять наступні адміністративно-територіальні одиниці:

– в Угорщині – області Боршод-Абауй-Земплейн, Гевеш, Яс-Надькун-

Солнок, Саболч-Сатмар-Берег, Гайду-Бігар та міста з обласним статусом Дебрецен, Егер, Мішкольц, Ніредьгаза;

– в Польщі – Підкарпатське воєводство, комуни (гміни), округи (пов'яти), які є членами Асоціації з питань підтримки Карпатського євро регіону – Євро-Карпати;

– в Словаччині – територію Кошицького та Прешовського країв;

– в Україні – Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Чернівецька області;

– в Румунії - округи Бігор, Ботошані, Марамуреш, Сучава, Сату Маре, Зілаг і Харгіта

2. Членство в регіональні масштаби діяльності Асоціації є відкритими і можуть бути змінені відповідно до положень даного Статуту.

3. У разі появи будь-яких поправок стосовно регіональних масштабів і адміністративного устрою в одній із країн, що впливатимуть на регіональний масштаб Асоціації, нові території встановлюватимуться за принципом правонаступництва відповідно до внутрішнього законодавства цієї країни.

4. Членство в Асоціації не виключає участі її членів в інших двосторонніх і багатосторонніх угодах.

5. Асоціація не є наднаціональним чи наддержавним утворенням, а скоріше структурою для сприяння міжрегіональному співробітництву між її членами.

6. Члени Асоціації мають статус повноправних членів або асоційованих членів, як це визначено Радою. Всі члени асоціації мають рівні права незалежно від розміру території і населення. Виняток може бути зроблено Радою для асоційованих членів.

7. Асоційований член має ті ж права і обов'язки, що і повноправний член, включаючи фінансові права та обов'язки. Асоційований член не має права представляти кандидатуру свого представника на посаду Голови Ради, а також розміщувати постійний Секретаріат на своїй території.

8. З початком діяльності Виконавчого Директора Карпатський євро-регіон відкриває свій власний банківський рахунок, відповідно до встановлених Радою правил.

9. Рішення про розширення регіонального масштабу Карпатського євро регіону у зв'язку з прийняттям нового члена приймається Радою Карпатського євро регіону на підставі письмової заяви, підписаної уповноваженими представниками органів влади даного регіону і надісланої до Секретаріату Карпатського євро регіону не пізніше ніж за два місяці до Засідання Ради.

10. Член Карпатського євро регіону (область) може припинити членство в Асоціації. Для цього органи влади з даної області зобов'язані повідомити голову Ради Карпатського Євро регіону у письмовій формі. Рада на наступному засіданні приймає резолюцію, що дана область припиняє своє членство в Карпатському євро регіоні.

11. Член Карпатського єврорегіону (область) може тимчасово припинити своє членство в Асоціації при наявності поважної причини (протягом періоду не більше одного року). Дана область повинна повідомити про намір продовжити своє членство до кінця цього терміну. Якщо протягом року після представлення Раді заяви про намір тимчасово припинити своє членство область не повідомить про своє повернення і повноправну участь у роботі Асоціації, Рада приймає резолюцію про повне припинення членства цієї області в Асоціації.

12. У випадку невиконання членом Карпатського єврорегіону своїх обов'язків перед Асоціацією, в тому числі фінансових зобов'язань, Рада Карпатського Єврорегіону за поданням Національної Сторони приймає рішення про припинення членства в Асоціації.

13. Рада може встановлювати вимоги до регіону, який подає заяву на членство в Асоціації після утворення останньої. Рада може вимагати фінансових внесків до бюджету Карпатського єврорегіону.

14. Вихід з Асоціації або тимчасове припинення членства не впливає на фінансові зобов'язання даного члена протягом фінансового року при умові, якщо воно відбулося не пізніше ніж через 2 місяці після затвердження бюджету. Якщо вихід або тимчасове припинення членства сталося до зазначеного терміну, член не повинен сплачувати свій внесок до бюджету. Разом з тим йому не перераховуються кошти, які вже надійшли до бюджету.

3. Цілі й завдання Асоціації

Цілями і завданнями діяльності Асоціації є:

- організувати і координувати діяльність, що сприятиме економічному, науковому, екологічному, культурному та освітньому співробітництву між її членами;
- надавати допомогу у розробці конкретних проектів з питань прикордонного співробітництва між членами Асоціації з питань, що становлять взаємний інтерес;
- сприяти розвитку контактів серед населення територій, які входять в Асоціацію, зокрема серед спеціалістів в різних галузях;
- сприяти добросусідським відносинам між членами Асоціації;
- визначити потенційні сфери для багатостороннього прикордонного співробітництва серед членів Асоціації;
- виступати посередником та забезпечувати співробітництво членів Асоціації з міжнародними організаціями та установами.

4. Організаційна структура Асоціації

1. Організаційна структура Асоціації складатиметься з таких органів:

- Рада єврорегіону.
- Президія Ради єврорегіону.
- Голова Ради єврорегіону.
- Міжнародний Секретаріат.

- Національні делегації.
- Постійні національні представники держав-членів.
- Робочі комісії.

2. Органи працюють як дорадчі, консультативні та координаційні структури з метою сприяння міжрегіональному співробітництву між членами Асоціації, а також представлятимуть Асоціацію. Рішення, прийняті органами Асоціації, можуть мати тільки дорадчий статус для регіонів-членів Асоціації.

3. Структура організації та її повноваження можуть бути змінені відповідно до Статуту.

4. Існуюча структура Асоціації включає Секретаріат і національні представництва Карпатського єврорегіону для всіх членів.

5. Карпатський єврорегіон як «парасолькова» організація

У рамках діяльності єврорегіону пріоритетними мають бути наступні напрями:

1. Окрім розвитку співробітництва на усій території Карпатського єврорегіону важливим є сприяння реалізації проектів щодо дво- та тристороннього співробітництва.

2. Розвиток прямого співробітництва між індивідуальними членами (регіонами, районами, містами, мікрорегіонами).

3. У відповідності з принципами та цілями Карпатського єврорегіону, розширення галузей співробітництва у відповідності з реалістичними та соціальними потребами (національні меншини, недержавний сектор, молодь) та розширення економічно-фінансового співробітництва.

4. Розвиток недержавних організацій (асоціацій, фондів), встановлення між ними регулярних контактів з особливою увагою на підготовку спільних проектів.

6. Рада єврорегіону

1. Рада є найвищим органом Асоціації держав-членів Карпатського єврорегіону.

2. Відповідальністю Ради є ідентифікація та визначення разом з Міжнародним Секретаріатом стратегічних цілей Карпатського єврорегіону.

3. Рада Карпатського Єврорегіону складається з членів Ради, які представляють кожен з національних сторін Карпатського єврорегіону.

4. Обрання членів Ради є виключною компетенцією відповідної національної сторони.

5. Усі члени Ради від однієї національної сторони утворюють Делегацію відповідної національної сторони.

6. Кількість членів Делегації не повинна перевищувати 10 осіб.

7. Кожна з Делегацій національних сторін має по одному голосу.

8. Голова Делегації представляє інтереси Делегації на засіданнях Ради, приймає рішення від імені Делегації та бере участь у голосуванні.

9. Крім радників, участь у засіданнях Ради можуть брати спостерігачі від наступних інституцій:

- МЗС;
- центральні органи виконавчої влади;
- регіональні влади;
- міжнародні організації та інституції.

10. Засідання Ради проводяться не менше двох разів на рік у порядку ротації.

11. Позачергові засідання Ради можуть бути скликані Головою Ради за пропозицією міжнародного секретаріату, Президії Ради або однієї з національних сторін у будь-який час.

12. Повноваження Ради:

- внесення змін щодо членів Асоціації;
- внесення змін до Статуту Асоціації;
- утворення робочих комісій, що складаються з членів Асоціації, що діють в окремих сферах прикордонного співробітництва, ухвалення рішень щодо місця їх розташування;
- затвердження голів робочих комісій, які обираються членами відповідної Національної Сторони;
- прийняття рішень про членство Асоціації в міжнародних регіональних організаціях;
- прийняття рішень про місце проведення і склад учасників Міжрегіональних Конференцій;
- представництво Асоціації перед третіми сторонами у випадку, якщо воно не виходить за межі компетенцій управління;
- затвердження на посаді постійних національних представників осіб, рекомендованих відповідною національною Стороною;
- здійснення контролю за діяльністю Міжнародного Секретаріату;
- вирішення інших питань, визначених Статутом, а також справ, не врегульованих Статутом, що не виходять за межі компетенції управління.

13. Всі рішення на засіданнях Ради Карпатського єврорегіону приймаються одногосно.

14. Рада може запрошувати до участі в засіданнях експертів.

7. Голова Ради

1. Голова Ради обирається Радою з числа її членів на два роки за принципом ротації (згідно англійського алфавіту).

2. Голова Ради є головою Президії Карпатського єврорегіону

3. Голова Ради обирається на першому засіданні Ради у календарному році.

4. Голова скликає і веде засідання Ради, підписує прийняті нею рішення.

5. Між засіданнями Ради Голова є представником Ради перед іншими

органами Асоціації та перед третіми особами. У разі потреби Голова допомагає у роботі Міжнародному Секретаріату та іншим органам Асоціації. Голова має право володіти інформацією про діяльність всіх органів Асоціації. Голова виконує інші функції, покладені на нього Радою.

6. Голова виконує свої обов'язки на добровільній основі.

8. Президія Ради Карпатського єврорегіону

1. Президія Ради Карпатського єврорегіону є виконавчим органом Ради Карпатського єврорегіону, який реалізує рішення, ухвалені Радою.

2. Президія Ради Карпатського єврорегіону складається з Голів Делегацій кожної Національної Сторони.

3. Президія Ради Карпатського єврорегіону очолюється Головою Ради Карпатського єврорегіону.

4. Засідання Президії Ради Карпатського єврорегіону проводяться за пропозицією Голови Ради Карпатського єврорегіону, будь-якого голови делегації або міжнародного секретаріату.

5. Засідання Президії Ради Карпатського єврорегіону мають проводитись не менш ніж чотири рази на рік за принципом ротації.

6. Завданням Президії є співробітництво з міжнародним секретаріатом у детальній розробці, прийнятті та реалізації стратегічних завдань діяльності Карпатського єврорегіону.

9. Міжнародний Секретаріат

1. Виконавчим та адміністративним органом Асоціації є Міжнародний Секретаріат.

2. Міжнародний Секретаріат складається з постійних національних представників кожної з національних сторін Карпатського єврорегіону.

3. Всі питання, віднесені до компетенції Міжнародного Секретаріату Карпатського Єврорегіону, вирішуються на його засіданнях.

4. Засідання Міжнародного Секретаріату відбуваються в міру потреби, але не менш ніж чотири рази на рік.

5. Місце проведення наступного засідання Міжнародного Секретаріату визначається згідно з принципом ротації на його черговому засіданні.

6. Головує на засіданнях Міжнародного Секретаріату один з Постійних Національних Представників.

7. Голова засідань Міжнародного Секретаріату обирається членами Міжнародного Секретаріату терміном на один рік.

8. Офіційна поштова адреса Міжнародного Секретаріату має бути визначена Національним Представництвом країни, представник якої головує на засіданнях.

9. Міжнародний Секретаріат має наступні повноваження, а саме він:

– представляє Асоціацію перед третіми сторонами з питань щоденного управління;

– вносить проекти, плани для затвердження їх Радою;

- здійснює необхідні фінансові та адміністративні функції, пошук джерел фінансування Асоціації в цілому;
- готує спільні пропозиції проектів міжрегіонального співробітництва;
- готує проекти угод для затвердження їх Радою та Президією;
- готує порядок денний засідання Ради і зміст робочих документів;
- готує протоколи засідань;
- виконує повноваження від імені Асоціації в межах визначених повноважень;
- встановлює та забезпечує контакти з національними і міжнародними організаціями та установами;
- представляє щорічний звіт про власну діяльність за попередній календарний рік;
- здійснює постійні контакти, контроль і підтримку діяльності Робочих Комісій Карпатського євро регіону;
- виконує інші обов'язки, визначені Радою.

10. Національні Представництва

1. Національні Представництва засновуються у кожній з країн-членів Асоціації. Структура, правове оформлення, кількість штатних працівників та інші подібні питання відносяться до компетенції відповідної Національної Сторони. Рада встановлює мінімальні вимоги до діяльності Національних Представництв.

2. Очолює Національне Представництво Постійний національний представник відповідної Національної Сторони.

3. Постійні національні представники затверджуються на посаді Радою Карпатського євро регіону за поданням Делегації відповідної Національної Сторони.

4. Постійні Національні Представники є членами Ради Карпатського євро регіону, а також членами міжнародного секретаріату Карпатського євро регіону за посадою.

5. Необхідну фінансову та структурну основу для діяльності Представництва забезпечує Національна Сторона.

6. Витрати на діяльність Національного Представництва відшкодовуються з національного бюджету Національної Сторони Карпатського євро регіону. Рада Карпатського євро регіону може запропонувати мінімальне обмеження бюджету національних сторін з метою забезпечення їх належної й ефективної роботи.

7. До компетенції постійних національних представників належить:

- управління і розвиток національних компонентів європейської системи регіонального співробітництва;
- координація всієї транскордонної діяльності національних сторін, що пов'язана з членством у Карпатському євро регіоні;

- забезпечення регулярних контактів та обмінів інформацією з Секретаріатом та іншими національними представництвами Карпатського євро регіону;
- сприяння у здійсненні багатосторонніх проєктів, ініційованих та взятих на себе даною Національною Стороною, її членами, інституціями чи іншими організаціями;
- здійснення функцій інформаційного центру для усіх інституцій і осіб, зацікавлених у транскордонному співробітництві;
- ініціювання проєктів транскордонного співробітництва;
- підтримка діяльності, спрямованої на представлення та забезпечення розвитку Карпатського євро регіону;
- здійснення пошуку фінансових джерел з метою забезпечення транскордонного співробітництва в Карпатському євро регіоні;
- забезпечення технічної допомоги членам Ради, які у своїй роботі представляють Національну Сторону;
- підтримка контактів з національними представництвами шляхом забезпечення необхідних послуг щодо міжнародних багатосторонніх проєктів, взятих на себе Карпатським євро регіоном;
- постійне представлення відповідної Національної Сторони Карпатського євро регіону перед третіми особами з правом пошуку фондів і підпису відповідних документів, згідно національного законодавства;
- підтримка діяльності робочих комісій, що управляються відповідною Національною Стороною;
- здійснення інших доручень Ради.

8. Постійні національні представники щорічно звітують про свою діяльність перед міжнародним Секретаріатом, який складає загальний щорічний звіт про діяльність Асоціації і передає його Раді.

11. Робочі Комісії

1. Робочі Комісії утворюються відповідно до рішень Ради для роботи по забезпеченню реалізації різноманітних аспектів міжрегіонального співробітництва між членами Асоціації.

2. Голови Робочих Комісій представляють свої рекомендації на засіданнях Ради та Міжнародного Секретаріату.

3. Робочі Комісії можуть запрошувати експертів для участі у їх роботі.

4. Відповідно до рішення Ради утворюється Ревізійна Комісія. Рада утворює також інші робочі комісії для опрацювання різноманітних аспектів прикордонного співробітництва, зокрема з питань регіонального розвитку, соціальної інфраструктури, туризму та охорони навколишнього природного середовища.

5. Поточні витрати робочих комісій покриваються з бюджету координуючої діяльності Робочої Комісії Національної Сторони.

6. У відповідності зі структурою членства відповідної Національної Сторони, є бажаним, щоб члени були здатні до забезпечення інтересів від-

повідних органів місцевого самоврядування стосовно діяльності Робочої Комісії на території відповідної Національної Сторони.

7. Враховуючи вищезгадане, Національні Сторони можуть створити відповідну виконавчу організацію (структурний фонд), яка має забезпечити фінансування діяльності Робочої Комісії.

8. Члени робочих комісій працюють на добровільній основі. Разом з тим, в рамках, визначених Національними Сторонами, вони мають право на відшкодування витрат, а також на кошти, необхідні для підтримання професійної діяльності.

9. Засідання робочої комісії проводить Голова комісії, який обирається її членами.

10. Діяльність робочих комісій координується і, згідно звітів голови відповідної Робочої Комісії, оцінюється Міжнародним Секретаріатом та/або національними представництвами Карпатського єврорегіону.

11. Інші питання діяльності робочих комісій визначаються положенням організації, затвердженим Радою.

12. Фінансування діяльності Асоціації

1. Сторони мають здійснити усі необхідні заходи для забезпечення надходження відповідних коштів для виконання цілей і завдань Асоціації.

2. Національні Сторони мають забезпечити Асоціацію необхідними коштами таким чином, щоб вони фінансово забезпечували діяльність національних представництв та відповідних робочих комісій, а також організацію засідань Ради.

3. У разі необхідності, та з метою забезпечення фінансовими ресурсами спільних структур та проєктів, окрім вищенаведених зобов'язань, Рада може приймати рішення про створення спільного бюджету Асоціації.

4. Рада приймає рішення щодо наслідків невиконання фінансових зобов'язань або значних затримок щодо перерахування відповідних квот.

13. Назва та логотип Карпатського єврорегіону

1. Назва та логотип Асоціації мають правовий захист згідно з відповідними міжнародними правовими нормами та правовими нормами країн-членів Карпатського єврорегіону.

2. Право використання назви та логотипу Асоціації належить кожному органу Асоціації.

3. Право на використання назви та логотипу Асоціації в рамках відповідної Національної Сторони, а також на надання такого права іншим суб'єктам на території відповідної Національної Сторони визначається самостійно кожною Національною Стороною.

4. Надання права використання назви та логотипу Асоціації іншим суб'єктам за межами території Карпатського єврорегіону належить Раді Карпатського єврорегіону.

14. Заключні положення

1. Членство в Асоціації може бути припинено по закінченню шести місячного терміну від часу надання відповідної, однак зобов'язання повинні бути виконаними.

2. У випадку припинення Асоціацією своєї діяльності, вся її власність та її зобов'язання розподіляються у рівній мірі між її сторонами.

3. Асоціація припиняє своє існування у таких випадках:

– невиконання Асоціацією цілей і завдань, заради яких вона була створена;

– відповідно до рішення Ради;

– у випадку якщо тільки одна Сторона залишається членом Асоціації.

4. Оригінали Угоди і Статуту перекладаються на угорську, польську, румунську, словацьку, українську і англійську мови. Всі оригінали мають однакову силу. Пропозиції щодо змін у Статуті повинні бути представлені в Секретаріат за 30 днів до початку чергового засідання Ради.

5. Дана Угода набирає чинності після підписання Статуту представниками усіх сторін.

6. Перше засідання Ради скликається підготовчим комітетом протягом місяця після підписання даних Угоди та Статуту.

Вищезазначений Статут містить усі поправки, прийняті Сторонами на 12-му (19 червня 1995 р., Земплінська Шишава), 13-му (26-28 жовтня 1995 р., Жешув), 15-му (25-26 квітня 1996 р., Ужгород), 26-му (06 червня 1998 р., Ниредьгаза), 28-му (14 квітня 2000 р., Жешув) 29-му (3 листопада 2000 р., Бая-Маре), 30-му (6 квітня 2001 р., Ужгород) і 32-му (6 грудня 2002 р.) засіданнях Ради Карпатського єврорегіону.

ЧОРНОМОРСЬКИЙ ЄВРОРЕГІОН

В контексті побудови єдиної (без роз'єднуючих кордонів) Європи проблематика транскордонного співробітництва набуває нового звучання, особливо в контексті розширення Європейського Союзу і реалізації нової Політики добросусідства. У зв'язку з цим особливого значення набуває південний вектор політики європейської інтеграції України, пов'язаний з басейном Чорного моря.

Процеси глобалізації викликали істотні зміни у сучасному світі, перетворивши Велике Причорномор'я на один із центрів європейської та світової політики.

Цей регіон зміг зберегти відносну стабільність, хоча і відчуває на собі тиск багатьох внутрішніх і зовнішніх загроз. Не варто забувати, що це також і регіон, де існує ряд невирішених проблем пострадянської ери, відомих як «заморожені конфлікти», у таких країнах як Молдова (Придністров'я), Грузія (Абхазія і Південна Осетія), між Вірменією і Азербайджаном (Нагірний Карабах). Чорноморський регіон є важливим й для міжнародних організацій, таких як Європейський Союз і НАТО, які прагнуть зробити території на своїх зовнішніх кордонах більш стабільними. Сьогодні Велике Причорномор'я стоїть на перехресті – чи воно піде по шляху розвитку міжрегіонального співробітництва, чи буде перетворене на арену протистояння зовнішніх сил.

Варто зазначити, що в Чорноморському регіоні вже давно успішно діють декілька міжнародних організацій, найбільш впливовою з яких є Організація Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС). Пріоритетами України в рамках діяльності ОЧЕС є реалізація масштабних транспортних проектів і подальше зміцнення безпеки в регіоні, створення Чорноморської зони вільної торгівлі, розвиток міжнаціонального діалогу.

Що стосується реалізації транспортних проектів, то Чорноморський регіон належить до світових лідерів за своїм транзитним потенціалом. Україна пропонує зосередити основну увагу на втіленні масштабних проектів і програм, пов'язаних із розвитком шляхів сполучення та створенням міжнародних транспортних коридорів. Українська сторона також високо оцінює ідею спорудження кільцевої швидкісної автомобільної дороги навколо Чорного моря та зацікавлена у розвитку магістрального морського сполучення між країнами-учасниками ОЧЕС. На нашу думку, такі проекти матимуть безцінне значення, зважаючи, зокрема, на розвиток туризму і торгівельних зв'язків.

Одночасно з розвитком ОЧЕС Україна виступає за розширення дієвих контактів з іншими міжнародними організаціями, в першу чергу з Радою Європи і Європейським Союзом. У зв'язку з цим українська сторона із самого початку активно підтримувала нову політичну ініціативу Ради Європи відносно створення нового євро регіону в басейні Чорного моря.

Слід зазначити, що Україна та її причорноморські області володіють

значним зовнішньоекономічним, зовнішньополітичним і геокультурним потенціалом. Проте слід визнати, що цей потенціал все ще залишається не повністю використаним Україною. Його реалізація безпосередньо пов'язана з реалізацією «південного вектора» євроінтеграційної стратегії України.

На користь цього вектора говорить наявність розвиненої мережі транспортних комунікацій. Регіон розташований на перехресті найважливіших міжнародних шляхів з Європи до Азії, з Центральної і Північної Європи (за системою водних комунікацій річки Дунай і каналу Рейн-Майн-Дунай) на Близький Схід і далі до Південно-Східної Азії, з держав СНД у країни Середземномор'я. Крім того, географічне розташування дозволяє йому стати основною ланкою, яка поєднає багатий на нафтові родовища каспійський регіон з європейським ринком.

Із чотирьох міжнародних транспортних коридорів, що проходять по території України, два (9-й і 7-й) проходять безпосередньо по території Одеської області. Розвиток транспортної сфери є об'єктом пильної уваги з боку Європейського Союзу. Прикладом може служити один з найбільш перспективних – Євро-Азіатський транспортний коридор, ключовою ланкою якого є паромна переправа Іллічівськ-Поті. Розвиток цього коридору фінансується Європейським Союзом в рамках програми TRASECA і передбачає надання технічної допомоги.

Реалізація південного вектора євроінтеграційної стратегії України передбачає, що українська влада працюватиме над проведенням нової регіональної політики з використанням принципів внутрішньої геополітики. Це означає, що поряд з традиційним економічним районуванням, яке орієнтується на потенціал причорноморських областей і АР Крим, реалізовуватимуться проекти, що розгортаються по лінії, яка відновлює і розвиває трансрегіональну співпрацю між причорноморськими і «внутрішніми» областями України.

Перш за все, мають реалізовуватися проекти по осі «Київ-Севастополь/Севастополь-Київ». Дана вісь покликана виконати роль економічного, культурного і політичного «нерва» на південному напрямі євроінтеграційної стратегії України.

По-друге, у міру розширення лінії сполучення України з Європейським Союзом виникає необхідність міжобласних комунікацій по лінії Одеська і Миколаївська - Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська області. Йдеться про проекти розвитку транспортного і енергетичного транзиту, інфраструктури прикордонної торгівлі, підвищення ефективності участі цих областей в проектах в рамках «єврорегіонів».

По-третє, необхідно реалізувати нову модель міжрегіональної кооперації і міжрегіонального розподілу праці. Необхідні проекти, здатні інтенсифікувати промислово-технологічну та інфраструктурну кооперацію між такими регіонами, як АРКрим (м.Севастополь) - Дніпропетровська область,

а також Херсонська і Запорізька області.

Як вже було відмічено, Україна послідовно виступала з підтримкою ініціативи по створенню нового єврорегіону в басейні Чорного моря. Одночасно ми повинні врахувати деякі чинники, які потребують додаткового опрацювання з метою розвитку транскордонного співробітництва у Чорноморському регіоні на якісно новій основі, а саме:

1) Лише участь регіонів усіх країн Чорноморського регіону в діяльності нового єврорегіону дозволить досягти бажаних результатів;

2) Окремого опрацювання вимагає питання пошуку лобістів ідеї розвитку нового єврорегіону в басейні Чорного моря. На жаль, «Чорноморський вимір» доки не вийшов за рамки проектних пропозицій і стикається з жорсткою конкуренцією з боку більш розвинутих і інституалізованих «північного» і «середземноморського» вимірів зовнішньої політики Європейського Союзу;

3) Пошук необхідних джерел фінансування нового єврорегіону, у тому числі шляхом використання структурних фондів Європейського Союзу.

Одночасно на міжнародній конференції, яка відбулась 16 січня 2009 р. в Мінрегіонбуді, було зазначено наступні проблемні питання, невирішеність яких заважає участі діяльності українських регіонів в діяльності нового Чорноморського єврорегіону:

1) невизначеність питання членства в єврорегіоні відповідних місцевих або регіональних органів влади. Так, стаття 12 проекту Статуту містить положення про можливість виступати в якості члена для адміністративно-територіальних одиниць різних рівнів (регіонів, міст, а також сіл та селищ), що порушує принцип паритетності у транскордонному співробітництві;

2) не закріплено порядок взаємодії Генеральної Асамблеї з місцевими офісами Чорноморського єврорегіону, які покликані забезпечити здійснення постійних контактів між членами єврорегіону;

3) встановлено досить високу ставку для страхування розміру щорічних внесків для членів єврорегіону (з розрахунку 0,10 євро на одного громадянина). Враховуючи вищевикладене, м. Одеса, яка має населення понад 1 млн. мешканців, має заплатити щонайменше 100 тисяч євро щорічних внесків як потенційний член Чорноморського єврорегіону.

СТАТУТ АСОЦІАЦІЇ ЧОРНОМОРСЬКОГО ЄВРОРЕГІОНУ

ПРЕАМБУЛА

1. Згадуючи різні етапи, які привели до створення Чорноморського Євроерегіону, а саме:

- Заключну Декларацію Конференції «Міжрегіональне співробітництва в басейні Чорного моря», що була проведена у м. Констанца (Румунія) 30 березня 2006 р.;

- Рекомендацію 199 (2006) Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи «Про міжрегіональне співробітництво в басейні Чорного моря», що була прийнята 1 червня 2006 р.;

- Заключну Декларацію Конференції «Чорноморський Євроерегіон», що була проведена у м. Самсун (Туреччина) 3 листопада 2006 р.;

- Заключну Декларацію Конференції «Міжрегіональне співробітництва в басейні Чорного моря», що проводилась у м. Одеса (Україна) 25 – 26 червня 2007 р.;

2. Посилаючись на європейські правові інструменти з питань прикордонного та міжрегіонального співробітництва, зокрема:

- Європейську рамкову конвенцію про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами (Мадридська конвенція) і два додаткових Протоколи до неї;

- Регламент Європейського Союзу 1082/2006 від 5 липня 2006 р. щодо Європейських об'єднань територіального співробітництва;

3. Беручи до уваги, що місцеві та регіональні влади хочуть зробити внесок у збереження стабільності, безпеки та процвітання країн басейну Чорного моря;

4. Усвідомлюючи важливість, яку набувають проекти прикордонного та міжрегіонального співробітництва у майбутньому для країн-членів Європейського Союзу та країн, які не є членами Європейського Союзу, та особливо ініціативу Європейського Союзу «Синергія Чорного моря» у рамках Європейської політики сусідства;

5. Бажаючи діяти відповідно до норм національного законодавства держав Чорноморського басейну та міжнародного права;

1. Посилаючись на чинне законодавство Румунії (зокрема, Постанову Уряду № 26/2000 щодо асоціацій і фондаций);

РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1.

Ми, що нижче підписалися:

1. Місто Іджеван, Республіка Вірменія.
2. Місто Бургас, Болгарія.
3. Місто Несебар, Болгарія.
4. Місто Шабла, Болгарія.
5. Місто Варна, Болгарія.

6. Автономна республіка Аджарія, Грузія.
7. Регіон Кагул, Молдавія.
8. Місто Браїла, Румунія.
9. Місто Констанца, Румунія.
10. Місто Галаті, Румунія.
11. Місто Тулцеа, Румунія.
12. Місто Браїла, Румунія.
13. Місто Констанца, Румунія.
14. Місто. Мангалія, Румунія.

погодилися утворити Чорноморський Євро регіон, надалі – «ЧМЄР»
Стаття 2. Назвою Асоціації є ЧОРНОМОРСЬКИЙ ЄВРОРЕГІОН, надалі – «ЧМЄР», ця назва має використовуватися в усіх документах, що видаються Асоціацією.

Стаття 3. ЧМЄР – це форум для співробітництва між місцевими та регіональними владами басейну Чорного моря. ЧМЄР є неприбутковою асоціацією, що має статус юридичної особи.

Чорноморський Євро регіон, як визначено тут, включає, зокрема, території наступних країн: Республіка Албанія, Республіка Вірменія, Республіка Азербайджан, Республіка Болгарія, Грузія, Греція, Республіка Молдова, Румунія, Російська Федерація, Республіка Сербія, Турецька Республіка, Україна.

Стаття 4. Офіційними мовами ЧМЄР є державні мови країн-членів ЧМЄР. Робочою мовою ЧМЄР є англійська.

Стаття 5. Зареєстрований офіс ЧМЄР розташовується в Румунії за адресою: м. Констанца, бульвар Томіса, 51.

Стаття 6. Асоціацію створено на невизначений час від дати її реєстрації.

РОЗДІЛ II. ЦІЛІ ЧМЄР

Стаття 7. Цілями асоціації є розвиток співробітництва між її членами, представлення та підтримка їх спільних інтересів і співпраця з існуючими міжнародними організаціями в басейні Чорного моря.

Стаття 8. У відповідності з національним законодавством і зовнішньою політикою країн-членів ЧМЄР буде докладати зусиль до:

- встановлення стосунків між населенням Чорноморського басейну з метою розвитку ініціатив прикордонного співробітництва;
- захисту спільних інтересів членів Асоціації та визначення спільної стратегії розвитку;
- розповсюдження інформації щодо позитивного досвіду та ноу-хау між усіма членами ЧМЄР;
- розробки спільних програм, стратегій розвитку та започаткування дій щодо їх імплементації;
- створення необхідних умов для розвитку соціально-економічної діяльності, водночас захищаючи довкілля та враховуючи необхідність поліпшувати територіальну згуртованість між її членами;

- визначення потреб у підтримці спільних проектів та доступних членам ЧМЄР джерел фінансування;
- організації, започаткування та імплементації спільних транснаціональних проектів, що підпадають під вимоги щодо фінансування національними, європейськими та міжнародними установами;
- підтримки ініціатив державно-приватного партнерства;
- підтримки громадянського суспільства.

Стаття 9. Переслідуючи свої цілі, ЧМЄР надає пріоритет наступним сферам діяльності в межах компетенції місцевих та регіональних влад:

- поліпшення практик доброго врядування;
- консолідація демократичної стабільності;
- сприяння сталому розвитку регіону з урахуванням питань безпеки моря та головних річок басейну через захист довкілля, рибальства, біорозмаїття та попередження проливів нафти та скидання забруднених вод;
- розвиток інфраструктури, включаючи енергосистеми, транспорт і комунікаційні мережі;
- підтримка інвестицій у розвиток відновлюваних джерел енергії;
- сприяння моніторингу ризиків у галузі морського транспорту та потреб прибережних зон;
- управління міграційними потоками та інтегрування іммігрантів;
- підтримка ініціатив сталого розвитку туризму;
- започаткування багатосторонніх програм у сферах культури, науки, освіти, охорони здоров'я, спорту та молодіжної політики;
- підтримка економічних ініціатив.

Стаття 10. Асоціація може встановлювати співробітництво та партнерські стосунки з фізичними особами чи установами держав-членів або інших країн у сферах, що належать до її компетенції. Вона може брати участь у застосуванні інших асоціацій чи організацій або вступати до них.

Стаття 11. Асоціація може здійснювати економічну діяльність, якщо вона пов'язана з цілями Асоціації та відповідає положенням статті 3.

РОЗДІЛ III. ЧЛЕНСТВО, ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЧЛЕНІВ

Стаття 12. ЧМЄР складається з членів, почесних членів, дорадчих органів та спостерігачів.

Членом ЧМЄР може стати будь-який підрозділ місцевого або регіонального органу влади Чорноморського регіону.

Членами ЧМЄР є адміністративно-територіальні одиниці, що заявили про підтримку Установчого акту відповідно до вимог свого національного законодавства та міжнародних угод.

Стаття 13. Конгрес місцевих та регіональних влад Ради Європи має спеціальний статус почесного члена ЧМЄР.

Комітет міністрів Ради Європи, Парламентська асамблея Ради Європи, Європейський парламент, Європейська Комісія, Комітет регіонів Європейського Союзу, Організація Чорноморського економічного співробітни-

цтва (ОЧЕС), Парламентська асамблея Організації Чорноморського економічного співробітництва (ПАЧЕС) можуть набути статус дорадчих органів ЧМЄР за власною ініціативою.

Національні та міжнародні організації й інституції можуть подавати заявки на набуття статусу спостерігачів ЧМЄР, якщо вони поділяють ті самі цілі та активно працюють для їх досягнення.

Стаття 14. Процедура приєднання кандидатів на членство починається із заяви про намір приєднатися до ЧМЄР, що подається адміністративному органу, що є відповідальним за ці питання в адміністративно-територіальній одиниці заявника.

Генеральна асамблея ЧМЄР розглядає та приймає рішення щодо прийняття нових членів або їх виключення.

Статус спостерігача може бути надано, призупинено або скасовано Генеральною асамблеєю, відповідно до положень цього статуту.

Стаття 15. Члени Асоціації мають такі права:

- брати участь у прийнятті рішень, пов'язаних з діяльністю Асоціації;
- обирати Раду директорів Асоціації та бути обраним до неї;
- висувати пропозиції та виступати з конструктивною критикою щодо діяльності та програм Асоціації;
- отримувати роз'яснення від Ради директорів Асоціації з питань, що становлять загальний інтерес;
- переглядати бухгалтерські звіти та протоколи нарад керівних і контролюючих органів Асоціації;
- користуватися результатами роботи, публікаціями та документами Асоціації;
- рекомендувати нових членів та брати участь у заходах, що проводяться Асоціацією;
- робити внесок до публікацій Асоціації;
- отримувати за запитом наявну інформацію про ЧМЄР.

Стаття 16. Члени Асоціації мають такі обов'язки:

- виконувати положення статуту;
- погоджувати спільні завдання та співпрацювати для їх виконання;
- допомагати у визначенні напрямів політики та програм ЧМЄР;
- брати участь у заходах, що представляють загальний інтерес;
- робити внески щодо фінансування діяльності ЧМЄР;
- сприяти підвищенню іміджу ЧМЄР;
- приймати рішення щодо ресурсів та активів ЧМЄР;
- не завдавати шкоди іміджу, діяльності та заходам Асоціації;
- просувати та захищати легітимні інтереси Асоціації;

Стаття 17. Почесні члени, дорадчі органи та спостерігачі можуть робити внески у фінансування ЧМЄР тільки на добровільних засадах.

Внутрішні правила процедур Асоціації визначатимуть умови їх участі в органах та діяльності ЧМЄР.

Стаття 18. Членство може бути припинено за умови:

- розпуску ЧМЄР;
- зникнення самого органу-учасника;
- письмової заяви члена про намір вийти зі складу ЧМЄР;
- несплати членських внесків протягом трьох останніх термінів оплати внесків.

Стаття 19. Член може бути виключений з ЧМЄР тільки рішенням Генеральної асамблеї через діяльність, що суперечить завданням ЧМЄР, що є зазначеними в цьому статуті, або через те, що його членство може поставити під загрозу саме існування ЧМЄР.

Стаття 20. Члени можуть вийти з Асоціації у будь-який час за умови подання свого рішення про вихід до керівних органів Асоціації не менш ніж за місяць до виходу.

Члени, що виходять або виключаються з Асоціації, не можуть просити компенсації або повернення членських внесків, відрахувань або будь-яких інших грошових коштів чи ресурсів, наданих Асоціації.

РОЗДІЛ IV. ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ЧМЄР

Стаття 21. Організаційна структура ЧМЄР включає:

- Генеральну Асамблею.
- Раду Директорів.
- Президента Ради Директорів.
- Постійні Комітети.
- Раду Аудиторів.

Стаття 22. Генеральна асамблея є вищим органом Асоціації, куди входять усі її члени, та має такі повноваження:

- Обирає та звільняє:
  1. Президента Ради Директорів.
  2. Членів Ради Директорів.
  3. Членів Постійних Комітетів.
  4. Раду Аудиторів.
- Затверджує:
  1. Установчий Акт, положення Статуту та поправки до нього.
  2. Щорічну програму діяльності ЧМЄР.
  3. Бюджет та щорічний фінансовий звіт.
  4. Щорічний звіт про діяльність Ради директорів.
  5. Щорічний звіт Ради аудиторів.
- Розпускає та ліквідує Асоціацію відповідно до законодавства.
- За пропозицією Ради директорів приймає рішення про:

1. Прийняття та виключення членів і надання або позбавлення статусу наглядача.

2. Створення місцевих офісів ЧМЄР.

3. Розмір та порядок сплати членських внесків.

4. Внутрішні процедурні правила.

5. Організаційну структуру та кількість співробітників.

6. Співпрацю, вступ та вихід до/з інших організацій.

7. Будь-які інші повноваження, передбачені законодавством та статутом Асоціації.

• Визначає:

1. Базові елементи політики ЧМЄР, які передбачені його програмою.

2. Як забезпечити, віднайти та використати ресурси, що має ЧМЄР для досягнення цілей своєї діяльності.

• Робить оцінку:

1. Імплементатії програм співробітництва.

2. Звітів органів ЧМЄР.

3. Іншу діяльність ЧМЄР.

Стаття 23. Генеральна Асамблея відповідає або може призначити відповідальний орган за всі інші дії, які на підставі цього статуту не доручено іншому органу ЧМЄР.

Стаття 24. Генеральна Асамблея проводить регулярні сесії принаймні один раз на рік та, у разі необхідності, збирається на позачергову сесію. Як правило, кожне засідання відбувається в іншій державі. На сесії Генеральної Асамблеї головує Голова Ради Директорів, а якщо він/вона не можуть бути присутніми, заступник Голови.

Стаття 25. Генеральна Асамблея скликається Радою Директорів або 1/3 (однією третьиною) членів Асоціації на підставі обґрунтованого письмового запиту до Ради Директорів.

Стаття 26. Генеральна Асамблея скликається на підставі письмового запиту, що направляється не менше ніж за 30 днів до засідання і має зазначити час, місце проведення та проект порядку денного. Члени Асоціації, що не можуть взяти участь у засіданні, можуть делегувати свої повноваження іншому члену Асоціації.

Делегування повноважень відбувається на підставі заяви, що має містити інформацію про обидві сторони, або на підставі письмової ноти юридичної особи-члена, дія якої поширюється лише на зазначену сесію Генеральної Асамблеї.

Генеральна Асамблея вважається законно скликаною, якщо принаймні половина плюс 1 від загальної кількості членів присутня на першому скликанні.

Друге скликання відбувається не пізніше ніж за 15 днів після першого.

Під час другого скликання, Генеральна Асамблея вважається законно скликаною, якщо принаймні 1/3 (одна третина) членів бере в ній участь, рішення приймаються простою більшістю голосів присутніх (половина плюс 1).

Стаття 27. Кожний член має право тільки на один голос у Генеральній Асамблеї або на кількість голосів, що були йому делеговані.

Генеральна Асамблея приймає рішення простою більшістю (половина плюс 1) голосів присутніх членів, за виключенням положень статті 22(а) та 22(б), де є необхідним мати 2/3 (дві третіх) голосів.

Стаття 28. Рада Директорів є виконавчим органом, що керує діяльністю Асоціації між сесіями Генеральної Асамблеї.

Рада Директорів складається з 7 членів, включаючи Президента, що обирається Генеральною Асамблеєю терміном на два роки.

Члени Ради Директорів обирають зі свого складу заступника Голови та Секретаря.

Кожен член Ради Директорів має тільки один голос.

Рада Директорів та окремі її члени можуть бути зняті з посади якщо:

- вони не виконують своїх зобов'язань, які зазначені в цьому статуті;
- вони діють всупереч положенням цього Статуту або політики, затвердженою Генеральною Асамблеєю.

Строк повноважень члена Ради Директорів буде припинено, якщо адміністративно-територіальна одиниця, яку він представляє, припиняє своє членство у ЧМЄР.

Стаття 29. Рада Директорів:

- забезпечує виконання рішень Генеральної Асамблеї;
- виконує затверджений бюджет та вносить пропозиції до бюджету на наступний рік;
- звітує Генеральній Асамблеї про здійснені заходи та висуває пропозиції щодо нових заходів;
- отримує, вивчає та виносить на розгляд Генеральної Асамблеї нові запити щодо членства;
- розглядає питання позбавлення членства та виносить їх на розгляд Генеральної Асамблеї;
- укладає правові акти від імені та під відповідальність Асоціації;
- приймає рішення щодо прийняття та використання добровільних внесків, спадщини та інших надходжень, здійснює видатки відповідно до бюджету з дотриманням юридичних положень;
- організовує та координує співпрацю з іншими організаціями;
- здійснює моніторинг діяльності постійних комітетів та вивчає їх пропозиції;
- визначає організацію технічної роботи ЧМЄР;
- приймає виконавчі рішення щодо виконання цілей Асоціації;
- контролює та організовує видавничу та інформаційну роботу ЧМЄР;
- виконує інші завдання, що доручені їй Генеральною Асамблеєю та необхідні для належного функціонування ЧМЄР, за умови що, згідно цього Статуту, вони не відносяться до повноважень інших органів ЧМЄР.

Стаття 30. Рада Директорів засідає принаймні один раз кожні шість місяців, працює та приймає рішення за наявності не менш ніж 2/3 (дві третини) голосів.

Стаття 31. Президент Ради директорів обирається Генеральною Асамблеєю на два роки з правом продовження один раз терміну повноважень.

Заступник Президента Ради Директорів обирається Радою Директорів на два роки з правом продовження один раз терміну повноважень.

Президент та його заступник повинні представляти різні країни.

Президент та заступник Президента не можуть обиратись одночасно більше двох разів в якості Президента або заступника Президента.

Стаття 32. Президент Ради Директорів:

- представляє Асоціацію у відносинах з іншими фізичними та юридичними особами національного чи міжнародного рівня;
- головує на засіданнях Генеральної асамблеї та Ради директорів;
- забезпечує управління діяльністю Асоціацією між сесіями Ради директорів;
- наглядає за виконанням рішень Генеральної асамблеї та Ради директорів;
- може делегувати деякі зі своїх повноважень іншому члену Ради директорів;

Заступник Президента представляє Президента під час його/її відсутності.

Стаття 33. Секретар Ради Директорів обирається членами Ради Директорів на два роки з правом продовження один раз терміну повноважень.

Секретар Ради Директорів:

- планує діяльність Ради Директорів;
- готує матеріали для засідань та забезпечує присутність членів Ради;
- веде облік документів та документацію, пов'язану з діяльністю Ради Директорів та Генеральної Асамблеї;
- готує протоколи засідань Ради та Генеральної Асамблеї.

Стаття 34. Рада Аудиторів ЧМЄР перевіряє правильність документів, що готуються органами ЧМЄР, та правильність матеріальної та фінансової діяльності.

Рада Аудиторів включає трьох членів Асоціації, які не є членами Ради Директорів.

Рада Аудиторів:

- перевіряє, яким чином використовуються активи Асоціації;
- перевіряє вимоги до кворуму та голосування під час Генеральної асамблеї;
- перевіряє фінансову діяльність Асоціації, реєструє звіти у спеціальному реєстрі;
- готує звіти та надає їх Генеральній асамблеї;
- може брати участь у засіданнях Ради директорів без права голосу;
- виконує будь-які інші функції, які передбачені Статутом або визначені Генеральною асамблеєю.

Раз на рік Рада Аудиторів надає Генеральній Асамблеї звіт про свою ді-

ьяльність та узагальнені результати.

Стаття 35. Постійні комітети ЧМЄР мають право висувати пропозиції, готувати та виконувати схвалені програми.

Сфери діяльності, відповідальність та процедура призначення членів постійних комітетів визначаються Генеральною Асамблеєю ЧМЄР.

РОЗДІЛ VI. АКТИВИ АСОЦІАЦІЇ

Стаття 36. Для досягнення своїх цілей ЧМЄР може використовувати наступні джерела фінансування:

- членські внески;
- подарунки, пожертви та інші необов'язкові або добровільні внески;
- спонсорство;
- внески за участь у заходах Асоціації;
- відсотки або дивіденди, отримані законним шляхом;
- інші легальні джерела.

При створенні Асоціації її активи складають 18200 євро, що є внеском членів-засновників Асоціації.

Почесні члени, дорадчі органи та спостерігачі можуть здійснювати внески у фінансування ЧМЄР на добровільних засадах.

РОЗДІЛ VII. РОЗПУСК І ЛІКВІДАЦІЯ АСОЦІАЦІЇ

Стаття 37. Асоціація розпускається:

- у випадках, передбачених законодавством;
- за рішенням суду;
- за рішенням Генеральної Асамблеї;

Стаття 38. Асоціація розпускається у наступних випадках, передбачених законодавством, а саме:

• є неможливим створити Генеральну Асамблею бо Раду директорів, відповідно до Статуту Асоціації, або така ситуація продовжується більше одного року з дати, яку визначено Статутом для створення Генеральної Асамблеї або Ради Директорів;

- кількість членів скорочується до трьох протягом трьох місяців.

Стаття 39. Асоціація розпускається за рішенням суду:

- коли діяльність Асоціації стала незаконною або такою, що суперечить громадському порядку;
- коли досягнення цілей здійснюється засобами, що є незаконними або такими, що суперечать громадському порядку;
- коли Асоціація переслідує цілі, відмінні від тих, задля досягнення яких вона була створена;
- в інших випадках, передбачених законом.

Рішення про розпуск Асоціації виноситься судом за місцем розташування центрального офісу на вимогу будь-якої зацікавленої особи.

Стаття 40. Ліквідація Асоціації здійснюється відповідно до процедури, визначеної Постановою Уряду Румунії № 26/2000 щодо асоціацій і фондаций.

Стаття 41. У разі розпуску Асоціації, її активи, що залишаться після ліквідації, передаються юридичним особам, визначеним спеціально для цього Генеральною Асамблеєю.

Стаття 42. ЧМЄР складається як мінімум з трьох членів від трьох різних держав Чорноморського регіону. ЧМЄР припиняє своє існування, якщо ця умова не виконується або якщо таке рішення прийнято членами Генеральної Асамблеї ЧМЄР.

РОЗДІЛ VIII. МЕРЕЖА КОНТАКТНИХ ПУНКТИВ ЧМЄР

Стаття 43. Мережа контактних пунктів складається з наступних міст, а саме:

- м. Констанца, Румунія;
- м. Самсун, Туреччина;
- м. Одеса, Україна;
- м. Варна, Болгарія;
- м. Батумі, Автономна Республіка Аджарія (Грузія);
- м. Кагул, Республіка Молдова;
- м. Іджеван, Республіка Армения;
- інші міста відповідно до їх запиту (у відповідності до списку, який визначено у розділі 3 статуту).

РОЗДІЛ ІХ. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 44. У разі змін в системі адміністративно-територіального устрою, що мають наслідком зміни адміністративних кордонів, членство у ЧМЄР переходить до правонаступника адміністративно-територіальної одиниці.

Якщо в межах території адміністративно-територіальної одиниці - члена ЧМЄР створюється інша адміністративно-територіальна одиниця, яка не є прямим правонаступником попередньої, необхідно ініціювати здійснення нової процедури вступу до Асоціації.

Стаття 45. Асоціація має право мати власну емблему, печатку та будь-які інші символи.

Стаття 46. Протоколи засідань Генеральної асамблеї та Ради Директорів ведуться Секретарем у спеціальному журналі, що зберігається в офісі Асоціації.

Протокол останнього засідання затверджується під час чергового засідання Генеральної асамблеї або Ради Директорів.

Рішення Генеральної асамблеї та Ради Директорів мають зберігатись в окремих журналах і бути доступними для ознайомлення усіма членами Асоціації.

Стаття 47. Пропозиції щодо внесення змін до цього Статуту мають бути представлені у письмовій формі. Діючий Голова передає ці пропозиції членам Генеральної Асамблеї ЧМЄР не менш ніж за 30 днів до першої чергової сесії від дня отримання пропозицій.

Стаття 48. Положення цього статуту мають бути доопрацьовані з урахуванням положень Постанови Уряду Румунії № 26/2000 щодо асоціацій і фондаций.

Ці положення Статуту разом з Установчим актом затверджуються державним нотаріусом.

Цей Статут складено в 10 оригінальних примірниках, румунською та англійською мовами, які є автентичними.

Підписано у Варні 26 вересня 2008 р.

ЄВРОРЕГІОН «ДОНБАС»

Єврорегіон «Донбас» було утворено у 2010 р. у відповідності до рішень органів місцевого самоврядування Луганської області (Україна) та Ростовської області (Російська Федерація). Одночасно протягом 2006-2010 рр. було проведено підготовчу роботу щодо утворення єврорегіону, яка включала в себе наступні заходи:

1. Вивчено та проаналізовано нормативно-правову базу транскордонного співробітництва української та російської сторін.
2. Вивчено особливості створення та функціонування єврорегіонів на досвіді вже існуючих єврорегіонів.
3. Рішенням сесії обласної ради від 26 грудня 2007 р. № 19/7 було прийнято Програму транскордонного співробітництва Луганської області на 2008 - 2015 рр.
4. Рішенням сесії Луганської обласної ради від 29 травня 2008 р. № 22/26 «Про погодження проектів Угоди про створення Єврорегіону «Донбас» та Статуту Єврорегіону «Донбас» було затверджено проекти Угоди про створення Єврорегіону «Донбас» та Статуту Єврорегіону «Донбас» з рекомендаціями здійснити їх остаточне погодження з Міністерством закордонних справ України. Цим же рішенням депутатами обласної ради було ухвалено звернення до Ради Європи, Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України з вимогою підтримати ініціативи місцевих органів влади, спрямовані на зміцнення взаємовигідного співробітництва із сусідніми країнами.

3 липня 2008 р. в Міністерстві регіонального розвитку та будівництва України відбулась нарада з питань створення єврорегіону «Донбас», у роботі якого взяли участь представники Міністерства економіки України, Міністерства закордонних справ України, Луганської обласної ради та Луганської облдержадміністрації. Питанню утворення нового єврорегіону «Донбас» було також присвячено увагу під час першого засідання українсько-російської підкомісії з питань міжрегіонального співробітництва, яке відбулось у м.Харкові 27 лютого 2009 р.

На сьогодні опрацьовується питання розширення єврорегіону «Донбас» шляхом залучення до його діяльності ОМС Донецької області.

СТАТУТ Євро регіону «Донбас»

1. Створення Євро регіону «Донбас» є однією з форм прикордонного співробітництва між Луганською областю України та Ростовською областю Російської Федерації (далі - Сторони).

2. При створенні Євро регіону «Донбас» Сторони керуються цілями й принципами Європейської рамкової конвенції про транс кордонне співробітництво між територіальними общинами або властями від 21 травня 1980 р. та двох її протоколів, Договором про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією від 31 травня 1997 р., Угодою між Урядом України та Урядом Російської Федерації про співробітництво прикордонних областей України і Російської Федерації від 27 січня 1995 р., Програмою міжрегіонального й прикордонного співробітництва України та Російської Федерації на 2002-2010 рр. та Законом України «Про транс кордонне співробітництво» № 1861-IV від 24.06.2004».

3. Даний Статут не порушує вже існуючі форми і види транс кордонного співробітництва кожної зі Сторін.

4. Створення Євро регіону «Донбас» (далі - Євро регіон) і діяльність його координаційно-консультативних органів здійснюється відповідно до законодавства України і Російської Федерації.

5. Сторони на основі взаємних угод, а також у відповідності зі своїми можливостями фінансують проекти в рамках Євро регіону та його організаційні структури, що створені відповідно до даного Статуту.

6. Сторони підтримують місцеві ініціативи, що сприяють розвитку прикордонного співробітництва на територіях Сторін - учасників Євро регіону.

7. При здійсненні своїх функцій координаційно-консультативні органи Євро регіону мають можливість співпрацювати з установами й організаціями як своєї держави, так і закордонних країн.

8. Кожна зі Сторін у відповідності зі своїм національним законодавством може погоджувати з відповідними органами державної влади України і Російської Федерації зміст рішень організаційних структур Євро регіону. Крім того, органи державної влади України і Російської Федерації мають можливість на вимогу одержувати будь-яку інформацію про діяльність Євро регіону та рішення його координаційно-консультативних структур.

МЕТА СТВОРЕННЯ ЄВРО РЕГІОНУ

Євро регіон створюється учасниками відповідно до національного законодавства та міжнародних договорів між Україною і Російською Федерацією з метою розвитку співробітництва прикордонних територій за наступними напрямками:

- всебічний економічний розвиток;
- комунікації, транспорт і зв'язок;

- наука, нові технології, освіта, культура, спорт, охорона здоров'я;
- поліпшення стану навколишнього середовища;
- реалізація державної молодіжної політики;
- ліквідація надзвичайних ситуацій, стихійних лих та їх наслідків;
- сприяння розширенню контактів між мешканцями прикордонних територій, між установами й організаціями, а також суб'єктами господарської діяльності;
- сприяння в рамках чинного законодавства України і Російської Федерації спрощенню прикордонних та митних процедур перетинання кордону;
- розвиток регіональної економіки Сторін за допомогою поліпшення інфраструктури прикордонних районів.

Реалізація основних напрямів прикордонного співробітництва Євро-регіону здійснюється за згодою Сторін.

УЧАСТЬ У ЄВРОРЕГІОНІ

1. Учасники Єврорегіону можуть бути дійсними й асоційованими.

2. Участь у Єврорегіоні не позбавляє Сторони права встановлювати дво- або багатосторонні зв'язки, укладати угоди з іншими структурами, що не входять до складу Єврорегіону.

3. Кожний з учасників Єврорегіону має право вільного виходу з нього. Для виходу з Єврорегіону необхідно повідомити координаційно-консультативні органи Єврорегіону не пізніше, ніж за шість місяців до виходу з Єврорегіону.

4. Учасники Єврорегіону є рівноправними членами цієї форми прикордонного співробітництва незалежно від розмірів території й кількості населення.

5. Дійсними учасниками Єврорегіону можуть бути муніципальні утворення й органи місцевого самоврядування Сторін.

6. Асоційованими учасниками Єврорегіону можуть бути будь-які адміністративно-територіальні утворення, які представлені місцевими органами державної влади та місцевого самоврядування відповідних країн, у тому числі ті, що не мають спільного географічного кордону з учасниками Єврорегіону.

7. Кількість учасників і територій, які географічно пов'язані проектами діяльності Єврорегіону, може бути змінена на підставі рішень координаційно-консультативних органів Єврорегіону за ініціативою однієї зі Сторін.

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ЄВРОРЕГІОНУ

1. До організаційної структури Єврорегіону входять наступні координаційно-консультативні органи:

- Рада Єврорегіону «Донбас» (далі – Рада);
- Секретаріат Єврорегіону «Донбас» (далі - Секретаріат).

2.Зазначені органи Єврорегіону виконують координаційні, дорадчі й представницькі функції, пов'язані з реалізацією цілей Єврорегіону.

3.Організаційна структура органів Єврорегіону, їх структура й компетенція можуть змінюватися за взаємною домовленістю Сторін.

РАДА ЄВРОРЕГІОНУ

1.Вищим координаційним органом Єврорегіону «Донбас» є Рада Єврорегіону «Донбас», яка не має право суб'єктності.

2.До складу Ради входять по 5 представників, які делеговані кожною зі Сторін.

3.Представники кожної зі Сторін виконують обов'язки членів Ради протягом строку, визначеного учасниками Єврорегіону, які делегували їх до Ради. Члени Ради виконують свої обов'язки до моменту делегування нових представників.

4.Всі рішення Рада приймає шляхом досягнення консенсусу.

5.Відкликання члена Ради може відбутися в будь-який час і здійснюється Стороною, яка його призначила. На місце відкликаного члена Ради Сторона делегує нового представника.

6.Засідання Ради проводяться не рідше ніж один раз на рік і є відкритими, якщо Рада не прийме іншого рішення. Засідання Ради проводить Спікер Ради, який обирається з членів Ради на час проведення засідання Ради.

7.У засіданнях з правом дорадчого голосу можуть брати участь представники органів виконавчої влади та місцевого самоврядування Сторін, а також представники міжнародних організацій, експерти за згодою Сторін.

8.Кожна зі Сторін обирає Співголова Ради.

9.До компетенції Ради належить:

- обрання Спікера Ради Єврорегіону;
- визначення регламентів Ради й Секретаріату;
- здійснення контролю за діяльністю Секретаріату та затвердження його річних звітів;
- рішення питань про прийняття нових учасників Єврорегіону та – припинення участі в Єврорегіоні;
- прийняття рішень про фінансування спільних проектів, що реалізуються у рамках Єврорегіону, та затвердження їх бюджетів.

10. Засідання Ради є правомочним, якщо на ньому присутні не менше як по три члени Ради від кожної із сторін Єврорегіону.

СЕКРЕТАРІАТ ЄВРОРЕГІОНУ

1.Секретаріат є координуючим і виконавчим органом Єврорегіону, який складається з 6 членів і формується шляхом делегування по три представника від кожної Сторони.

2.Кожна зі Сторін створює на своїй території регіональне відділення Секретаріату (далі - Регіональне відділення).

3.Регіональні відділення є виконавчими й координаційними органами кожної зі Сторін.

4. Керівники Регіональних відділень беруть участь у засіданнях Ради.

5. До обов'язків Секретаріату належить:

- підготовка й надання на розгляд та затвердження Раді проектів рішень, а також інших розробок, що стосуються спільних дій у рамках прикордонного співробітництва;
- підготовка засідань Ради;
- координація діяльності робочих груп;
- здійснення інших функцій, пов'язаних із забезпеченням або організацією діяльності Ради Євро регіону й реалізацією проектів Євро регіону.

РОБОЧІ ГРУПИ

1. Для виконання своїх завдань Секретаріат може створювати постійні або тимчасові робочі групи (далі - групи).

2. Групи готують пропозиції й матеріали, які надаються на розгляд Секретаріату.

3. Групи мають можливість запрошувати експертів для роботи над проблемними питаннями, пов'язаними з реалізацією проектів.

4. Напрямки діяльності робочих груп, а також способи їх фінансування визначає Рада.

ФІНАНСУВАННЯ УЧАСНИКАМИ ЄВРОРЕГІОНУ ВИТРАТ, ПОВ'ЯЗАНИХ З РЕАЛІЗАЦІЄЮ ПРОЕКТІВ ЄВРОРЕГІОНУ

1. Фінансування проектів Євро регіону, яке необхідне для реалізації цілей і завдань Євро регіону, забезпечується кожною зі Сторін самостійно.

2. Кожна Сторона бере на себе видатки на утримання своїх представників у Євро регіоні.

3. У процесі організації Євро регіону створюються спеціалізовані фонди, з яких фінансуються проекти в рамках Євро регіону. Фонди поповнюються за рахунок надходжень від Сторін учасників відповідного проекту Євро регіону, а також внесків юридичних і фізичних осіб, що підтримують співробітництво між Україною і Російською Федерацією, інших надходжень, не заборонених законодавствами України та Російської Федерації. Зазначені фонди можуть фінансуватися за рахунок програм Європейського Союзу, інших міжнародних організацій.

ПІДСУМКОВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Євро регіон припиняє свою діяльність у випадках й на підставі, передбачених національним законодавством України і Російської Федерації, а також за згодою Сторін.

2. Після формування Євро регіону всі документи будуть складатися українською, російською, а також, у разі необхідності, англійською мовами.

УГОДА про створення Єврорегіону «Донбас»

Луганська область України, яка представлена Луганською обласною державною адміністрацією й Луганською обласною радою, з одного боку, та Ростовська область Російської Федерації, яка представлена Адміністрацією Ростовської області і Законодавчими Зборами Ростовської області, з іншого боку, іменовані надалі Сторонами,

будучи впевнені в тому, що добросусідство, взаємоповага, співробітництво між територіальними громадами й владою відповідають фундаментальним інтересам громадян, які проживають на прикордонних територіях, діючи відповідно до законодавства України й Російської Федерації, керуючись цілями й принципами Договору про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією від 31 травня 1997 р., Програми міжрегіонального й прикордонного співробітництва України й Російської Федерації на 2002-2010 рр., Угоди між Урядом України і Урядом Російської Федерації про співробітництво прикордонних областей України та Російської Федерації від 27 січня 1995 р., Угоди про співробітництво між Луганською областю України та Ростовською областю Російської Федерації від 23 березня 1999 р.,

визначаючи за головну мету Єврорегіону підготовку та здійснення спільних планів і проектів для розвитку прикордонних територій, а також усунення наявних перешкод на шляху взаємодії,

з метою розвитку прикордонного співробітництва домовилися про наступне:

Стаття 1

1. Сторони створюють Єврорегіон «Донбас» (далі - Єврорегіон) у складі: Луганської області України; Ростовської області Російської Федерації.
2. Кількість учасників і територія діяльності Єврорегіону є відкритими й можуть бути змінені з ініціативи однієї із Сторін на підставі рішення Ради Єврорегіону, яка створюється та діє відповідно до Статуту Єврорегіону «Донбас». Кожен новий учасник Єврорегіону стає Стороною цієї Угоди шляхом підписання додаткової угоди.
3. Учасники Єврорегіону мають право приймати рішення щодо його вступу в інші асоціації й організації, у тому числі в асоціації європейських прикордонних районів.

Стаття 2

Основною метою створення Єврорегіону є сприяння соціально-економічному й територіально-просторовому розвитку, охороні навколишнього природного середовища, науковому й культурному співробітництву прикордонних територій.

Стаття 3

Правовий статус, структура, завдання й форми співробітництва визначені в Статуті Єврорегіону, який є невід'ємною частиною даної Угоди.

Стаття 4

Керівні й робочі органи Єврорегіону обираються відповідно до Статуту Єврорегіону.

Стаття 5

Сторони мають можливість створювати органи транскордонного співробітництва здатні розробляти і реалізовувати проекти в рамках діяльності Єврорегіону.

Сторони можуть залучати до транскордонного співробітництва широкі кола учасників, включаючи представників бізнесу й громадськості.

Стаття 6

Фінансування діяльності Єврорегіону здійснюється кожною зі Сторін.

Бюджет Єврорегіону може складатися із зовнішніх джерел, при цьому засоби й матеріальні цінності розподіляються між Сторонами відповідно до рішення Ради Єврорегіону.

Стаття 7

Ця Угода й Статут Єврорегіону «Донбас» будуть направлені для ознайомлення після набрання чинності до урядів України, Російської Федерації, Секретаріату Ради Європи та Європейської Комісії.

Стаття 8

1. Ця Угода набирає чинності з дати її підписання.
2. Угода укладається на необмежений строк. Дія цієї Угоди припиняється через шість місяців після отримання однією із Сторін письмового повідомлення іншої Сторони про її наміри припинити дію цієї Угоди.
3. До Угоди можуть вноситися доповнення й зміни, які оформляються додатковими угодами.

Укладено «_____» _____ 20__ р. в місті _____ у двох примірниках, кожний українською та російською мовами, при цьому всі тексти мають однакову силу.

Б. ТРЕТІЙ ДОДАТКОВИЙ ПРОТОКОЛ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ РАМКОВОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ВЛАДАМИ АБО ГРОМАДАМИ

Прембула

Держави – члени Ради Європи, які підписали цей Протокол № 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами (ETS № 106),

бажаючи сприяти співробітництву між територіальними владами або громадами, які належать до різних держав, відповідно до політико-адміністративних структур і міжнародних зобов'язань держав;

будучи сповненими рішучості доповнити із цією метою законодавчі рамки, передбачені Європейською рамковою конвенцією про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами й Протоколами до неї від 9 листопада 1995 р. (ETS № 159) та 5 травня 1998 р. (ETS № 169);

беручи до уваги Декларацію Третього самміту глав держав та урядів Ради Європи (м. Варшава, 16–17 травня 2005 р.) та прийнятий на Самміті План дій, який передбачає розвиток «транскордонного співробітництва в разі необхідності»;

усвідомлюючи відмінності між державами стосовно політико-адміністративної організації територіальних влад або громад;

бажаючи запобігти трудношам, які могли б виникнути через розбіжності в національному законодавстві в галузі транскордонного та міжтериторіального співробітництва;

бажаючи задовольнити потреби тих держав-членів, які є сповненими рішучості в дальшому гармонізувати своє національне законодавство;

усвідомлюючи, що для низки держав-членів рамкового законодавства може бути достатньо, особливо зважаючи на сучасний стан їхнього національного законодавства, яке охоплює відповідні положення права Європейського співтовариства, прийняті компетентними інституціями Європейського Союзу,

домовилися про таке:

Частина I

Стаття 1. Об'єднання єврорегіонального співробітництва (ОЕС)

1. Територіальні влади або громади й інші органи, зазначені відповідно до пункту 1 статті 3, можуть утворити орган транскордонного співробітництва у формі «об'єднання єврорегіонального співробітництва» (ОЕС) на території держав – членів Ради Європи, які є Сторонами цього Протоколу, відповідно до умов, передбачених ним.

2. Метою ОЕС є заохочення, підтримка та розвиток в інтересах населення транскордонного та міжтериторіального співробітництва між його

членами у сферах спільної компетенції та відповідно до повноважень, установлених згідно з національним законодавством відповідних держав.

Стаття 2. Правосуб'єктність, право- та дієздатність і законодавство, що застосовується

1. ОЕС є юридичною особою, що підпадає під дію законодавства Сторони, яка є державою – членом Ради Європи й у якій знаходиться його штаб-квартира.

2. ОЕС має найширшу правоздатність, яка надається юридичним особам відповідно до національного законодавства тієї держави.

3. Законодавство, яке застосовується до типу корпоративного суб'єкта, обраного для ОЕС членами, обумовлюється в угоді про заснування ОЕС без обмеження положень цього Протоколу чи будь-яких інших окремих положень, прийнятих Стороною відповідно до статті 13.

4. ОЕС має право на власний бюджет і повноваження його виконувати.

5. ОЕС може укладати контракти, наймати персонал, отримувати рухоме та нерухоме майно й здійснювати процесуальні дії.

Стаття 3. Членство

1. Членами ОЕС є територіальні влади або громади Сторони, а також можуть бути відповідні заінтересовані держави – члени Ради Європи. Усі юридичні особи, які створено з конкретною метою задоволення потреб, що становлять загальний інтерес та які не займаються виробничою або комерційною діяльністю, можуть бути членами, якщо:

– їх діяльність фінансується переважно державою, територіальною владою або громадою чи подібним органом або

– їх управління підлягає контролю цими суб'єктами, або

– половина членів їх адміністративного, управлінського чи наглядового органу призначається державою, територіальною владою або громадою чи подібним органом.

Фізичні особи не можуть бути членами ОЕС.

2. Територіальні влади або громади держави, яка не є Стороною цього Протоколу та яка має спільний кордон зі Стороною, що є або стане державою, де знаходиться штаб – квартира ОЕС, можуть брати участь у створенні цього ОЕС або приєднатися до нього, якщо це дозволено угодою між цими двома державами без обмеження положень цього Протоколу.

3. Територіальні влади або громади Сторін мають більшість виборчих прав в ОЕС.

Стаття 4. Заснування ОЕС

1. ОЕС засновується шляхом укладання письмової угоди між її членами-засновниками.

2. Потенційні члени подають усю відповідну документацію для підтвердження того, що необхідних процедур або формальностей, передбаче-

них національним законодавством, яке застосовується до них, дотримано. Ця документація додається до угоди.

3. Угода визначає, на додаток до переліку членів, назву ОЄС, адресу його штаб-квартири, строк існування, мету й завдання ОЄС, а також географічну сферу її застосування. Назва ОЄС, члени якого мають обмежену відповідальність, повинна містити слово «обмежений».

4. До укладання угоди про заснування ОЄС чи до приєднання до ОЄС територіальні влади або громади в установленому порядку інформують, сповіщають свої національні органи влади стосовно цього наміру чи отримують від них дозвіл.

5. У наданні дозволу може бути відмовлено, якщо членство в ОЄС може порушити цей Протокол чи норми національного законодавства, у тому числі повноваження та обов'язки потенційних членів, або якщо членство є не виправданим з огляду на державний інтерес або державну політику відповідної Сторони. У такому разі Сторона повідомляє про причини відмови у наданні дозволу.

6. У заяві, яка здається разом з документом про ратифікацію чи будь-коли в подальшому, кожна держава може відмовитися від вимоги про інформування, сповіщення чи отримання дозволу, зазначеної в пункті 4, у цілому чи для окремих категорій територіальних влад або громад, чи для окремих типів співробітництва.

7. Угода реєструється чи оприлюднюється в державі, де знаходиться штаб – квартира ОЄС, а також у всіх державах, до яких належать його члени відповідно до застосовного національного законодавства.

8. Територіальні влади або громади, які є членами ОЄС, інформують свої національні органи влади про те, що ОЄС засновано законно.

9. Угода складається мовою (мовами) держави, де знаходиться штаб – квартира ОЄС, та мовою (мовами) члена (членів), причому всі тексти є рівноавтентичними.

Стаття 5. Статути

1. Статути ОЄС є складовою частиною угоди про його заснування.

2. Статути складаються мовою (мовами) держави, де знаходиться штаб – квартира ОЄС, та мовою (мовами) члена (членів), причому всі тексти є рівноавтентичними. Вони можуть визначати, яка мова чи мови вважається (уважаються) робочою мовою (робочими мовами).

3. На додаток до обов'язкових положень угоди, статути містять правила стосовно членства в ОЄС, виходу з нього або його розпуску, у тому числі правові наслідки, а також стосовно діяльності, органів та їхніх завдань, укомплектування персоналом, бюджетів і фінансування, відповідальності, підзвітності й прозорості ОЄС без обмеження положень цього Протоколу та відповідно до застосовного законодавства.

Стаття 6. Внесення поправок до угоди й статутів

Внесення будь-якої поправки до угоди, зазначеної в статті 4, та будь-якої суттєвої поправки до статутів, зазначених у статті 5, здійснюється за однаковими процедурами та з дотриманням форми відповідних статей. Суттєві поправки до статутів є такими, які безпосередньо чи опосередковано спричиняють унесення поправки до угоди. Більшість, яка є необхідною для прийняття будь-якої такої поправки, визначається в статутах.

Стаття 7. Завдання та сфера діяльності

1. ОЕС виконує ті завдання, які його члени йому доручають. Ці завдання повинні відповідати компетенції членів згідно з їх відповідним національним законодавством, а також бути переліченими в угоді й статутах.

2. ОЕС ухвалює рішення та забезпечує їх виконання в інтересах фізичних та юридичних осіб відповідно до юрисдикції держав, до яких належать його члени. Члени вживають усіх необхідних заходів, які підпадають під їх компетенцію, для забезпечення виконання рішень ОЕС.

3. Завдання, поставлені перед ОЕС, не повинні стосуватися здійснення розпорядчих повноважень. ОЕС не є уповноваженим вживати заходів, які можуть зачіпати права та свободи фізичних осіб чи обкладати зборами фіскального характеру.

4. ОЕС не має права здійснювати повноваження, які здійснюють територіальні влади або громади як представники держави, до якої вони належать, за винятком випадків, коли це належним чином дозволено. Воно може здійснювати повноваження, які надають йому держави – члени ОЕС.

Стаття 8. Строк існування

1. ОЕС засновується на обмежений або необмежений строк, який повинно бути визначено в угоді та статутах.

2. ОЕС повинно бути ліквідовано *ipso facto*, коли строк, на який його було засновано, закінчився чи якщо територіальні влади або громади втрачають контроль над більшістю своїх прав. Його також може бути ліквідовано одностайним рішенням його членів.

Стаття 9. Відповідальність

1. ОЕС (або – якщо його активів недостатньо – його члени спільно) несе відповідальність перед третіми сторонами за свої дії, у тому числі борги будь-якого характеру, навіть якщо ті дії виходять за межі його завдань.

2. ОЕС несе відповідальність перед своїми членами за будь-яке порушення законодавства, під яке воно може підпадати.

3. Органи ОЕС несуть відповідальність стосовно ОЕС за будь-яке порушення законодавства, яке вони вчинили під час виконання своїх функцій.

4. Якщо член ОЕС має лише обмежену відповідальність згідно з національним законодавством, під яке він підпадає, інші члени також можуть обмежити свою відповідальність у статутах.

5. Держава, на території якої планується заснування штаб – квартири ОЕС, може заборонити реєстрацію або оприлюднення повідомлення про ОЕС, якщо один чи більше його потенційних членів мають обмежену відповідальність.

Стаття 10. Вирішення спорів

1. У разі виникнення спору між ОЕС та його членами компетентними судами є суди держави, де знаходиться штаб – квартира ОЕС.

2. У разі виникнення спору між ОЕС і третьою стороною компетентними судами є суди держави, де третя сторона дійсно проживає або, у разі юридичної особи, держави, де знаходиться її головний офіс або штаб-квартира за умови, що ці держави є державами – членами Ради Європи.

3. Незважаючи на положення пункту 2, ОЕС, територіальні влади або громади, інші відповідні суб'єкти публічного чи приватного права й треті сторони можуть укласти арбітражну угоду. Якщо резиденція, головний офіс або штаб – квартира третьої сторони не знаходиться на території держави – члена Ради Європи, ОЕС укладає арбітражну угоду стосовно всіх видів діяльності із цією стороною.

4. Треті сторони зберігають за собою *vis-à-vis* територіальних влад або громад, від імені яких ОЕС виконує окремі завдання, усі права, якими вони користувалися б, якби ті завдання не виконувалися ОЕС.

5. У будь-якому разі права фізичних та юридичних осіб охоплюють право на звернення до всіх компетентних органів і судів, у тому числі право на доступ до послуг їх мовою та доступ до інформації.

Стаття 11. Нагляд, адміністративна та юридична перевірка

1. Рішення та дії ОЕС підлягають такому самому наглядові й адміністративній та юридичній перевірці законності дій територіальних влад або громад, що вимагаються в державі, де знаходиться штаб – квартира ОЕС.

2. ОЕС відповідає на інформаційні запити, зроблені органами влади держави, до якої належать територіальні влади або громади. Наглядові органи Сторін намагаються створити засоби відповідного координування та інформування.

3. Рішення та дії територіальних влад або громад та інших суб'єктів публічного чи приватного права підлягають наглядові й адміністративній та юридичній перевірці законності дій територіальних влад або громад та інших суб'єктів публічного права у формі, що вимагається в державах, до юрисдикції яких належать зазначені органи влади.

4. У випадках, коли ОЕС здійснює будь-яку діяльність з порушенням норм державної політики, державної безпеки, охорони здоров'я або суспільної моралі держав, до яких належать його члени, або з порушенням державного інтересу зазначених держав, компетентний орган чи установа цих держав може заборонити цю діяльність на своїй території чи вимагати від чле-

нів, які підпадають під його (її) юрисдикцію, вийти з ОЄС, якщо останнє не припиняє відповідної діяльності. Такі заборони не є засобом довільного або прихованого обмеження співробітництва між членами. Перевірка рішення компетентного органу чи установи судовим органом є можливою.

5. Незважаючи на порядок розпуску ОЄС відповідно до цього Протоколу й статутів, на запит компетентного органу із законним інтересом компетентний суд або компетентний орган Сторони, де знаходиться штаб – квартира ОЄС, може вимагати ліквідації ОЄС, якщо він вважає, що дії ОЄС виходять за межі завдань, покладених на нього. Компетентний суд або орган можуть надати ОЄС час для виправлення ситуації. Якщо ОЄС не може зробити цього впродовж наданого часу, його може бути оголошено ліквідованим.

Стаття 12. Фінансовий аудит

1. Менеджмент і виконання бюджету ОЄС підлягають фінансовому аудиту відповідно до національного законодавства Сторони, де знаходиться його штаб-квартира. Ця держава невідкладно інформує інші держави, територіальні влади або громади яких є членами ОЄС, про результати аудиту й про заходи, вжиті стосовно ОЄС.

2. Будь-яка інша держава, яка є залученою або безпосередньою участю в ОЄС, або шляхом участі її територіальних влад або громад чи інших юридичних осіб, перелічених у пункті 1 статті 3, може на своїй території та відповідно до застосовного національного законодавства здійснювати фінансовий аудит ОЄС. ОЄС та держав членів повинно бути поінформовано про це заздалегідь.

Частина II

Стаття 13. Виконання Протоколу

1. Сторони вживають таких законодавчих, адміністративних чи інших заходів, які є відповідними для забезпечення виконання положень частини I.

2. Для сприяння виконанню цього Протоколу додаток передбачає більш детальніші, але факультативні положення для заснування та функціонування ОЄС. Сторони, які бажають увести до свого національного законодавства усі положення додатка або їхню частину, можуть це зробити згідно з відповідними конституційними та законодавчими процедурами.

3. Положення додатка може бути відтворено так, як вони є, або адаптовано для задоволення потреб відповідних Сторін.

4. Сторони можуть заявити, що положення додатка, як тільки вони вводяться до їхньої правової системи, є здійснюваними заходами, зазначеними в пункті 1.

5. Положення додатка не є автентичним тлумаченням положень, охоплених у частині I.

6. Положення додатка розробляються Радою Європи й додаються до цього Протоколу, як тільки їх схвалить Комітет міністрів.

Стаття 14. Інформація

1. Сторони інформують свої територіальні влади або громади про заходи, вжиті для виконання цього Протоколу.
2. Сторони повідомляють Генеральному секретарю Ради Європи про заходи, ужиті для виконання цього Протоколу.
3. Сторони надсилають Генеральному секретарю Ради Європи всю відповідну інформацію про ОЄС, утворене відповідно до цього Протоколу.

Стаття 15. Застосування інших договорів

Цей Протокол не впливає на застосовність договорів, які існують між Сторонами в питаннях транскордонного чи міжрегіонального співробітництва, або можливість Сторін укласти нові договори в цій сфері, якщо вони цього бажають.

Стаття 16. Сфера застосування

1. У заяві, яка здається на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи під час ратифікації, прийняття, затвердження чи приєднання, кожна держава визначає категорії територіальних влад або громад і юридичних осіб, які зазначено в пункті 1 статті 3 та яких вона виключає зі сфери застосування цього Протоколу.

2. Для застосування цього Протоколу самостійними державними владами або громадами, наділеними власними законодавчими повноваженнями відповідно до національного законодавства Сторони, до юрисдикції якої вони належать, вважаються «територіальні влади або громади» без обмежень пункту 1.

3. Будь-яку заяву, зроблену згідно з пунктом 1, може бути змінено шляхом надіслання повідомлення, адресованого Генеральному секретарю. Таке повідомлення набирає чинності в день його отримання.

Стаття 17. Застереження

Не дозволяється жодних застережень стосовно цього Протоколу.

Стаття 18. Терміни та визначення

Терміни та визначення, які використовуються в цьому Протоколі, мають те саме значення та вживаються для тих самих цілей, що й такі самі терміни та визначення, наведені в Європейській рамковій конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами, Додатковому протоколі та Протоколі № 2 до неї.

Частина III

Стаття 19. Підписання та набрання чинності Протоколом

1. Цей Протокол є відкритим для підписання державами, які підписали Європейську рамкову конвенцію про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами. Він підлягає ратифікації, прийняттю або затвердженню. Держава, яка підписала цей Протокол, не може

його ратифікувати, прийняти або затвердити, якщо вона раніше чи одночасно не ратифікувала, прийняла або затвердила Європейську рамкову конвенцію. Ратифікаційні грамоти або документи про прийняття чи затвердження передаються на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи.

2. Цей Протокол набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного строку з дати передачі на зберігання четвертої ратифікаційної грамоти або четвертого документа про прийняття чи затвердження.

3. Стосовно будь-якої держави, яка підписала цей Протокол та яка одночасно висловлює свою згоду на обов'язковість для неї цього Протоколу, Протокол набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного строку з дати передачі на зберігання ратифікаційної грамоти або документа про прийняття чи затвердження.

Стаття 20. Приєднання

1. Після набрання цим Протоколом чинності будь-яка держава, яка приєдналася до Європейської рамкової конвенції, може також приєднатися до цього Протоколу.

2. Приєднання здійснюється шляхом передачі на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи документа про приєднання, який набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного строку з дати передачі його на зберігання.

Стаття 21. Денонсація

1. Будь-яка Сторона може будь-коли денонсувати цей Протокол шляхом надіслання повідомлення Генеральному секретарю Ради Європи. Така денонсація набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного строку з дати отримання такого повідомлення Генеральним секретарем.

2. Якщо цей Протокол денонсовано, правосуб'єктність, право- та дієздатність ОЕС, заснованого до денонсації, залишаються незмінними.

Стаття 22. Повідомлення

Генеральний секретар Ради Європи повідомляє державам – членам Ради Європи та будь-якій іншій державі, яка приєдналася до цього Протоколу, про:

- a) будь-яке підписання;
- b) передачу на зберігання будь-якої ратифікаційної грамоти або документа про прийняття, затвердження чи приєднання;
- c) будь-яку дату набрання цим Протоколом чинності згідно зі статтями 19 й 20;
- d) будь-яке внутрішнє законодавство стосовно виконання положень цього Протоколу відповідно до пункту 1 статті 13;
- e) затвердження додатка або його частин Комітетом міністрів Ради Європи;

f) будь-яку заяву, отриману під час застосування положень пункту 6 статті 4, пункту 4 статті 13 і пунктів 1 й 3 статті 16 чи будь-яке повідомлення про зміну таких заяв;

g) будь-яку іншу дію, повідомлення чи інформацію стосовно цього Протоколу.

На посвідчення чого ті, що підписалися нижче, належним чином на те вповноважені, підписали цей Протокол.

Учинено в м. Утрехт 16 листопада 2009 р. англійською та французькою мовами, при чому обидва тексти є рівноавтентичними, в одному примірнику, який передається на зберігання в архів Ради Європи. Генеральний секретар Ради Європи надсилає засвідчені копії кожній державі – члену Ради Європи та будь-якій державі, яка приєдналася до цього Протоколу.

В. ПОЯСНЮВАЛЬНИЙ КОМЕНТАР ДО ТРЕТЬОГО ДОДАТКОВОГО ПРОТОКОЛУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ РАМКОВОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ВЛАДАМИ АБО ГРОМАДАМИ

Третій Протокол був підготовлений Європейським Комітетом з питань місцевої та регіональної демократії (CDLR) Ради Європи. Цей Протокол був відкритий для підписання державами-членами РЄ 16 листопада 2009 року.

Текст пояснювальної доповіді, підготовлений за підсумками обговорень Комітету та поданий на розгляд Комітету міністрів Ради Європи, не є автентичним тлумаченням тексту Третього Протоколу, але може сприяти розумінню його положень.

I. Загальні коментарі

Розвиток транскордонного співробітництва між територіальними владами або громадами є постійним пріоритетом Ради Європи. Її основним внеском у визначення правових засад такого співробітництва була Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами (Мадридська конвенція) 1980 р., та два протоколи до неї, які було відкрито до підписання відповідно 9 листопада 1995 р. та 5 травня 1998 р.

Ці три основні правові документи були доповнені цілою низкою рекомендацій, прийнятих Комітетом міністрів, зокрема рекомендацією Rec(2005)2 щодо добрих практик та подолання перешкод у транскордонному та міжрегіональному співробітництві між територіальними владами або громадами.

В усій Європі, найбільшого розвитку починаючи з 1980 р. в цьому контексті набуло утворення об'єднань територіальних влад або громад – які часто називали «Єврорегіонами» – що спрямовані на зміцнення взаємного інформування, координацію діяльності та пряму дію, залежно від засобів та обставин, між їх членами. Поширення «Єврорегіонів» в більшості, якщо не в усіх європейських державах та на численних її кордонах викликало необхідність гармонізації правил, що застосовуються до них. Юридичний статус цих об'єднань значно різниться в різних державах і вони не користуються визнанням на європейському рівні.

Європейські міністри, відповідальні за питання місцевого і регіонального розвитку під час зустрічі в Будапешті 24-25 лютого 2005 р. визнали необхідність створення «чітких та ефективних правових засад для інституційного співробітництва між територіальними владами або громадами (єврорегіонами)» (Декларація щодо забезпечення доброго врядування на місцевому і регіональному рівні, «Будапештський Порядок денний»). Голови держав та урядів держав – членів Ради Європи під час зустрічі у Варшаві 16-17 травня 2005 р. вирішили «поглибити розвиток транскордонного співробітництва та

стандарти демократії і доброго врядування, включаючи належне функціонування нашої державної служби». На своїй наступній сесії у Валенсії 15-16 жовтня 2007 р. Європейські міністри підтвердили свій намір щодо створення «чітких та ефективних правових засад для інституційного співробітництва» та погодились «продовжити роботу над розробкою проекту Протоколу до Мадридської рамкової конвенції про об'єднання єврорегіонального співробітництва».

Робота над проектом третього протоколу розпочалася у 2004 р. в рамках Комітету експертів з питань транскордонного співробітництва під егідою Європейського Комітету з питань місцевої та регіональної демократії (CDLR). Початковою метою була розробка конвенції, яка б містила «єдиний закон» щодо юридичного статусу органів транскордонного та міжрегіонального співробітництва. Після того, як Європейське співтовариство розпочало роботу над регламентом про юридичний статус органів прикордонного співробітництва (пропозиція Комісії від 14 липня 2004 р., потім Регламент (ЄС) № 1082/2006 Європейського Парламенту та Ради від 5 липня 2006 р. щодо Європейського об'єднання територіального співробітництва (ЄОТС)), робота була переорієнтована на підготовку проекту третього протоколу до Мадридської конвенції, який би передбачив основні положення щодо створення та функціонування органів транскордонного і міжрегіонального співробітництва, в той же час повністю відповідаючи Регламенту Європейського Союзу.

Ця робота була проведена Комітетом експертів з питань транскордонного співробітництва та його наступником, Комітетом експертів з питань місцевих та регіональних інституцій та співробітництва. Європейський Комітет з питань місцевої та регіональної демократії ухвалив проект третього протоколу 24 квітня 2009 р. Комітет міністрів Ради Європи ухвалив текст протоколу 9 вересня 2009 р. та погодився відкрити його для підписання та ратифікації з нагоди 16-ї сесії Європейської конференції міністрів Ради Європи, відповідальних з питань місцевого і регіонального врядування під час зустрічі в м. Утрехт (Королівство Нідерланди) 16-17 листопада 2009 р.

Третій протокол

Хоча Мадридська конвенція та додатковий протокол до неї розчистили шлях до встановлення плідних форм діалогу і співробітництва між територіальними владами або громадами через два або більше кордонів, перед структурованим співробітництвом між даними територіальними суб'єктами постають значні проблеми. Прикордонному співробітництву між державами — членами Ради Європи, на міждержавному рівні або на рівні територіальних влад або громад, як і раніше перешкоджає цілий ряд факторів, пов'язаних з відмінностями у політичних системах, функціях і повноваженнях територіальних влад або громад, правових традиціях, мовах тощо.

Додатковий протокол пропонує просте рішення, яке полягає у можливості утворення органів транскордонного співробітництва з або без

правосуб'єктності; в останньому випадку орган підпадає під дію законодавства держави, у якій знаходиться його штаб-квартира (стаття 4, абзац 1). Відповідно, характер і ступінь правосуб'єктності відповідного органу можуть суттєво відрізнитися в залежності від законів держави, у якій знаходиться його штаб-квартира.

Третій протокол надає рішення ряду цих проблем шляхом створення єдиних базових правил щодо утворення, членства, діяльності та обов'язків об'єднань, що дозволяє створювати об'єднання єврорегіонального співробітництва, які регулюються спільними правилами, проте досі підпорядковані законодавству держави, у якій знаходиться їх штаб-квартира.

Це може лише зміцнити правову захищеність суб'єктів, які утворюють ОЕС та сторін, які вступають в будь-які правові відносини з ними.

Існуючі органи транскордонного та міжрегіонального співробітництва не зобов'язані утворювати «нові» об'єднання єврорегіонального співробітництва. Вже утворені органи можуть продовжувати працювати в рамках існуючих домовленостей.

Територіальні влади або громади та інші зацікавлені суб'єкти також можуть використовувати положення Регламенту (ЄС) 1082/2006 з метою утворення Європейського об'єднання територіального співробітництва. Два органи не виключають один одного. Проте, потенційні члени зможуть обирати, з урахуванням цілей їхнього співробітництва та наявних засобів, який з двох документів зможе задовольнити їхні очікування та цілі належним чином.

З метою виконання основних вимог протоколу в повному обсязі, Сторонам доведеться скорегувати, переглянути або прийняти законодавство чи положення щодо імплементації. Аби полегшити це завдання, третій протокол – за прикладом Мадридської рамкової конвенції – передбачає створення типового законодавства, яке Сторони (а також будь-які інші держави, які хочуть приєднатися до цього Протоколу) зможуть прийняти як таке або переформулювати в залежності від їхньої правової традиції. Ці положення будуть розроблені Європейським Комітетом з питань місцевої та регіональної демократії (CDLR) та схвалені Комітетом міністрів, перш ніж вони будуть додані до третього протоколу.

На завершення, третій протокол є подальшим кроком у напрямку спрощення процедур, що дозволяють створення ефективних органів транскордонного співробітництва. Досвід покаже, чи зможуть положення цього Протоколу задовольнити потреби територіальних влад або громад.

II. Коментар до положень Протоколу

Стаття 1

Стаття переважно розроблена з метою забезпечення максимальної гнучкості у співробітництві, одночасно обмежуючи співробітництво у двох важливих аспектах: по-перше, з самого початку зрозуміло, що цей Протокол

не створює нових сфер компетенції. Місцеві та регіональні влади завжди матимуть власну сферу компетенції, визначену конституційним та правовим порядком їхньої держави-члена, таким чином обмежуючи співробітництво цими сферами компетенції. По-друге, оскільки співробітництво у правовій формі також вимагає повноважень укладання угод, відповідно до цього Протоколу місцевим та регіональним владам не надаються жодні додаткові повноваження укладання угод.

ОЕС мають утворюватися на території держав – членів Ради Європи, які є Сторонами цього Протоколу. Його членами можуть бути суб'єкти, які належать Сторонам, з урахуванням положень абзацу 1 статті 3.

Термін «національне законодавство», який використовується в тексті Протоколу та у цій доповіді відповідає тій самій термінології, що вживається у Додатковому протоколі та Протоколі № 2. Національне законодавство охоплює усю конституційну та правову систему відповідної держави – члени Ради Європи, тобто не лише закони, розроблені національним, регіональними чи місцевим органами влади (а звідси і акти виконавчої гілки влади: постанови, розпорядження тощо), але й закони Європейського співтовариства, якщо ця держава є державою – членом Європейського Союзу. Крім того, з самого початку зрозуміло, що ОЕС можуть утворюватися лише на території держав – членів Ради Європи, які є Сторонами цього Протоколу.

Назва «Об'єднання єврорегіонального співробітництва» (ОЕС) намагається відобразити той факт, що місцеві та регіональні влади та громади, утворені на територіальній основі та інші суб'єкти публічного чи приватного права, перелічені у статті 3, які беруть участь у транскордонному та міжрегіональному співробітництві, мають намір утворити стабільні мережі, а не нові територіальні одиниці.

Стаття 2

Для правової ясності та простоти, абзац 1, на відміну від положення статті 3 додаткового протоколу, передбачає, що правосуб'єктність ОЕС є обов'язковою. По-друге, законодавством, що застосовується до угоди та дій ОЕС є законодавство тієї держави, у якій знаходиться його штаб-квартира. Однак, існують випадки, коли на ОЕС розповсюджується також законодавство інших держав, як це можна побачити з абзацу 2 статті 1; абзаців 1, 2 та 4 статті 7 (що стосується обмежень); абзаців 7 та 9 статті 4; абзаців 2 та 3 статті 9 (що стосується відповідальності); абзацу 2 статті 10 (що стосується вирішення спорів); абзацу 3 статті 11 (що стосується адміністративної та юридичної перевірки); абзацу 2 статті 12 (що стосується аудиту) та Частини 2 щодо здійснюваних заходів.

Абзац другий наділяє ОЕС найширшою правоздатністю, яка надається юридичним особам в державах-членах, де воно утворене. Це може бути правоздатність юридичних осіб, які зазначені в абзаці 1 статті 3, вибір яких при утворенні ОЕС залишається за членами.

Абзац 3 роз'яснює, що члени можуть обирати тип юридичної особи, що відповідає їхнім потребам, з урахуванням рішень, доступних у правовій системі держави, де знаходиться їхня штаб-квартира.

Абзац 3 встановлює принцип бюджетної автономії, а абзац 5 невичерпно перераховує інші правові можливості, необхідні для належного функціонування органу із правосуб'єктністю, не виключаючи інші випадки, що можуть впливати з додатку.

Стаття 3

Абзац 1 визначає хто може бути членом ОЕС. ОЕС головним чином утворюються територіальними владами або громадами Сторін. Проте, відповідно до цього положення, держави-члени також можуть стати членами ОЕС, якщо одна або більше територіальна влада або громада є його членами.

Іншими юридичними особами, що перелічені в абзаці 1 цієї статті і які можуть бути членами, є ті що створено з конкретною метою задоволення потреб загального інтересу але які не займаються виробничою або комерційною діяльністю за умови, якщо їхня діяльність фінансується переважно державою, територіальною владою або громадою чи подібним органом; або їхнє управління підлягає контролю цими суб'єктами; половина членів їх адміністративного, управлінського чи наглядового органу призначається державою, територіальною владою або громадою чи подібним органом.

Абзац 2 слід розглядати у формі «вступної частини», під яким слід розуміти, що територіальні влади або громади держави, яка не є Стороною цього Протоколу, можуть брати участь у створенні цього ОЕС або приєднатися до нього.

Для того щоб це відбулося, органи влади мають знаходитись в державі, яка має спільний кордон зі Стороною цього Протоколу, що є або стане державою, де знаходиться штаб – квартира ОЕС, і ця держава має укласти договір (угоду) з цією Стороною. Дана угода може лише передбачити можливість приєднання цих членів.

Слова «без обмеження положень цього Протоколу» забезпечують дотримання та захист положень Третього протоколу угодою, укладеною між державою, яка не є Стороною цього Протоколу, та державою, де знаходиться штаб – квартира ОЕС, таким чином захищаючи права інших (можливих) держав, територіальні влади або громади яких є членами цього ОЕС.

Що стосується абзацу 3, необхідно враховувати, що правові інструменти Ради Європи визначають територіальне та функціональне співробітництво основною метою територіальних влад або громад, оскільки вони виконують завдання, що становлять загальний інтерес їхнього населення. Однак, інші юридичні особи, які діють в загальних інтересах, також можуть бути членами.

З метою уникнення верховенства цих організацій над територіальни-

ми владами або громадами у процесах розроблення політики та прийняття рішень відповідного ОЄС, абзац 3 роз'яснює, що територіальні влади або громади Сторін повинні зберегти більшість виборчих прав в ОЄС, а отже і контроль над ним.

Стаття 4

Відповідно до абзацу 1, ОЄС засновується шляхом укладання письмової угоди між її членами-засновниками, що забезпечує однакості рішень.

Абзац 2 є гарантією того, що потенційні члени дотримуватимуться усіх необхідних процедур та формальностей, передбачених їхнім відповідним національним законодавством, що забезпечує повноправність при їх приєднанні до ОЄС.

Відповідно до абзацу 3, угода повинна містити основні, а отже й обов'язкові ознаки ОЄС, зокрема перелік членів, назву ОЄС, адресу його штаб-квартири, строк існування, мету й завдання ОЄС, а також географічну сферу її застосування. Крім того, відповідно до абзацу 1 статті 9, члени ОЄС несуть відповідальність спільно, і, якщо відповідальність принаймні одного члена ОЄС обмежена національним законодавством держави, в якій воно утворене, то абзац 3 передбачає, що назва ОЄС повинна містити слово «обмежений». Національне законодавство інших членів ОЄС визначатиме, чи вони також можуть обмежувати свою відповідальність.

Відповідно до абзацу 4, територіальні влади або громади в установленому порядку інформують чи сповіщають свої національні органи влади та отримують від них дозвіл на заснування або приєднання до ОЄС. На підставі сповіщення, центральні органи влади можуть використовувати свої національні наглядові правові інструменти з метою контролю за дотриманням законності та конституційності проекту угоди; по-друге, положення статті 16 дозволяють кожній державі під час ратифікації визначити категорії територіальних влад або громад та суб'єктів публічного чи приватного права, яких вона хоче виключити із сфери застосування цього Протоколу. Нарешті, в будь-якому випадку більшість країн визначають у своїх національних конституційних системах, що регіональні та місцеві органи влади мають попередньо отримати на це згоду.

Однак, в деяких державах ці вимоги (інформування, сповіщення, попередня згода) не застосовуються. Відповідно до абзацу 6, ці держави можуть, під час ратифікації або в подальшому, можуть відмовитися від цих вимог, у цілому чи для окремих категорій територіальних влад або громад, чи для окремих типів співробітництва.

Абзац 5 представляє собою добре відомі положення щодо захисту державної політики або політичних інтересів держави.

Вимоги щодо реєстрації чи оприлюднення, зазначені в абзаці 7, забезпечують правову ясність та прозорість діяльності державних підприємств,

таких як територіальні влади або громади. Реєстрація та оприлюднення повинні відповідати юридичній практиці відповідних держав. Для угод, які засновують суб'єкти публічного права, це може вимагати публікації в національних офіційних виданнях, тоді як угоди, що засновують осіб приватного права, як правило, реєструються в адміністративних або юридичних органах.

Абзац 8 забезпечує правову гарантію шляхом введення вимоги інформування своїх національних органів влади про набрання чинності ОЄС.

Угода складається мовою (мовами) держави, де знаходиться штаб – квартира ОЄС, та мовою (мовами) члена (членів), причому всі тексти є рівно автентичними. Це усуває проблему «автентичної» мови для цілей інтерпретації та залагодження спорів. Проте, це не виключає, якщо є домовленість, складання угоди меншою кількістю мов, якщо це мови країн-членів.

Стаття 5

Абзац 1 роз'яснює, що положення, які визначають детальну структуру функціонування ОЄС, повинні бути визначені у доданому статуті, котрий у будь-якому разі є невід'ємною складовою угоди, що має бути укладена одночасно членами-засновниками.

Зміст статуту не є вичерпним і встановлює мінімальні вимоги. Законодавство, яке застосовується до усіх питань в статуті, не обов'язково має бути законодавством держави, де знаходиться штаб – квартира ОЄС, як це вже зазначалося у коментарі до статті 2.

Абзац 2 визначає мову (мови), якою (якими) складається текст в цілях правових гарантій згідно з положеннями абзацу 5 статті 4. Робочою мовою має бути одна з мов статуту чи угоди.

Абзац 3 роз'яснює, що статuti мають містити правила стосовно членства в ОЄС, виходу з нього, а також правові наслідки. Статuti мають містити обставини, за яких члени можуть вийти з ОЄС та умови виходу. Це може бути вихід із негайним вступом у силу, наприклад якщо члени принципово не згодні з дією ОЄС і вважають, що вони не в змозі виступати проти нього. Статuti також визначатимуть правила щодо розпуску ОЄС а також його правові наслідки.

Стаття 6

Для правової ясності, передбачається, що унесення будь-якої поправки до угоди, а також будь-якої суттєвої поправки до статутів здійснюється за однаковими процедурами, як і укладання угод та статутів.

Стаття 7

Абзац 1 забезпечує максимум гнучкості стосовно причин, з яких утворюється ОЄС: або для особливих питань, таких як запобігання природним катастрофам або ж для загального територіального співробітництва в усіх сферах компетенції потенційних членів. Завдання ОЄС можуть також

включати реалізацію програм територіального співробітництва, що співфінансуються Європейським Союзом, зокрема Структурними Фондами, а також менеджмент будь-яких фінансових ресурсів, виділених ОЄС, та надання фінансової допомоги третім сторонам. Таку мету можна переслідувати і без набуття ОЄС статусу Європейського об'єднання територіального співробітництва (ЄОТС) відповідно до Регламенту (ЄС) 1082/2006.

Знову ж таки, з другого речення абзацу 1 стає зрозумілим, що ні цей Протокол, ні угода не можуть створювати нові повноваження на додаток до тих, що їх члени вже мають.

Абзаци 2 і 3 слід читати разом. Абзац 2 знову наголошує на найбільшій гнучкості стосовно того, які правові акти можна використовувати для виконання завдань ОЄС в рамках внутрішнього законодавства Держави, де розташована штаб-квартира ОЄС. Крім того, члени – згідно з принципом субсидіарності – повинні сприяти виконанню рішень ОЄС там, де йому бракує необхідних виконавчих повноважень або дієвих правових механізмів для забезпечення їх виконання.

Абзац 3, навпаки, встановлює обмеження шляхом заборони ОЄС здійснювати законодавчі повноваження, впроваджувати нормативні акти абстрактного загального характеру або стягувати податки. Для забезпечення послідовності юридичної термінології в законодавчих рамках Ради Європи, його формулювання ґрунтується на більш абстрактному формулюванні абзацу 2 статті 4 Додаткового Протоколу до Європейської рамкової конвенції.

Місцеві та регіональні влади або громади держав – членів можуть здійснювати не лише «власні» повноваження, тобто виключні або спільні повноваження відповідно до конституційного розподілу влади, а також і повноваження держави, якщо такі були делеговані їм.

Стаття 8

Ці положення включені заради юридичної ясності. Вони не містять жодних правил виходу або виключення членів, що має регулюватися Статутами згідно внутрішнього законодавства.

Стаття 9

Абзаци 1 – 3 встановлюють комплексну систему відповідальності за будь-яке можливе порушення законодавства органами ОЄС або самими ОЄС. Спільна відповідальність членів – якщо не можна притягти до відповідальності саме ОЄС – повторює подібне положення Статті 12 Регламенту (ЄС) 1082 щодо «субсидіарності». Зрозуміло, що відповідальність ОЄС включає борги будь-якого характеру, а спільну відповідальність члени несуть, якщо активів ОЄС недостатньо для виконання своїх зобов'язань.

Формулювання «будь-яке порушення законодавства, під яке воно може підпадати» стосується внутрішнього законодавства держави, де розташована штаб-квартира ОЄС, законодавства територій, де функціонує ОЄС

та установчої угоди, включно зі статутами. Якщо член ОЄС діє від його імені, наприклад відповідно до абзацу 2 статті 7, і порушує відповідне законодавство таким чином, що ОЄС несе відповідальність перед третіми сторонами відповідно до абзацу 1 даної статті, тоді ОЄС має право вимагати від його члена відшкодування відповідно до положень абзацу 1 статті 10. Проте, як впливає з абзацу 2 статті 2, відповідальність членів ОЄС може бути обмеженою.

Абзаци 4 і 5 слідує тій же системі, оскільки інші члени ОЄС можуть також обмежити свою відповідальність або — якщо це не можливо відповідно до національного законодавства — держава, де знаходиться штаб — квартира ОЄС, може завадити його утворенню.

Стаття 10

Правила залагодження спорів є необхідною складовою для забезпечення правових гарантій усім членам та третім сторонам, залученим до діяльності у сфері територіального співробітництва. Оскільки не існує транснаціональної судової системи, до якої можна було б звернутися, будь-яке інституційне залагодження спорів має вимагати або певних правил щодо вибору суду однієї із залучених держав-членів, або передбачити механізми арбітражного розгляду.

Залагодження спорів мусить бути дієвим і справедливим. Тож абзаци 1 і 2 пропонують правила, щоб вирішити, які органи чи суди є компетентними, а отже, яке законодавство має застосовуватись для розв'язання спорів чи то між членами ОЄС, чи то між ОЄС і третіми сторонами за умови, що причетні сторони підпадають під юрисдикцію держав — членів Ради Європи, які сповідають демократію та верховенство права. Таким чином, абзац 3, попри його досить загальне формулювання, пропонує механізми арбітражного розгляду, особливо для ситуацій, коли ні позивач, ні відповідач не підпадають під юрисдикцію держави — члена Ради Європи. Абзаци 2 і 3, у свою чергу, пропонують диференційований підхід стосовно третіх сторін, які зазвичай є бенефіціарами: компетентними органами чи судами при розгляді спорів з третіми сторонами, як правило (відповідно до абзацу 2), виступають ті, які знаходяться в країні, де третя сторона має представництво або штаб-квартиру за умови, що вони є в сфері юрисдикції держави — члена Ради Європи. Однак, перше речення абзацу 3 також передбачає укладання угоди про арбітраж як виняток з цього правила, якщо задіяні сторони домовляються про це наперед. Друге речення абзацу 3 зазначає, що попереднє укладання угоди про арбітраж є неухильним зобов'язанням ОЄС в його стосунках з третіми сторонами, якщо вони не є резидентами або не мають представництва чи штаб — квартири в державі — члені Ради Європи.

Пункти 4 і 5 конкретизують права третіх сторін детальніше. Зокрема, абзац 5 закладає мінімальний стандарт використання засобів судового захисту, який також можна знайти в Регламенті ЄС № 1082.

Стаття 11

Для забезпечення правових гарантій, абзац 1 перераховує усі можливі типи нагляду та перевірки ОЕС відповідно до чинного законодавства держав, що є Сторонами цього Протоколу. Таким чином, дії ОЕС підлягають такому самому нагляду й адміністративній та юридичній перевірці, як і дії територіальних влад або громад, що вимагаються в державі, де знаходиться штаб – квартира ОЕС. Більше того, здійснення нагляду й адміністративної та юридичної перевірки передбачає зобов'язання ОЕС надавати компетентним органам влади будь-яку необхідну інформацію для здійснення їхніх наглядових функцій.

Таким же чином, дії членів, які є територіальними владами або громадами, продовжують підлягати такому самому нагляду й адміністративній та юридичній перевірці за внутрішнім законодавством, що застосовуються до них. Ці положення включено аби підтвердити положення, наведені в абзаці 4 статті 3 Мадридської рамкової конвенції та в статті 6 Додаткового Протоколу до неї.

Абзац 4 повторює загальне застереження, яке захищає держави від діяльності ОЕС, що суперечить громадському порядку чи фундаментальним інтересам держав, де воно функціонує. Негативні рішення компетентних органів чи установ відповідної держави підлягають юридичній перевірці.

Абзац 5 передбачає ліквідацію ОЕС, якщо його дії виходять за межі завдань, покладених на нього.

Стаття 12

Абзаци 1 і 2 регулюють вимоги щодо фінансового аудиту менеджменту ОЕС. В абзаці 1 посилення на «національне законодавство» необхідно розуміти як таке, що також охоплює адміністративні та технічні норми, які можуть не мати законодавчого статусу, але яких також слід дотримуватись. Для забезпечення правових гарантій, абзац 1 зобов'язує державу, що здійснює аудит інформувати інших зацікавлених держав,

Зокрема, абзац 2 дає зрозуміти, що не тільки органи аудиту, створені за внутрішнім законодавством держави, де розташована штаб-квартира ОЕС, можуть проводити фінансовий аудит, але й інші держави, в яких функціонує ОЕС. Повідомлення може виявитися особливо корисним, якщо аудит стосується ОЕС, яке має державу серед своїх членів для того, щоб запобігти будь-якому конфлікту, котрий може виникати, коли держави здійснюють аудит стосовно одна одної.

Що стосується стандартів аудиту, держави, територіальні влади або громади яких є членами ОЕС, будуть зобов'язані використовувати власні стандарти відповідно до національного законодавства, які можуть використовувати міжнародні стандарти аудиту або стандарти Ради Європи.

Стаття 13

Ця стаття переслідує ціль зробити зрозумілим те, що заходи щодо виконання цього Протоколу мають відповідати законодавству Сторін, навіть

якщо не було визначено термін їх ухвалення. З метою сприяння у розробці національного законодавства, що застосовується до ОЕС, Додаток міститиме типове законодавство, що буде використовуватися його Сторонами. Також зазначається, що Додаток є факультативним і може бути використаний як такий, або модифікований повністю чи частково. У випадку конфлікту суди можуть на свій розсуд вирішувати чи внутрішнє законодавство відповідає Протоколу, навіть у тих випадках, коли Додаток повністю скопійовано та інкорпоровано.

Додаток може бути розроблено і підкладено до Протоколу пізніше. Положення абзацу 6 відповідає положенням статті 3 Мадридської рамкової конвенції. Проте, на відміну від Мадридської рамкової конвенції, є необхідним його погодження Комітетом міністрів РЄ. Таким чином, положення Додатку будуть вважатися більш автентичними, а про їх зміст буде донесено до Сторін.

Стаття 14

Це положення переслідує три цілі: по-перше, інформування територіальних влад або громад щодо заходів імплементації дозволить їм вирішити, чи бажають вони приєднатися чи утворити ОЕС або ні; по-друге, повідомлення Генерального секретаря та інших Сторін надасть їм, наприклад, відповідну інформацію щодо чинного законодавства у сусідніх державах та полегшить рішення потенційних партнерів щодо створення або приєднання до ОЕС; по-третє, після утворення ОЕС, інформування щодо його сфери застосування, членства, статутів тощо може виявитися корисним для інших Сторін та громадської думки в цілому.

Стаття 15

Ця стаття повторює добре відоме положення про захист свободи дій Сторін.

Стаття 16

Ця стаття дозволяє державам конкретизувати, відповідно до їх національного законодавства, які типи територіальних влад або громад чи інших юридичних осіб, які діють в загальних інтересах, не можуть бути членами ОЕС. Вона відповідає подібному положенню абзацу 2 статті 2 Мадридської рамкової конвенції, яке стосується територіальних влад або громад.

Абзац 2 стосується земель, кантонів, автономних регіонів та інших суб'єктів, які конституційно не можуть вважатися «територіальними владами або громадами» у державах, де вони розташовані, але тим не менше охоплюються тією самою термінологією в цілях цього Протоколу.

Для забезпечення правових гарантій, категорії суб'єктів, яких держави-члени позбавляють можливості створювати або приєднуватися до ОЕС, повинні бути перелічені у повідомленні, яке, згідно абзацу 1, є обов'язковим. Перелік, однак, можна модифікувати в будь-який час. На мо-

мент повідомлення Держава ще не є Стороною Протоколу.

Стаття 17

Оскільки однією з проблем у сфері територіального співробітництва, визначених у положеннях Преамбули, є різноманітність національного законодавства, низку положень з Частини II Протоколу слід розглядати як мінімальну регуляторну вимогу для подолання цієї перешкоди. Більше того, детальні правила Додатку є факультативними і в жодній мірі не обов'язковими.

Стаття 18

Дана стаття є стандартним положенням, спрямованим на забезпечення послідовності тлумачення різних правових інструментів Ради Європи про транскордонне співробітництво.

Стаття 19

Зрозуміло, що цей Протокол є відкритим для підписання лише державами, які підписали Мадридську рамкову конвенцію.

Стаття 20. Приєднання

Стаття 21 Денонсація

Стаття 22 Повідомлення

Останні статті є стандартними положеннями відповідно до юридичної практики Ради Європи.

Г. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЮРИДИЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ ОБ'ЄДНАНЬ ЄВРОРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА (ЄВРОРЕГІОНІВ)

ТИПОВА УГОДА⁷⁶ ПРО СТВОРЕННЯ ОБ'ЄДНАННЯ ЄВРОРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА (ЄВРОРЕГІОНУ)

Суб'єкти, які утворили Об'єднання єврорегіонального співробітництва (єврорегіон), а саме: _____, який(у) представлено _____ в особі _____ з однієї сторони; _____, який(у) представлено _____ в особі _____ з іншої сторони, іменовані надалі Сторонами,

приймаючи до уваги правові інструменти Європейського Союзу та Ради Європи з питань прикордонного та міжрегіонального співробітництва, зокрема:

- Європейську рамкову конвенцію про транскордонне співробітництво між територіальними владами або громадами і додаткові Протоколи до неї;

- Регламент Європейського Союзу 1082/2006 від 5 липня 2006 р. щодо Європейського об'єднання територіального співробітництва;

- Керівні принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту, інші документи СЕМАТ, Ради Європи та Європейського Союзу.

визнаючи важливість розвитку транскордонного співробітництва, будучи впевнені в тому, що добросусідство, взаємоповага, співробітництво між територіальними громадами й владою відповідають фундаментальним інтересам громадян, які проживають на прикордонних територіях, діючи відповідно до норм національного законодавства держав-Сторін та міжнародного права,

керуючись цілями та принципами Договору про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною та _____,

визначаючи головною метою діяльності об'єднань єврорегіонального співробітництва (єврорегіон) підготовку й здійснення спільних планів і проектів для розвитку прикордонних територій, а також усунення наявних перешкод на шляху взаємодії,

з метою розвитку транскордонного співробітництва

погодилися утворити Об'єднання єврорегіонального співробітництва (єврорегіон) «_____» (далі за текстом - Єврорегіон)

РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Єврорегіон «_____» – юридична особа, яка утворена суб'єктами та учасниками транскордонного співробітництва та зареєстрована відповідно до національного законодавства однієї із держав-членів Єврорегіону.

Єврорегіон «_____» діє на підставі цієї Угоди та Статуту з ме-

⁷⁶ Інший термін, який може використовуватись – «Декларація»

тою реалізації спільних ініціатив своїх членів у сфері транскордонного співробітництва.

Стаття 2. Офіційними мовами Єврорегіону є державні мови Сторін. Робочою мовою Єврорегіону є _____.

Стаття 3. Юридичною адресою Єврорегіону є: _____.

Стаття 4. Єврорегіон створено на невизначений час від дати його реєстрації.

РОЗДІЛ II. ЦІЛІ ЄВРОРЕГІОНУ

Стаття 5. Цілями Єврорегіону є об'єднання зусиль його членів з метою розвитку транскордонного співробітництва, реалізації спільних ініціатив у галузі транскордонного співробітництва, забезпечення сталого соціально-економічного і просторового розвитку регіонів у інноваційно-інвестиційний спосіб та поглиблення процесів ринкової трансформації на основі підвищення ефективності використання потенціалу регіонів.

Стаття 6. Основними завданнями Єврорегіону є:

- 1) Розвиток співробітництва між відповідними територіальними громадами і владами;
- 2) Розвиток громадянського суспільства, місцевої і регіональної демократії;
- 3) Забезпечення розвитку транскордонних регіонів у інноваційно-інвестиційних спосіб;
- 4) Розвиток транскордонного співробітництва як інноваційного елемента нової державної регіональної політики, сприяння інтеграції України та її регіонів у загальноєвропейський простір;
- 5) Створення в транскордонних регіонах центрів економічного зростання з метою підвищення індексу якості людського життя, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на світовому ринку;
- 6) Зменшення потенційного напруження на українських кордонах та нівелювання негативної ролі кордонів у повсякденному житті громадян;
- 7) Розробки спільних програм, стратегій розвитку та сприяння їх впровадженню, зокрема шляхом фінансового, методичного, організаційного забезпечення.

Стаття 7. Єврорегіон може співпрацювати з іншими суб'єктами транскордонного співробітництва, міжнародними організаціями, національними, регіональними та місцевими органами влади, громадськими організаціями тощо.

РОЗДІЛ III. ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ЄВРОРЕГІОНУ

Стаття 8. Структура, завдання й форми співробітництва визначаються в Статуті Єврорегіону, який є невід'ємною частиною даної Угоди.

Стаття 9. Керівні та робочі органи Єврорегіону створюються відповідно до Статуту Єврорегіону.

РОЗДІЛ IV. КОШТИ ТА МАЙНО ЄВРОРЕГІОНУ

Стаття 10. Єврорегіон може мати у власності кошти та інше майно, не-

обхідні для здійснення своєї власної діяльності.

Стаття 11. Для досягнення своїх цілей Єврорегіон може використовувати такі джерела фінансування:

- 1) Членські внески;
- 2) Подарунки, пожертви та інші необов'язкові або добровільні внески, спонсорство;
- 3) Гранти, кошти міжнародної технічної допомоги;
- 4) Інші джерела фінансування, не заборонені законодавством.

При створенні Єврорегіону його активи складають _____, що є внеском членів-засновників Єврорегіону.

РОЗДІЛ V. ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРОРЕГІОНУ

Стаття 12. Припинення діяльності Єврорегіону може бути здійснено шляхом його реорганізації або ліквідації.

Стаття 13. Реорганізація Єврорегіону здійснюється за рішенням Генеральної Асамблеї, що має бути ухваленим більш ніж половиною присутніх на засіданні Генеральної Асамблеї членів. При цьому вся сукупність прав та обов'язків, що належали Єврорегіону, переходять до його правонаступників.

Стаття 14. Ліквідація Єврорегіону здійснюється за рішенням Генеральної Асамблеї, що має бути ухваленим не менш як 2/3 присутніх на Зборах членів, або у випадках, передбачених законодавством України, та за рішенням суду.

Стаття 15. У випадку ліквідації Єврорегіону, за рішенням Генеральної Асамблеї Єврорегіону створюється ліквідаційна комісія, яка після задоволення усіх законних вимог вирішує питання про майно Єврорегіону відповідно до чинного законодавства тієї держави, в якій його зареєстровано як юридичну особу.

РОЗДІЛ VI. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 16. Єврорегіон має право мати власну символіку, печатку та будь-які інші ідентифікаційні ознаки.

Стаття 17. Статутні положення, затверджені державним нотаріусом під номером _____, вносяться в цю Угоду.

Цю Угоду складено в ___ оригінальних примірниках, _____ та _____ мовами, які є автентичними.

У разі наявності різних інтерпретацій, _____ версія буде мати переваги.

ПІДПИСИ СТОРІН

ЗАСВІДЧУЮЧИ ЦЕ, ми, ті, що нижче підписалися, належним чином уповноважені, підписали цю Угоду.

Сторона,
П.І.Б. уповноваженої особи

Підпис

**Розвиток міжмуніципального співробітництва:
вітчизняний та зарубіжний досвід**

Транскордонне співробітництво
ПОСІБНИК

Автори: Мікула Н.А., Толкованов В.В.

Дизайн обкладинки: Єремцов А. І.
Комп'ютерна верстка: Васюк А.Л.

Виготовлено ТОВ “ПЦ “Крамар”.
м. Київ, Московський пр-т, 23, тел.: +38 044 536-04-06

Підписано до друку з оригінал-макету 30.03.2011 р.
Формат 64x45/16. Гарнітура NewtonС. Папір офсетний.
Наклад 1000 прим.